Академія управління персоналом

Проблеми модернізації України

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Випуск 3

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
“Європейський вимір реформування публічного управління в Україні”
м. Київ, МАУП, 24 листопада 2016 р.

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2016

ББК 63.3(4УКР)я43
С76

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 10 від 28 09.16)

Редакційна колегія:
М. Н. Курко (голова), д-р юрид. наук, проф.;
М. Ф. Головатий (заступник голови), д-р політ. наук, проф.;
А. А. Ігнатченко (відповідальний редактор), канд. техн. наук;
О. В. Баєва, д-р біол. наук, проф.;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
В. М. Воронін, д-р іст. наук;
В. Б. Захожай, д-р екон. наук, проф.;
В. І. Литвиненко, д-р юрид. наук, доц.;
В. В. Рябцев, канд. техн. наук, доц.;
В. І. Цибух, канд. філос. наук, доц.

Матеріали подано в авторській редакції.
Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Проблеми модернізації України : [зб. наук. пр.] / МАУП. — К.: ДП "Видавничий дім "Персонал", 2008 —

С76 Вип. 3: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. "Європейський вимір реформування публічного управління в Україні", 24 листопада 2016 р. / редкол.: М. Н. Курко (голова) [та ін.]. — 2016. — 208 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано тези учасників науково-практичних конференцій з проблематики широкого кола аспектів процесу системної модернізації України.

Для науковців, громадсько-політичних діячів, студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і світовим досвідом проведення модернізаційних процесів.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2016
© ДП "Видавничий дім "Персонал", 2016

ЗМІСТ

Бідзюра Іван Павлович
Філософія системної цілісності рівнів публічного управління та рівнів аналізу проблем адміністрування 8

Романенко Євген Олександрович, Чаплай Ірина Віталіївна
Міжнародний досвід формування державної політики у сфері інформаційно-комунікаційних технологій 10

Баєва Олена Вікторівна
Теоретико-методологічні засади мотивації персоналу 13

Лісовський Петро Миколайович
Україна як соціокомунікативний тренд у постсучасності: екзистенціальний вибір 16

Мєлков Юрій Олександрович
Філософські засади децентралізації: "Grassroots democracy" та проліферація ідентичностей 18

Перегуда Євген Вікторович
Децентралізація як напрям становлення системи публічного управління: проблеми реалізації 21

Сафонова Віра Євгенівна
Управління якістю і якість управління (освітній аспект) 24

Дєгтяр Олег Андрійович, Мурашев Сергій Павлович
Законодавча база природокористування в автотранспортному комплексі України 27

Непомнящий Олександр Михайлович, Прав Юрій Григорович
Сутність інноваційної стратегії підприємства при формуванні правової держави 30

Юлдашев Олексій Хашимович
Нужно ли отменять хозяйственный кодекс? 32

Баєв Вадим Вікторович, Цибух Валерій Іванович
Аналіз тенденцій в туристичній індустрії Україні в умовах економічної та соціальної нестабільності 36

Бисенбаев Фаиз Куанович
Проблема определения цели и границы деятельности государства в истории европейской политической философии 40

Бігдаш Володимир Дмитрович
Розвиток страхового захисту в системі публічного управління в процесах економічних реформ в Україні 46

Бовш Людмила Андріївна
Перспективи становлення медичного туризму в Україні 48

Бондаренко Наталія Олександрівна
Соціальне проектування: суть та призначення 50

Бортник Валентин Анатолійович, Стасюк В'ячеслав Олександрович
Адміністративно-правова організація й мета державного управління *53*

Владимирська Євгенія Юріївна, Суліма Наталія Миколаївна
Публічне управління: суть, суб'єкти та види *57*

Власюк Таміла Олександрівна
Вплив інформаційного суспільства на розвиток системи публічного управління *60*

Гапоненко Віра Анатоліївна
Реалізація принципів публічного управління як умова демократизації в Україні *63*

Головченко Валентин Васильович
Конституціоналізм як досягнення світової правової культури *66*

Григор'єва Марина Ігорівна
Педагогічні умови реформування підготовки менеджерів ЗЕД в контексті європейської інтеграції системи управління освітніми процесами *70*

Довбик Катерина Сергіївна, Філіппов Михайло Іванович
Особливості діяльності підприємства на засадах ситуаційного менеджменту *74*

Ельбрехт Ольга Михайлівна, Кобржицький Всеволод В'ячеславович
Підготовка менеджерів міжнародного туризму на засадах професійно компетентнісного підходу *77*

Єрескова Тетяна Володимирівна, Горбов Владислав Володимирович
Соціальний контроль якості освітніх послуг як складова публічного управління у закладах освіти *81*

Калініна Ліана Миколаївна
Впровадження європейського досвіду публічного управління в Україні: суспільна оцінка *84*

Кобржицький Всеволод В'ячеславович
Більше практики – краща підготовка майбутнього менеджера міжнародного туризму *88*

Коваленко Тетяна Миколаївна
Самостійна навчально-пізнавальна діяльність студента як фактор формування його професійних навичок та вмінь *92*

Корінчевська Ірина Анатоліївна
Публічне управління галузі охорони здоров'я в контексті економічних реформ *96*

Костюк Тетяна Олександрівна
Публічне управління: світовий досвід та можливості для України *99*

Кривоберець Марина Миколаївна
Актуальні тренди туристичної індустрії в умовах економічної глобалізації *102*

Лопатенко Людмила Олександрівна
Реформування публічного управління в транспортній сфері *105*

Миронов Віктор Вікторович
Децентралізація в системі публічного управління *108*

Міхатуліна Олена Миколаївна
Державний контроль та нагляд за господарською діяльністю та засоби державного захисту прав суб'єктів господарювання *110*

Медвідь Федір Михайлович, Доносо Варгас Дієго Хосе, Мельниченко Ярослав Богданович
Цінності у системі права в умовах реформування публічного управління в Україні..... *113*

Медвідь Федір Михайлович, Доносо Варгас Сантьяго Феліпе, Хруленко Олена Сергіївна
Політико-правові погляди Н. Макіавеллі в сучасній кратології *117*

Найдьонов Іван Миколайович
Підготовка викладача фахових дисциплін як політико-соціальна проблема..... *121*

Новальська Надія Іванівна
Розвиток національно обумовленої управлінської думки в Україні в XX столітті..... *124*

Савойська Світлана Василівна
Про політику децентралізації із російським "присмаком" (на прикладі мовної політики сучасної України) *126*

Сиротенко Роман Олександрович, Кайдашев Роман Петрович
Судовий контроль як технологія забезпечення публічності влади: час та строки в Кодексі адміністративного судочинства..... *130*

Скиба Ганна Іванівна
Державне регулювання бухгалтерського обліку: стан та перспективи розвитку..... *133*

Стасюк Світлана Валентинівна
Розстрочення та відстрочення податкових зобов'язань як реалізація рекомендаційного методу фінансового права в Україні..... *135*

Тімашова Вікторія Михайлівна
Деякі аспекти правління, управління й адміністрування при здійсненні реформ *138*

Ткачук Анна Іллівна
Традиції й тенденції розвитку публічного управління в Україні..... *140*

Тьорло Володимир Олександрович, Приходько Григорій Григорович
Формування громадського управління в Україні при створенні на європейських засадах прозорого ринку нафтопродуктів..... *143*

Утвенко Володимир Валерійович
Проблема запровадження недержавного пенсійного забезпечення в Україні в умовах здійснення соціально-економічних перетворень *146*

Чайка Наталія Григорівна
Державне адміністрування підприємництва: український досвід..... *150*

Чмир Олеся Богданівна
Правові основи децентралізації в Україні та її наслідки на прикладі Шишацької територіальної громади..... *153*

Чорна Марія Федорівна, Курчина Тамара Олександрівна,
Моргун Наталія Сергіївна, Твердохліб Анатолій Іванович
Правова культура українського суспільства
в умовах реформування публічного управління *156*

МОЛОДІ ВЧЕНІ

Абуржейла Самер Абд Ельмонеїм Резек
Україна в європейських інтеграційних процесах:
політичні аспекти реформування публічного управління *160*

Азіма Фаді Хусамович
Державна підтримка творчої молоді: європейські тенденції *163*

Зур'ян Олег Володимирович, Феїм Брава
Напрями розвитку фінансового ризик-менеджменту на підприємствах *167*

Климков Іван Ілліч
Медіакратичні способи управління суспільством *174*

Кметик Світлана Валеріївна
Освітні системи та освітня політика крізь призму
державно-управлінських процесів в сучасному світі *176*

Ладнюк Максим Олександрович
Модернізація державного управління в умовах
комунікативного розвитку інформаційного суспільства *181*

Левцов Сергій Вікторович
Застосування принципів належного врядування органами
місцевого самоврядування в управлінні рекреаційною сферою *184*

Турій Андрій Іванович
Правові засади функціонування ООН як міжнародної організації
по впорядкуванню державно-суспільних відносин *186*

МАГІСТРАНТИ ТА СТУДЕНТИ

Зубрицький Дмитро Олександрович, Герун Ростислав Юрійович
Основні засади публічного управління вищим навчальним закладом *190*

Кіц Лідія Дмитрівна
Наукові підходи до формування стратегії інтернет-маркетингу *193*

Легка Ірина Ігорівна
Психологічні складові особистості державного управлінця
(державного службовця) *197*

Панфілова Вікторія Владиславівна
Проблеми реформ публічного менеджменту в сучасному світі *200*

Роніс Анна Володимирівна
Оцінка мотиваційного потенціалу персоналу в ресторанному підприємстві *202*

Соболь Аліса Володимирівна
Технології забезпечення публічної влади *205*

Вступне слово
ректора Міжрегіональної Академії управління персоналом

Шановні колеги!

Впродовж майже п'яти останніх років за відповідною державною реєстрацією в МАУП реалізується комплексна наукова проблема "Теоретико-методологічні основи становлення української державності і соціальна практика: політичні, юридичні, економічні та психологічні проблеми".

Всі наукові підрозділи Академії відповідним чином визначилися щодо власного наукового напряму стосовно цієї об'ємної проблеми. Крім того, є і наукові напрями, що мають своєрідний інтегральний характер, тобто, торкаються фактично будь-якої наукової сфери і суспільної практики. Один з таких напрямів — формування в Україні власної, національної моделі держаного управління. Зрозуміло, що розв'язання цієї складної проблеми обумовлене в першу чергу тим, якою буде політична система України, як буде вибудувана система політичної влади, як сформується економічна модель господарювання, у який спосіб будуть вибудовані дійсно демократичні взаємини держави і громадянського суспільства тощо.

З поміж старих доленосних проблем чітко проглядається і проблема реформування публічного управління. Як відомо, моделей такого управління немало. Однак зрозуміло, що найближчою до практики суспільних трансформацій України постає європейська практика і досвід реформування публічного управління, оскільки наша країна чітко зорієнтована на європейський політичний вектор розвитку свого майбутнього. Зрозуміло і те, що абсолютно копіювати європейську практику здійснення публічного управління немає потреби. Йдеться про, з одного боку, збереження і використання власного позитивного історичного досвіду формування державності, а, по-друге, про творче використання того кращого європейського досвіду публічного управління, що є найдоцільнішим для сучасної України, її майбутнього.

Такий суспільний процес — багатогранний. Тут мають місце юридичні аспекти, політологічні, соціально-духовні, врешті — суто українські. Їх тісне поєднання, взаємне використання дійсно дають можливість вибудувати модель публічного управління, що дійсно відповідатиме інтересам особистості, держави і соціуму в цілому. Звичайно, пріоритет має віддаватися саме особистості, найповнішій реалізації прав і свобод людини, громадянина. Особливо варто наголосити на тих аспектах проблеми, що пов'язані з децентралізацією влади, регіональними складовими публічного управління, з формуванням інформаційного суспільства. Підкреслимо, що проблематика даної конференції потребує багатьох інших наукових заходів, напрацювання як теоретичних так і практичних аспектів, рекомендацій щодо означеної наукової проблематики.

Давайте побажаємо нам усім плідної праці на цьому шляху, плідної розмови, дискусій і корисних результатів.

Дякую за увагу,
М. Н. Курко,
доктор юридичних наук, професор

І. П. БІДЗЮРА
д-р політ. н., проф., директор УА ІСНС МАУП

ФІЛОСОФІЯ СИСТЕМНОЇ ЦІЛІСНОСТІ РІВНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА РІВНІВ АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМ АДМІНІСТРУВАННЯ

Системний аналіз, як і будь-який інший науковий метод, має свої вади та межі застосування, пов'язані з низкою загальних особливостей його розвитку як загальнонаукової методології. По-перше, сучасна методологія системного аналізу у державному управлінні не відповідає глобальній, багаторівневій, ієрархічній, багатодисциплінарній структурі різнорідних, багаточинникових, багатофункціональних взаємозв'язків, взаємозалежностей та взаємодій об'єктів дослідження, особливо в умовах децентралізації владних повноважень. Її обмеженість полягає насамперед у тому, що вона недостатньо використовує потенційні можливості багаторівневої, ієрархічної системи інформаційно-комунікативних технологій і мереж, які є науково визнаним інструментом дослідження проблем людини в системах управління. По-друге, усебічне застосування системного аналізу в публічному управлінні та адмініструванні є неможливим через складність практики управлінської діяльності, що пов'язана із соціальними об'єктами і процесами, не можна також точно передбачити майбутні параметри управлінських систем [1]. Управління (державне зокрема) залежить від багатьох чинників фундаментального значення, що не завжди дозволяє його кількісно опрацювати, а тому сучасним дослідникам доводиться визнавати, що кібернетичний спосіб аналізу виявляється лише одним із можливих методів дослідження управлінських систем. Крім того, оскільки управлінські відносини завжди є об'єкт-суб'єктними, вилучення суб'єктного компонента також є неможливим. Отже, третьою проблемою системного аналізу як методу дослідження феномену управління, як інституціонального утворення у суспільстві є складність не лише точного визначення, але й розв'язання проблем технології специфічних перетворювальних впливів.

Залучивши спостереження класика наукового менеджменту Фредеріка Тейлора [3] робимо висновок про те, що перелічені недоліки системного аналізу, з одного боку, поставили під сумнів його безумовну корисність для роботи з підготовки та прийняття управлінських рішень, загальним стратегічним плануванням і мистецтвом вирішення складних завдань публічного адміністрування загалом, а з іншого — актуалізували нагальну потребу становлення такої окремої галузі знань і спеціальності як публічне управління та адміністрування, здатної вирішувати проблеми специфічної галузі життєдіяльності людини і людського знання, якою є соціальне управління [2], [4].

Наприкінці 60-х і на початку 70-х рр. XX ст. проблеми політичного управління та адміністрування стали метою структурно-функціонального аналізу — як досконалішого, способом управлінського наукового знання, зважаючи на такі фактори: 1) посилена увага до політичних аспектів процесу прийняття державних управлінських рішень; 2) ширше розуміння проблем управлінських рішень відповідно до моделі

управлінських дій; 3) креативний підхід до процесу прийняття управлінських рішень і пошук нових альтернатив для вибору лінії поведінки об'єкт-суб'єкта в комбінації із заохоченням новаторського мислення управлінців; 4) значна увага до прихованих соціальних процесів, наголос на необхідності сучасних якісних моделях і методах управління; 5) системне залучення розвиненої інтуїції управлінців до процесу підготовки та прийняття управлінських рішень і алгоритму їх адміністрування, а також створення креативних міждисциплінарних моделей дослідження складних соціальних проблем; 6) здатність більше використовувати довгострокові передбачення про можливі майбутні стани об'єктів управління і гіпотетичних висновків; 7) здатність до удосконалення процесу підготовки та прийняття управлінських рішень шляхом використання широкого набору альтернативних проектів.

Сьогодні проблема якісного системного підходу в дослідженні сучасних проблем публічного управління та адміністрування полягає не лише в тому, щоб запроваджувати нові необхідні критерії, принципи та обмеження щодо цінностей і оцінок його суспільної ефективності, а в тому, щоб зрозуміти, як у контексті ціннісного перезавантаження пізнання отримати відносно істинне знання про специфіку кожного етапу синтезу управлінських рішень [5].

Ціннісно-світоглядне ядро сучасної теорії управління є таким же фундаментальним її параметром, необхідним для оновлення теорії, як і емпіричне знання, а тому є всі підстави для перегляду традиційної концепції української моделі управління, що фіксує здебільшого лише емпіричний та теоретичний рівні. Сьогодні структура теорії управління має включати три основні рівня знання — емпіричний, теоретичний та метатеоретичний, які є самостійними і взаємопов'язаними одночасно, в процесі функціонування й розвитку науки управління як цілого, яка забезпечується політичною філософією.

Джерела

1. Бакиров В. С. Цнносное сознание. — Харків: Вища шк., 1998. — 202 с.
2. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: Навч. посібник / За заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. — Львів: Вид. Національного університету "Львівська політехніка", 2002. — 352 с.
3. Тейлор Ф. У. Принципы научного менеджмента / Пер. с англ. А. І. Зак. — М.: Контроллинг, 1991, — 104 с.
4. Щёкин Г. В. Теория соціального управления. — К.: МАУП,1996, — 408 с.
5. Щёкин Г. В. Организация и психология управления персоналом: психология кадрового менеджмента. — К.: МАУП, 2002, — 832 с.
6. Сурмін Ю. П. Соціологія управління: підручник / Ю. П. Сурмін, І. П. Бідзюра, — К.: "Освіта України", 2012, — 688 с.

Є.О. РОМАНЕНКО
д-р наук з держ. упр., доц., президент ГО "Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління"

І.В. ЧАПЛАЙ
аспірант, КНТЕУ м. Київ

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сьогодні удосконалення та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ), які використовуються як у діяльності органів державної влади, у вузьких колах фахівців, так і в повсякденному житті простих людей, є безпосереднім чинником вдосконалення державної політики, в цілому.

ІКТ – є одним з головних напрямів стимулювання економічного зростання, зайнятості населення, розширення конкуренції і, як наслідок, — сприяння подоланню "цифрової ізоляції", як соціальної так і географічної. Без ІКТ практично неможливо виконувати управлінські рішення, здійснювати зворотний зв'язок і коригувати цілі та етапи діяльності органів державної влади. Як керівники, так і підлеглі повинні вміти орієнтуватися в основних принципах, способах застосування ІКТ і продуктивно користуватися ними.

Міжнародний досвід застосування ІКТ дозволяє сформулювати переваги їх використання зарубіжними країнами (див. табл. 1).

Таблиця 1

Переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій зарубіжними країнами

Країна	Застосування ІКТ
1	2
США	Здійснюється публікація офіційних документів на урядових Web-сайтах, електронізація сплати податків, надання статистичної інформації про роботу державних органів населенню; застосовується ІКТ в медицині і сфері охорони здоров'я.
Південна Корея	Створена база даних, якою можна скористатись через Інтернет із запитом по всіх основних життєвих проблемах.
Англія	Реєстрація фірм, що здійснюється через мережу Інтернет, потребує заповнення тільки однієї форми; використовуються чотири рівні "електронної" взаємодії: державних установ з громадянами, громадян з бізнесом, державних установ з постачальниками та державних установ між собою.
Фінляндія, Сінгапур	Надаються послуги громадянам через мобільний зв'язок. Верховний суд Сінгапуру надсилає громадянам SMS, щоб нагадати дату засідання. Крім того, ті громадяни Сінгапуру, котрі авторизовані на сайті, можуть електронним способом подавати до суду позови у незначних справах.

Закінчення табл. 1

1	2
Естонія	Функціонує Інтернет-портал “Сьогодні вирішую я” (Tana otsustan mina), за допомогою якого громадянин республіки може взяти участь в управлінні державою – висловити свою думку про поточні процеси у країні, запропонувати поправки до законопроектів тощо. Цей портал, також, дозволяє користувачу голосувати.
Ірландія	On-line податкова служба дає підприємствам змогу отримувати інформацію про оподатковування, сплачувати податки, заповнивши відповідні електронні форми, а також отримувати податкові кредити. Сайт Земельної служби надає компаніям інформацію про нерухомість і дає можливість здійснювати будь-які операції, пов’язані із землею і нерухомістю. Сайт Федерального агентства зайнятості містить інформацію про ринок робочої сили для роботодавців і працівників, а сайт Реєстраційної палати дає можливість зареєструвати компанію будь-якої організаційно-правової форми, зареєструвати найменування компанії, внести зміни в статутні документи, оформити фінансові документи, легалізувати іноземні документи.
Болгарія	Нова ІКТ система об’єднує паспортний департамент із міністерством внутрішніх справ, поліцією та системою кримінального судочинства – можна одержати паспорт протягом 5–10 хвилин.
Швейцарія	Повне переведення перепису населення з паперової форми на електронну основу.
Німеччина	Громадяни мають доступ до 1,2 тис. on-line послуг державних установ. Зокрема є можливість заповнити податкову декларацію, продовжити дію водійського посвідчення, або паспорту, тощо, через мережу Інтернет. У межах програми, також, передбачається обладнати 181 відділення Національної служби зайнятості пунктами безкоштовного доступу в Інтернет для безробітних, котрі зможуть скористатися ними для надсилання своїх резюме і пошуку вакансій. Крім того, через мережу Інтернет приймаються прохання від студентів про надання їм фінансової допомоги. Впровадження служби планування поїздок призвело до 15-відсоткової економії всіх транспортних витрат і до 50-відсоткової економії адміністративних витрат. Окрім цього, на регіональному і місцевому рівнях відбувається додаткова економія витрат.

Джерело: [1, с. 464–465]

Досвід, накопичений європейськими країнами у сфері ІКТ в державному управлінні, дозволяє зробити деякі узагальнення і висновки. Модернізація державної політики формування ІКТ в Україні передбачає “створення дієвих комунікативних підрозділів замість діючих відділів із взаємодії з громадськістю, яких на Заході давно вже не існує: громадяни — платники податків вважають недоцільним витрачати спільні кошти на власну рекламу” [2, с. 18–19]. З огляду на певну технократизацію державного управління в Україні, первинні функції ІКТ втрачають свій стратегічно-функціональний потенціал, оскільки вони, здебільшого, зосереджують свою увагу на процесах поточного інформування громадськості та налагодженні оперативних зв’язків із засобами масової інформації. В межах вітчизняної практики, основною причиною, яка передує цьому, є відсутність законодавчо врегульованих механізмів забезпечення двосторонніх інформаційних обмінів, що, певною мірою, блокувало б зниження якості державно-управлінських рішень та реалізації державної політики.

У рамках сучасної комунікативної практики діяльності інститутів публічної влади необхідно виходити із доцільності запровадження новітньо-модернових ІКТ [3, с. 55]. Важливу увагу, в даному контексті, слід приділити відкритості процесу обговорення багатьох суспільних проблем, що турбують громадськість а, також, необхідності узгодження глобального іміджу державної служби, державних установ, в цілому, з інституційним іміджем конкретного відомства, поєднання комунікації зовнішньої, спрямованої на суспільство, і внутрішньої, спрямованої на власних співробітників.

На сьогодні якоїсь єдиної державної, або публічної системи ІКТ в державному управлінні України не існує. Є кілька її рівнів і реєстрів, що розрізняються за такими параметрами, як суб'єкт і об'єкт, мета, характер комунікації. У цьому зв'язку, доцільно виділити, передусім, урядову комунікацію, в процесі якої уряд як легітимна еманація демократії, інформує громадян про ті політичні події, стратегічні напрямки розвитку, які він сам вважає важливими [4].

Вважаємо, що за умов приєднання України до Світової Організації Торгівлі та посилення інтеграційних процесів до світової економіки, наша держава вже давно і нагально потребує модернізації та законодавчого закріплення розвиненої системи державної політики реалізації ІКТ. Саме ІКТ в державному управлінні створюють умови і визначають не тільки економічний потенціал країни та якість життя її громадян, а, також, роль і місце цієї країни в глобальному суспільстві, масштаби та перспективи її соціальної та політичної інтеграцій з усім світом.

Джерела

1. Шпак Н. О. Переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій в Україні / Н. О. Шпак, О. І. Венгер // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2012. – № 727. – С. 461–467.
2. Baxter L. A. Relationships as dialogues / L. A. Baxter // Personal Relationships, 2011. – № 7. – P. 1–22.
3. Романенко Є. О. Електронний уряд – українські реалії / Є. О. Романенко / Становлення та розвиток української державності: історія, сучасність, зарубіжний досвід : матеріали X Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 6 листоп. 2014 р.) / редкол. А. М. Подоляка (голова) [та ін.]. – К. : ДП "Вид. дім "Персонал", 2014. – Вип. 12. – С. 54–57.
4. Бурило Ю. П. Організаційно-правові питання державного управління в інформаційній сфері [Електронний ресурс] / Ю. П Бурило. – Режим доступу: http://adminpravo.com.ua/ index.php/2010-04-13-14-05-13/145-2010-09-28-13-27-30/1942-22.html

О. В. БАЄВА
д-р біол. н., проф., ІМБ МАУП

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

Мотивація в загальному розумінні — це сукупність рушійних сил, які спонукають людину до виконання певних дій. З точки зору поведінки людини мотивація — це процес свідомого вибору того чи іншого типу діяльності в результаті комплексного впливу зовнішніх (стимули) і внутрішніх (мотиви) факторів.

З точки зору управління мотивація визначається: як функція керівництва, завдання якої — створити у підлеглих стимули до праці з повною віддачею; як тривалий вплив на робітника з метою зміни його структури цілісних орієнтацій та інтересів, формування відповідного мотиваційного ядра і розвитку на цій основі трудового потенціалу.

Мотивація як основна функція менеджменту пов'язана з процесом спонукання себе та інших людей до діяльності через формування мотивів поведінки для досягнення особистих цілей і цілей організації.

Зміст функції мотивації полягає в: визначенні потреб персоналу та забезпеченні їх задоволення в організації; розробці систем винагороди за роботу, що виконується; застосуванні різноманітних форм оплати праці; використання стимулів до ефективної взаємодії працівників в колективах і в підприємстві в цілому [4, *187*].

Згідно теорії функціональних систем П. К. Анохіна немотивованої поведінки не існує [1, *93*]. Мотивація створює особливий стан функціональних систем — "передпускову інтеграцію", яка забезпечує готовність організму до виконання відповідної діяльності за рахунок активації аферентного синтезу й акцептора результатів дії.

Мотивацію в фізіології розглядають як активний стан мозкових структур або системно-організовані збудження в центральній нервовій системі, які спонукають вищих тварин або людину на поведінку, спрямовану на задоволення своїх потреб.
Згідно теоретичної концепції П. В. Симонова потреби, мотивації та збудження нервового апарату емоцій — це тісно пов'язані між собою, самостійні ланки адаптивної поведінки, які мають різні представництва в головному мозку. В організмі людини об'єктивно існують потреби, які не залежать від свідомості мотивація — це усвідомлення цієї потреби, що приводить до формування цілі активності [6, *7*].

Більшість науковців схильні класифікувати основні потреби в три основні типи: біологічні, соціальні та ідеальні [2, *67*; 3, *109*; 5, *211*; 7, *38*].

У своїх первинних біологічних формах потреба виступає як нестаток в чомусь, який відчуває організм. Біологічні потреби обумовлені необхідністю підтримувати сталість внутрішнього середовища організму — гомеостаз. Такі потреби виникають при відхиленні параметрів внутрішнього середовища організму від оптимального рівня й задовольняються при його досягненні.

В суспільстві та в тваринному світі існують різні шляхи задоволення потреб. Встановлено, якщо щурам запропонувати два способи добування їжі, то вони зволіють йти в тому напрямку, який вимагає менше зусиль [11, *259*]. В експерименті, вже після кількох підкріплень піддослідні розподіляються на "працівників" та "парази-

тів". "Паразит" навчається здобувати їжу за допомогою спеціального важеля. Проте, в присутності в клітці іншого, "працюючого" щура, він перестає користуватись важелем й надає перевагу кормові, який здобув працівник [9, *777*]. Дослідження Mitchel та Masur були підкріплені й дослідами C. Colin [8, *123.*]. Поділ на "працівників" та "паразитів" не залежить від статі тварини, від її становища в груповій ієрархії. Черговість задоволення потреби у збереженні гомеостазу за рахунок харчування в тваринному світі не залежить від того хто його приніс їжу, а встановлюється зоосоціальним рангом [7, *47*].

Біологічні потреби людини відрізняються від аналогічних потреб тварин. Основна відмінність обумовлена рівнем соціалізації біологічних потреб людини, який істотно видозмінюється під впливом соціокультурних факторів.

Умовно можна виокремити дві основні школи фізіологів вищої нервової діяльності, з різними підходами до визначення природи соціальних і ідеальних потреб. Одна школа спирається на павловські уявлення про існування вродженої безумовнорефлекторної основи поведінки, що має універсальний характер і проявляється в поведінці як вищих тварин, так і людини. Друга базується в першу чергу на ідеях П. К. Анохіна, який розглядає свідомість, як сукупність мотивацій. Один з класиків цієї школи П. В. Симонов вважає, що особистість людини визначається перш за все сукупністю та ієрархією її потреб (мотивів). Особливості емоційного реагування та темперамент, не кажучи про такі властивості нервової системи як сенсорика, пам'ять, програмування та реалізація дій, мають другорядне значення. Хоча суб'єктивність емоцій є результатом неповторної індивідуалізації суб'єкта, неповторної історії формування її природних задатків та процесу онтогенетичного розвитку [7, *63*].

Ідеальні потреби становлять біологічно обумовлену основу для саморозвитку індивіда. В цю групу включають: потребу в новизні, інформаційну потребу; потребу в компетентності; потребу в подоланні.

Потреба в новизні лежить в основі орієнтовно-дослідницькій діяльності індивіда й забезпечує тварині можливість активного пізнання навколишнього світу. Дві групи факторів мають відношення до актуалізації цієї потреби: дефіцит активації, що спонукає до пошуку нових стимулів та дефіцит інформації, що змушує шукати шляхи зниження невизначеності. Досліди на тваринах показали, що інтенсивність та розмаїтість дослідницьких реакцій помітно зростають у щурів, яких попередньо на дві години поміщали в інформаційно збагачене середовище — приміщення із набором нових, регулярно замінних предметів [12, *59*].

При дослідженні потреб людини іноді як особливий вид потреби виділяють інформаційну потребу, що являє собою не "сенсорний голод" як такий, а потребу в різноманітній стимуляції. Незадоволеність інформаційної потреби може привести до порушень не тільки психічної рівноваги людини, але й життєдіяльності всього організму.

При визначенні соціальних потреб та мотивів поведінки людини Девід Макклелланд виокремлює три основні: мотиви досягнення — прагнення домогтись найкращого вирішення складних проблем; мотиви афіліації — потреба в налагодженні добрих стосунків з оточуючими; мотиви влади — прагнення впливати на поведінку інших людей. Існують оптимальні співвідношення для тієї або іншої діяльності, проте висока мотивація досягнення у більшості випадків є бажаною і навіть необхідною [10, *276*]. В 1961 році в своїй книзі "Суспільство досягнення" Д. Макклелланд навіть висунув гіпотезу, згідно якої мотивація досягнення є важливою заставою економічного процвітання. Визначивши ступінь виразності відповідного мотиву в суспільстві, можна з неабиякою вірогідністю пророчити тенденцію до економічного зростання.

На межі соціальних та вітальних потреб знаходиться клас "гібридних потреб" — етнічні потреби. На межі соціальних на ідеальних — потреба в ідеології, що нормує задоволення всіх інших вітальних, соціальних та духовних потреб людини. Без потреби слідувати нормам, прийнятим в даному суспільстві, існування соціальних потреб було б неможливим [7, *68*].

За концепцією С. А. Богомаза (2002) природа стійких мотиваційних утворень обумовлена взаємодією соціальних установок з біологічними особливостями людини. На формування домінантних мотиваційних станів впливає спеціалізація півкуль головного мозку людини. В наслідок цього, людина виборче, за принципом відповідності, легко асимілює ті соціальні цінності, які співпадають з його вродженими установками. І навпаки, у випадку невідповідності цитоархітектоніки кори великих півкуль головного мозку, засвоєння людиною соціальних цінностей може бути поверхневих та нестійким. Вочевидь, в такому випадку мотиваційна поведінка буде характеризуватись мінливістю та низьким ступенем передбачуваності [3, *108*]. Фізіологічні механізми соціальних (вторинних) потреб мають в своїй основі спадкову, біологічну природу, проте реалізація цих потреб значній мірі залежить від конкретної ситуації та онтогенетичного досвіду.

Таким чином, з точки зору фізіології мотивація є суттєвим компонентом функціональної системи поведінки. Вона є особливим станом організму, яке зберігається на протязі всього часу — від початку поведінкового акту до отримання корисних для організму результатів. Мотивація визначає цілеспрямовану поведінкову діяльність організму й характер реагування на зовнішні подразники.

Джерела

1. Анохин П. К. Узловые вопросы теории функциональной системы. — М.: Наука. 1980. — 196 с.
2. Блум Ф., Лайзерсон А., Хорстедтер Л. Мозг, разум и поведение. — М.: Мир, 1988.
3. Данилова Н. Н., Крылова А. Л. Физиология высшей нервной деятельности. — М.: МГУ, 1989.
4. Менеджмент і адміністрування: в 2 ч. Ч. 2: Менеджмент / [За ред. О. В. Баєвої, Н. І. Новальської]. — К.: Персонал, 2015. — 326 с.
5. Милнер П. Физиологическая психология. — М.: Мир, 1973.
6. Симонов П. В. Теория отражения и психофизиология эмоций. — М.: Наука, 1970. — С. 7.
7. Симонов П. В Созидающий мозг. — М.: Наука, 1993. – 109 с.
8. Colin C. Determinisme social d'une differenciation comportementale en situation de contrainte alimentare // Bull. sfeca. — 1987. — V. 2. — N. 1. — P. 123–124.
9. Masur J., Candido Ch., Pestana M. Worker-parasite relationship: attempt to unduce worker behavior in naive and in parasite rats // Rev. brasil. biol. — 1978. — V. 38. — N 4. — P. 775–782.
10. McClelland D. C., Atkinson J. W., Clark R. A., Lowell E. L. The achievement motive. — N. Y.: Irvington, 1976. — 386 p.
11. Mitchel D., Fisch R., Calica D. Rats respond for food in the presence of free food: How free is the "free" food? // Learn. And Motiv. — 1982. — V.13. — N. 2. — P. 257–263.
12. Widmen D., Posellini R. Restricted daily exposure to environmental enrichment increases the diversity of exploration // Physiol. and Behav. 1990. — Vol. 47. — N. 1. — P. 57–62.

П. М. ЛІСОВСЬКИЙ
д-р філос. наук, доц., ІМВЛ МАУП

УКРАЇНА ЯК СОЦІОКОМУНІКАТИВНИЙ ТРЕНД У ПОСТСУЧАСНОСТІ: ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИЙ ВИБІР

У сучасних умовах глобалізаційних змін Україна є виявом пасіонарності мільйонів українців, що здатні до активних, енергійних дій з перетворенням наявного буття у дійсність. За цих обставин варто вважати, що загальноукраїнська ідентичність постає предметом уваги світових засобів масової інформації.

Саме Євромайдан виявив небачені до цього екзистенціалізм особистості, держави та суспільства, а саме: волевияв до свободи, протест, ризик, соціальний гнів, героїзм, солідарність. На екранах ЗМІ у світовому процесі з'являються суттєво нові типи людей: "майданівці" та "антимайданівці", а з часом — волонтери, біженці, "сепаратисти", "кіборги", "бандери" тощо. Метафора "сотні" поширюється на різні етапи життя. Протистояння з Росією викликає майже фольклорну типоконфронтацію [3].

В результаті цього створюється імператив модернізації страху. А це означає, що безпека і захищеність поступаються місцем саме тривозі і страху, що досягають значної хвилі соціальної напруги як в міжособистісних стосунках, так і на рівні держави та суспільства під час перманентної небезпеки. Тому виникає колосальне зрушення в людській психіці та світогляді як вияву трагічності наявного буття. Звички і побутово-традиційні пріоритети пересічного існування поступово знецінюються, оскільки для людини постає явним необхідність елементарних засобів для біологічного існування: їжі, води, даху над головою.

В силу означеного суспільна риторика як генеративний ресурс мовної свідомості є нагальною сукупною матрицею в соціокультурному тренді на тлі пост сучасності. При цьому, соціально-побутова мова спілкування, гостра репліка, національна символіка, плітки про особу може коштувати їй життя. Потужним життєвим випробуванням в екзистенційному вимірі життєвого світу (особистості, держави, суспільства) слугує саме стан переживання невизначеності, в якій гостра форма переростає в так звану "хроніку". Таким чином, в архетипно-ментальній змістовності масової свідомості виникає страх.

Крім того, недостатність достовірної інформації чи секулятизм цієї інформації (перекручення, підміна), розповсюдження панічних чуток, спостерігання смерті того, хто був поряд, здатні довести людину до божевілля.

Проте, саме в таких соціальних кризових умовах лише та людина генерує мудре рішення, котра риторично майстерно відкриває смислотворчі горизонти життєвого світу як гуманна різностороння особистість. Саме така шляхетна особистість висвітлює потенційні можливості благородності, лицарства та милосердя.

Варто також відзначити специфіку сучасного транс-медіавиміру в Україні. Сьогодні події у локальних місцях конфлікту на сході України стають загальним надбанням.

"Можливості прямого ефіру та онлайн-режиму у ПК творять колективне співпереживання драматичних і водночас історичних подій. На зміну індивідуалізму та стратегії "своя хата з краю" приходить відчуття долучення, колективної відповідальності і волі" [2, с. 47].

Висновок. Можна сказати, що українська ситуація в постсучасності розгортається як рефлексивна дія на тлі докорінних суспільних змін, перетворень Саме такий пасіонарно виражений громадський рух ініціює екзистенціальну біполярність буття людини як прорив у майбутнє.

Джерела

1. Мруз Л. Символи національної ідентичності як туристичний товар / Л. Мруз // Народознавчі зошити. — 2008. — № 3–4. — С. 341–357.
2. М. П. Препотенська Екзистенція українського мегаполісу / М. П. Препотенська // Мультиверсум. Філософський альманах / Гол. ред. В. В. Лях. — Вип. 4–5 (132–133). — К., 2014. — С. 47.
3. Типологія ватників [електронний ресурс], http: //voronz. in. ua/note]-6–14–19968
4. Фоменко К. А. Амбівалентність відчуження в структурі людського буття. — Філософські обрії. — 2009. — № 22. — С. 120–123.

Ю. О. МЄЛКОВ
д-р філос. наук, доц., УАІСНС МАУП

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: “GRASSROOTS DEMOCRACY” ТА ПРОЛІФЕРАЦІЯ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ

Чи не основна проблема модернізації публічного управління в Україні, в тому числі й така найважливіша складова цього процесу, як децентралізація, полягає, на мій погляд, у тому, що здійснюються такі реформи несистемним, стохастичним чином — не лише без певного далекосяжного плану, але й без філософського підґрунтя й осмислення, без опори на певні світоглядні засади. Деякою мірою така особливість соціально-політичного процесу пострадянських країн пояснюється відразою до зайвої ідеологізації, до колишніх модернових “гранд-наративів”; проте, непроявленість ідеології не означає ще її відсутності. За умов, коли філософська думка відмовляється від виконання своєї світоглядної функції, від формування смислів і ціннісних орієнтирів людського існування, цю функцію починають виконувати інші агенти: святе місце пустим не буває, але спонтанне (чи то й цілеспрямоване) формування таких смислів з боку “альтернативних” сфер культури нерідко обертається поразкою людини, її безпорадністю перед викликами сучасного світу, що стрімко розвивається. А тому можна спробувати сформулювати деякі загальні філософські ідеї, які могли б виступати світоглядними вказівками щодо засад і кінцевої мети самого процесу децентралізації навіть такої суто практичної та прикладної сфери соціального буття як публічне управління.

Перш за все, слід зазначити, що основною засадою такої децентралізації, на моє переконання, може бути лише ідеал гуманізму чи то людиномірності [див.: 3]: в сенсі визнання та затвердження кожної людської особистості у статусі повноцінного та повномірного суб’єкта — власне, суб’єкта управління своїм життям і життям свого суспільства, а якщо говорити більш філософсько насиченою мовою, то суб’єкта цілепокладання та суб’єкта цінностей. Мається на увазі, що за умов того розвитку, якого набула людська особистість у XX–XXI ст., *відчуження* справи управління від окремої людини на користь будь-якого абстрактного зовнішнього утворення не може виступати вже гідним орієнтиром “дорожньої карти” суспільного розвитку — причому незалежно від розміру того утворення, на чию користь може відбуватися подібне відчуження. Тобто, “децентралізація”, якщо розуміти її як просте, лінійне перенесення “відібраної” від людини здатності управління від “більш” централізованого органу до “менш” централізованого не несе в собі жодного принципового (у філософському сенсі слова) значення. Так, у нових суверенних державах досягнення незалежності від іноземного політичного і культурного центра часто може приводити до буквального відтворення на “звільненій” території колишнього центризму, тільки у трохи менших масштабах. Як зазначав, наприклад, наприкінці 1990-х років соціолог Ігор Бестужев-Лада, кожна частина колишнього СРСР становить собою... СРСР у мініатюрі. Для людини, що живе в невеличкому містечку чи селі, власне, байдуже, хто саме буде узурпувати право говорити від її імені, приписувати їй культурні норми та

приймати за неї рішення, що стосуються її майбутнього, — президент чи парламент, Москва чи Вашингтон, Львів чи Донецьк: різниця скоріше кількісна, ніж якісна. "Яка пожива, що над тобою московську політичну шпану замінила точнісінько така ж сама чи навіть ще гірша шпана урюпінська та тьмутараканьська?.." [1, *218*].

Іншими словами, лише сама людина може виступати сьогодні суб'єктом та носієм влади — і саме в цьому полягає ідеал демократії як народовладдя, в сутнісному розумінні демократії як культури життя, а не як сукупності абстрактних політичних процедур. А тому наступною засадою, що розкриває зміст "людиномірної децентралізації", може виступити феномен так званої "Grassroots democracy": демократії партиципаторної (а не елекційної), "демократії участі" (Бенджамен Барбер [4]), "радикальної демократії" (Шанталь Муфф [6]. Для всіх цих концепцій характерним є, насамперед, широке, філософське бачення феномена демократії, що не зводить її не лише до політичних процедур, а й до сфери політики загалом, наголошуючи на її розумінні як гідного людського життя. Ще в 1945 році датський педагог і богослов Халь Кок рішуче стверджував про те, що процвітання чи падіння демократії аж ніяк не залежить від конституцій державних органів. Начало демократії, її серцевина полягає в особистому житті людей, у стосунках між членами родини та між сусідами, що потім екстраполюються, поширюючись на відносини всього суспільства й відносини народів нашої планети. Немає нічого більш помилкового, ніж вважати, що демократія є вченням чи ідеологією, яку можна пропагувати і приймати (чи не приймати). Демократія — це "не система, яку потрібно здійснити, але спосіб життя, який потрібно засвоїти. Мова йде про склад розуму, що має передаватися кожному новому поколінню" [2, *16*].

Зрозуміла таким сутнісним чином, демократія добирає нових підвалин, що уможливлюють її розвиток та конкретизацію, в тому числі й у плані подальшої конкретизації понять "народ" і "влада" [5]. Проте, не слід розуміти "демократію у філософському сенсі слова" як імперативну настанову класичного типу, зокрема й стосовно буквальної участі кожної без виключення людини в публічному управлінні вже сьогодні. Делегування влади у справі публічного управління в аспекті його децентралізації цілком можливе, але за умов його принципово іншого обґрунтування: воно може відбуватися не шляхом майже випадкового вибору абстрактних представників, а раціональним визнанням авторитету іншої особистості — мірою її компетенції в даній окремій сфері, мірою її здатності до дії. На цьому можуть базуватися й нові філософські концепції та нові прояви реальної, практичної й децентралізованої демократії — демократія компетенції, демократія асоціативна, що передбачає суспільне самоуправління на основі окремих спільнот та інші форми суспільного ладу, що тільки вимарюються в уяві мислителів, тільки починають сьогодні шлях свого становлення.

Проте, зазначена участь — право, а то й обов'язок кожної людини виступати суб'єктом прийняття рішень і нести на собі всю повноту відповідальності за такі рішення, — визначають іще одну філософську засаду децентралізації, про яку теж хотілося би сьогодні згадати: власне особистісний розвиток людини, що його можна позначити науковим терміном *"проліферація ідентичностей"*. Мається на увазі радикальна трансформація людської ідентифікації від одномірної до плюралістичної — на противагу насадженню "єдино вірної" сингулярно-партикулярної ідентичності. Так, подібним насадженням виступають фемінізм, расизм, націоналізм, шовінізм і багато інших подібних "ізмів" — як штучне культивування однієї людської ідентичності — й тому ідентичності абстрактної, навіть якщо серед інших ідентичностей вона і виступала первісно як природна й органічна.

Гуманізм і людиномірність виступають у цьому сенсі в якості універсалістичної настанови — орієнтації на переважання універсальних цінностей над партикулярними. Лише на перший, поверхневий погляд можна дивитися тому, що процеси глобалізації супроводжуються у сучасному світі іншими, протилежними процесами "глокалізації", процесами збереження та підсилення локальних відмінностей і особливостей, одним із проявів яких виступає й процес децентралізації, зокрема у сфері публічного управління. Протилежними — за напрямом, але не за суттю: обидва ці феномени становлять собою маніфестацію зазначеного процесу проліферації ідентичностей, як процесу персонального розвитку кожного, становлення її як повноправного суб'єкта свого життя та повномірної людської особистості — головної цінності та головної діючої особи всього суспільного розвитку.

А тому, в якості заключного слова, можна сказати, що переоцінити значення світоглядних, філософських засад навіть суто прикладних соціальних і політичних явищ сьогодні, за ситуації складності, множинності, полівекторності та полікультурності, — практично неможливо.

Джерела

1. Бестужев-Лада И. В. Альтернативная цивилизация / И. В. Бестужев-Лада. — М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1998. — 352 с.
2. Кок Х. Что такое демократия? Пер. с датск. — [Копенгаген:] Датский Институт культуры; Систайм, 1993. — 88 с.
3. Мелков Ю. А. Человекомерность постнеклассической науки. — К.: Изд. ПАРАПАН, 2014. — 254 с.
4. Barber B. Strong Democracy: Participatory Politics for a New Age. — Berkeley; L. A.; L.: University of California Press, 1984. — XXVI, 320 pp.
5. Mielkov Iu. The Many-Faced Democracy / Iurii Mielkov, Anatoliy Tolstoukhov, Iryna Parapan. — Saarbrücken: Lambert Academic Publishing, 2016. — 282 p.
6. Mouffe Ch. Hegemony, Radical Democracy, and the Political. — L.: Routledge, 2013. — 256 p.

Є. В. ПЕРЕГУДА
д-р політ н., проф., завідувач кафедри політичних наук, КНУБА, м. Київ

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК НАПРЯМ СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Дестабілізація політичної системи України зумовлена низькою ефективністю державної влади на тлі дефіциту механізмів соціально-політичного діалогу в країні. Тому проблема вдосконалення системи публічного управління є надзвичайно актуальною. Пошук шляхів такого вдосконалення призвів, зокрема, до усвідомлення необхідності децентралізації влади. Але реалізація цих намірів гальмується.

В науці виокремлюють, як правило, три етапи концептуалізації публічного управління. Тривалий час домінувала так звана дихотомічна концепція, в рамках якої розмежовували адміністративне та політичне управління, але суспільно-політичні процеси у різних країнах засвідчили неможливість жорсткого їх розведення. В останню третину XX ст. з'явилася концепція нового державного менеджменту, автори якої виходили з ідеї сервісної держави, поклали в її основу теорії суспільного вибору та ринкового менеджменту [1, с. 9]. Ще пізніше новий підхід запропонували в рамках концепції доброго урядування (good governance), прихильники якої вважають, що публічне управління базується "скоріше на горизонтальних, ніж на вертикальних зв'язках між урядовими органами, асоціаціями громадянського суспільства та бізнесом" [7], причому механізми їх взаємодії втілюються на етапі як формування, так й реалізації політики. Сама поява цієї концепції була пов'язана з розподілом суспільної праці, ускладненням соціальної структури. Багаточисельність соціальних груп ускладнює сприйняття владою палітри соціальних інтересів, ставить перешкоди на шляху виконання нею соціальних зобов'язань, відтак суспільство має взяти частину відповідальності за себе.

Відтак, якщо у новому державному менеджменті публічне управління визначалось як пошук у найкращий спосіб використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей державної політики [10, с. 15], то у концепції доброго урядування — як владний вплив не лише з боку органів державної влади, місцевого самоврядування, а й громадських організацій, як "взаємодію між політичною системою, державним сектором, співвідношення муніципальних, державних та народних інтересів із залучення суспільства до механізму контролю всіх органів влади" [8]. Реалізується публічне управління через публічні адміністрації, які є "сукупністю державних і недержавних структур та повноважних осіб" [2, с. 21].

Виходячи з вищесказаного, регіональна політика посідає вагоме місце у концепції доброго урядування. Л. Сморгунов пише, що в good governance "орієнтація на універсальність та єдину методологію змінились настановами на культурну гетерогенність та партикуляризм" [7]. Деякі дослідники взагалі ставлять знак рівняння між публічним управлінням та децентралізацією: "Чим більше управління стає децентралізованим — тим більше воно є публічним" [3]. Але тут виникає проблема — чи є автоматичною ця залежність та врешті що вважати децентралізацією?

Вказані тенденції особливо властиві Україні. Вчені вважають, що саме "архетипічні особливості зумовлюють необхідність впровадження державної політики шляхом збільшення самостійності регіонів ..., залучення населення до процесів управління й вирішення соціально-економічних проблем розвитку, тобто всього того, що створює підґрунтя для формування моделі "Good Governance" [1, с. 12].

Але слід вказати й на зворотній бік цих процесів. Виклики, які несе добре урядування (Ф. А. фон Хайєк виокремлює загрозу приватизації держави, Г. Зеленько — зниження професіоналізму управління, О. Стойко — зниження рівня демократії), властиві й децентралізації як напряму втілення нової якості публічного управління. Хоча поширені думки про те, що органи місцевого самоврядування краще розуміють потреби спільноти, що на локальному рівні легше врахувати інтереси соціальних груп, так буває не завжди. Децентралізація не сприяє автоматично залученню громадян до управління, а може вести до регіонального авторитаризму, боротися з яким інколи складніше, ніж на національному рівні. Тому слід погодитись з думкою Л. Нагорної про необхідність поєднання трендів до децентралізації та централізації [4, с. 391]. Але виникає проблема, як визначити оптимальне їх співвідношення та хто це має робити. Наприклад, держава приймає рішення щодо стратегії розвитку, але це не означає, що вона може ігнорувати думку громадян.

Загроза іншого ґатунку полягає у тому, що децентралізація може використовуватись центром для перекладання відповідальності на місцеву владу. Відтак надмірне акцентування на цьому процесі може дискредитувати саму ідею децентралізації.

Проблемою є й готовність та бажання місцевих спільнот взяти відповідальність за нові ділянки управління. Причиною неготовності може бути дефіцит не лише фінансових та матеріальних ресурсів, а й інституційних важелів, навичок та вмінь.

Оцінюючи політику децентралізації в Україні, слід наголосити на такому. Нині конституційно-правове її закріплення заблоковане внаслідок відсутності консенсусу серед політичних сил. Це не означає, що децентралізація не відбувається взагалі. Адже вона не обмежується сферою адміністративного управління. Дослідники виділяють такі її види: адміністративну; фіскальну; політичну; децентралізацію надання сервісів; децентралізацію механізму участі і системи зворотного зв'язку [9, с. 11] тощо.

Функціонери уряду вважають, що децентралізація фактично відбулась, зокрема, у фінансово-бюджетній сфері, на користь чого наводять зростання надходжень до місцевих бюджетів. Є певні сумніви щодо коректності такої оцінки. Деякі експерти вважають, що збільшення доходів місцевих бюджетів через механізми субсидіювання не рівнозначно децентралізації у бюджетній сфері, що таким може бути лише закріплення доходів за місцевими бюджетами [6]. На нашу думку, перешкодою децентралізації в цій сфері є стан війни, наслідком якої є значне збільшення витрат на армію та національну безпеку, що навряд чи ефективно здійснювати в умовах децентралізації.

Прикладом децентралізації уряд вважає й об'єднання територіальних громад. Але й тут є проблема. Існують докази, що цей процес значною мірою покликаний корпоративними інтересами політичних еліт [5], натомість інші соціальні групи не висловлюють значної зацікавленості у ньому, що пов'язане з можливими негативними наслідками, зокрема деградацією соціальної сфери.

Тому суперечливим є прогноз впливу цього процесу на публічне управління. Об'єднання у громадах територіальних колективів, які часто мають різні інтереси, а з іншого боку — суперечливість інтересів еліт, які цей процес ініціювали, перешкоджатиме соціальній суб'єктивації територіальних громад, що є передумовою вдосконалення публічного управління.

Отже, є дві групи проблем щодо реформування публічного управління в контексті політики децентралізації. Перша пов'язана з неготовністю громад на місцях, відсутністю інфраструктури, дефіцитом ресурсів, як фінансових, так й інших. Друга — з відсутністю консенсусу серед національних еліт щодо бачення реформ. На короткота середньострокову перспективу це перешкоджатиме стратегуванню децентралізації.

Джерела

1. Амосов О. Моделі публічного адміністрування (архетипова парадигма) / О. Амосов, Н. Гавкалова // Публічне управління: теорія та практика: зб. наук. праць Асоціації докторів наук з державного управління. — Х.: Вид-во "ДокНаукДержУпр". — Спеціальний випуск — 2013. — С. 6–13.
2. Демократичне урядування та публічне адміністрування: проблеми вимірювання та аудиту: наук.-метод. посіб. / авт. кол.: А. Ф. Колодій, М. З. Буник, П. М. Петровський та ін. — К.: НАДУ, 2011. — 56 с.
3. Колесникова К. Співвідношення державного управління та публічного адміністрування у процесі суспільної трансформації / К. Колесникова // Публічне управління [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www. kbuapa. kharkov. ua/e-book/putp/2013–3/doc/1/06. pdf
4. Нагорна Л. П. Регіональна ідентичність: український контекст / Л. П. Нагорна. — К.: ІПіЕНД, 2008. — 405 с.
5. Перегуда Є. В. Про деякі політичні та соціально-економічні механізми політики децентралізації / Є. В. Перегуда // Регіональна політика і децентралізація влади в Україні в контексті євроінтеграційних процесів: Збірник наукових праць / За ред. Ю. С. Шемшученка, І. О. Кресіної. — К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького; Київський університет права НАН України, 2015. — С. 202–211.
6. Скоцик В. Новый бюджет призван сохранить централизацию власти [Електронний ресурс] / В. Скоцик. — Режим доступу: Подробности читайте на УНИАН: http: // www. unian. net/politics/1533427-novyiy-byudjet-prizvan-sohranit-tsentralizatsiyu-vlasti-skotsik. html
7. Сморгунов Л. В. Сравнительный анализ политико-административных реформ: от нового государственного менеджмента к концепции "governance" / Л. В. Сморгунов. // Полис. — 2003. — № 4. — С. 50–58.
8. Філіпова Н. П. Зміна співвідношення понять "державне управління", "публічне адміністрування", "публічне управління" в системі суспільно-політичної трансформації [Електронний ресурс] / Н. П. Філіпова. — Режим доступу: http: // www. dy. nayka. com. ua/?op=1&z=865
9. Decentralization: a sampling of definitions (Working paper prepared in connection with the Joint UNDP-Government of Germany evaluation of the UNDP role in decentralization and local governance), October 1999.
10. Keeling D. Management in Government / D. Keeling. — London: Allen&Unwin, 1972. — 216 p.

В. Є. САФОНОВА
д-р екон. н., ІМЕФ МАУП

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ І ЯКІСТЬ УПРАВЛІННЯ (ОСВІТНІЙ АСПЕКТ)

Якість освіти як відповідність вимогам безпосередніх споживачів — студентів, а також споживачів "другого рівня" — роботодавців, є визначальною метою вищого навчального закладу. Однак досягнення поставленої мети можливо лише на основі якісного (ефективного) управління ВНЗ при дотриманні наступних умов:

- системному підході до вирішення найважливішої для забезпечення конкурентоспроможності задачі;
- виявленні ключових чинників якості освіти, які вимагають максимальної уваги;
- вдосконалення всіх елементів менеджменту ВНЗ.

Питання і проблеми якості стосовно виробництва продукції і надання послуг багатогранно розглянуті в працях таких класиків, як Ф. Кроссбі, У. Є. Демінг, Дж. М. Джуран, К. Ісікава. Підходи, які використовуються ними цілком можуть бути застосовані для визначення тих напрямків, які забезпечують якість підготовки спеціалістів у ВНЗ.

Так, відома спіраль чи петля якості стосовно специфіки підготовки спеціалістів може виглядати як схема, що представлена на рис. 1.

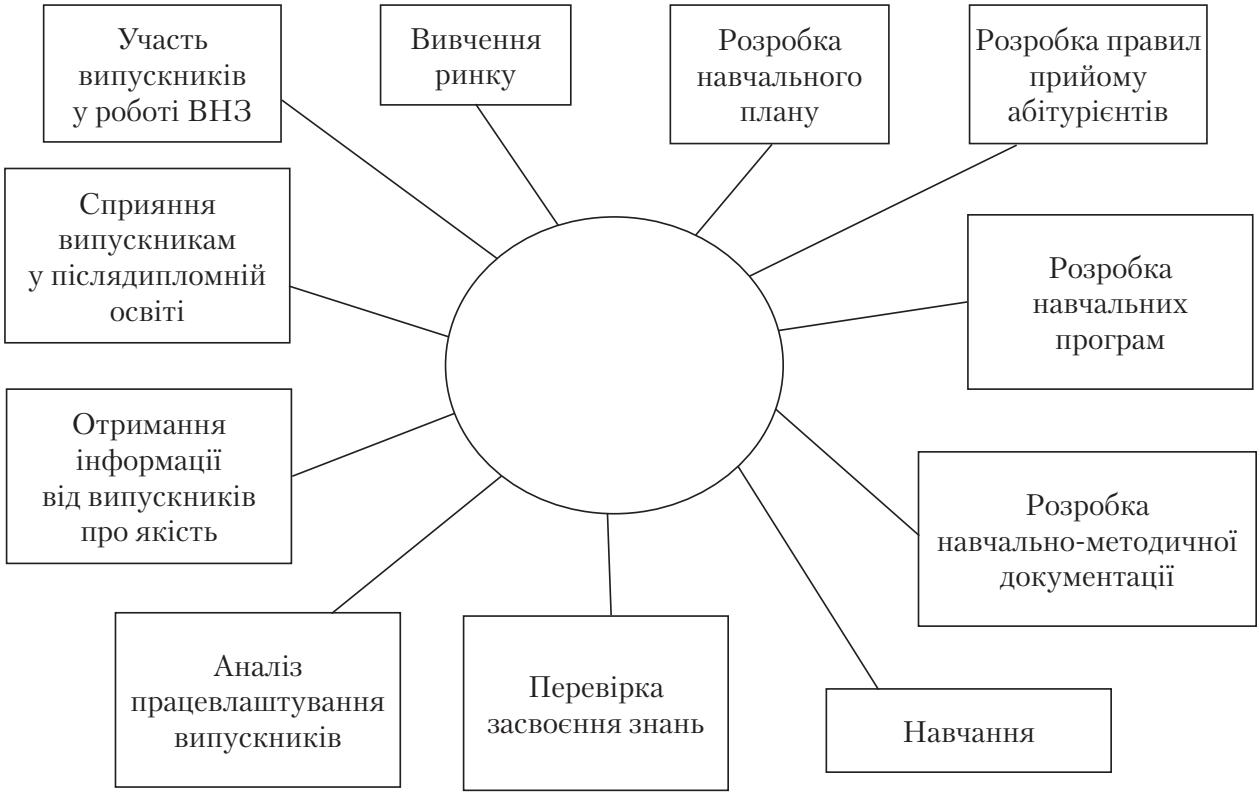

Рис. 1. **Спіраль якості стосовно специфіки підготовки спеціалістів у ВНЗ**

Схема дозволяє побачити усі основні етапи підготовки фахівців в їх взаємозв'язку. Кожний з етапів є об'єктивно необхідним і відіграє важливу роль в забезпеченні якості підготовки спеціалістів. Однак з позицій системного підходу необхідно мати більш глибоке і конкретне уявлення про фактори, які визначають якість навчання. А з позицій стратегічного менеджменту важливо виділити ключові чинники, які забезпечують конкурентні переваги ВНЗ не тільки сьогодні, але і в перспективі. Систему чинників якісного навчання у ВНЗ можливо представити за допомогою такого, сьогодні вже досить відомого інструменту, як діаграма Ісікави (рис. 2).

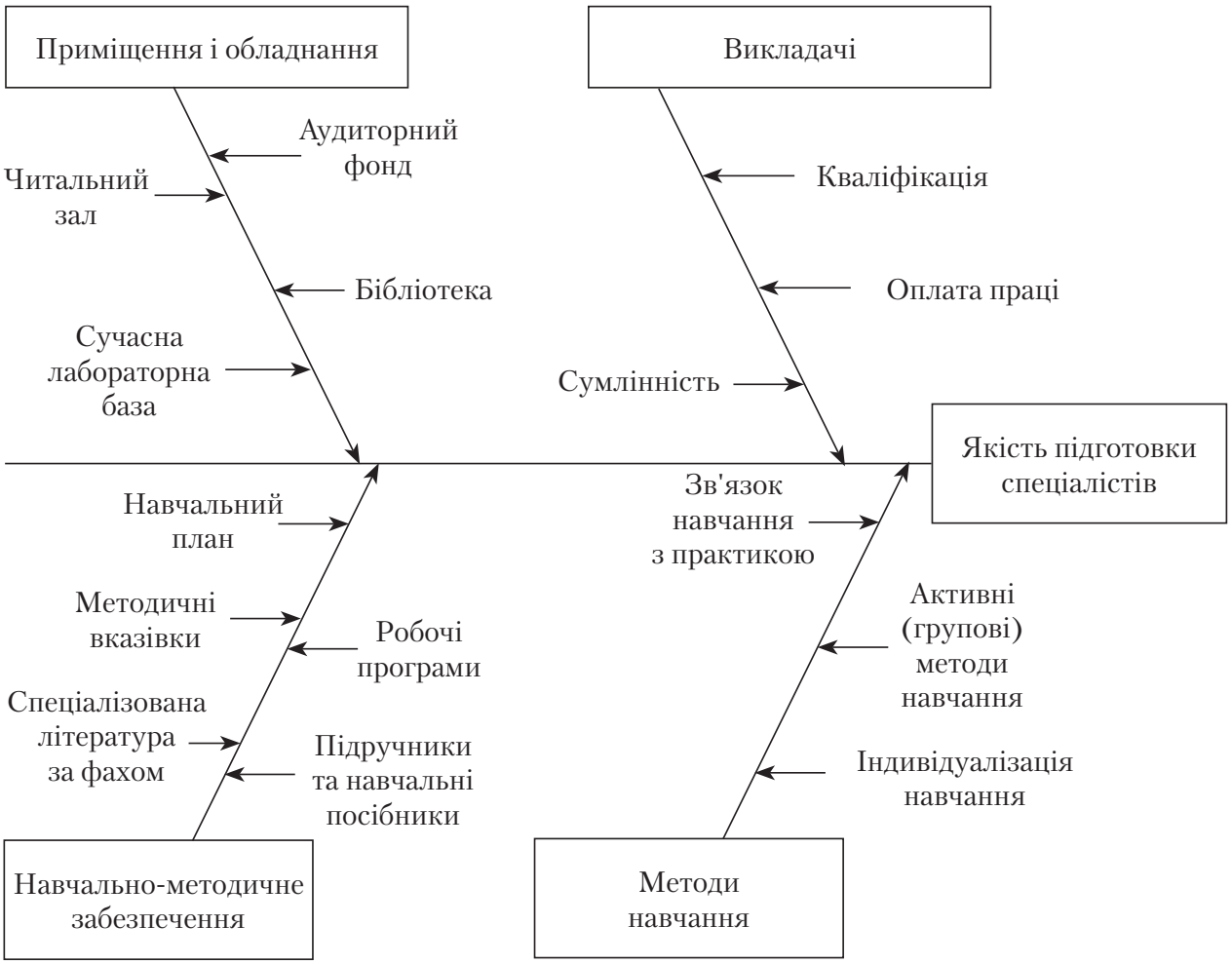

Рис. 2. **Чинники, що найбільшою мірою впливають на якість підготовки фахівців**

Діаграма дозволяє більш детально розібратися з найважливішими чинниками, що визначають якість майбутніх спеціалістів. Але вона не дає відповіді на питання які з них є ключовими. Як же визначити саме ключові чинники і обставини? Для об'єктивної відповіді на ці питання, як це відомо з досвіду компаній, які працюють в ринкових умовах, використовуються експерти, тобто колективний розум, щоб вироблена в кінцевому підсумку думка була максимально об'єктивна. Разом з тим, можливо провести цілий ряд вагомих аргументів на користь думки, що ключовим чинником є викладачі і зв'язок навчання з практикою.

Це зовсім не означає зменшення ролі методичного забезпечення, оснащення ВНЗ сучасним обладнанням, умов для роботи студента з навчальною і науковою літературою. Однак ці важливі елементи є інструментами навчання. Яким чином вони будуть використовуватися, визначають викладачі. Рівень навчання завжди визначають

викладачі. “Жоден контроль, жодні програми...абсолютно не в змозі змінювати того напрямку занять, який визначається складом лекторів” [1]. Ця думка була висловлена на початку минулого століття і анітрохи не застаріла.

Відсутність кваліфікованих, сумлінних педагогів не зможе компенсувати ні повне методичне забезпечення ні найсучасніші комп’ютери. Відомо також, що основними ознаками “зразкових компаній” є “Обличчям до споживачів” і “Продуктивність — від людини” [2]. Для ілюстрації важливого значення, яке надається цими компаніями споживачам, використовується перевернута піраміда (рис. 3). На ній, на відміну від традиційних зображень ієрархічної структури, верхня позиція віддана споживачам (тобто студентам, стосовно ВНЗ). Крім того, найближче місце до споживачів займає “персонал, який безпосередньо контактує зі споживачами”. У зразкових організаціях цьому персоналу приділяється велика увага з точки зору оплати праці, створення умов праці, підвищення кваліфікації тощо. В умовах ВНЗ цей персонал складають в першу чергу викладачі.

Ознака “Продуктивність — від людини” означає розуміння менеджментом тієї обставини, що людина є головним ресурсом організації. В зв’язку з цим у “зразкових організаціях” робиться все, щоб працівники могли задовольнити максимум свої потреб. Причому не тільки матеріальні, але і потребу впевненості у завтрашньому дні, спілкуванні, визнанні, повазі та самовираженні.

Саме акцент на “людському чиннику” приніс успіх японським компаніям та забезпечив їх найвищу конкурентоспроможність. Ось чому у сьогоднішніх умовах головна увага повинна приділятися професорсько-викладацькому складу, створенню умов його плідної навчальної діяльності. Ще одним важливішим чинником є “зв’язок з практикою”. Цей чинник слід сприймати у самому широкому сенсі. З одного боку, це добрі знання викладачами конкретних проблем і особливостей діяльності підприємств, а з другого — зв’язок з практикою означає єдність теоретичних положень, які вивчаються студентами з практичною діяльністю ВНЗ, яку вони спостерігають повсякденно. Підвищення якості управління ВНЗ, наближення його менеджменту до самого передового рівня, на сьогодні, є головною умовою підвищення якості підготовки фахівців.

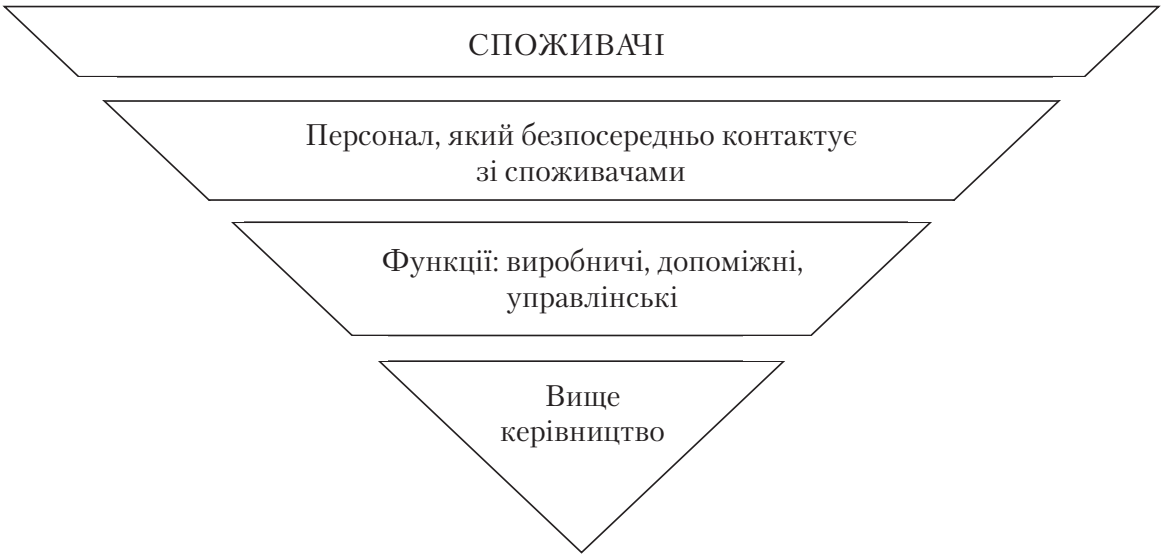

Джерела

1. Космодемьянский А. Мой идеал учителя // Техника и наука, 1983. — № 11.
2. Питерс Т., Уотермен Р. В поисках эфективного управления: Пер. с анг. — М.: Прогресс, 1986. — 296 с.

О. А. ДЄГТЯР
д-р наук з держ. упр., доц., ХНУМГ ім. О. М. Бекетова

С. П. МУРАШЕВ
аспірант кафедри менеджменту та адміністрування, ХНУМГ ім. О. М. Бекетова

ЗАКОНОДАВЧА БАЗА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В АВТОТРАНСПОРТНОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Аналіз нормативно-правової бази, що регулює використання природних ресурсів необхідно здійснювати взагалі до автотранспортного комплексу (АТК), оскільки проблема раціонального використання природних ресурсів знаходиться на перехресті двох об'єктів — автотранспортний засіб (АТЗ) та навколишнє природне середовище (НПС), при чому АТЗ, як технічний об'єкт, має відношення як до галузі автомобілебудування, так і до автотранспортної галузі.

Основним нормативно-правовим актом автомобілебудівної галузі, є Розпорядження Кабінету Міністрів Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку легкового автомобілебудування на період до 2020 року [1] та Закон України "Про розвиток автомобільної промисловості України" [2]. У преамбулі цих документів зазначається, що саме виробництво АТЗ (автомобілебудування) забезпечує стабільний попит на товари та послуги суміжних галузей, автомобілебудівна галузь визначена як пріоритетна галузь економіки, галузь, що стимулює постійність науково-технічної діяльності у машинобудуванні та спроможна на одне робоче місце у автомобілебудуванні створити щонайменш шість робочих місць у суміжних галузях.

Так, інші правові акти автомобілебудівної галузі, що були прийняті пізніше засновувалися на двох зазначених документах, проте у більшості випадків відбувався дубляж законів; сучасні правові документи націлені лише на регулювання питання розвитку галузі, тоді як проблемам використання природних ресурсів під час виготовлення АТЗ чи компонентів до них уваги практично не надається, тобто формується "законодавчий вакуум" навколо цієї проблеми.

Стосовно законодавчого забезпечення автотранспортної галузі, то більш менш впевнено можна стверджувати про наявність правової складової з захисту довкілля від продуктів негативного впливу АТЗ під час їхньої експлуатації. Так дані питання є надзвичайно експлуатованим предметом наукових досліджень у даній області й займають місце у сучасній нормативно-законодавчій базі з управління діяльністю автотранспортної галузі.

Щодо природоохоронної складової нормативно-правової бази автотранспортної галузі, то вона окреслена досить чітко — забезпечення раціонального використання енергетичних та матеріальних ресурсів, однак питання подальшого забезпечення, реалізації, організації цих засад на рівні правового забезпечення практично не визначені та, як наслідок, у подальшому не втілюються у життя.

Серед переліку нормативних документів необхідно виокремити Закон України "Про автомобільний транспорт" [3], який "відповідає" за вирішення великої кількості питань на автомобільному транспорті, одними з яких є раціональне використання енергетичних та матеріальних ресурсів, розвиток та удосконалення нормативної

бази діяльності автомобільного транспорту. Проте, аналізуючи подальше виконання державних ініціатив по вертикалі влади виходить, що державна політика щодо ресурсозбереження на автомобільному транспорті далі не реалізовується, а з боку державного апарату контроль за раціональним використанням енергетичних та матеріальних ресурсів — суть ресурсозбереженням, не здійснюється. Понад це, відсутня активна діяльність серед органів місцевого самоврядування, тоді як проблема виснаження природних ресурсів залишається та рішення не знаходить. Законом не визначено, що належить до матеріальних ресурсів на автомобільному транспорті, можна припустити, що мається на увазі — раціональне поводженні з паливно-мастильними матеріалами, шинами та запчастинами.

Ще одним нормативним документом є Постанова Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки [4]. Стосовно автомобільного транспорту визначені завдання з поліпшення якості атмосферного повітря та зменшення негативного впливу на атмосферу забруднюючих речовин до 2005–2010 р. на 40 % у порівнянні з викидами 1995 р. Зважаючи на скрутне становище у довкіллі станом на середину 2016 р. можна стверджувати, що поставлених цілей у автомобільній галузі з впровадження ресурсозбереження та зі зменшення негативного впливу шкідливих речовин на НПС у цілому досягнуто не було

Виділяючи пріоритетні нормативно-правові акти на автотранспорті не можна не відзначити наступні документи — “Положение о техническом обслуживании и ремонте...” [5], “Положення про профілактичне обслуговування і ремонт...” [6], які втратили свою легітимність та “Положення про технічне обслуговування та ремонт...” [7], що набуло законності натомість скасованих актів.

Розглядаючи проблему виснаження природних ресурсів на державному рівні і вдосконалюючи політику щодо ресурсозбереження на автомобільному транспорті з внесенням відповідних змін до нормативних документів можна стверджувати стосовно втрат різного роду, які понесла держава. Галузь автомобільного транспорту та НПС відчули спочатку ризики, які з часом набули форми реального збитку — галузі було завдано економічного і соціального збитків. НПС були заподіяні значні екологічні ризики, які через 25–30 років господарської діяльності призвели до практично повного виснаження природних ресурсів у державі.

На наш погляд яскраво вираженими недоліками, які згодом стали помилками, є ряд внесених змін до “Положення про технічне обслуговування та ремонт...” [7]. По-перше, у новому положенні відсутнє таке поняття, як “відновній ремонт (В)”, який передбачає відновлення номінального розміру і якості зношених основних, корпусних та інших деталей [7]. По-друге, лексичної зміни зазнало значення (суть) терміна “поточний ремонт”, що призвело до протиріччя двох дефініцій — “поточний ремонт” (ПР) та “капітальний ремонт” (КР), яке спростовує класифікацію видів ремонту на ПР і КР.

Цими змінами була знищена підгалузі автотранспорту — авторемонтного виробництва, що призвело скорочення терміну експлуатації АТЗ, відмовившись від системи багаторазового відновлення практично всіх агрегатів, вузлів, механізмів, і що найголовніше базових деталей, зникла необхідність у проектуванні АТЗ з високим показником технологічності (а особливо ремонтопридатності), що зумовило різке навантаження на природні ресурси, яке на сьогоднішній день призводить до практично повного їх виснаження. Аналізуючи загальний результат можна зробити висновок, що державний апарат позбавив себе ефективних важелів управління, як у галузі автомобільного транспорту, так й у результаті у галузі природокористування.

Дані реформи сприяли практично повній ліквідації підприємств авторемонтної галузі різного рівня на автомобільному транспорті.

Підводячи підсумок можна зауважити, що за рахунок скасування низки положень та відсутності роботи у напрямку удосконалення нормативної бази, як б відповідала викликам сучасності, була повністю знищена система раціонального поводження з відпрацьованими деталями, вузлами, агрегатами на державному рівні — найбільш прийнятна система відновлення старих АТЗ або їх агрегатів. Утилізаційна система, що прийшла на зміну, є вкрай неспроможною як в технологічному плані для галузі автомобільного транспорту, так і в аспекті раціонального поводження з природними ресурсами. Результатами дії системи став надзвичайно короткий термін експлуатації ресурсоємного об'єкту промислового виробництва (дорівнює 5–7 років), як перехідна проблема та виснаження покладів природних ресурсів, як головна екологічна проблема. Крім цього держава отримала соціальний збиток, виражений у втраті робочих місць на підприємства авторемонтного виробництва, економічний збиток, нанесений державі відсутністю додаткових бюджетних коштів, джерелом яких є дана галузь.

Можна прогнозувати, що дотримуючись даної ірраціональної політики на державному рівні надалі щодо поводження з природними ресурсами, автомобільна промисловість має всі шанси зжити сама себе, оскільки подальше виснаження природних ресурсів, безсумнівно, приведе до підвищення вартості одиниці продукції, а отже до зниження купівельної спроможності населення, величезних фінансових збитків автовиробників та до незворотних наслідків для довкілля.

Джерела

1. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку легкового автомобілебудування на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 25-р від 15 січня 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www. kmu. gov. ua/control/uk/cardnpd?docid=246997227
2. Про внесення змін до Закону України "Про розвиток автомобільної промисловості України": Закон України № 2740–15 від 06.06.2005. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // zakon0. rada. gov. ua/laws/show/2470–15
3. Про автомобільний транспорт: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2015. — № 32. — Ст. 318. — Режим доступу: http: // zakon3. rada. gov. ua/laws/show/2344–14
4. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Постанова // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1998. — № 38–39. — Ст. 248. — Режим доступу: http: // zakon5. rada. gov. ua/laws/show/188/98-%D0 %B2 %D1 %80
5. Положение о техническом обслуживании и ремонте подвижного состава автомобильного транспорта. Утверждено Минавтотрансом РСФСР 20.09.1984 г. — М. — Из-н. Министерством автомобильного транспорта РСФСР. — 70 с.
6. Про профілактичне обслуговування і ремонт рухомого складу автомобільного транспорту: Витяг з Положення Міністерства транспорту України (Мінтранс) 06.04.1994 р.
7. Про затвердження Положення про технічне обслуговування і ремонт дорожніх транспортних засобів автомобільного транспорту: Наказ Міністерства транспорту України № 102 від 30.03.1998 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // zakon0. rada. gov. ua/laws/show/z0268–98

О. М. НЕПОМНЯЩИЙ

д-р н. з держ. упр., Перший заступник Голови Об'єднання організацій роботодавців "Всеукраїнська конфедерація роботодавців житлово-комунальної галузі України"

Ю. Г. ПРАВ

канд. екон. н., Віце-президент, Всеукраїнська громадська організація "Тільдія інженерів технічного нагляду за будівництвом об'єктів архітектури"

СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Сутність інноваційної стратегії підприємства полягає в тому, що ефективний розвиток підприємства пов'язаний з отриманням переваги над конкурентами і збільшенням прибутку не стільки за рахунок маніпуляції цінами, скільки шляхом постійного оновлення номенклатури виробів та розширення напрямів діяльності підприємства.

Механізм розробки інноваційної стратегії представляє собою специфічну багатофункціональну та багатокомпонентну систему, що складається з комплексу взаємопов'язаних блоків, що відчувають на собі вплив зовнішніх та внутрішніх чинників і створюють певну цілісність [1, с. 136–138]. Структуру системи управління конкурентоспроможністю формують програмно-цільові комплексні блоки, які відображають необхідні дії, конкретні організаційні, економічні, техніко-технологічні заходи, у їх взаємозв'язку та взаємозалежності, реалізація котрих буде сприяти результативному здійсненню управлінських рішень у певній сфері діяльності. Всі блоки системи об'єднані базовим принципом — кожен з них забезпечує розв'язання проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємства, підсилення його позицій на внутрішньому ринках, забезпечення стійкого розвитку за рахунок створення та підтримки конкурентних переваг. Кожен з блоків, у свою чергу, також, може розглядатися як система, що включає різноманітні системоутворюючі компоненти [2, с. 281–282].

Для складної організації характерним є певний набір цілей, тому нам потрібно їх проранжувати, тобто для досягнення головної цілі формуємо цілі другого рівня, для їх досягнення — цілі третього рівня і т. д.

Установлення цілей адаптує інноваційний стратегічний напрям розвитку підприємства до конкретних завдань, пов'язаних з виробництвом і результатами діяльності організації.

Цілі можна розглядати як обов'язок управлінського апарату підприємства досягти певних результатів з упровадження інновації в певний час. Доки довгострокові плани розвитку підприємства та його місія не пов'язані з конкретними вимірюваними завданнями, сформульована місія лишається тільки нереалізованою ідеєю.

Управлінську цінність цілям підприємства надає їх визначеність у кількісних та вимірюваних показниках, а, також, зміст граничних значень, яких необхідно досягти.

Стратегічні цілі фокусуються на конкуренції і на створенні сильних конкурентних позицій у конкретній сфері діяльності. Кожний ключовий результат інноваційної діяльності, який вважається важливим для досягнення успіху, потребує визначення цілей.

Важливу роль в інноваційній діяльності підприємств відіграє їх співпраця з органами державної влади на місцях (обласними та районними державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування), вищими навчальними закладами, а, також, науково-дослідними установами, які можна віднести до інфраструктури ринку.

Математичне моделювання і формалізоване представлення інноваційних об'єктів і процесів служать об'єктивізації планування інноваційного розвитку на різних рівнях господарської діяльності. Моделювання та формалізація у сфері інноваційної діяльності є основою прогнозування економічного розвитку на державному рівні, а, також, вибору найефективніших технологічних нововведень та підвищення достовірності маркетингових досліджень на рівні окремих компаній, підприємств і фірм [1, с. 136–140].

У зв'язку з цим, методологія математичного моделювання інноваційних процесів, використання методів формалізації поведінки економічних агентів, в інноваційному середовищі, є невід'ємними елементами теорії і практики інноваційного розвитку економіки при формуванні правових засад функціонування держави.

Досліджуючи умови успішного інноваційного розвитку, слід враховувати важливість усвідомлення не тільки механізмів виникнення і поширення нововведень, але і принципів створення необхідної інфраструктури, що дозволяє сформувати потреби в нововведеннях і забезпечує формування відповідного ринку пропозицій. Об'єктивно, ринок інноваційних пропозицій завжди насиченіший, ніж ринок їх попиту. Відомо, що зовсім мале число нових ідей успішно реалізуються через інновації. Дослідження інноваційних процесів свідчать, що всього лише сота, а іноді й тисячна частка всіх, здавалося б, реалістичних ідей призводять до комерційного успіху [3, с. 273–277].

Отже, треба переробити величезну кількість пропозицій, щоб хоча б одна ідея виявилася, з одного боку, плідною, а з іншого, як такою, що реалізується. У кінцевому рахунку, інновація — союз між ідеєю необхідності та ідеєю технічної можливості. І тут, по суті, найповнішою мірою проявляється синергетичний ефект інновацій, який, в першу чергу, визначає інформаційні процеси в інноваційній системі.

Джерела

1. Вікарчук О. І. Інноваційний потенціал: основа розробки стратегії розвитку підприємства // Вісник ХНПІ. — Харків: НТУ "ХПІ" — 2009. — № 8. — С. 136–143.
2. Кривенко Л. В., Лощина Л. В., Мілашенко В. М. Розвиток інноваційного потенціалу підприємства у контексті інтелектуальної складової // Економічний простір. — 2008. — № 18. — С. 281–286.
3. Мельник Л. Потенціал підприємства як основа його міжнародної конкурентоспроможності // Економічний аналіз — 2009. — № 4. — С. 273–277.

О. Х. ЮЛДАШЕВ
д-р юрид. н., проф. ІП МАУП

НУЖНО ЛИ ОТМЕНЯТЬ ХОЗЯЙСТВЕННЫЙ КОДЕКС?

Как известно, 30 ноября 2015 года Министерство юстиции Украины на пресс-конференции публично презентовало свою инициативу по отмене Хозяйственного кодекса Украины (далее ХК), с целью, как заявил заместитель министра юстиции по вопросам европейской интеграции С. Петухов, избавиться от несогласованности законодательства в сфере хозяйственной деятельности. Следует отметить, что это уже далеко не первая попытка отменить ХК. Такие попытки совершаются примерно каждые 3–4 года. Пока что все заканчивалось удачно для кодифицированного документа хозяйственного законодательства. Не исключено, что и эта попытка провалится, учитывая, в особенности, то, что уже прошел год после ее совершения. В чем же суть проблемы с существованием данного документа?

Как известно, на подготовку проекта ХК, который готовился параллельно с проектом Гражданского кодекса (ГК), было затрачено около десяти лет. Очень жаль, что подготовка названных документов велась обособленными и едва не враждовавшими друг с другом на тот период коллективами. Соответствующая работа осуществлялась в автономно-локальном режиме, без какой-либо координации и даже более того, в условиях своего рода соперничества, неприязного отношения друг к другу. Юридической общественности всей страны известно противостояние "хозяйственников" и "цивилистов", существовавшее в те годы. Вместе с тем, интересы страны, развития экономики требовали как раз системной координации, объединения усилий по разработке данных документов — Хозяйственного и Гражданского кодексов. Необходимо было координировать эту работу на всех стадиях — начиная с разработки концептуальных положений и кончая согласованной подготовкой однoплановых разделов и норм.

Многие, среди юридической общественности, будущих потребителей, пользователей хозяйственно-правового урегулирования, скептически относились к самой идее принятия Хозяйственного кодекса. Причиной называлось то, что Гражданский кодекс регулирует частноправовые отношения, а предмет регулирования Хозяйственного кодекса — и публично-правовые, и частноправовые отношения. Поэтому, если не применять в процессе разработки названных кодексах вышеупомянутую методологию и методы — неизбежно дублирование некоторых их норм, правовых институтов. А оно приводит к тому, как утверждают эксперты, что страдает сегодня практика, инвесторы.

Таким образом, необходимость отмены Хозяйственного кодекса достаточно активно обсуждается в деловых и юридических кругах едва ли не самого момента его введения в действие, однако дальше локальных обсуждений дело пока не пошло.

Как показал обзор высказываний по поводу ХК, к числу наиболее часто называемых проблем данного кодекса можно отнести: 1) *Хозяйственный кодекс не имеет самостоятельного "конкретного предмета регулирования*; 2) *некоторые нормы ХК пересекаются с нормами Гражданского кодекса*; *несоответствие потребностям регулирования;* 3) *отдельные части Кодекса относятся к рудиментам со-*

ветской системы; 4) *часть кодекса, которая регулирует отдельные сферы бизнеса, в частности строительство, внешнеэкономическую деятельность, те нормы, которые есть в специальной части — не отвечают потребностям регулирования и вообще не являются регулирующими.*

Решение некоторых из перечисленных проблем не вызывает затруднений (без отмены, разумеется, ХК), отдельные проблемы не есть таковыми либо же в большей мере относятся к поверхностным, чем к основным. Есть и достаточно серьезные замечания.

Начнем с предмета регулирования ХК. Он определен в самом Кодексе и определен достаточно конкретно сферой возникновения и составом участников соответствующих правоотношений. Это правоотношения, возникающие в процессе хозяйственной (как коммерческой, так и некоммерческой) деятельности между субъектами хозяйствования либо между ними и органами управления. Достаточно ЛЕГКО по нашему мнению, разграничить сферу действия ХК, отделить ее и от сферы действия Гражданского кодекса. Между тем, вся страна (во всяком случае, ее юридическая общественность) более десятка лет почему-то не может найти ответ как это сделать. И это при том, что многие бизнесы, как утверждают эксперты, претерпевают из-за пересечения юрисдикции кодексов.

Считаем, что целесообразно отнести к юрисдикции ХК отношения по поводу экономической деятельности субъектов права, которые именуются в ГК юридическими лицами как публичного, так и частного права. Надо установить правило, согласно которому к этим лицам применяется ГК по принципу субсидиарности. Т. е. в первую очередь, к указанным отношениям применяются нормы Хозяйственного кодекса и лишь при их недостаточности (пробельности в регулировании) используется ГК. Отметим, что действующий ГК вывел из своей юрисдикции вопросы установления порядка создания и установления правового статуса юридических лиц публичного права. "Порядок образования и правовой статус юридических лиц публичного права устанавливаются Конституцией Украины и законом", говорится во втором абзаце ч. 3 ст. 81 "Виды юридических лиц" Гражданского кодекса. Вышеназванную проблему можно легко решить, добавив, в цитируемый текст нормы, слова "частного и": "Порядок образования и правовой статус юридических лиц частного и публичного права устанавливаются Конституцией Украины и законом".

Соответствующее правило нужно было бы указать и в процессуальных кодексах: ГПК и ХПК, предусмотрев, что в компетенцию судов общей юрисдикции не входит, а в компетенцию хозяйственных судов входит разрешение споров между юридическими лицами, но если к соответствующим отношениям применены нормы хозяйственного права. За исключением случаев, если те или отношения не урегулированы хозяйственным законодательством. Тогда стороны применяют нормы Гражданского кодекса.

В случае выбора права гражданского при существовании регламентации соответствующих отношений со стороны ХК (а выбор права всегда сохраняется за сторонами спора) — стороны для разрешения спора могут обращаться лишь в третейский суд. Нужны также и четкие разъяснения по этому поводу со стороны Верховного Суда (желательно, в форме постановления Пленума суда). И все. Проблема будет решена. Кто считает, что нормы ГК лучше — как говорится, на здоровье. Демократический плюрализм. Итак, то, от чего, по утверждениям многих специалистов, страдает сегодня практика, инвесторы — можно легко решить. Не надо будет что-то отменять (ХК), создавать рабочие группы по "доработке", переносу, интеграции до-

кументов. Все это займет годы. А не нужно годами "ломиться в открытую дверь", заставлять при этом бизнес продолжать страдать.

Что касается недостатка ХК, состоящего в том, что отдельные части Кодекса относятся к "рудиментам советской системы". Этот недостаток мы признаем. Чтобы пояснить его, следует напомнить, что этот документ предназначался, как вытекает из вышеприведенной истории создания ХК, для урегулирования хозяйственных отношений в социалистической экономике. Естественно, что часть норм некоторых разделов ХК могла перейти из социалистического прошлого. Например, в ч. 1 ст. 9 "Формы реализации государством экономической политики" ХК записано: "1. В сфере хозяйствования государство осуществляет долгосрочную (стратегическую) и текущую (тактическую) экономическую и социальную политику, направленную на реализацию и оптимальное согласование интересов субъектов хозяйствования и потребителей, разных общественных слоев и населения в целом". Такие же декларации записаны в ст. 10 "Основные направления экономической политики государства" и в некоторых других.

Почему эти нормы мы считаем декларативными? Потому что они правильны по сути, однако не ясно, что делать, если государство не осуществляет экономическую и социальную политику в интересах населения. Не осуществляет в силу того, что государство у нас олигархическое, а экономика, по выражению одного из бывших депутатов некогда провластной партии, — воровская. "У нас "воровская" экономика. И те процессы, которые происходят сегодня в стране, связаны с тем, что разворовывать становится нечего", — сказал он.

Однако эти, сегодня пока "лозунговые" нормы — нужны. Нужны для того, чтобы на каком-то этапе, когда общество созреет до этого, установить санкции для государства, которые могли бы применяться, если соответствующая норма будет продолжать нарушаться. Какие последствия, санкции можно применить к государству, если оно нарушает свои обязанности? У нас есть ответ, но его изложение требует отдельного рассмотрения.

И наконец, замечание по поводу того, что "часть кодекса, которая регулирует отдельные сферы бизнеса, в частности строительство, внешнеэкономическую деятельность, те нормы, которые есть в специальной части — не отвечают потребностям регулирования и вообще не являются регулирующими". Это правильное и весьма существенное замечание. Как мы уже отмечали, интересы страны, развития экономики обусловливают потребность в использовании научного инструментария — системных методологии, методов в процессе разработки правового регламента экономических отношений. Выше шла речь о системной координации, объединения усилий по разработке Хозяйственного и Гражданского кодексов. Следовало бы координировать эту работу на всех стадиях — начиная с разработки концептуальных положений данных кодексов и заканчивая согласованной подготовкой коррелирующих разделов и норм. Это во-первых. Во-вторых, в центре системной методологии, системного анализа лежит проблемно-целевой подход. Его также следует использовать при разработке нормативных актов. Логика следующая. Любой нормативно-правовой акт, в т. ч. и кодифицированный — это решение (совокупность решений) той или проблемы (тех или иных проблем). Главное — научиться выявлять проблемы действительные, отличать их от так называемых псевдопроблем ("еще" не проблем, "уже" не проблем и "никогда" не проблем). В юриспруденции некоторые ученые, предлагая принять тот или иной правовой акт, мягко говоря, не всегда решают действительные проблемы. Нередко это псевдопроблемы. Не избежали их и авторы ХК. Именно об этом свидетельствует вышеприведенное замечание о том, что "часть

кодекса, которая регулирует отдельные сферы бизнеса, в частности строительство, внешнеэкономическую деятельность, те нормы, которые есть в специальной части — не отвечают потребностям регулирования и вообще не являются регулирующими".

Какие же действительные проблемы мог бы (и должен) решать Хозяйственный кодекс? Это, во-первых, создание нормальных условий для ведения бизнеса. Таких условий в системе воровской экономики никогда и не было. За исключением, может быть, первых нескольких лет в период до и после обретения независимости экономики, осознания властью необходимости демократических преобразований в обществе, в т. ч. и в экономике. Государственные органы и, прежде всего, фискальные органы — должны стать дружественными к бизнесу, прекратить его грабеж. Небольшой пример. По нашему законодательству, подписание акта о выполненных работах, приемке продукции, сырья — уже есть то первое событие, которое подлежит регистрации в налоговой и в уплате определенных денежных сумм, в т. ч. покупки НДС. Это полный нонсенс. Такого нет ни в одной стране мира. Предприниматель подписал акт, но денег по нему еще не получил. Но уже должен произвести выплату зарплаты, произвести отчисления в соответствующие фонды и совершить еще другие расходы. А если деньги не будут получены? Если у него нет свободных денежных средств? Налоговая говорит: берите кредит (под 35 %!!??). такого ни одна корпорация не выдержит. Это одна из главных причин, почему с Украины бежит бизнес и прежде всего, иностранный. Бегут в Польшу, другие страны, где совершенно иное отношение государства к бизнесу. Отечественный предприниматель уходит в тень. Вынужден уйти. Вспомним сказанное: "У нас "воровская" экономика. И те процессы, которые происходят сегодня в стране, связаны с тем, что разворовывать становится нечего". Если же все поставить с "головы на ноги" и в качестве первого события считать поступление денег в банк на счет получателя (как это имеет место во всех нормальных странах) — то тогда необходимые отчисления (скажем, 10 %) мог производить сам банк. И делать это в автоматическом режиме. Не надо было бы проверять предприятия, достаточно было бы контролировать банки. Но тогда все станет прозрачно, не нужна будет вся эта фискальная надстройка, нельзя будет грабить, тысячи сегодняшних "контролеров" станут лишними. А такого коррупционная власть себе позволить не может. Получается, что население за свой счет (за бюджетные деньги) содержит многие тысячи вредителей, уничтожающих экономику страны. Поэтому никакие "люстрации", никакие повышения зарплат служащим фискальных органов, никакие новые карательные (антикоррупционные) органы (типа Национального антикоррупционного бюро) — проблему не решат. Она в другом. Необходимо спроектировать качественно новую систему (технологию и органы) управления, что и можно было бы заложить в ХК в разделы, посвященные вертикальному срезу хозяйственных отношений. Цель — создание максимально благоприятных условий для функционирования и развития корпораций.

К числу действительных проблем в этом ракурсе относятся существующий в Украине монополизм в экономике, отсутствие здоровой конкуренции, рейдерство. Это также борьба с нынешней производственно-технологической стагнацией, переход к инновационной экономике.

Направленность на решение такого действительных, главных проблем экономики не только снимет какие-либо дискуссии по поводу "быть или не быть" Хозяйственному кодексу, но и превратит его в документ, равного которому не знала ни одна правовая система.

В. В. БАЄВ
канд. екон. н., доц., ІМВЛ МАУП

В. І. ЦИБУХ
канд. філос. н., доц., директор ІМВЛ МАУП

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ В ТУРИСТИЧНІЙ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Перспективність розвитку туризму як галузі народного господарства підтверджується не тільки позитивною динамікою його зростання в останнє десятиріччя, проте й прогнозом його розвитку до 2030 року, проведеним UNWTO. Міжнародними експертами та вітчизняними науковцями зроблено висновок, що туризм стане найважливішою рушійною силою світового розвитку. Високий рейтинг держави в розвитку туристичної індустрії — це не тільки великий потенціал акумуляції фінансових ресурсів, але й міжнародний авторитет і сфера впливу в глобальному середовищі [4].

Україна має потужний потенціал, як для розвитку внутрішнього туризму, так і для прийому іноземних мандрівників: географічне розташування та величезна територія, багата історична і культурна спадщина, а в окремих регіонах — незаймана, дика природа; Чорноморське та Азовське узбережжя; лікувальна мінеральна вода, що надає можливості для створення світових рекреаційних комплексів; гірські туристичні маршрути, тощо. Окрім природних і історико-культурних передумов, розвитку в'їзного туризму мають сприяти деякі соціальні чинники: висока покупна здатність іноземних валют; у порівнянні з західноєвропейськими країнами — низька вартість робочої сили; забезпечення свободи переміщення на більшій частині території країни. Розвиток туристичного ринку відбувається за рахунок: зростання кількості та потужності туристичних фірм; активізації підготовки кваліфікованих кадрів для туристичної індустрії; збереження структури та підвищення якості обслуговування в різних суб'єктах туристичної індустрії, санаторно-курортних та оздоровчих закладах [2].

Сферу туризму в Україні можна характеризувати за показниками туристичних потоків та показниками діяльності за різними видами туризму. Туристичні потоки класифікують за такими типами:

- потоки в'їзного туризму — туристична діяльність, яка характеризуються кількістю іноземних громадян, які в'їхали в країну;
- потоки виїзного туризму — туристична діяльність, яка характеризується кількістю громадян країни, які виїхали за кордон з метою туристичної
- подорожі (службова, ділова, навчання, дозвілля, відпочинок, лікування, спортивний туризм, спеціалізований туризм, тощо);
- потоки внутрішнього туризму — туристична діяльність, яка характеризується кількістю туристів, які подорожують своєю країною.

Динаміка основних туристичних потоків України за останні 10 років представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка туристичних потоків в Україні в 2006–2015 рр.*

Рік	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон — усього[2]	Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну — усього[2]	Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України — усього[3]	Із загальної кількості туристів:[3]			Кількість екскурсантів[3]
				іноземні туристи	туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	внутрішні туристи	
2006	16875256	18935775	2206498	299125	868228	1039145	1768790
2007	17334653	23122157	2863820	372455	336049	2155316	2393064
2008	15498567	25449078	3041655	372752	1282023	1386880	2405809
2009	15333949	20798342	2290097	282287	913640	1094170	1909360
2010	17180034	21203327	2280757	335835	1295623	649299	1953497
2011	19773143	21415296	2199977	234271	1250068	715638	823000
2012	21432836	23012823	3000696	270064	1956662	773970	865028
2013	23761287	24671227	3454316	232311	2519390	702615	657924
2014[1]	22437671	12711507	2425089	17070	2085273	322746	1174702
2015[1]	23141646	12428286	2019576	15159	1647390	357027	125471

[1] Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення Антитерористичної операції

[2] Включно з одноденними відвідувачами (за даними Адміністрації Держприкордонслужби України)

[3] 2000–2010 за даними Міністерства інфраструктури України, починаючи з 2011 року за даними Держстату

*Розроблено авторами за даними Держстату України [1].

Таблиця 2

В'їзд іноземних громадян в Україну у 2006–2015 роках**

Рік	Кількість іноземних громадян, які в'їхали в Україну — усього*	Із них — за метою поїздки:						
		службова, ділова, дипломатична	туризм	приватна	навчання	працевлаштування	імміграція (постійне місце проживання)	Культурний та спортивний обмін, релігійна, інша
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2006	18935775	1011230	1210156	16552159	45262	4623	15778	96567
2007	23122157	908964	1444962	20563044	49481	7814	24032	123860
2008	25449078	1048370	1693348	22290975	65224	11987	27842	311332
2009	20798342	741878	1350245	18348128	103501	31812	8628	214150
2010	21203327	694557	1083015	19089067	67479	14760	48343	206106
2011	21415296	644992	1225954	19180171	59169	16143	64796	224071
2012	23012823	350224	940052	16795240	23813	9102	40419	4853973

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2013	24671227	167416	488496	18167742	283	330	5088	5841872
2014	12711507	49437	146804	9696854	1109	786	2496	2814021
2015	12428286	41169	137906	11525239	101	1304	2314	720253

* Без обслуговуючого персоналу транспортних засобів та транзиту.
** Розроблено авторами за даними Адміністрації Держприкордонслужби України

Порівняльний аналіз свідчить, що в 2006–2013 роках кількість туристів, які в'їхали в Україну була більшою, ніж кількість українських громадян, які виїжджали за кордон з метою туристичної подорожі. Аналізуючи динаміку туристичних потоків в 2006–2015 рр., можна зробити висновок, що збільшення потоків в'їзного туризму в Україні обумовлено відповідними пріоритетами державної політики щодо реалізації заходів Державної програми розвитку туризму на 2002 — 2010 рр.

Таблиця 3

Виїзд громадян України за кордон у 2006–2015 роках**

Рік	**Кількість громадян України, які виїжджали за кордон — усього***	**Із них – за метою поїздки**		
		службова поїздка	**організований туризм**	**приватна поїздка**
2006	16875256	800503	1453690	14621063
2007	17334653	771027	1898163	14665463
2008	15498567	923964	1792269	12782334
2009	15333949	837140	1422923	13073886
2010	17180034	866014	1275398	15038622
2011	19773143	897127	1590182	17285834
2012	21432836	362631	641836	20428369
2013	23761287	275151	354840	23131296
2014	22437671	170 720	201541	22065410
2015	23141646	185170	206598	22749878

* Без обслуговуючого персоналу транспортних засобів та транзиту.
** Розроблено авторами за даними Адміністрації Держприкордонслужби України

Економічна криза 2009 року вплинула на туристичні потоки в Україні (табл. 2—3), проте стабілізація на ринку в'їзного та виїзного туризму спостерігалась вже в наступному 2010 році. Аналогічна тенденція була зафіксована в країнах Європейського регіону. Починаючи з 2014 року, в зв'язку з анексією Криму та Антитерористичною операцією на території Донецької та Луганської областей, кількість іноземних громадян, які прибули в Україну з метою організованого туризму, мала негативну динаміку.

Проте кількість громадян України, які виїжджали за кордон за останні 10 років продовжує збільшуватися, утім починаючи з 2012 року, кількість організованих туристів значно зменшилася.

Таким чином, переважна кількість іноземних та вітчизняних туристів воліють подорожувати без послуг українських туроператорів та тур. агентів, що свідчить про недостатню якість послуг, які надають суб'єкти туристичної діяльності України.

Економічний характер туризму виявляється через його вплив на платіжний баланс країни. Тому при характеристиці в'їзного туризму використовують термін "Активний туризм", під яким розуміють приїзд іноземних туристів, які, оплачуючи товари і послуги, забезпечують надходження валюти в бюджет приймаючої країни та активізують її платіжний баланс.

При характеристиці виїзного туризму часто використовують термін "Пасивний туризм" — виїзд туристів, який виражається відпливом національної грошової одиниці з країни їхнього постійного місця проживання. Потоки міжнародних платежів за такими туристичними операціями позначаються на пасиві платіжного балансу країни — "експортера" туристів.

За висновками науковців порушення пропорцій між активним і пасивним туризмом призведе до втрати потенційного доходу держави у валюті. Коментуючи ці цифри, вони констатують низьку конкурентоспроможність туристичного ринку України, який характеризується незначними обсягами обслуговування іноземних громадян та розвитком малодохідних видів туризму, орієнтованого в основному на прості форми дозвілля та відпочинку.

На міжнародному туристичному ринку Україна значно поступається в конкурентоздатності іншим країнам. З іншого боку, аналітики звертають увагу на збільшення конкуренції на міжнародному туристичному ринку. Враховуючі вищезазначені глобальні тенденції, європейські країни розробляючи маркетингові стратегії розвитку туризму визначають шляхи підвищення конкурентоспроможності туристичної індустрії за рахунок зміцнення інфраструктури туризму та вжиття заходів із забезпечення високої якості обслуговування та впровадження менеджменту якості (забезпечення пропорції ціна/ якість, орієнтація на споживача та його потреби) [3].

Таким чином, проведений аналіз свідчить, що в умовах глобальної нестабільності, Україна з її високим потенціалом туристичних ресурсів, конкурентних переваг за ціновими параметрами, може стати одним із провідних гравців на ринку туристичних послуг. Розвиток туристичної індустрії генерує значний мультиплікативний ефект для економіки та може внести вагомий вклад у поповненні бюджету країни.

Джерела

1. Державна служба статистики України. Туристичні потоки. [Електронний ресурс]. — Шлях доступу: http: www. ukrstat.gov.ua
2. Гарбера О. Є. Конкурентоспроможність України на світовому туристичному ринку та шляхи її підвищення / О. Є. Гарбера. — 2012. — [Електронний ресурс]. — Шлях доступу: http: www. nbuv. gov. ua/portal /soc_gum/prvs/2012_2/086.pdf
3. Butnary G. I. The Quality of Services in Tourism and in the Romanian Accommodation System/ Gina Ionela Butnary // [Електронний ресурс] // Шлях доступу: http: // anale. feaa. uaic. ro/anale/resurse/21_M02_ButnaruG.pdf
4. UNWTO Tourism Highlights, 2012 Edition.- [Електронний ресурс]. Шлях доступу // http: // dtxtq4w60xqpw. cloudfront. net/sites/all/files/docpdf/ unwtohighlights12enhr_1.pdf

Ф. К. БИСЕНБАЕВ
канд. филос. н., доц., УАИСНС МАУП

ПРОБЛЕМА ОПРЕДЕЛЕНИЯ ЦЕЛИ И ГРАНИЦЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ГОСУДАРСТВА В ИСТОРИИ ЕВРОПЕЙСКОЙ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ФИЛОСОФИИ

Первые, вполне развитые, формы гражданского самоуправления можно обнаружить уже в античных полисных демократиях. Гражданственность в древнегреческих городах — полисах рассматривалась в качестве одной из важнейшей добродетели свободного и воспитанного эллина, отличающего его от варвара и раба, "причастного разуму лишь настолько, чтобы понимать чужую волю, но не настолько, чтобы иметь свои убеждения и решения" (Аристотель). Особенность полисной традиции гражданского самоуправления заключалась в том, что в ней политическая сфера взаимоотношения людей, в сущности, совпадала с социальной, то есть, со всем тем, что относится к полису-государству, включая все виды социальных отношений.

В эпоху Возрождения снова возникают полисные образования в итальянских городах-республиках, в которых происходит возрождение античных форм самоуправления и гражданственности. Каждый житель города считал своим долгом, гражданской обязанностью участие в делах политического сообщества. Чувство гражданственности свободных, независимых людей утверждалось в борьбе за личную неприкосновенность, самоуправление и свободное распоряжение имуществом в городах, в структуре муниципального республиканизма, который рассматривается сегодня некоторыми исследователями как колыбель гражданского общества в странах Западной Европы.

К числу источников становления гражданского общества и местного самоуправления в Европе, полагающую свободу и независимость индивида и, в то же время, гражданскую обязанность, кроме феномена городов-республик относят и еще один феномен: Реформацию и последовавший за ней долгий период религиозных войн за свободу совести в Европе, когда люди риском жизни и крови отстаивали сферу, называемую "свободой совести". Через эту борьбу прошла масса простых людей, принадлежащих различным вероисповеданиям, у которых в ходе этой борьбе впервые выковались определенные гражданские навыки.

В Европе Нового времени, в эпоху абсолютизма как господствующей государственной формы и идеологии, идея возрождения античных форм демократии и гражданского самоуправления вновь обрела актуальность в теоретических построениях философов, но теперь уже в виде поиска такой социальной модели, в котором обязательства перед государством не уничтожали бы свободу и автономию каждого. Центральной проблемой европейской политической философии с тех пор и по сей день стала проблема определения целей и границ деятельности государства в его отношении с гражданским обществом. В истории западной общественно-политической мысли сложились две, в известном смысле, альтернативные традиции в определении "удельного веса" государства в совокупном "общественном организме": классическая либеральная традиция, берущая начало в работах Дж. Локка, И. Канта, Т. Пейна,

В. Гумбольдта, и этатисткая традиция, наиболее последовательно представленная в трудах Э. Берка, Ж. де Местра и Г. В. Ф. Гегеля.

Основатели классического либерализма отстаивали приоритет самоуправляемого гражданского общества над государством. Опираясь на философию "естественного права" и концепцию "общественного договора" они обосновывали идею превращения государства из органа, стоящего над обществом, в орган, всецело ему подчиненный. Формула политической философии классического либерализма гласила: государство — необходимое зло, чем оно меньше присутствует в общественной жизни, тем лучше.

Теоретики этатизма по-другому решали эту проблему. В "дуализме" государства и общества, предпочтение они отдавали первому. Так, Гегель, исходя из "абсолютно божественного принципа" происхождения государства, обосновывает необходимость подчинения гражданского общества (который он считает "главным источником" нестабильности, безудержной конкуренции и интенсификации конфликтов) государству, как более "сложному и высокому сообществу", выступающему одновременно как внешняя необходимость, так и имманентная цель развития любого общества.

Как можно объяснить наличие столь радикально непохожих традиций в истории западной общественно-политической мысли? Ни в коей мере не преуменьшая влияния социально-экономических и политических факторов на становление этих идейно-теоретических течений, все же особо следует отметить роль и значение философских принципов и установок, из которых вытекает и с помощь которых обосновывается та или иная концепция государства.

Так, основополагающими принципами классической либеральной теории государства являются, прежде всего, идея "естественного права", контрактная модель взаимоотношения общества и государства, принцип свободного самоопределения и автономии личности.

Центральный пункт идеи "естественного права" — человеку изначально присущи определенные, регулятивные принципы, своего рода исконные правовые начала, которые соответствуют его природе и требованиям разума. Существование этих "элементарных" (т. е. неотчуждаемых, прирожденных) прав, которые индивиды признают друг за другом в "естественном состоянии", является достаточным основанием для постановки вопроса об ограничении всякой политической власти. С этим же связан и либеральный принцип разграничения права и закона: первое предшествует второму как объективное основание и критерий его оценки, т. е. закон тогда правомерен и справедлив, когда он не противоречит естественным, неотчуждаемым правам человека.

Одна из первых философско-теоретических разработок идеи "естественного права" принадлежит английскому философ Джону Локку. В своем знаменитом сочинении "Два трактата о правлении" (1690 г.) он формулирует три основных прирожденных права личности: право на жизнь, право на свободу и право на собственность. "Естественное состояние, — пишет Локк, — имеет закон, которым оно управляется и который обязателен для каждого; и разум, который является этим законом, учит всех людей, которые пожелают с ним считаться, что, поскольку все люди равны и независимы, постольку ни один из них не должен наносить ущерб жизни, здоровью, свободе и собственности другого" [3, 264–265].

Более обобщенное определение идеи "естественных прав" человека принадлежит другому видному теоретику классического либерализма, американскому философу и политическому деятелю Томасу Пейну. В своем нашумевшем эссе, с весьма выразительным названием "Права человека"(1791 г.) он дает следующее определение:

“Естественные права суть те, которые принадлежат человеку по праву его существования. Сюда относятся все интеллектуальные права, или права духа, а равно и право личности добиваться своего благоденствия и счастья, поскольку это не ущемляет естественных прав других” [6, 204].

Особо выдающийся вклад в дело разработки морально-правовых основ классической либеральной теории государства внес И. Кант. Права человека, не уставал повторять он, должны считаться священными, каких бы жертв не стоило это господствующей власти. Величайшей же проблемой человеческого рода, “разрешить которую вынуждает его природа”, он считал проблему “достижения всеобщего правового гражданского общества” [4, 22].

Исходным базисом такого общества должен стать принцип свободного самоопределения и автономии личности, без утверждения которого, считает Кант, всякая декларация права на собственность и права на жизнь будет сомнительной и не надежной. Человек, утверждает Кант, всегда стоит перед реальной альтернативой: автономия или гетерономия. Автономия — это способность человека быть господином себе самому. Гетерономия же — это когда человек, не являясь господином себе самому, живет лишь по чужим, извне заданным ему правилам и инструкциям. Автономии соответствует “выход человека из своего несовершеннолетия”, понимаемого как неспособность пользоваться своим умом без руководства со стороны кого-то другого. Признание автономии личности означает, в тоже время, признание за ним следующих прав: 1) право на независимое личное суждение о боге и мироздании, поскольку “несовершеннолетие в делах религиозных не только наиболее вредное, но и наиболее позорное”; [4, 27] 2) право на самостоятельность мысли относительно определения общего смысла индивидуального существование, т. е. понимания человеком своих конечных целей; 3) право человеческого индивида самостоятельно заключать, что для него лично является выгодным ли невыгодным, полезным или вредным; 4) право иметь собственные суждения “относительно лучшего составления законодательства” и “откровенно критиковать существующее законодательство”; 5) право свободного “публичного пользования своим разумом”.

Всеобщее правовое гражданское общество, по Канту, — это общество, где каждый индивид с самого начала признается в качестве автономной личности, т. е. субъекта собственных действий, независимых суждений, собственного выбора и собственного целеполагания. “Принцип свободы в отношении устройства общества, — пишет Кант, — я выражаю в следующей формуле: ни один не может принудить меня быть счастливым так, как он хочет (так, как он представляет себе благополучие других); каждый вправе искать своего счастья на том пути, который ему самому представляется хорошим, если только он этим не наносит ущерба свободе других стремиться к подобной цели — свободе, совместимому по некоторому возможному общему закону со свободой всех (т. е. с их правом искать счастья)” [5, 79].

Опираясь на идею “естественного права” классический либерализм строит контрактную модель государства, в котором формально равные субъекты, обладают неотчуждаемыми правами и свободой от вмешательства со стороны государства. Человек вступает в государство не для того, чтобы иметь меньше прав, чем прежде, а для того, чтобы лучше обеспечить эти права. Именно для этих целей и необходимо такое политическое устройство как государство. Пожалуй, наиболее четко и категорично эту мысль выразил Т. Пейн: “Сами индивиды, каждый в соответствии со своим личным и суверенным правом, вступили в договор друг с другом для образования правительства; и это единственный способ, каким имеют право создаваться правительства и единственная основа, на которой они вправе существовать” [6, 224].

Принципиально иных взглядов на проблему отношения государства и самоуправляемого гражданского общества придерживаются сторонники этатистской традиции. Если попытать вычленить сущностные характеристики этатизма как политико-философского течения, то их можно свести к следующему: государство — это нечто более высокое и благородное, чем просто объединение единичных людей путем договора; государство как коллективная организация отличается величием своих исторических задач, его имманентная цель — счастье подданных, граждан государства.

Свое видение целей и задач государства этатисты обосновывают рядом положений, являющихся ключевыми для этой традиции:

Во-первых, считают они, в своих рассуждениях о природе общества и государства надо исходить не из отдельного индивида, а из общества в целом. Тогда мы убедимся, что государство, хотя и возникло во времени и пространстве, все же есть "совершенно нечто в себе и для себя сущее", "божественное и пребывающее". Государство есть "вечный и неизменный организм", стоящий над личностью и неподвластный его воле. Решающее значение для нормального функционирования этого организма имеет не единичный разум и воля, как утверждают либералы в своих концепциях общественного договора, а коллективная воля и коллективный разум, под которыми, по сути, понимаются нравы, обычаи и традиции того или иного народа, меняющиеся в процессе исторического развития.

Во-вторых, поскольку нравы, характер и традиции народа составляют субстанцию государства, то "каждый народ имеет то государственное устройство, которое ему соответствует и подходит" [1, 315].

В-третьих, более или менее развитое государство невозможно без конституции, под которой следует понимать определение прав, т. е. свободы вообще, а также организацию их осуществления. Но кто должен определять эти права, т. е. кто призван создавать конституцию? Вот как отвечает Гегель, признанный теоретик этатизма: "Вопрос о том, кому и как организованному авторитету присуща сила создавать конституцию, совпадает с вопросом: Кто должен создавать дух народа?"[2, 356] Этот "организованный авторитет", по Гегелю, есть правительство: "Живая тотальность, сохранение, т. е. непрерывное созидание государства вообще и его конституции, есть правительство" [2, 356].

В четвертых, считая правительство единственных авторитетом, создающим конституцию, этатисты по сути отождествляют право с возведенной в закон волей тех, кто находится у власти.

В-пятых, из отрицания автономии прав человека в качестве сферы, предшествующей государству и ограничивающей его власть, вытекает и отрицание автономии личности вообще. В этом отношении весьма характерна критика Гегелем кантовской политической философии, которая, по его мнению, хочет "лишь абстрактного добра, предоставляя произволу (так Гегель называет волю единичного человека — Б. Ф.) определять, что есть добро" [1, 296]. Прерогатива в определении того, что есть добро, благо, всеобщий интерес, согласно этатизму, должна принадлежать государству.

В-шестых, в альтернативе автономия — гетерономия, этатизм отдает предпочтение гетерономии. Если для либералов идеалом общественного устройства является всеобщее правовое гражданское общество, то для этатистов — патерналистское государство, где власть "отечески" заботится о благе "детей-подданных". Гражданское общество, как сфера борьбы частных, эгоистических интересов должно быть подчинено государству как воплощению всеобщего интереса. "Если смешивать государство с граждански обществом, — пишет Гегель, — и полагать его назначение в обеспечении и защите собственности и личной свободы, то интерес единичных людей как тако-

вых оказывается последней целью, для которой они соединены [...] Однако на самом деле отношение государства к индивиду совсем иное: поскольку оно есть объективный дух, сам индивид обладает объективностью, истиной и нравственностью лишь постольку, поскольку он член государства [...] Назначение индивидов состоит в том, чтобы вести всеобщую жизнь"[1, 279].

Как нетрудно заметить, либеральное и этатистское видение целей и задач государства радикально отличаются друг от друга. Завидная устойчивость этих идейно-теоретических традиции в истории европейской общественно-политической мысли свидетельствует, скорее, об их непреходящей актуальности и востребованности, обусловленной как сущностным потребностям общественной жизни, так и соответствием их теоретических выкладок определенным, устойчивым, повторяющимся сторонам реальной социальной практики.

Теоретики классического либерализма, можно сказать, "ухватили" в своих концептуальных построениях основную тенденцию мирового общественного развития, наиболее четко сформулированную М. Вебером, — тенденцию к рационализации и универсализации определенных отношении между личностью, обществом и государством. Например, наиважнейшей функцией государства в современных странах с развитой рыночной экономикой и гражданским обществом стала задача координирования и регулирования различных социальных интересов на базе политической культуры согласия. Государство, по сути, стало равноправным партнером и посредником, обслуживающим потребности социальных групп и автономных индивидов.

Теоретикам "этатизма", придерживающимся примата социального над индивидуальным, государственного над частным и личным, тоже, видимо, удалось отразить в своих теоретических построениях какие-то устойчивые стороны и тенденции, проявляющиеся в реальной практике государственного строительства. Например, становление и укрепление государственности в новых независимых странах в XX столетии происходило, как правило, под знаменем национальной идеи и национального возрождения, а государственный деятель воспринимался большинством не как высший чиновник, но как носитель национального духа, выразитель, так сказать, коллективных чаяний и мудрости народа, его предводитель и наставник.

Идеи и достижения этих двух течений европейской общественно-политической мысли, несомненно, могут оказывать и оказывают как позитивное, так и негативное влияние на поиск политическими силами новых независимых государств собственной модели общественного развития. Так, например, опыт государственного строительства в некоторых постсоветских странах свидетельствует, что попытки прямой трансплантации модели европейской либерально-демократической государственности на собственную национально — культурную почву может вызвать определенный эффект отторжения. Чтобы избежать такого негативного сценария им, видимо, следовало вести поиск такой модели социально-политического устройства, которая наряду с общими, универсальными аспектами, учитывающими основные тенденции мирового развития, включала бы в себя и национальный аспект, прагматично привязанный к собственной традиционной основе.

Источники

1. Гегель Г. В. Ф. Философия права — М.: Мысль, 1990 — 524 с.
2. Гегель Г. В. Ф. Энциклопедия философских наук Т. 3. — М.: Мысль, 1977. — 471 с.

3. Локк Дж. Два трактата о правлении // Локк Дж. Сочинения в 3-х тт. Т. 3. – М.: Мысль, 1988 — 522 с.
4. Кант И. Идея всемирной истории во всемирно-гражданском плане // Кант И. Сочинения в шести томах. Т. 6. — М.: Мысль, 1966. — 729 с.
5. Кант И. О поговорке “Может быть, это и верно в теории, но не годится для практики” // Кант И. Сочинения в шести томах. Т. 4. Ч. 2. — М.: Мысль, 1965. — 478 с.
6. Пейн Т. Права человека // Пейн Т. Избранные сочинения — М.: Издательство АН СССР, 1959. — 420 с.

В. Д. БІГДАШ
докт. філос. в гал. економ., ІМЕФ МАУП

РОЗВИТОК СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ПРОЦЕСАХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

Розвиток демократичного управління в всіх сферах розвитку української держави є нагальною потребою, що визначає майбутнє нашої держави. Безсистемність та неузгодженість всіх гілок влади у процесах створення незалежної України призводить до затримки еволюційних процесів та сповільнюють, а можливо і припиняють адаптацію України як у європейський, так і глобальний світовий економіко-гуманітарний простір. Таким чином, розробка сучасних інструментів управління на всіх рівнях розвитку української держави є актуальним завданням.

Поняття та сутність публічного управління в сучасних умовах в України є предметом дослідження багатьох вчених. Складність дослідження пов'язують з різним тлумаченням поняття. Зокрема, на базі директивних понять використовується термін "державне управління", який за своїм значенням є ближчим до терміна "публічне адміністрування"[1]. Відмічається, що два різних терміни public administration (публічне адміністрування) та public management (публічне управління) хибно перекладаються з англійської мови на українську як "державне управління". Підкреслюється різниця у цих поняттях — ключовим змістом поняття "державне управління" є акцент на державу, а ключовим аспектом поняття "публічне управління" є народ.

З іншого боку, дослідники відмічають доцільність розподілу механізмів різних видів влади: інститут законодавчої влади реалізується прийняттям законів (законотворчістю), інститут виконавчої влади через публічне управління; інститут судової влади через судочинство [2].

Таким чином, при дослідженні публічного управління економічними процесами доцільно розглядати вплив виконавчої влади на економіку держави в інтересах народу. Такий підхід відповідає напрямам реформування основних засад державності, що пропонуються сучасною владою України.

Дієвим механізмом стабілізації економічних і соціальних процесів є забезпечення страхового захисту життєдіяльності громадян та підприємств. В сучасних умовах в міжнародній практиці застосовується комплексний механізм страхового захисту. Зокрема, фахівці відомої міжнародної страхової компанії "Swiss Re" рекомендують такі фінансові інструменти захисту від природних катастроф [3]: 1) страхові гарантії; 2) параметричне страхування; 3) випадкове фінансування; 4)резервні фонди; 5) бюджетні кошти; 6) підвищення податків; 7) боргові зобов'язання; 8) благодійна допомога.

Відповідно до нормативних актів (Указів Президента, Постанов Кабінету Міністрів) в березні 2015 року прийнята Стратегія реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015–2020 роки, де визначені основні орієнтири реформування і страхового ринку. Згідно з планом заходів по реалізації Стратегії здійснюється розвиток стресс-тестування, удосконалення держав-

ного регулювання відповідно до вимог ЄС, заборона фінансових пірамід, введення електронного документообігу, розвиток сількогосподарського страхування, удосконалення соціального забезпечення населення за рахунок розвитку недержавного соціального страхування.

Українські теоретики та практики страхового захисту приймають активну участь у формуванні сучасних заходів публічного управління страховим захистом. Восени цього року відбувся страховий форум, в якому приймали участь як вітчизняні так і зарубіжні фахівці страхового сектору. Відмічалося, що наше суспільство постійно зіштовхується з потенційно небезпечними технологічними, демографічними та природно-кліматичними змінами [4]. Відповідно, страховики повинні мати можливість розвивати страхові послуги, які цінні для населення, та забезпечувати їх такими страховими продуктами, які допомагають вести безпечне та благонадійне життя.

Серед першочергових завдань виділено розробку та прийняття актуальних регулятивних актів відповідно до Комплексної програми реформування фінансового сектора до 2020 року, а саме удосконалення державного регулювання страхового сектору, механізмів інвестування засобів страховиків в економіку України, нових засобів обслуговування клієнтів, що відповідають сучасній бізнес-моделі страхового ринку, її впливу на роздрібного споживача та на корпоративний сектор.

Таким чином, роль страхового механізму при реалізації економічних реформ є суттєвою, потребує здійснення низки заходів, які активно формуються в сучасних умовах учасниками страхового ринку. Реалізація вказаних заходів вцілому і буде свідчити про дійсне партнерство страхового бізнесу та держави у прийнятті важливих та своєчасних рішень як для страхового ринку, так і для розвитку українського суспільства вцілому.

Джерела

1. Босак О. З. Публічне управління як нова модель управління у державному секторі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www. academy. gov. ua/ej/ej12/txts/10bozuds. pdf
2. Мельник Р. С. Категорія “публічне управління” у новій інтерпретації [Електронний ресурс] — Режим доступу: http: // applaw. knu. ua/index. php/item/59-katehoriya-publichne-upravlinnya-u-noviy-interpretatsiyi-melnyk-r-s
3. Ущерб от природных катастроф в мире за последнее 10 лет вырос до $182 млрд. Swiss Re представила статистику за 1975–2014 года [Електронний ресурс] — Режим доступу: http: // forinsurer. com/news/16/03/01/33586))
4. В Одессе прошел XVI Международный Финансовый Форум, в котором приняло участие 170 топ-менеджеров из 15 стран мира [Електронний ресурс] — Режим доступу: http: // forinsurer. com/news/16/09/19/34302

Л. А. БОВШ
канд. екон. н., доц., ІМВЛ МАУП

ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Світові інтеграційні процеси глобалізують соціально-економічні відносини і формують нові ринки товарів і послуг, де вибір споживача вже не визначається територіальними і часовими обмеженнями. Зв'язуючою ланкою у формуванні такого інфраструктурного середовища виступає туризм, роль якого полягає в організації процесу і створенні продукту.

Сьогодні ми спостерігаємо негативні явища у соціально-екологічній сфері взаємодії цивілізації та навколишнього середовища, що спричиняє низку екологічних катастроф, війни за ресурси тощо. Звичайно, ці процеси згубно впливають на фізично-психологічне здоров'я людей. Тому потреба у медичних послугах зростає. У зв'язку з кризовими подіями, що охоплюють циклічно фінансові ринки різних країн, люди шукають медичні продукти, які співвідносять у собі класичні поєднання ціни та якості. При чому, якість стосується не тільки результативності наданих послуг, але й визначається часовими та ресурсними (в плані імплантатів та медичних матеріалів) обмеженнями.

З огляду на означене спробуємо оцінити можливості України на здатність конкурувати на світовому ринку медичних послуг.

Визначаючи місце України в цьому перспективному напрямі, варто зазначити, що українська медицина володіє унікальними медичними розробками і високими результатами лікування при найкращому у Європі співвідношенні "ціна-якість" [1]. Найпопулярнішими напрямками медичного туризму, при цьому, є лікування безпліддя, серцевих хвороб, стоматологія та онкологія. Задля залучення іноземних пацієнтів вітчизняні клініки використовують кілька моделей [2]: самостійний пошук у співпраці з агентствами та направлення з інших клінік.

Розподіливши види медичного туризму, можна означити в межах медичного туристичного кластеру України таку географію, що поєднує можливості локації та наявну медичну базу [3]:

- профілактично-оздоровчий туризм;
- лікувальний туризм;
- санаторно-рекреаційний туризм.

Лікувальний туризм представлений в Україні такими закладами, як Державний інститут серця, що отримав міжнародну акредитацію QHA; ДУ "Національний інститут очних хвороб і тканинної терапії ім. В. П. Філатова НАМН України" (м. Одеса); ДУ "Національний інститут серцево-судинної хірургії ім. М. М. Амосова НАМН України" (м. Київ); МЦ "Мати і дитина", приватні клініки ISIDA тощо, які забезпечують такі напрями, як кардіохірургія, офтальмологія, репродуктивна медицина, біотехнології, естетична медицина, реконструктивна та пластична хірургія.

Профілактично-оздоровчий та санаторно-оздоровчий туризм передбачають максимальне використання природних рекреаційних ресурсів. Так, Львівщина представлена понад 200 лікувальними джерелами мінеральних вод семи типів, лікувальними грязями, родовищами озокериту. Закарпаття — джерелами мінеральних і

термальних вод, які потрібно максимально корисно використовувати на благо розвитку здоров'я суспільства.

Слід звернути увагу ще й на правове забезпечення медичного туризму в Україні. Сфера медичного права в Україні визначається наступними напрямами державного регулювання: нормативно-правове регулювання, в тому числі договірних відносин; медичне обслуговування населення; медичне страхування; захист прав споживачів, ліцензування та фінансування медичної практики.

Так, медичне обслуговування населення регулюється певними законами, серед яких процеси трансферту послуг охоплюють: Закон України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" від 19 листопада 1992 року, Закон України "Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині" від 16 липня 1999 року, Закон України "Про донорство крові та її компонентів" від 23 червня 1995 року, Закон України "Про психіатричну допомогу" від 22 лютого 2000 року, Закон України "Про імплантацію електрокардіостимуляторів" від 14 вересня 2000 року, Закон України тощо.

Забезпечення якості медичного обслуговування можливе завдяки ліцензуванню, яке встановлює відповідність вимогам до матеріально-технічного забезпечення і кваліфікації персоналу, що залежить від якості підготовки фахівців сфери медицини. Цей процес нерозривно пов'язаний із забезпеченням прав пацієнтів, який варто окремо відкоригувати та прописати в Законі "Про захист прав споживачів".

Фінансування та страхування в медицині — болюче питання. Реальні механізми фінансування відсутні, а очікування соціуму напружені. Не виконуючи зобов'язань по забезпеченню норм Конституції, де можливість такого виду страхування прописана (ч. 1 ст. 49), державні органи лишають питання відкритим щодо джерел фінансування. Проте інструменти фінансування, зокрема приватні інвестиції, які повинні бути забезпечені протекціоністською політикою держави, давно відомі і дискусії не підлягають. Страхові компанії функціонують неефективно.

Нормативно-правове регулювання охоплює низку законодавчих актів, зокрема договірне право. Але в Україні судова практика показує малу ефективність виконання судових рішень через відсутність дієвого механізму судових виконавців. Крім того, на нашу думку, повинен бути окремий закон, що регулює не тільки захист права на якісні медичні послуги, але права пацієнта, де передбачено покарання лікарів за правозлочини.

Таким чином, аналіз правового поля показав існування багатьох труднощів у формуванні медичного туризму як сфери діяльності на конкурентоздатному світовому рівні. І тому можна констатувати, що, на жаль, в Україні відсутні інструменти та важелі регулювання медичного обслуговування, що спричиняє проблеми оцінки якості медичних послуг та створює напругу між учасниками комунікаційного процесу. Тому про перспективи медичного туризму в України як конкурентоздатного суб'єкта світового ринку без правового забезпечення говорити поки що зарано.

Джерела

1. Медичний туризм в Україні: проблеми та перспективи Європи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www.amnu. gov. uanews...733...turizm-v-ukra...ta-perspektivi/
2. Надюк З. О. Ринок медичних послуг: роль держави у фінансуванні системи охорони здоров'я України // Державне управління. — 2008. — № 4. — С. 100–103.
3. Сисоєнко І. Як медичний туризм допоможе врятувати економіку України / І. Сисоєнко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www.life. pravda. com. ua Колонки2016/04/12/210925

Н. О. БОНДАРЕНКО
канд. пед. н., УАІСНС МАУП

СОЦІАЛЬНЕ ПРОЕКТУВАННЯ: СУТЬ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ

Однією з особливостей професійної діяльності соціального педагога є пошук нестандартних рішень для розв'язання різноманітних соціальних проблем. Тому соціальні педагоги мають володіти навичками проектування, прогнозування та моделювання як базовим інструментарієм проектної діяльності на всіх рівнях. Цей інструментарій динамічно розвивається і є системою знань, що використовується у світовій практиці розробки та впровадження ефективних соціальних проектів та програм.

Термін "проектування" наразі широко використовується у різних сферах суспільного життя. Це процес створення прототипу можливого об'єкту чи стану речей. Різні варіації цієї категорії можна знайти у діяльності, пов'язаній насамперед з конструюванням, архітектурою, технічних галузях. У другій половині XX століття проектування починає використовуватися і в гуманітарній сфері. Метою проектування є таке перетворення дійсності, коли передбачається створення об'єктів, явищ чи процесів, які б відповідали бажаним властивостям.

Серед найбільш поширених дефініцій проектування у вітчизняній та зарубіжній літературі можна виокремити визначення, що проектування — це форма випереджального відображення і перетворення дійсності, спрямована на конструювання системи параметрів майбутнього матеріального об'єкту чи якісно нового його стану.

Єрмаков І. Є. зазначає, що проектування містить концептуальну основу (оцінка новизни, можливі актуальні результати) та системно-організаційну частину (опис конкретних етапів реалізації проекту) [1].

Класичним є положення Джонса Дж. К. про те, що процес проектування складається з трьох етапів: дивергенції (розширення меж проектної ситуації з метою забезпечення простору для пошуку рішень), трансформації (створення принципів та концепцій), конвергенції (вибір оптимального варіанту рішення із множини альтернатив) [9].

Аналіз наукової літератури дав можливість з'ясувати, що в основу соціального проектування мають бути закладені такі параметри: суперечливість соціального об'єкту; багатовекторність розвитку соціального об'єкту; множинність факторів його буття; суб'єктивні складові формування соціального очікування та прогнозу; фактори, що визначають різні критерії оцінки соціального об'єкту [3].

На думку Лукова В. А., коли говорять про проект, то мають на увазі мисленнєву конструкцію яких-небудь змін, котрі завчасно сплановані та можуть бути реалізовані. Така конструкція може бути подана у вигляді моделі, прообразу, і в ній є обов'язковий вольовий компонент — налаштованість здійснити задум [5].

Проект містить концептуальну основу (опис ініціативи, її культурно-історичного значення, гіпотези, оцінку їх новизни і можливих актуальних наслідків) і системно-організаційну частину (опис конкретних механізмів й етапів реалізації проекту).

Проект може існувати у двох різновидах:

- як складова частина програми економічного та соціального розвитку, яка визначає основні цілі та завдання, що належать до соціальної сфери, та мають

бути виконані в запланований період, а також головні засоби та шляхи їх здійснення;

- як самостійний варіант вирішення локальної проблеми конкретної цільової групи певного соціального середовища.

Отже, проект можна характеризувати як систему сформульованих завдань, фізичних об'єктів, технологічних процесів, відповідної документації, що створюються й упроваджуються для реалізації цих завдань, а також сукупність ресурсів та управлінських рішень щодо досягнення проектної мети.

Принцами розробки проектів та планів є принципи комплексності, обґрунтованості, реальності, оптимальності, завершеності, зорієнтованості на кінцевий позитивний результат.

Наразі не існує уніфікованої класифікації проектів, тому доцільно використовувати багатомірний підхід, базуючись на різних класифікаціях проектів.

За характером запланованих змін проекти поділяють на інноваційні та підтримуючі. Інноваційні проекти розглядають як систему взаємообумовлених та взаємопов'язаних заходів, спрямованих на досягнення інноваційних результатів, які мають соціально-культурне, народногосподарське, політичне значення.

За особливостями фінансування виокремлюють інвестиційні, спонсорські, бюджетні, благодійні та змішані проекти.

Відповідно масштабів реалізації проекти поділяють на монопроекти, мультипроекти, мегапроекти, мікропроекти.

За наступною класифікаційною ознакою — терміном реалізаії — проекти поділяють на короткотривалі (1–2 роки реалізації), середньотривалі (3–5 років), довготривалі (більше 5 років).

Жоден проект не може відбутися без відповідного фінансування. Джерела фінансування можуть бути досить різноманітні, тому відповідно визначають інвестиційні, бюджетні, донорські, благодійні та змішані проекти.

За територіальною ознакою вилкремлюють національні, міжрегіональні, регіональні та місцеві проекти. Переважно національні та міжрегіональні проекти фінансуються за рахунок державних коштів, а регіональні та місцеві за рахунок коштів донорських організацій, спонсорів та коштів місцевого бюджету.

Ще однією класифікаційною ознакою, яку пропонують окремі автори є ступінь складності: прості, складні та дуже складні проекти.

За видами розрізняють проекти комерційні і некомерційні залежно від мети проекту: одержати прибуток або соціальний ефект.

За характером і сферою діяльності виокремлюють: економічні, дослідницькі, екологічні, культурологічні, політичні, соціальні проекти.

Варто зауважити, що кожен проект можна характеризувати за сукупністю вищевиокремлених класифікаційних ознак.

На думку Коган М. С., соціальний проект — це опис конкретної ситуації, котра може бути поліпшена засобами реалізації певної системи методів та послідовних кроків їх використання [2].

У контексті підготовки молоді до реалізації соціальних проектів, Пометун О. І., визначає їх як сукупність практичних дій, спрямованих на розв'язання конкретної соціальної проблеми місцевої громади, а участь молоді в таких проектах сприяє розвитку у неї емоційно-ціннісного ставлення до громадського життя, активності особистості, прагненню до громадянських дій та ефективного спілкування [11].

З позицій культурологічного підходу Воронова Є. П. визначає соціальний проект як засіб збереження, відтворення чи розвитку соціальних явищ і культур-

них феноменів, що відповідають (як кількісно, так і якісно, змістовно) певним нормам [4].

На відміну від соціальних проектів, які спрямовані на перетворення та вдосконалення соціуму, суспільних відносин і процесів, педагогічний проект сфокусований на вирішенні завдань освіти та виховання. Підвердженням цього є наукові позиції Коган М. С., яка обгрунтовує педагогічний проект як вмотивований, цілеспрямований спосіб змін у педагогічній діяльності та впорядкування професійної діяльності з метою оптимального вирішення завдань навчання, розвитку, виховання [2].

Об'єктами соціально-педагогічного проектування є: соціально-культурне середовище; спосіб життя; сфери життєдіяльності особистості.

Тому соціально-педагогічний проект — це сконструйоване соціальне нововведення метою якого є вдосконалення педагогічних процесів у певних соціокультурних умовах.

Соціальні проекти можуть бути спрямовані на: створення умов для гармонійного розвитку суб'єкта; самореалізації особистості в основних сферах її життєдіяльності; забезпечення сприятливих умов для соціалізації особистості в різних сферах соціального середовища; вирішення чи мінімізацію неспритливих умов соціалізації особистості.

Означені підходи до класифікації проектів дозволяють визначити базові ознаки соціальних проектів: цілепокладання; соціальна детермінація; часовий вимір; територіальність; соціальна інституційність; інноваційність; ресурсність; організаційність; соціально-інформаційна.

Узагальнюючи вищенаведені визначення проектування соціальне проектування можна розглядати як конструювання соціальної дійсності. Це дає можливості керувати соціальними процесами і є вираженням того нового, що характеризує тенденції соціального розвитку. Тому соціальне проектування пов'язане з інноваційною діяльністю і впровадженням соціальних інновацій.

Джерела

1. Єрмаков І. Г. На шляху до школи життєвої компетентності: проектний підхід // Метод проектів: традиції, життєві результати. — К.: Департамент, 2013. — С. 15–16.
2. Луков В. А. Социальное проектирование: Учеб. пособие. — 3-е изд. — М.: Флинта, 2010. — 240 с.
3. Науковий супровід, моніторинг та оцінка ефективності соціальних проектів / О. О. Яременко, О. Р. Артюх, О. М. Балакірєва та ін. — К.: ДЦССМ, 2002. — 132 с.
4. Плышевский В. Г. Прогнозирование, проектирование и моделирование в социальной работе. — М.: Социально-технологический институт МГУС, 2001. — 95 с.
5. Подобедова Т. Ю. Подготовка будущих учителей гуманитарного профиля к педагогическому проектированию: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. — Ялта, 2005. — 241 с.
6. Полат Е., Петров А., Бухаркина М., Моисеева М. Что такое проект. Типология проектов // Відкритий урок. Розробки. Технології. Досвід. — 2014. — № 5–6. — С. 10–17.
7. Пометун О. І. Молодь обирає дію: Соціальне проектування — новий підхід до виховання молоді // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико зорієнтований збірник. — К.: Департамент, 2003. — С. 327–333.

В. А. БОРТНИК
канд. юрид. н., ІП МАУП

В. О. СТАСЮК
магістрант, ІП МАУП

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ОРГАНІЗАЦІЯ Й МЕТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Управління є особливою соціальною функцією, що виникає з потреб суспільства як самодостатньої системи й здійснюється у відповідних державних чи недержавних формах шляхом організаторської діяльності спеціально створеної для цього групи органів. Управління має також політичних характер, може розглядатися з соціального, економічного погляду.

Сутність державного управління в стислому вигляді полягає у виконанні законів та інших правових актів органів державної влади. З цього погляду виконання є основною ознакою державного управління, здійснення якого покладено на органи виконавчої влади (в широкому розумінні — на органи державного управління).

Державному управлінню притаманно те, що виконавча діяльність є його основним призначенням і складає важливу сторону характеристики змісту цього виду управління, яка органічно пов'язана зі здійсненням безпосереднього керівництва економікою, соціально — культурним та адміністративно — політичним будівництвом і, отже, водночас є розпорядчою діяльністю.

Адміністративно — правова організація управління (державне управління) полягає у виконавчій і розпорядчій діяльності системи суб'єктів, покликаних здійснювати на основі законів та інших правових актів прогнозування й координацію діяльності різних ланок цієї системи, облік і контроль за розпорядженням матеріальними та фінансовими ресурсами, кадрову роботу, застосування моральних і матеріальних стимулів, заходів дисциплінарного й адміністративного впливу.

Основними формами виконавчої та розпорядчої діяльності є: а) проведення матеріально — технічних і організаційних дій, що випливають із призначення того чи іншого органу; б) укладання адміністративних і цивільно — правових угод стосовно управлінських чи майнових інтересів конкретного органу; в) видання в межах компетенції актів управління; г) здійснення заходів заохочення; д) застосування на основі закону примусових заходів у адміністративному порядку.

Управління та його організація мають за мету створення найсприятливіших умов для функціонування виконавчої влади, а тому вимагають чіткого врегулювання статусу суб'єктів управління та взаємовідносинах у межах і поза межами цієї системи. Раціональна організація здійснення виконавчої влади повинна забезпечити правильний вибір суб'єктів управлінської діяльності, встановлювати місце й роль кожного з них і чітку взаємодію між ними, що є однією з найважливіших умов економічності й ефективності державної діяльності. За таких умов чітке закріплення нормами адміністративного права суб'єктів, що здійснюють державне управління, їх статусу є не самоціллю, а відзначає роль виконавчої влади в суспільстві, створює

необхідні умови для розв'язання проблем, що виникають, нормального перебігу соціально — економічних процесів.

Сучасна система управління базується, з одного боку, на вдосконаленні й укріпленні зв'язків у процесі виконавчої та розпорядчої діяльності між органами виконавчої влади різних ланок, а з іншого, — на децентралізації, розширенні самостійності підприємств і установ у вирішенні всіх питань. Центральні та місцеві органи влади не мають права здійснювати безпосереднє управління підвідомчими підприємствами, втручатися в їх виробничу й господарську діяльність, оскільки їх основне призначення — регулювання та координація діяльності у відповідних галузях. З цих позицій державні підприємства й установи, не зважаючи на збереження своєї відомчої приналежності, зміцнили позиції, як суб'єкти цивільно — правових відносин і ринку. Їх вже не можна розглядати як організаційні ланки єдиної системи управління відповідною галуззю.

Разом тим, у центральних і місцевих галузевих органів виконавчої влади залишилися суттєві важелі впливу на підвідомчі підприємства й установи, що в деяких випадках може звести нанівець усю їх самостійність у розв'язанні виробничих і господарських питань, а саме: забезпечення виконання законів та інших нормативно — правових актів центральних органів виконавчої влади, заняття посад керівників, фінансування в цілому чи будь — яких заходів, контроль.

Фактично децентралізація управління опирається лише на роздержавлення, зміну форм й, відповідно, на диференціацію за формами — на приватну, органів місцевого самоврядування, колективну, державну. Управління недержавними підприємствами зосередили в своїх руках власники або уповноважені ними особи. Ступінь державного управління підприємствами системи місцевого самоврядування також значно скорочено, оскільки їх виведено з підпорядкованості державних органів за збереження відомчої приналежності.

Таким чином, організація управління охоплює не тільки державне, а й не державне управління в межах, що регулюють норми адміністративного права. Елементами організації управління є: а) органи виконавчої влади; б) органи, що входять у організаційний механізм здійснення виконавчої влади (органи державного управління), але прямо не належать до органів виконавчої влади; в) норми адміністративного права, за допомогою яких встановлюють статус усіх ланок управління, їх службовців, межі взаємовідносин, правову відповідальність суб'єктів.

Головно. метою державного управління є створення найсприятливіших умов для формування виконавчої влади, що відповідає інтересам громадян, суспільства й держави. В межах головної мети досягають, інші конкретніші цілі, сутність яких зводиться до встановлення принципів і форм, юридичного закріплення змісту управлінської діяльності. Сюди включають: розв'язання питань стосовно системи й структури органів управління, залежно від їх функціонального призначення; розмежування компетенції між ними; встановлення їх завдань, функцій, прав та обов'язків; урегулювання правових форм взаємодії вищих і нижчих ланок адміністративної системи; вибір оптимальних методів управлінської діяльності та форм її реалізації. Єдності цілей, що стоять перед органами виконавчої влади, досягають за допомогою правових норм, єдиної правової природи органів управляння та характеру виконуваних ними функцій.

Конструкція систем органів, що здійснюють державне управління значною мірою залежать і від сфери, де здійснюється управління. Децентралізація управління в соціальній і культурних сферах менша, ніж у економіці. Щодо адміністративно — політичної діяльності, то тут може йтися не про децентралізацію, а про різний рівень

централізації, оскільки вона характеризується високим ступенем і в управлінні обороно, закордонними справами, і в управлінні установами й організаціями, підвідомчими Міністерству юстиції, Міністерству внутрішніх справ тощо.

Від цих та інших чинників залежить вибір принципу організації апарату органів управління, його структурних підрозділів, їх правовий статус, зв'язок між суб'єктами управління. За значної різноманітності структурних підрозділів (головні управління, управління, департаменти, відділи, сектори, центри, ради, секретаріати та ін.) управлінські зв'язки зводять до відносин загального, безпосереднього, прямого й оперативного підпорядкування.

Загальне підпорядкування виражається в том, що повноваження вищого органу не зосереджено на конкретних питаннях керівництва підпорядкованими йому об'єктами. Загальне керівництво здійснюють шляхом встановлення правил діяльності, її координації, проведення контролю (нагляду). Таке підпорядкування означає фактичну підвідомчість об'єкта суб'єкту. Прикладом загального підпорядкування можуть бути відносини між відповідним міністерством і промисловим підприємством під час здійснення господарської діяльності.

Безпосереднє підпорядкування обумовлено значними організаційними та правовими зв'язками, відсутністю проміжних ланок, розв'язанням кадрових питань, питань дисциплінарної відповідальності, скасуванням актів чи їх зміною. За безпосереднього підпорядкування об'єкт перебуває у віданні суб'єкта управління.

Пряме підпорядкування передбачає безпосередні відносини між керівником і підлеглим, вищим і нижчим органам. Таке підпорядкування тісно пов'язано з безпосереднім і випливає з нього.

Оперативне підпорядкування означає юридичну залежність одного суб'єкта від іншого тільки з конкретних питань і не підпорядкованість йому в інших формах. Під час виконання обов'язків щодо охорони громадського порядку й громадської безпеки службовці органів внутрішніх справ, які не входять до складу поліції, перебувають у оперативному підпорядкуванні поліції, користуються всіма відповідними перевагами та несуть обов'язки працівників поліції.

У сфері державного управління зберігаються і відносини подвійного підпорядкування. Сутність його полягає в тому, що цього органу (як правило, нижчого) два органи (вищі) мають вирішальні повноваження з будь-яких питань. Подвійне підпорядкування суб'єкта управління по вертикалі й горизонталі ґрунтується на розмежуванні предметів і повноважень спільного відання. При цьому орган даного рівня й вищий орган мають із відповідних питань юридично — владні повноваження щодо конкретного суб'єкта, наприклад, обласна державна адміністрація в особі її голови й Міністерство юстиції щодо обласного управління юстиції.

Проте головне призначення органів управління — це здійснення в інтересах галузі чи сфери, її підприємств, установ і організацій, функцій координації та регулювання діяльності. Відповідно до цих вимог мають формуватися системи управління.

Джерела

1. Конституція України. Коментар основних положень Конституції України щодо захисту прав та свобод людини і громадянина / Упоряд. М. І. Хавронюк — К.: Літера ЛТД, 2008. — 112 с. — (Права людини).
2. Державне управління: Навч. посіб / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Расіна, Л. Ю. Гордієнко; За редакцією А. Ф. Мельник. — К.: Знання — Прее, 2003. — 343 с. (вища освіта XXI століття).

3. Державне управління: Навчальний посібник. — 3-тє видання / В. Я. Малиновський. Перероблено та допов. — К.: Атака, 2009. — 608 с.
4. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право / В. Б. Авер'янова, В. А. Дерець, А. М. Школик, та інші; За заг. ред. В. Б. Авер'янова. — К.: Юстиніан, 2007 — 288 с.
5. Теорія та історія державного управління: Навчальний посібник. Видавничий дім "Професіонал", 2008 .— 288 с.
6. Основи державного управління. — В. С. Коваленко. — Х.: ТД "Золота миля", 2009. — 320 с.
7. Адміністративне право: Академічний підручник у 2-х томах / В. Б. Аверьянов. — К.: 2009 — 625 с.
8. Адміністративне право України: Навчальний посібник // В. А. Бортник. — К.: Видавничий дім "Персонал" 2013 — 321 с.

Є. Ю. ВЛАДИМИРСЬКА
канд. пед. н., доц., ІМБ МАУП

Н. М. СУЛІМА
канд. екон. н., доц., НУБіП України

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ: СУТЬ, СУБ'ЄКТИ ТА ВИДИ

На сьогодні одним із найважливіших завдань розвитку держави є забезпечення та підвищення ефективності публічного управління. Адже взаємозв'язок ефективного публічного управлінні та економічного розвитку є запорукою досягнення стратегічної мети України щодо інтеграції в європейський простір. Важливість і масштабність завдань адміністративної реформи, необхідність удосконалення механізму правового регулювання суспільних відносин, зокрема тих, що складаються у сфері публічного управління України, приведення системи управління у відповідність до сучасного рівня розвитку відносин між особою та державою передбачає проведення глибоких наукових досліджень.

Термін "публічне управління" (англ. public management) вперше використав англійський державний службовець Десмонд Кілінг у 1972 р., який визначив публічне управління, як пошук у найкращий спосіб використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей державної політики" [4, *15*]. Поява нової форми управління у публічній сфері була спричинена потребою модернізувати організаційні структури і процедури, які вони використовують, для того, щоб усі інституції публічної сфери працювали краще.

Публічне управління має відношення до функціонування всієї системи політичних інституцій. Публічне управління — це діяльність, яка забезпечує ефективне функціонування цілої системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування та передбачає широке залучення різних зацікавлених сторін до розробки та реалізації державної політики [2].

На відміну від законотворчості та судочинства, публічне управління може здійснюватися також і іншими суб'єктами, зокрема [3, *4*]:

- органом законодавчої влади (Верховна Рада України в особі аппарату надає відповідь на інформаційний запит тощо);
- органами судової влади (апарат суду надає громадянину можливість ознайомитися із судовим рішенням на підставі Закону України "Про доступ до судових рішень" тощо);
- Президентом України (нагороджує державними нагородами; встановлює президентські відзнаки та нагороджує ними тощо);
- органами прокуратури (здійснюють перевірку законності правових актів, прийнятих місцевою державною адміністрацією тощо);
- іншими органами державної влади, які не входять до системи органів виконавчої влади, наприклад Національними комісіями регулювання природних монополій (видають ліцензії на зайняттями відповідними видами господарської діяльності; здійснюють провадження у справах про адміністративні правопорушення тощо);

- органами місцевого самоврядування (установлюють місцеві податки і збори; приймають рішення про відчуження комунального майна тощо);
- суб'єктами делегованих повноважень, наприклад, громадським інспектором з охорони довкілля (перевіряє документи на право використання об'єктів тваринного світу, зупиняє транспортні (у тому числі плавучі) засоби та проводить їх огляд тощо).

Публічне управління є складним видом діяльності не лише, так би мовити, у зовнішньому, але й у внутрішньому вимірі, оскільки здійснюється за допомогою численних засобів, які тягнуть за собою різні юридичні наслідки для об'єктів управлінського впливу. З огляду на це, Р. Мельник пропонує розрізняти [3, *5*]:

- втручальне публічне управління, пов'язане з обмеженням прав, свобод та законних інтересів приватної особи, яке проявляється у покладанні на неї обов'язків або обтяжень. Наприклад, прийняття органом виконавчої влади рішення про примусовий викуп земельної ділянки, яка належить громадянину; проведення перевірки діяльності суб'єкта господарювання тощо;
- сприяльне публічне управління, яке має на меті сприяння приватним особам у реалізації наданих їм прав, свобод та законних інтересів. Воно пов'язується з наданням суб'єктами публічного управління приватним особам послуг, дозволів, пільг, довідок тощо. Як приклад, можна назвати надання дозволу на розробку проекту відведення земельної ділянки; видачі ліцензії на зайняття господарською діяльністю; надання субсидії; виплати державної допомоги у зв'язку із народженням дитини тощо;
- забезпечувальне публічне управління, що пов'язане із забезпеченням нормального (повноцінного) існування приватних осіб. Воно спрямовується на вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням населення водою, електрикою, газом; наданням інформаційних, освітніх послуг тощо. Сюди можна віднести також і діяльність суб'єктів публічного управління щодо розбудови об'єктів інфраструктури (автомобільні шляхи, парки, спортивні споруди тощо);
- делеговане публічне управління, що реалізується в тих сферах, де відбувається передача суб'єктами публічного управління частини покладених на них функцій для виконання приватними особами. Такими можуть виступати як фізичні особи (наприклад, громадський інспектор), так і юридичні особи приватного права (наприклад, адвокатське бюро, залучене органом місцевого самоврядування для надання безоплатної правової допомоги тощо). Разом з цим, держава або органи місцевого самоврядування можуть і самостійно утворювати юридичні особи, покладаючи на них виконання забезпечувальних функцій (Укрпошта, НАК "Нафтогаз", Укрзалізниця тощо). Делегуванню підлягають, як правило, ті функції, які реалізуються суб'єктами публічного управління у межах сприяльного та забезпечувального управління. Хоча в окремих випадках можливим є делегування і втручальних повноважень, що передбачено, наприклад, Законом України "Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону" [1, *56*];
- виконавче публічне управління, що здійснюється в межах впровадження суб'єктами публічного управління у життя положень Конституції та законів України, тобто задоволення публічного інтересу через застосування законодавства;
- розпорядче публічне управління, котре реалізується шляхом видання суб'єктами публічного управління підзаконних правових актів у разі відсутності відповідних законів або їх недостатності для повного регулюван-

ня відповідних суспільних відносин. Тобто, суб'єкти публічного управління самостійно створюють правове підґрунтя для своєї діяльності, яке, однак, за будь-яких умов не повинно суперечити принципу верховенства права, порушувати засади демократії, соціальної та правової державності.

Система публічного управління охоплює багато підсистем, а саме: політичну, економічну, соціальну, адміністративну, правову, гуманітарну тощо.

На формування та розвиток системи публічного управління впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори. До зовнішніх факторів впливу відносяться: геополітичне середовище, світова фінансова криза тощо. До внутрішніх факторів відносять нестабільність соціально-політичної системи держави.

Джерела

1. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22.06.2000 р. № 1835-III // ВВР України. — 2000. — № 40. — Ст. 338.
2. Базарна О. В. Поняття, суть, природа публічного управління та державного управління [Електронний ресурс] / О. В. Базарна. — Режим доступу: http: // www. nbuv. gov. ua/ portal/soc_gum/vsunu/2012_1_2/Bazarna. pdf
3. Мельник Р. С. Категорія "Публічне управління" у новій інтерпретації [Електронний ресурс] / Р. С. Мельник. — Режим доступу: http: // applaw. knu. ua/ index. php/holovna/ item/59-katehoriya-publichne-upravlinnya-u-noviy-interpretatsiyimelnyk-r-s
4. Keeling D. Managementin Government / D. Keeling. — London: Allen&Unwin, 1972.

Т. О. ВЛАСЮК
головний спеціаліст відділу правового забезпечення Національної служби посередництва і примирення

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА НА РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

В умовах становлення та розвитку інформаційного суспільства, коли на задній план відступають промислові ресурси, а головну роль в економічному зростанні країни займають інформаційні послуги та знання, набуває інших форм практика організації публічного управління, а реалізація демократичних принципів стає найбільш можливою. З метою ефективного здійснення публічного управління варто правильно розуміти концептуальні засади становлення та подальшого розвитку інформаційного суспільства. Розвиток та становлення інформаційного суспільства в усьому світі є передумовою для еволюційного переходу до наступної стадії розвитку людства, технологічною основою якої є індустрія створення, обробки і передачі інформації.

Системі публічного управління належить провідна роль у формуванні інформаційного суспільства, що координує діяльність різних суб'єктів суспільства в процесі його становлення, сприяє інтеграції людей в нове інформаційно-технологічне оточення, розвитку галузей інформаційної індустрії, забезпеченню прогресу демократії і дотримання прав особистості в умовах інформаційного суспільства.

Питання здійснення комунікативних заходів за участю органів публічного управління сьогодні є важливим, але недостатньо вивченим. Певну увагу цим питанням приділяли такі науковці як В. Бебик, І. Виселко, Н. Драгомирецька, Ф. Кирилюк, О. Маруховський, В. Рожков, Є. Романенко, В. Степанов, А. Халецький та ін.

В даний час, не дивлячись на те що термін "інформаційне суспільство" набув досить широкого поширення, науковці так і не прийшли до єдиного розуміння його основного змісту. Одні вважають, що це суспільство, в якому забезпечується "легкий і вільний доступ до інформації по всьому світу", інші — що це суспільство, в якому "основними об'єктами і результатами праці більшості є інформація і знання" [3, 103].

На мою думку, сьогодні поняття "інформаційне суспільство" виступає відповідною гуманітарною категорією, завдяки якій інтерпретується суспільна трансформація, зміна характеру інформаційних потоків.

Розглядаючи особливості діалогу між владою та громадськістю в умовах інформаційного суспільства не можна не згадати ім'я американського соціолога Д. Белла, який у своїх працях "Настання інформаційного суспільства" [1] та "Соціальні рамки інформаційного суспільства" [2] також висловлював думки з приводу такої взаємодії. Зокрема, на думку вченого, виступи з боку суспільства проти бюрократії і прагнення до участі — це тема, що знайшла відображення в крилатому виразі "люди хочуть мати можливість впливати на рішення, що впливають на їхнє життя". На противагу старим централізованим бюрократичним формам управління у всіх сферах життя повинні з'явитися нові моделі.

Розглядаючи питання взаємодії інформаційного суспільства та системи публічного управління варто зазначити, що сьогодні універсальні тенденції розвитку публічного управління, зберігаючи тенденцію до контролю над інформацією, упевнено

витісняють саму можливість відповіді населення (тобто безпосередньо комунікаційну складову політичної взаємодії) на периферію стосунків влади і громадян. Що вказує на те, що наслідки інформаційного шоку у посткомуністичному суспільстві набагато небезпечніші, ніж привид перспективи тотального контролю над соціумом з боку навіть найбільш потужних фінансово-промислових груп [4, 170]. Перехід до нових стратегій використання публічної інформації з метою реалізації владних повноважень й керування суспільством показав, що на сьогодні держава не може претендувати на лідерство й конкурентоспроможність без ефективної державної інформаційної політики, освоєння нових методів підтримки контактів владних структур з інститутами цивільного суспільства, без розуміння завдань в інформаційній сфері, адекватних сучасним реаліям [5, 20]. У зв'язку з цим підвищення рівня вірогідності, надійності інформації, ефективніше використання інформаційних ресурсів, зовнішніх і внутрішніх інформаційних каналів підвищують якість управлінських рішень органів публічної влади.

Сьогодні інформаційне суспільство висуває свої власні вимоги до органів державної влади і місцевого самоуправління. Відбувається зміна варіантів функціонування: від адміністративно-командного, коли роль громадськості мінімізована, до демократичного, коли роль громадськості є найбільшою за всю історію існування людства. І сьогодні ми бачимо, що саме такий варіант є більш цікавим економічно, бо створює більше можливостей для розвитку країни.

Однією з передумов сталого демократичного розвитку суспільства є інформаційна відкритість органів публічної влади. Саме прозорість дій влади є головною запорукою здійснення ефективної політики, уможливлення громадського контролю і зміцнення довіри до себе з боку людей. У всіх демократичних країнах влада зобов'язана виконувати чіткі процедури інформування громадян про свою діяльність і використовувати механізми залучення громадськості до формування державної політики та до оцінювання якості її реалізації.

Отже, можна зазначити що формування інформаційного суспільства зумовлене вимогами часу. Питання розвитку інформаційного суспільства стає питанням державної ваги, оскільки економічний, політичний та соціальний потенціали країни прямо залежать від інформаційно-інтелектуального потенціалу її населення. Однак слід зазначити, що вплив інформаційних і комунікаційних технологій на розвиток суспільства може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Щоб уникнути їх негативного впливу на суспільні відносини, органи публічної влади повинні регулювати процес формування інформаційного суспільства. І з одного боку, створювати умови для вільного доступу своїх громадян до інформації, з іншого — захищати їх приватне життя від несанкціонованого втручання. В Україні ще повністю не розроблена власна Концепція формування інформаційного суспільства, однак у цьому напрямку спостерігаються позитивні зрушення. Проте головною умовою успішної розбудови інформаційного суспільства в Україні має бути узгодженість дій усіх гілок влади, а також усіх її рівнів — від центрального до органів місцевого самоврядування з метою поєднання зусиль на стратегічних напрямах.

Джерела

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество [Текст] / Д. Белл. — М.: Академия, 1999. — 956 с.
2. Белл Д. Социальные рамки информационного общества / Д. Белл // Новая технократическая волна на Западе. — М.: Прогресс, 1986. — С. 330–342.

3. Дзьобань О. П. Інформаційна безпека в умовах глобалізаційних тенденцій: до проблеми осмислення сутності / О. П. Дзьобань // Гуманітарний вісник ЗДІА. — Х., 2006. — Вип. 24.
4. Яковлев Д. В. Комунікативні чинники формування демократичної політики / Д. В. Яковлев // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. — К., 2007. — Вип. 9. — С. 167–175.
5. Григор О. О. Формування інформаційного суспільства в Україні в контексті інтеграції в Європейський Союз (державно-управлінський аспект): автореф. дис. канд. держ. упр.: 25.00.01 / О. О. Григор; Львів. регіон. ін-т держ. упр. НАДУ при Президентові України. — Львів, 2003. — 229 с.

В. А. ГАПОНЕНКО
канд. політ. н., доц., КНЕУ ім. В. Гетьмана

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК УМОВА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Комплексною проблемою підвищення ефективності управління інституту президентства є демократизація суспільно-політичного життя, що дозволить реалізувати такі класичні принципи менеджменту як децентралізація та делегування повноважень вищих органів влади. Останні не можуть контролювати всі сфери суспільного життя не лише тому, що це загрожує авторитаризмом, але й у зв'язку із практичною неможливістю на належному рівні контролювати багатоманітними процесами суспільного розвитку. Розробляючи рекомендації щодо реалізації цього напряму удосконалення публічного управління доцільно звернути увагу на зарубіжний досвід його демократизації.

Європейський досвід підвищення ефективності управління базується на перенесенні основних засад керівництва у приватному секторі у державно-політичні відносини, а також активна взаємодія інститутів держави та громадянського суспільства. Подібні концепції управління отримали назву "керівний менеджмент", "менеджмент, що бере участь", теорії політичних мереж.

Сутність "керівного менеджменту" полягає у визнанні громадянина як клієнта, надає можливість обирати між державним та приватним сектором кращу якість послуг. "Менеджмент, що бере участь" робить акцент на перевагах горизонтальних структур в органах влади, що сприяє поліпшенню контактів між громадянами та державними службовцями в процесі прийняття рішень). Теорії політичних мереж ґрунтується на комунікативних процесах в індустріальному суспільстві та демократичній практиці сучасного державного розвитку [1].

Якщо узагальнити різні підходи до демократичного державного управління, то їх можна звести до таких положень:

- децентралізація, організація діяльності (керівництво) відбувається шляхом постановки завдань, а не виконанням функцій і встановлених правил;
- результативність: акцент швидше на наслідках діяльності, ніж на процесах, а відтак, капітал вкладається в результати, а не в наміри;
- інтенсивна орієнтація на споживача: підвищення якості надання послуг, можливості вибору на конкурентній основі та посилення довіри до влади з боку приватного сектора і суспільства;
- досягнення змін шляхом пошуку інновацій та запровадження принципів бізнесу в управлінні державними справами, включаючи аутсорсинг та зовнішні контракти;
- зниження державних видатків, підвищення спроможності держави до розвитку та реалізації політики, поліпшення виконання державою функцій роботодавця та заохочення підприємницького заробітку;
- розвиток професійної етики на державній службі.

Застосування перелічених принципів у політичній практиці надає можливість органам публічної влади використовувати нові засоби та ресурси, що надзвичайно актуально для України в сучасних кризових умовах. Водночас, важливе місце у ре-

алізації вказаних завдань відіграють неурядові організації. подібні інституції, що існують у багатьох країнах-членах ЄС.

Наприклад, це органи, що забезпечують основу для залучення регіональних і місцевих органів влади й управління у процес прийняття рішень на загальнонаціональному рівні (Комітет у справах регіонів Європейського Союзу).

Також це консультативні інституції, що об'єднують представників різних соціально-економічних верств та інститутів громадянського суспільства, зокрема, виробників, фермерів, перевізників, робітників, дилерів, народних майстрів, споживачів, професійних об'єднань та асоціацій за загальними інтересами. За таким принципом побудовано, наприклад, Комітет із соціально-економічної політики, який діє як на рівні Європейського Союзу, так і в деяких країнах-членах ЄС.

В обох випадках ці типи інститутів, які входять до інфраструктури підтримки державної політики, безпосередньо фінансуються за рахунок державних коштів, мають постійну структуру й штат та виконують низку важливих комунікативних і консультативних функцій, що не обмежуються лише обговоренням пропозицій і публікацією проектів рішень, розроблених державними органами, але й здійснюють аналітичні процедури, проводять тематичні дослідження, збирають і узагальнюють пропозицій й громадські ініціативи щодо розробки, впровадження і реалізації політики, які після цього подаються до уряду або парламенту.

В окрему групу можна виділити Інститути, які забезпечують у суспільстві соціальний діалог та дотримання процедур соціального партнерства між професійними спілками і об'єднаннями або федераціями роботодавців, що відіграє особливу роль у сфері державного управління та розробки політики в країнах ЄС.

Так, у 1997 році Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) — міжурядова організація, яка об'єднує 30 країн з розвиненою ринковою економікою — опублікувала звіт "Регуляторна оцінка впливу: кращі практики країн — членів ОЕСР". У цьому виданні увага приділяється основним принципам діяльності виконавчих структур. Серед них важливо наголосити на таких як:

- Чітке розподілення обов'язків урядовців, парламентаріїв та службовців держадміністрацій;
- Навчання є важливим елементом забезпечення службовців держадміністрацій необхідними технічними навичками та усвідомлення і розуміння ними важливості й цінності державного управління.
- Використання аналітичних методів у розробці політичних рішень [2].

В Україні, попри формальну наявність численних громадських об'єднань та неурядових організацій, їхня залученість у процес державного управління є мінімальною. Вона зводиться, здебільшого, до організації акцій громадянської непокори або висловлення громадської думки. Тобто, взаємозв'язок інститутів влади та громадянського суспільства носить опосередкований, а іноді деструктивний вплив. Натомість, партнерські відносини на взаємовигідних умовах та ефективна співпраця органів влади та суспільства є поки що не реалізованим завданням.

На наш погляд, перспективними напрямами подальшого вдосконалення цього механізму, зважаючи на європейський досвід, є залучення інститутів громадянського суспільства до розробки законопроектів та інших нормативних актів, виконання досліджень в певній галузі за державним замовленням. Такі кроки дозволять скоротити кількісний склад державних службовців державного апарату та досягти прийняття більш соціально неупереджених та професійних рішень.

Також здатність президента впливати на перебіг подій, зокрема прийняття законів, залежить від професійної репутації та престижу органів влади, популярності се-

ред населення. Це вказує на необхідність налагодження різних форм комунікації між громадськістю, різним політичними силами та інститутами влади, вимагає сприяти розвитку громадянського суспільства та формування громадської думки. Водночас, варто зазначити, що звернення до народної підтримки не повинно бути єдиним важелем впливу владних інститутів, оскільки у такому випадку він буде занадто вразливим перед діями політичних супротивників [3].

Перелічені напрями демократизації публічного управління в Україні неодноразово декларувались представниками політичної еліти як пріоритетні завдання. Однак, вони досі не були реалізовані на практиці, оскільки вимагають тривалої роботи і не можуть у короткостроковій перспективі принести політикам бажані дивіденди на виборах. Водночас, сучасні події доводять нагальну необхідність налагодження тристороннього діалогу між органами влади, інститутами громадянського суспільства та громадянами. Без цього демократизація суспільно-політичного життя несе загрозу нестабільності та суспільно-політичних конфліктів.

Джерела

1. Кастельс М. Становление общества сетевых структур: сборник / М. Кастельс // Новая постиндустриальная волна на Западе: Антология; под ред. В. Л. Иноземцева. — М., 1999. — 285 с.
2. European Governance. A White Paper.-Brussels: Commission of the European Communities, 2001. — 35 p. — Режим доступу: http: // eurlex. europa. eu/LexUriServ/site/en/com2001_0428en01. pdf
3. Трудным путем демократии [Текст]: Процесс государственного управления в США: пер. с англ. / К. Джанда, Д. М. Берри, Д. Голдман, К. В. Хула. — М.: РОССПЭН, 2006. — 655 с.

В. В. ГОЛОВЧЕНКО
канд. юрид. н., ІП МАУП

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ ЯК ДОСЯГНЕННЯ СВІТОВОЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Поняття конституціоналізма в сучасній політико-правовій літературі має декілька визначень. Найбільш змістовним уявляється розуміння його як — 1) правління, що реально обмежене конституцією; політична система, підґрунтям якої є конституція та конституційні методи правління; 2) політико-правова теорія про необхідність встановлення конституційного устрою [1].

Як принцип правової держави конституціоналізм має на меті обмеження владних повноважень державних посадовців, органів держави та реалізацію таких обмежень з використанням встановлених законом процедур. Це поняття пов'язане з державою, яка захищає права і свободи кожної людини.

У широкому сенсі слова конституціоналізм — це такий конституційний ідеал, до якого суспільство має прагнути у своєму розвитку. Основу даного феномена як системи правління складають ідеали правової держави, які мають бути реалізовані в процесі реформування державного устрою і встановлення конституційної системи захисту конституційного устрою.

Правові основи конституціоналізма визначаються конституцією держави як нормативним актом, що має вищу юридичну силу. Теорія конституціоналізма базується на досягненнях світової політико-правової культури, правових ідеях, наукових і політичних знаннях та уявленнях, сучасних ідеях і концепціях конституціоналізма.

Організаційні основи конституціоналізма, конституційного устрою держави опосередковуються і встановлюються конституцією. Однак, як зазначалось у сучасних юридичних виданнях, наявність конституції ще не означає існування конституціоналізма у сенсі масового політичного руху, зацікавленого у забезпеченні в державі конституційного устрою. Співвідношення конституції і конституціоналізма пов'язане з проблемою конституційності самої конституції [2].

Термін конституціоналізм, на думку Г. Дж. Бермана, було введено до обігу наприкінці XVIII століття для означення доктрини верховенства писаної конституції над іншими законами. Однак реальність цього феномена проявилась значно раніше.

Історичний підхід до еволюції конституційних закладів може бути підґрунтям для з'ясування джерел сучасного конституціоналізма країн розвинутої демократії на основі аналізу його античного і середньовікового періодів.

За свідченням істориків, Жан Поль Марат, якого французи назвали "другом народу", на завершення роботи над проектом Декларації прав людини і громадянина проголосив багатозначущу фразу: "Писана конституція революцій не передбачає". На думку вчених, це означало, що справедлива, мудра і вільна конституція є гарантом стабільності державного ладу, завдяки чому кардинальні проблеми суспільного життя можуть вирішуватись мирним шляхом без кровопролиття, повстань та порушень прав людини.

Досвід державного устрою і життя громадян цивілізованих держав свідчить, що стабільність суспільства безпосередньо пов'язана із стабільністю законодавства і передусім — стабільністю і якістю конституцій.

Термін “конституція” у різні часи мав різне значення і не був поняттям уніфікованим. Слово constitutio як правовий термін вживалося в актах стародавнього Риму, які починалися словами “Rem Publicum Constituere” — у перекладі “Римський народ установлює...” [3].

В історичних джерелах зафіксовано багато прикладів уживання терміна “конституція”(давньогрецький аналог — “політія”) для позначення нормативно-правових актів важливого державного значення. Зокрема, до наших днів дійшла “Афінська політія”(відомо, що в бібліотеці Арістотеля зберігалося більше 150 політій грецьких міст-держав). У Стародавньому Римі конституціями називали окремі розпорядчі акти римських імператорів, наприклад, акти, що їх видав візантійський імператор Юстиніан (VI ст.) з метою проведення кодифікації римського права [4].

Однак, ні в античному світі, ні в середні віки конституцій в її сучасному розумінні не існувало. Як не було і таких законів, що їх можна було б розглядати як юридичну базу чинної нормотворчості, як акти, що визначали б належну організацію державної влади, закріплювали б надійні гарантії прав і свобод людини.

“Батьком”нормативно-правового терміна “конституція”в його сучасному значенні, як зазначає В. М. Шаповал, був видатний французький мислитель Шарль-Луї де Секонд Монтеск’є (1689–1755), який, зокрема, використовував його для характеристики державного ладу тогочасної Великої Британії [5].

Перші конституції, в сучасному значенні цього терміна, виникли в XVII–XVIII ст. під час демократичних буржуазних революцій, і їх поява була зумовлена намаганнями запровадити належну організацію державної влади, тобто таку, яка унеможливила б або значно ускладнила б можливість узурпації влади окремими особами чи групами осіб та її використання у вузькокорпоративних інтересах, що своєю чергою, могло б забезпечити захист людини від свавілля держави, обмеження сфери державної влади і гарантованість природних прав і свобод людини.

Як зазначає В. В. Кравченко, саме в цей час зародився конституціоналізм, було закладено і теоретичні підвалини вчення про конституції, в якому обґрунтовувалися положення щодо призначення конституції, її природи і сутності, предмета конституційного регулювання, форми та способу прийняття конституції тощо [6].

За більш як 300-річну історію сучасного конституційного розвитку було створено велику кількість конституцій, що обумовлює потребу в їх класифікації та систематизації з метою виявлення та вивчення особливостей їх форми, змісту, порядку прийняття тощо.

За формою конституції поділяються на писані і неписані. Писана конституція являє єдиний нормативний акт або кілька актів, перелік яких чітко визначений. Неписана конституція складається з чітко не визначеної кількості джерел, серед яких можуть бути як писані (акти парламенту, судові прецеденти), так і неписані або усні (конституційні звичаї). При цьому остання група джерел складає значну частку в структурі конституції.

Не було писаної конституції в Російській імперії і в інших державах. Нині не мають писаної конституції лише Велика Британія та деякі її колишні колонії (Австралія, Нова Зеландія). Так, конституцію Великої Британії складають норми статутного права, які містяться в таких актах, як Велика хартія вільностей (1215 р.), Петиція про права (1628 р.), Білль про права (1689 р.), Акт про престолонаслідування (1701 р.), закони про парламент (1911 і 1949 рр.), Консолідований закон про народе представництво (1983 р.), Закон про расові відносини (1986 р.) та в інших, а також норми загального права і конституційні звичаї [7].

У США був створений спеціальний каталог з прав людини (1887–1889 рр.). Німеччина розробила зразкову конституцію, яка було проголошена у церкві (1849 р.). Цей акт вплинув також на життя Швейцарії та мав культурологічне значення. З питань змішаної культурологічної функції конституцій у світі відбулось чимало дискусій. Результатом обговорень стало розуміння конституцій як наслідку політичних компромісів.

На зміст конституцій країн заходу (зокрема — Іспанії, ФРН) суттєвий вплив мали католицькі, протестантські вчення, а також соціалістичні і націоналістичні концепції. Християнські думки стоять за конституційними ідеями, коли мова йде про відповідальність перед Богом, Батьками та людьми. Застосовувались також англо-американські гуманістичні ідеї та традиції. Наслідком такого запозичення стало визначення інструментів захисту прав людини і громадянина, а також чітке розуміння, що вся державна влада виходить з народу. Даний принцип враховували і творці конституцій нашої держави. Та ось поки що не зрозуміло, куди ця влада йде.

Чимало дискусій при створенні конституцій відбувалось з питань прямої демократії. Адже народи різних держав висловлювали недовіру до такої форми правління. Як зазначає Браян Таманага, демократія — це недолугий, громіздкий механізм, який не дає жодних гарантій створення законів, добрих з моральної точки зору. Демократія є найкращим засобом для змін політичних лідерів, але вона не створює гарантії кращих законів [8].

Історико-правовий аналіз конституцій різних країн свідчить, що конституціоналізм — це публічний процес. Конституційні норми спираються на культурний шар і культурологічне підґрунтя. Тобто, конституція є не лише юридичним документом, але й важливим інструментом і наслідком правової та політичної культури суспільства, дзеркалом культурного надбання. Конституція — одяг держави, яка до її прийняття існувала неодягненою, або була одягнута непристойно. Разом з тим, конституційне право — право політичне, за яким громадяни створюють свої органи влади з метою втілення в життя їх очікувань і сподівань.

Конституція України поєднала традиційні положення в закріпленні прав і свобод людини і громадянина, особливо у визначенні соціальних і культурних прав і свобод. Гарантами прав і свобод за Конституцією є насамперед Президент, Верховна Рада, Кабінет Міністрів, суди [9].

Нажаль, в Україні останніми роками, починаючи з президентства В. Януковича і донині можна спостерігати тривожні відхилення від ідеології і фундаментальних принципів конституціоналізму — гарантій забезпечення прав і свобод людини і громадянина, верховенства і прямої (безпосередньої) дії Конституції. Да і Основний закон держави містить чимало положень, які за своєю природою є партійно-політичними (наприклад, порядок формування Конституційного Суду, ЦВК, державних адміністрацій, керівників місцевих рад тощо).

Призначення Конституції як суспільного договору дедалі стає сумнівним. Характерним прикладом послаблення принципу верховенства конституції може бути Рішення Конституційного Суду України від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012, коли принципи законності було витлумачено для вирішення судами справ про соціальний статус громадян так, що крім законів як регуляторів бюджетних відносин цей суд проголосив, що при реалізації політики у сфері соціального захисту громадян право Кабінету Міністрів регулювати своїми актами порядок і розміри соціальних виплат та допомогу, які фінансуються з коштів державного бюджету, не суперечить Конституції.

Нині, уже після Революції Гідності, судова практика і практика прийняття рішень Кабінетом Міністрів України в інших сферах явно виходять за межі вищої

юридичної сили Конституції. Подібні явища ще більше ставлять під сумнів дотримання принципів конституціоналізму про гарантованість прямої дії конституційних норм. Адже складна економічна ситуація, що бере гору над конституційним правом громадян України, не може бути підставою для обмеження соціальних та економічних прав [10].

Таким чином конституціоналізм — це важливе досягнення світової політико-правової думки. Феномен конституціоналізма у різні історичні епохи, починаючи з нового часу, потерпав змін, модифікувався у державах з різним рівнем соціально-економічного і політичного розвитку.

Конституціоналізм означає, передусім, наявність конституційної конституції та її активний вплив на політичне життя держави, реальний захист прав і свобод людини і громадянина.

Конституціоналізм не вирішує усіх без винятку проблем, а конституція — це не держава. Але з Основним законом можна успішно будувати державу. Громадяни не повинні чекати, поки хтось інший щось зробить, а мають розуміти, що держава є спільною справою.

Джерела

1. Большой юридический словарь. — М.: ИНФРА — М, 1997. — VI. – С. 300.
2. Конституція і народний суверенітет в Україні: проблеми теорії і практики реалізації. Збірка наукових праць / За заг. ред. Кампа В. М., Савчина М. В. — К., 2008. — 249 с.
3. Конституційне право України / За ред. В. Ф. Погорілка. — К.: Наук. думка, 1999. — С. 101; Стахів М. Зміна назви держави як вислід розвитку держави // Науковий збірник УВУ. — Мюнхен. — 1948. — Т. 5. — С. 186–187.
4. Кравченко В. В. Конституційне право України: Навчальний посібник. — К.: Атіка. 2007. — С. 43.
5. Шаповал В. М. Від Руської Правди до Декларації про державний суверенітет України. Історичні форми правового регулювання державно-владних відносин // Віче. — 2000. — № 7. — С. 19.
6. Кравченко В. В. Конституційне право України. — Цит. праця. — С. 47.
7. Головченко В. В. Чи все залежить від конституції, якої в Англії нема? // Право в житті людини. — К.: Оріяни, 2005. — С. 128–132.
8. Браян Таманага. Верховенство права. Історія, політика, теорія. — К. “Видавничий дім“, КМА. — 2007. — 208 с.
9. Конституції нових держав Європи та Азії. — К., 1996. — 438 с.
10. Погорілко В. Ф., Головченко В. В., Сірий М. І. Права та свободи людини і громадянина в Україні. — К.: ІнЮре, 1997. — 52 с.

М. І. ГРИГОР'ЄВА
докт. філос. в гал. економ., ІМВЛ МАУП

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕФОРМУВАННЯ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ЗЕД В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ПРОЦЕСАМИ

На сучасному етапі розвитку України економічна освіта й економіка освіти ринково спрямованого суспільства визначається завданнями переходу до демократичної та правової держави, ринкової економіки, необхідності наближення до світових тенденцій економічного та суспільного розвитку. В українській системі вищої економічної освіти виокремлюються галузі державного управління і менеджменту, банківської справи й економіки. Генезис освіти майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю відбувається в контексті загального процесу трансформації різних сторін суспільного життя, одночасно виступаючи для них джерелом забезпечення необхідним кадровим ресурсом.

Справа підготовки молодого покоління до роботи в нових соціальних умовах сьогодні набуває ще більшої значущості, а тим більше підготовки до управлінської праці у сфері зовнішньоекономічної діяльності, котра пред'являє свої вимоги до знань та професійних і ділових якостей.

Сьогодні вимоги національного ринку праці поки що відрізняються від вимог світового та загальноєвропейського ринків, але завтра вони можуть стати єдиними. У контексті того, що стратегія розвитку України пролягає в напрямі євроінтеграції і в процесі підготовки майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності слід орієнтуватися і на вимоги якщо не світового, то принаймні загальноєвропейського ринку праці, а саме:

1) на тенденції появи всеєвропейського ринку праці, який у найближчому майбутньому значною мірою впливатиме на університетські пропозиції;
2) на необхідності регулювання транснаціональної освіти, адже сьогодні в цій сфері існує правовий вакуум.

Теоретичні основи підготовки менеджерів зовнішньоекономічного профілю до професійної діяльності досліджувалися в напрямі вивчення сучасної економічної освіти в Україні та за кордоном. Очікування суспільства, що проголошені в стратегічному документі української освіти — Національній доктрині розвитку освіти, відображені у науковому просторі українського суспільства [1], зокрема у розробках з проблематики реформування вищої освіти України в контексті Болонського процесу, про що свідчать праці В. Андрущенка, І. Волощука, І. Жовтої, В. Журавського, М. Згуровського, М. Євтуха, І. Каленюк, К. Корсака, Л. Кноделя, О. Литвина, М. Полякова, С. Сидоренка, Сосиєвої С., Отрощенко Л. та ін.

Нові підходи до формування ефективних українських менеджерів XXI століття та до управління в умовах ринкових відносин певною мірою визначені О. Костюком, В. Лапшиною, Г. Латфуллініим, О. Романовським, Ф. Хмілем, Г. Юркевич, В. Янчевським та ін. Проте й ці роботи не дозволяють змалювати завершену картину

підготовки майбутніх управлінців у рамках національного та європейського освітніх просторів.

Методологічною основою освітянської діяльності в умовах формування європейського суспільства знань і соціально орієнтованої економіки, що визначає шляхи розв'язання нагальних проблем у сфері освіти кадрів управління через розуміння її мети, завдань, змісту і технологій, на сьогоднішній день, виступають положення Болонської декларації [6], яка підлягає постійному обговоренню в широких колах науковців, науково-педагогічних працівників, менеджерів та економістів-практиків різних галузей. Поглиблюючи вже існуючий погляд, усе вказує на необхідність проведення в Україні аналізу сутності економічної освіти, визначення її головної парадигми, ціннісних орієнтирів, основних принципів, стандартів і компонентів, ключових напрямів розвитку, що мають враховувати тенденції світового менеджменту, але спиратися при цьому на знання ментальності свого народу.

Актуальність модернізації процесу освіти кадрів управління в Україні зумовлена:

- глобалізацією міжнародних економічних та фінансових зв'язків;
- формуванням інформаційного суспільства, в якому знання і соціальна відповідальність стають головними чинниками життєдіяльності людини як творчого працівника, споживача і члена суспільства;
- необхідністю пріоритетного розвитку в суспільстві та державі гуманістичних, соціально орієнтованих загальнолюдських моральних норм і цінностей;
- виробленням прогнозних знань для своєчасного прийняття і реалізації соціально відповідальних рішень, що сприяють розвитку як особистості, так і суспільства загалом;
- потребами самої економічної освіти у визначенні нових принципів і механізмів побудови системи освіти в Україні, шляхів практичної переорієнтації на них освіти кадрів управління.

Недоліки сучасної підготовки національних кадрів управління, наявність яких наголошує на необхідності оптимізації вищої управлінської освіти та підвищення якості професійної підготовки управлінців у рамках національної системи освіти, породжують думку про те, що суперечність між виділеними напрямами вдосконалення системи вищої управлінської освіти в Україні і постає джерелом розвитку цієї системи на даному етапі.

Реалізація принципів Болонської декларації є шляхом ефективного розв'язання суперечності між національної освітньою системою підготовки майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності (професійною соціалізацією) та загальноєвропейською культурою (процесом соціалізації, що має загальноцивілізаційне спрямування). Специфіка сучасної підготовки конкурентоздатних управлінських кадрів в Україні полягає в інтеграції здобутків національної освіти в полікультурну європейську спільноту.

Аналіз основних положень Болонської декларації дає змогу визначити головну парадигму освіти кадрів управління зовнішньоекономічною діяльністю, чим є розуміння того, що розвиток економічної сфери суспільства значною мірою зумовлений характером життєдіяльності людини, її світоглядом, соціально відповідальною поведінкою. Тому науковці розглядають освіту в економічному вимірі, визначаючи її потенціал та механізми розвитку.

Ціннісними орієнтирами освіти кадрів управління зовнішньоекономічною діяльністю є розвиток творчого потенціалу особистості та її соціалізація, виховання самостійності наукового економічного мислення, формування економічного світогляду,

впевненості у власних силах, розвиток здібностей до самореалізації, самоосвіти, саморозвитку.

Серед основних принципів освіти кадрів управління можна виділити:

- поєднання фундаментальності та фаховості різноманітних освітніх програм;
- індивідуалізація підготовки кадрів управління відповідно до попиту на ринку праці;
- інноваційність змісту освіти кадрів управління.

Сучасний стан економіки, якому притаманна жорстка конкуренція та постійні зміни, вимагає від менеджерів зовнішньоекономічної діяльності виваженого та ефективного управління, виконання завдань, спрямованих на вирішення складних проблем міжнародного масштабу, впровадження організаційних змін, нових технологій, тощо.

Ускладнення та різноплановість питань пов'язаних з управлінням, нові тенденції розвитку світової економіки засвідчують, що вимоги до менеджерів зовнішньоекономічного профілю будуть постійно зростати і в майбутньому, що вимагає від них високого рівня професіоналізму, формування якого початково залежить від рівня набутих ним знань та вмінь аналітично та творчо мислити, створювати інновації та ефективно вирішувати різноманітні проблеми.

Отже, наявні реалії економічного розвитку більшості країн світу, і України зокрема, дають підстави стверджувати, що роль менеджерів, їх функції та завдання на всіх рівнях управління стають незрівнянно складнішими і їх набагато більше, ніж це визначено в освітньо-кваліфікаційній характеристиці магістра з менеджменту.

Урахування сучасного стану національного та загальноєвропейського ринків праці дозволило згрупувати основні вимоги до професійної підготовки сучасних менеджерів у дві специфічні групи — професійні й особистісні вимоги. Професійна складова включає спеціальну й управлінську компетентність. Особистісна — інтелектуальні, психологічні та соціальні якості особистості.

Професійна складова постає як здатність і готовність до обґрунтованого вибору способів діяльності із досягнення поставленої мети, а також до відповідальності за прийняте рішення. Особистісна складова вимог сучасного ринку праці до професійної підготовки менеджера виступає основою компетентності менеджера і включає інтелектуальні, психологічні і соціальні якості особистості керівника.

Сьогодні, тільки використовуючи системність професійної підготовки майбутніх менеджерів можна домогтися удосконалення процесу фахової освіти управлінських кадрів.

Адаптаційна складова процесу інтеграції національної освіти в європейський та світовий освітянський простір реалізується шляхом засвоєння норм і цінностей полікультурного соціуму, що притаманний Європейському Союзу, а професійна складова полягає у формуванні організаційної поведінки шляхом впровадження особистісно-орієнтованої освіти.

Корисними у справі неспішного реформування освітньої системи України можуть бути поступові самоорганізаційні зміни в рамках її частин, які б могли бути ініційовані окремими ВНЗ чи навіть факультетами у відповідності до кредитно-модульної системи, до збільшення частки гуманітарних дисциплін (доведення її до загальноєвропейського рівня) тощо.

Створення єдиної, разом із європейською та світовою, освітянської системи підготовки таких кадрів в нашій країні — найважливіше завдання, вирішення якого об'єктивно передбачає комплексність, безперервність, послідовність. А, отже, це процес пошуково-творчої діяльності у вивченні, творчому осмисленні новітніх тен-

денцій світового розвитку освіти, ефективних форм обґрунтованого поєднання зарубіжних технологій із досягненнями національної освіти в процесах інтеграції в європейський та світовий освітянський простір.

Джерела

1. "Про Національну доктрину розвитку освіти" Указ Президента України № 347/2002 від 17.04.02 р.
2. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність"/Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). — 1991. — № 29. — С. 377 (із змінами за 1992–2009 рр. та внесеними згідно із Законами № 2388-УІ (2388–17) від 01.07.2010. — ВВР. — 2010. — № 37. — С. 496.
3. Концепція розвитку економічної освіти в Україні // Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України № 12/7–4 від 04.12.2003 р. —
4. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: текст / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук; Київський університет імені Бориса Грінченка. — Рівне: Овід, 2012. — 352 с.
5. Сучасна економічна освіта: Україна і Болонський процес / за ред. В. Д. Данилевича. — К., 2006. — 326 с.

К. С. ДОВБИК
магістр, ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка

М. І. ФІЛІППОВ
канд. економ. н., доц., УРІМБ МАУП

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ СИТУАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Питання функціонування та пристосування підприємства до змін навколишнього середовища стає все більш актуальним в умовах сучасної економічної кризи. Системний підхід до аналізу стратегії управління підприємством дозволяє виділити основні переваги та недоліки існуючих механізмів керування. Особливого значення набуває вдосконалення системи управління, забезпечення гнучкості та синергетичності підприємства як складових елементів політико-економічної реалії.

Вперше поняття "ситуаційне управління" було використано відомим американським вченим Р. Моклером [1]. Він зазначив, що форми та механізми керування повинні видозмінюватися та пристосовуватися до змін навколишнього середовища.

Слід виділити основні фактори впливу на розвиток підприємства:

1. Стан зовнішнього середовища. Детальний розгляд основних показників зовнішнього середовища (ЗС) дозволить прослідкувати структурні зв'язки підприємства із системою в якій вона функціонує.
2. Стан внутрішнього середовища. Визначення основних характеристик внутрішнього середовища (ВС) дозволить більш чітко зрозуміти якість функцій управління та їхньої реалізації, основні механізми забезпечення корпоративної культури підприємства та виокремити типи ієрархічних зв'язків між структурними підрозділами, відділами та філіалами компанії.

Проте, як зазначає сам Р. Моклер, ситуаційний підхід до управління підприємством не є принципово чимось новим, оскільки практика видозміни системи управління та пристосування до умов навколишнього середовища фактично мала місце ще з давніх часів але не була науково охарактеризованою. Появу ситуаційного підходу до питань організації та управління американські науковці пояснюють не стільки намаганням створити єдину теорію управління, скільки наслідком зусиль переорієнтувати теорію керування в напрямку практики управлінської діяльності. Ця вихідна посилка стає сьогодні найбільш поширеною в американських дослідженнях в області організації та управління. Вона починає також поступово домінувати в системі підготовки і перепідготовки менеджерів. Новий підхід у дослідженнях і в системі підготовки управлінських кадрів висловився в тому, що акцент став переноситися на вивчення дійсних умов, конкретної ситуації, в якій знаходиться та чи інша фірма, і розробку на цій основі специфічної, унікальної організаційної структури, що відповідає конкретним умовам та вимогам.

Фактично, основним завданням стає вивчення конкретної ситуації, аналіз та оцінка її за допомогою основних факторів впливу, як об'єктивних так і суб'єктивних та застосування створеної на основі результатів моделі за для адаптації підприємства до нових умов.

Вітчизняні вчені-економісти Т. В. Ландіна та М. М. Будник розпочали використовувати термін "адаптація підприємств", коли виникла гостра необхідність у розробці механізму управління, який би відповідав усім вимогам мінливого зовнішнього середовища. Т. В. Ландіна вперше у сучасній вітчизняній економічній науці розробила класифікацію проблем адаптації та спробувала розробити адаптаційні механізми організаційно-виробничих систем.

Зарубіжні вчені Петігрю, Віпп, Ярзабовскі, Лофквіст, Стензакер приділяють багато уваги питанням адаптації шляхом управління змінами та методам пристосування до зовнішнього середовища. Важливою рисою досліджень цих авторів є бачення адаптації як процесу управління змінами, спрямованими на підтримання конкурентоспроможності підприємства [4].

Лофквіст вважає, що організаціям потрібно вживати стратегічних змін, щоб залишатися конкурентоспроможними і, в багатьох випадках, просто для виживання. Стензакер у своїх наукових працях відмічає, що стратегічні зміни, які характеризуються широкомасштабними змінами, спрямовані на розвиток конкурентоспроможності фірми та збільшення її продуктивності.

Можна зробити висновок, що в роботах більшості науковців, питання адаптації підприємства, в більшості випадків, тісно пов'язують із

Аналіз ситуації це детальний розгляд основних параметрів керованого об'єкта, зовнішніх умов та факторів впливу при розробці та реалізації рішення. Оскільки ситуаційні зміни є мінливими, то ефективність управління компанією визначається рівнем гнучкості та пристосованості підприємства до швидких змін навколишнього середовища.

Послідовники ситуаційного підходу вирішили три основні завдання [2]:

1. Розробили теоретичну модель яка б відображала сукупність факторів у вигляді контекстуальних змінних (модель ситуації).
2. Розробили модель функціональних зав'язків серед контекстуальних змінних та внутрішніх характеристик організації (модель зав'язків).
3. На основі двох вищезазначених моделей прийняли й реалізували рішення про управління впливом на організацію (в цілому та на кожну з її частин).

Отже, ситуаційний підхід орієнтує одні й ті ж функції управління реалізовувати по-різному в різних ситуаціях. Завдання менеджменту полягає в тому, щоб на основі всебічного аналізу формують ці ситуації факторів підібрати відповідні прийоми і методи рішення виникаючих проблем з урахуванням їх достоїнств, недоліків і реальних можливостей.

Ситуаційні теорії управління дають рекомендації щодо того, як варто управляти в конкретних ситуаціях. При цьому виділяється чотири обов'язкові кроки, які повинні бути здійснені менеджером для того, щоб домогтися ефективного управління в кожній конкретній ситуації.

По-перше, управління повинно вміти здійснювати аналіз ситуації з точки зору того, які вимоги до організації пред'являє ситуація і що характерно для ситуації.

По-друге, повинен бути обраний відповідний підхід до здійснення управління, який би найбільшою мірою і щонайкраще відповідав вимогам, висунутим до організації з боку ситуації.

По-третє, управління повинно створювати потенціал в організації і необхідну гнучкість для того, щоб можна було перейти до нового управлінського стилю, відповідного ситуації.

По-четверте, управління повинно зробити відповідні зміни, що дозволяють підлаштуватися до ситуації [5].

Таким чином, світ бізнесу, який відчуває в даний час стрімкі зміни, для підвищення ефективності управління зацікавлений сьогодні в розробці та вдосконаленні не стільки математичних підходів до процесу прийняття рішень, скільки в прикладних ситуаційних інструментах менеджменту.

Алгоритм прийняття рішень при ситуаційному менеджменті може включати наступні операції:

1. Виявлення (контроль) проблеми; · Збір інформації про ситуацію;
2. Аналіз інформації про ситуацію;
3. Діагностика проблеми і ситуації, в якій її належить вирішити;
4. Визначення цілей управління ситуацією при вирішенні проблеми;
5. Розробка критерію оцінки ефективності рішення;
6. Верифікація та оцінка варіантів рішень;
7. Прийняття, оформлення, доведення до виконавців, виконання, контроль виконання рішень [3].
8. Отже, для вирішення проблем управління одним із найперспективніших у сучасній науці про управління є ситуаційний підхід. Він дає змогу керівнику разом з цілісним представленням об'єкта управління і його функціонування в зовнішньому середовищі ефективно управляти конкретною ситуацією ухвалення управлінського рішення.
9. Цей підхід допомагає ухвалювати рішення, ґрунтуючись на аналізі і розумінні ситуації, динаміки її зміни, а не на традиційному принципі спроб та помилок. Можливість здійснення попереднього аналізу ситуації і передбачення її очікуваних змін робить ситуаційний підхід набагато ефективнішим і дає змогу уникнути значних втрат ресурсів та часу.

Джерела

1. Маршев В. И. "История управленческой мысли".
2. Ландіна Т. В Організаційно-економічні механізми адаптації підприємства до умов ринку. К.: Наукова думка, 1994. — 283 с.
3. Будник М. М. Адаптація промислових підприємств до ринкових умов господарювання: Дис. канд. економ. наук: 08.06.01. — Харків, 2002. — 199 с.
4. Eric Arne Lofquist. Measuring the Effects of Strategic Change on Safety in a High Reliability Organization.
5. Stensaker, I. G., (2002) A Change in Plans: A Sensemaking Perspective on Strategy Implementation. Dissertation Department of Strategy and Management. NorwegianSchool o f Economics and Business Administration.

О. М. ЕЛЬБРЕХТ
д-р пед. н., доц.

В. В. КОБРЖИЦЬКИЙ
докт. філос. в гал. економ., ІМБ МАУП

ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ НА ЗАСАДАХ ПРОФЕСІЙНО-КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Галузь міжнародного туризму особливо успішно розвивається протягом кінця XX — початку XXI ст. Вкрай важливим є рівень економічного розвитку країни, де проживають туристи, асортимент, якість та різноманітність пропонованих послуг у країнах, куди вони подорожують. Значна частина успіху цієї важливої галузі національного господарства належить правильному управлінню туристичними підприємствами та всією галуззю. Менеджери міжнародного туризму все більше та сміливіше використовують у своїй роботі різноманітні інновації, котрі дозволяють світовому туризму збільшувати кількість клієнтів і доходів від реалізації туристичного продукту.

Разом з тим спостерігається не лише нерівномірність в кількості туристських прибуттів по країнах і регіонах світу, а й значна різниця в рівні підготовки фахівців галузі. Як справедливо стверджують науковці, існують чималі проблеми з підготовкою менеджерів, зокрема суперечності між сучасними вимогами до рівня професіоналізму менеджерів, якого потребує туристична галузь, та фактичним станом його реалізації; до модернізації змісту навчання згідно з останніми державними документами в галузі освіти та використанням старих форм і методів роботи [1, с. 11]. Таке становище характерне для багатьох країн, де туристична галузь знаходиться у стадії розвитку. Натомість, значний накопичений досвід підготовки майбутніх менеджерів з туризму в тих країнах, що є лідерами за кількістю іноземних гостей і доходами від роботи галузі, вартий нашого уважного вивчення і творчого переосмислення.

Навчання майбутніх управлінців галузі міжнародного туризму в багатьох країнах (в тому числі у США, Великій Британії, Франції, Іспанії, Канаді) принципово не відрізняється від професійної підготовки менеджерів для інших галузей сфери послуг.

Зміст навчальних дисциплін змінювався внаслідок політичних і соціально-економічних змін у суспільстві. В американських навчальних закладах домінували чотири типи програм, що сформувались під виливом конкретних соціальних, економічних і політичних факторів [2, с. 144]:

1) соціально-ефективна;
2) гуманістична;
3) соціального покращення;
4) розвивальна.

Історично склалося, що впродовж різних періодів розвитку суспільства при визначенні вимог до програм перевага віддавалася одному з означених напрямів. Так,

на початку XX ст. відбувалися дискусії між прихильниками гуманізму і прихильниками соціально-ефективних програм.

Згідно з ідеями гуманістичної програми, перевага віддається розвитку загальних інтелектуальних навичок, ознайомленню студентів з культурними традиціями суспільства, заперечується професійне спрямування дисциплін, наголошується на важливості побудови програми, спираючись насамперед на стандарти таких академічних дисциплін, як література, історія, іноземні мови [3, p. 233]. У 30-ті роки виник новий напрям учених-педагогів, а саме: гуманістів-есеншіалістів, чиї погляди при формулюванні ідей щодо створення навчальних програм було спрямовані на дослідження надбань науки і культури.

Соціально-ефективна програма ґрунтується на положенні, що освіта має слугувати потребам економіки, спрямовуватись на підготовку робочої сили, значну увагу необхідно приділяти професійному спрямуванню предметів; майбутня трудова діяльність студентів, окрім спеціальних знань, вимагає мовних навичок, специфічні академічні вимоги до змісту програм необхідно визначати на основі аналізу професійної діяльності.

Представники напряму соціально-ефективних програм закликали до їх трансформацій. На їхню думку, освіта має бути джерелом соціальних змін, а програми мають спрямовуватись на підтримку цих змін, відтак необхідно ввести в програму курси, спрямовані на розв'язання проблем алкоголізму, наркоманії, СНІДу, екологічного забруднення [2, с. 145].

Після періоду "віддання належного" політичним особливостям розвитку людського суспільства в час "холодної війни", уже в 70-ті рр. XX ст., переймаючись проблемою безробіття, суспільство вимагало від навчальних закладів соціально-ефективних програм, в центрі уваги яких професійне спрямування предметів, задоволення інтересів студентів щодо майбутньої кар'єри. У 90-ті рр. підтримку знову отримує гуманізм, оскільки тоді існувала думка про недостатню сформованість інтелектуальних навичок у випускників вищих навчальних закладів. Гуманісти пропонували, щоб усі студенти проходили базову програму, зосереджену на традиційних академічних предметах.

Зміст підготовки менеджерів у Великобританії та США показує, що вони зазнали значних змін від кінця XIX — першої половини XX ст. Зміст управлінської освіти розглядався фактично як добір знань про наукову організацію праці, раціональне управління, вміння нормувати роботу працівників, що відповідало чинній тоді тейлористській, раціоналістичній концепції управління і когнітивістській концепції змісту освіти. Відповідно до цієї концепції в 60-ті рр. XX ст. зародився критерійний підхід до постановки цілей і оцінки результатів освітнього процесу.

Серед інших підходів його відзначають три головні ідеї:

1) акцент на окремих і загальних результатах;
2) визначення цілей навчання на діагностичних основах;
3) виявлення конкретних результатів діяльності навчальних закладів, програм тощо.

При цьому весь навчальний процес був зорієнтований на досягнення студентами чітко фіксованих еталонів засвоєння знань відповідно до визначених критеріїв, виконання традиційних дидактичних завдань і будувався як своєрідний "технологічний" процес з чітко описаними очікуваними навчальними результатами [2, с. 146].

Важливе значення цього підходу полягає в тому, що в практику діяльності ВНЗ різних країн поступово увійшли різні тести. Для прикладу, американські бізнес-школи використовують загальноосвітній стандартизований тест із бізнесу, що вияв-

ляє математичні вербальні й аналітичні здібності абітурієнтів і не вимагає спеціальних знань — GMAT (Graduate Management Admission Test); тест WST (Writing Skills Test), який перевіряє знання англійської мови; спеціальний тест, який перевіряє знання англійської мови іноземними громадянами — TOEFL (Test of English as a Foreign Language) та ряд інших.

Практично у цей же час, в останню чверть XX ст., розвивається підхід, заснований на уявленні про професійну компетентність фахівця [4, p. 14]. Компетенції — це професійно-особистісні якості, необхідні для виконання професійних функцій на конкретному робочому місці. Крім посадових обов'язків для кожної посади існує свій добір компетенцій, який складає компетентність працівника. Для туристичного менеджера важливими є такі компетенції, як вміння приймати рішення, проводити переговори з діловими партнерами, спілкуватися з клієнтами тощо. Компетентнісний підхід вносить корективи в уявлення про освіту туристичного менеджера: увага приділяється не лише засвоєнню інформації, знань, а й формуванню поведінки і професійно-особистісних якостей. Таке уявлення вплинуло на показники оцінювання результатів навчального процесу, складові і способи побудови змісту менеджерської освіти. У цьому випадку навчально-пізнавальна діяльність студентів збагачується творчо-перетворювальним, проектним, дослідницьким аспектами, що особливо важливо для майбутньої управлінської діяльності. Для вітчизняної системи освіти компетентнісний підхід не є принципово новим, його елементи застосовувались в Україні як складова системи управління якістю навчання і професійної підготовки фахівців.

Для порівняння, у практику британської освіти компетентнісний підхід став упроваджуватися в 90-х роках XX ст. Було визначено дві групи ключових компетенцій:

- комунікаційні (вичислювальні навики, робота з інформаційними технологіями);
- базові компетенції широкого профілю (робота в групі, вміння ухвалювати рішення тощо).

У Великобританії "кваліфікація в галузі ключових компетенцій" є важливим елементом набутої освіти. Він включений в "національну кваліфікаційну рамку". Таким чином, набуті вміння і навики можуть бути перевірені в процесі навчання, при прийомі на роботу, оцінюванні працівника на відповідність посаді протягом роботи на підприємстві тощо.

На відміну від української системі освіти, освітній стандарт у Британській викопує роль не обов'язкового мінімуму знань, аорієнтиру: принципово не замкнена шкільною й університетською системами ієрархія рівнів компетенцій є важливим компонентом компетентнісної моделі випускника британського ВНЗ. Студентом може бути опановано кілька рівнів або вся шкала. Знання, вміння і навички випускника повинні відповідати рівню, визначеному як достатній. Викладач відповідає не лише за просування студента з одного рівня ієрархії на іншій протягом року, а й за якість оцінювання рівня компетентності новачка, який приєднався до групи [2, с. 148].

Одне з досягнень Британської системи — усвідомлення того, що вивченням ключових компетенцій повинна поповнитись загальна освіта. Саме вони враховуються під час вступу до деяких ВНЗ, зокрема Кембриджського університету. Береться до уваги, що у всіх абітурієнтів наявними є ключові компетенції, хоча б на нижчому рівні. ВНЗ вбачає свої завдання не лише у наданні знань, а й у підвищенні рівня компетенций.

Ключові компетенції виконують три функції:

- допомагають студентам навчатися;
- дозволяють співробітникам відповідати вимогам працедавців;
- сприяють успіхам у житті.

Ключові компетенції — основа, вони проходять через усі рівні освіти, є частиною навчального плану, інтегровані в зміст освіти. У той же час американські педагоги визначають три головні компоненти в компетентнісній освіті: знання, вміння й цінності [5, с. 320].

Знання туристичного менеджера мають бути спеціалізованими концептуальними, відповідними рівню новітніх досягнень і складати основу для оригінального мислення, критичного осмислення проблем, інноваційної діяльності.

Уміння менеджера з туризму є різносторонніми. Вкрай важливим є уміння працювати в команді на спільний результат, добиватися від членів команди максимального внеску в загальну справу. Туристичний менеджер повинен бути здатним за результатами аналітичної діяльності визначати оптимальну стратегію туристичної фірми з урахуванням прийнятного рівня ризику, приймати правильні управлінські рішення, від яких буде залежати подальший успіх чи невдача. А ще він повинен бути лідером, вести за собою команду однодумців, які разом займаються улюбленою справою, разом досягають успіху.

І третій компонент, цінності, також є багатоаспектним. Адже у туристичного менеджера крім особистих цінностей та самоповаги є і групові, такі які поділяють його родина, друзі, співробітники. А ще є цінності відкритості щодо оновлення знань, безперервної освіти, загальнолюдські моральні цінності.

За розвитку у системі вищої освіти компетентнісного підходу підставою для визначення змісту освіти менеджера є модель його професійної діяльності або поведінки, опис сукупності особистісних якостей менеджера. Створення такої моделі — актуальна проблема дидактики вищої школи.

Джерела

1. Сакун Л. В. Теория и практика подготовки специалистов сферы туризма в развитых странах мира: Монография. — К.: МАУП, 2004. — 399 с.
2. Ельбрехт О. М. Підготовка менеджерів у вищих навчальних закладах Великобританії, Канади, США (порівняльний аналіз): Монографія. — К.: Основа, 2009. — 256 с.
3. Spring J. H. American Education / Joel Spring — 6th ed. — 1994. — 298 p.
4. Wolf A. Competence-Based Assesment. Open University Press. Buckingham. — Philadelphia. 1995. — 156 p.
5. Глобализация образования: компетенции в системе кредитов / Подобщ. ред. Ю. Б. Рубина. — М.: ООО “Маркет ДС Корпорейшн”, 2005. — 490 с.
6. Разоренова М. И., Синицина Н. С. Компетентность менеджера, как его конкурентное преимущество // Науковий вісник інноваційних технологій. Науково-методичне видання. –2013. — № 2. — С. 235–238.
7. Золотарева А. В. Оценка конкурентоспособности менеджера — выпускника вуза // Ярославский педагогический вестник, 2012. — С. 175–180.

Т. В. ЄРЕСКОВА
канд. соц. н., доц., УАІСНС МАУП

В. В. ГОРБОВ
асистент каф., КНЕУ імені Вадима Гетьмана

СОЦІАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ЯК СКЛАДОВА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Потреба у визначенні та розумінні проблем управління якістю вищої освіти обумовлена формуванням нової освітньої політики України, де пріоритетним напрямком є забезпечення сучасної якості освіти на основі збереження її фундаментальності та відповідності актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства і держави. Таким чином, виникає потреба у створенні освітніх систем і комплексів, в яких структури, процеси й ресурси гнучко і раціонально поєднуються для того, щоб на кожному етапі (ступені) досягалася певна завершеність із заданим рівнем якості, що задовольняє освітні потреби, які виникають у сучасному суспільстві в цілому, в конкретному регіоні та у кожної особистості зокрема. Чинна система публічного управління вищою освітою, що діє в українському суспільстві, не відповідає вимогам якості управління та управління якістю. Сьогодні в публічному управлінні потрібні не тільки нові фахівці з управління вищою освітою, а й соціальні технології управління якістю вищої освіти, які б залучили в дію усіх зацікавлених громадян, громадськість для розв'язання цієї нагальної проблеми [1].

Не зважаючи на певну концептуальну визначеність, в Україні публічне управління якістю вищої освіти поки що ідентифікується з державним регулюванням цього процесу шляхом розроблення та впровадження галузевих стандартів вищої освіти, якими окреслюються вимоги щодо змісту навчальних програм, термінів їх засвоєння, а також здійснюються перші спроби щодо визначення способів діагностування якості освіти. Але країни-учасники єдиного європейського освітнього простору не підтримують державного регулювання якості вищої освіти, що знову актуалізує необхідність соціального аудиту в Україні, як технології управління та незалежної оцінки якості надаваних ВНЗ освітніх послуг.

Теоретико-методичні пошуки вдосконалення механізмів соціального контролю актуалізуються та підштовхуються кардинальними змінами й трансформаціями в українському суспільстві. Дуже непростий та трагічний період 2013–2015 рр. продемонстрував відсутність в українській державі дієвих механізмів громадського та соціального контролю, в тому числі й над освітніми закладами. Наслідками цієї безконтрольності були масові мітинги та страйки студентів, повалення та звільнення ректорів і викладачів, спроби формування студентських рад як важелів впливу на керівництво ВНЗ та ін. Однак ці, безумовно необхідні та соціально вимушені дії не постають дієвими елементами соціального контролю. Вони є індикаторами ситуації, у якій не існує інших, впливовіших механізмів контролю. Відсутність або недостатня сформованість механізмів, що задовольняють потреби суспільства та спожива-

чів освітніх послуг у необхідній соціальній та фінансовій інформації, призводить до дисбалансу освітніх систем і організацій. Водночас статус та якість української освіти девальвується в очах європейських сусідів.

Поняття "соціальний контроль" тривалий час залишається не остаточно визначеним та дискусійним. У всякому разі до сьогодні в енциклопедичній і науковій літературі зустрічаються різні його тлумачення. Ми не будемо заглиблюватись у систематизацію знань щодо соціального контролю взагалі, (проте наведені поняття є для нас висхідними щодо аналізу механізмів контролю), а зосередимось на його значенні в плані забезпеченні якості освіти. Соціальний контроль постає досить складним явищем із широким спектром засобів застосування. Одним з новітніх механізмів соціального контролю, що вже добре зарекомендував себе у сфері публічного управління, є соціальний аудит [2]. На наш погляд, для забезпечення соціального контролю за якістю освітніх послуг, надаваних ВНЗ, та за їх соціальною відповідальністю, доцільно застосовувати технологію соціального аудиту. Так, наприклад, складовими елементами соціального контролю, слід вважати громадську думку й закон, які є невід'ємною частиною один одного і доповнюються вірою [3]. Основу соціального аудиту складають міжнародні та національні стандарти якості, які законодавчо закріплені та узгоджені з соціальними очікуваннями. Так само однією з функцій соціального аудиту в освітній сфері є аналіз громадської думки, а саме споживачів освітніх послуг стосовно якості освіти. Це підтверджує нашу думку про визначення аудиту як механізму соціального контролю.

У розвинутих країнах соціальний аудит в освітній сфері проводять незалежні агенції, метою яких є неупереджена перевірка якості стану досліджуваного об'єкту (освітньої установи) на відповідність стандартам якості та суспільним запитам. Незалежність є досить вагомим важелем для визнання соціального аудиту в освітній сфері як механізму соціального контролю. Адже якщо суспільство або не отримує об'єктивну інформацію про діяльність освітньої установи, або ця інформація не є достовірною і має суб'єктивний характер, — застосовуються зовсім інші засоби соціального контролю, а саме страйки та силові сценарії. Треба відзначити, що ці заходи не завжди несуть корисні зміни. Відповідно, для запобігання таких наслідків соціальній аудит повинен надавати важливу та своєчасну інформацію його замовникам (керівництвам ВНЗ або громадських організацій), які після конкретних управлінських та організаційних змін повинні відзвітувати перед споживачами за якість своєї роботи. У європейських країнах соціальні звіти після проведення соціального аудиту публікуються на сайтах ВНЗ та організацій з оцінювання й слугують дієвими засобами соціального контролю. Тобто, соціальний аудит в освітній сфері можна класифікувати як не примусовий вид соціального контролю, спрямований на підвищення якості функціонування освітніх установ на процесуальному, організаційному та системному освітніх рівнях.

Окремо слід зазначити управлінське значення соціального аудиту в освітній сфері як механізму соціального контролю. Соціальний контроль у сфері освіти як компонент публічної управлінської діяльності спрямований на забезпечення високого рівня якості надаваних освітніх послуг у вищих навчальних закладах [4]. Соціальний аудит є технологією управління організацією, діагностичні механізми якої, слугують регуляторами відносин і постають основним каналом збору соціальної інформації. Невід'ємною складовою соціального аудиту є управлінські рішення, спрямовані на подолання виявлених у процесі аудиту проблемних моментів або невідповідностей.

Якщо суспільство й споживачі не отримають достовірної інформації про якість діяльності ВНЗ, то можливе застосування соціальних санкцій, які виражаються у

негативному сприйманні освітньої установи, і як наслідок, у знижені рейтингу ВНЗ, затребуваності його продукції та випускників, що приводить до знецінювання організації на ринку освітніх послуг. Такі механізми можливі тільки при закріпленні соціального аудиту в освітній сфері на законодавчому й соціальному рівнях аудиту, як, наприклад, у Великобританії, Німеччині, Франції.

Необхідність упровадження в український освітній простір соціального аудиту обумовлюється наступними чинниками: суспільними потребами у розвитку незалежних механізмів соціального контролю, які здатні надавати соціально значущу інформацію про якість освіти в ВНЗ; інтеграцією України в європейські та світові освітні ринки; необхідністю діагностики якості освітніх послуг для поліпшення ефективності діяльності освітніх установ; актуальністю запобігання розвитку силових сценаріїв в освітній сфері тощо [5].

Таким чином, особливої актуальності соціальний аудит набуває на управлінському рівні, тому що на основі діагностичних, соціологічних досліджень, які формуються на міжнародних стандартах якості, з'являється можливість приймати соціально прийнятні та ефективні управлінські рішення.

Джерела

1. Кремень В. Г. Актуальні проблеми філософії соціального управління / В. Г. Кремень, С. М. Пазиніч, О. С. Пономарьов // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія: щоквартальний наук.-практ. журнал. — Х.: НТУ "ХПІ", 2008. — № 1. — С. 3–10.
2. Мазурик О. В. Парадигми і методологічні підвалини соціологічного вивчення соціального контролю / О. В. Мазурик // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. "Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи". — 2011. — № 941. — С. 41–45.
3. Ross E. A. Social Control. A Survey of the Foundations Order / E. A. Ross. — Cleveland — London, 1969. — 416 p. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https: // archive. org/ details/socsflcontrolas04rossgoog. — Дата доступу — 8 вересня 2016 р.
4. Хижняк Л. М. Конкурентоспроможність національних систем вищої освіти в контексті збереження їхньої культурної ідентичності / Л. М. Хижняк // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. "Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи". — № 1101.– Х., 2014. — С. 185–189.
5. Горбов В. В. Освітній аудит як дієва складова управління та соціального контролю якості вищої освіти / В. В. Горбов // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент: збірник наукових праць. — Вип. 18: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 13–21.

Л. М. КАЛІНІНА
заступник начальника відділу правового забезпечення,
Національна служба посередництва і примирення

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: СУСПІЛЬНА ОЦІНКА

В кінці XX — на початку XXI ст. уряди багатьох країн світу здійснили ряд реформ, що сприяли покращенню їх функціонуванню, у відповідь на вимогу громадян, які були невдоволені великою кількістю державних установ та не надто високою якістю надання ними публічних послуг. Керівництво країн експериментувало з багатьма концепціями вдосконалення своєї роботи, щоб зменшити витрату коштів платників податків на реалізацію державних програм та збільшити ефективність їх виконання. Ціла низка політичних, соціально-економічних та інституційних факторів спричинила появу нової форми управління в публічному секторі. Реформування сектору державного управління вимагало заміну традиційних способів управління, які спирались на чітке дотримання бюрократичних процедур із застосуванням владних повноважень. Разом із трансформацією урядів змінювались традиційні механізми управління, замість правила "наказувати і контролювати" ставало все більш актуальним правило "мотивувати та отримувати результат". Такий принцип одразу ж дав позитивний результат збільшивши продуктивність роботи державних установ, запровадивши ринковий стиль управління, децентралізацію, перевів всю увагу не на процедуру, а на кінцевий результат.

Зважаючи на розвиток науки управління, модель управління в державному секторі еволюціонувала. Проте досі у вітчизняній науці недостатньо дослідженим залишається питання про співвіднесення поняття "державне управління" та "публічне управління". Нова форма управління у публічній сфері з'явилась через потребу модернізування організаційної структури і процедури, яка використовується, для того, щоб усі інституції публічної сфери працювали краще. Публічне управління стосується ефективного функціонування всієї системи політичних інституцій. У літературі можна знайти багато різних визначень публічного управління, наприклад у глосарії Програми розвитку ООН термін "публічне управління", визначається терміном, який запропонував американський вчений М. Шавріц: "Публічне управління — це галузь практики та теорії, яка є ключовою для публічного адміністрування та зосереджена на внутрішній діяльності державних установ, зокрема на вирішенні таких управлінських питань, як контроль, керівництво, планування, організаційне забезпечення, забезпечення інформаційними технологіями, управління персоналом, та оцінка ефективності" [3].

Публічне управління має включати ту діяльність, яка забезпечує ефективне функціонування всієї системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування і передбачає широке залучення різних зацікавлених сторін до розробки та реалізації державної політики. У Конституції України (ст. 5) чітко зазначено, що "народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування" [5 с. 30]. Отже, коли ми говоримо про публічну владу, то маємо на увазі владу, джерелом якої є народ. Коли ми говори-

мо про публічне управління, то, відповідно, маємо на увазі управління, участь у якому бере народ.

Зважаючи на вищезазначене, можемо констатувати, що зміст, який вкладається у термін "державне управління", є наближеним до змісту, що вкладається у термін "публічне управління". Реформування публічного управління в контексті європейських інтеграційних процесів — важлива складова демократизації суспільних відносин в Україні, що забезпечує напрацювання власної моделі національного розвитку, потребує розробки та впровадження дієвих форм і методів публічного управління, які відповідають традиціям суспільного управління в європейських країнах. На нинішньому етапі розвитку Української держави особливої актуальності набувають питання, пов'язані з модернізацією публічного управління, проведенням системних трансформацій в усіх сферах суспільного життя та гуманізацією владних відносин. Реформування державного управління спрямоване на досягнення цілей і реалізацію функцій держави шляхом удосконалення організаційно-розпорядчої діяльності органів влади у межах, визначених нормативно-правовими актами. Розвиток громадянського суспільства і його демократичних інститутів в Україні об'єктивно вимагає розробки теоретико-методологічних засад і практичного обґрунтування концепції реформування публічного управління в Україні.

У сучасних умовах України, коли громадянське суспільство, публічна сфера, багато складових політичної системи ще не повною мірою сформувалися, саме публічне політика має стати єдиним виразником загальних інтересів усіх верств суспільства. Через формування публічної політики та її впровадженням інституціональним середовищем (інституціями та інститутами) публічного управління має формуватися солідарність між суспільством країни та державою як системою відносин, спрямованих на реалізацію цінностей суспільства та досягнення цілей публічної політики. Вкрай важливим для солідаристичної цивілізації та змішаної формації суспільства є усвідомлення жителями країни необхідності солідарності суспільства та держави. При цьому сильна публічна політика можлива лише на базі інтенсивного розвитку соціально орієнтованої ринкової економіки, громадянського суспільства, громадянської культури та солідарності, що має велике значення в приватному житті членів суспільства і при політичному волевиявленні громадян.

Публічне управління передбачає функціонування універсального організаційно-правового механізму виявлення, узгодження і реалізації суспільних потреб та інтересів на основі використання різних правових засобів, формування суб'єктивних прав та обов'язків учасників суспільних процесів, переведення їхніх зв'язків та стосунків у конкретні правовідносини. Оскільки досягнення високої ефективності та якості будь-якого виду управлінської діяльності полягає в підвищенні ефективності та якості правового забезпечення такої діяльності, то перенесення досвіду європейських країн на національне публічне управління перспективно позначиться на його розвитку.

У процесі формування систем публічного управління в Європі великого значення отримав територіальний фактор. Тобто розподілення влади в межах держави, а також поділ влади за географічним фактором. З цим пов'язані ключові принцип формування політики щодо адміністративно-територіальних одиниць — принцип децентралізації, адже демократія може бути реалізована тоді, коли місцева та регіональна сфери державно-управлінської діяльності ґрунтуються на демократичних засадах. Крім того, поширення демократичної відповідальності на місцевий і регіональний рівні є ознакою громадянського суспільства. Приймаючи на себе відпові-

дальність за державне будівництво громадянин ідентифікує себе зі своєю місцевою чи регіональною сферою, що є суттєвим елементом легітимності держави [3].

В усіх сучасних державах застосовується одна з трьох основних моделей публічної служби — кар'єрна, осадова та змішана. Більшість країн Європейського Союзу, зокрема Франція, Німеччина, Данія, Іспанія, побудували свою публічну службу за принципом кар'єрної моделі [1, с. 28]. Звісно, не можна стверджувати про чистоту даної моделі на практиці, проте це не заперечує її дієвість та результативність.

В Україні державне управління в умовах командно-адміністративної системи розглядається передусім в юридичному та адміністративному аспектах, а питання соціокультурного характеру виноситься на другорядне місце. На нормативно-правовому рівні на сьогодні діють Закони України "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про державну службу", "Про місцеві державні адміністрації, але фактично ці закони не відображаються в публічному управління в результаті раціональних змін у економічній сфері.

За для впровадження європейського досвіду публічного управління в Україні воно повинно мати незаангажований характер до політичного життя в країні, а також відповідати соціокультурним цінностям, притаманним нашій країні. Необхідно зазначити, що в Україні на практиці органи державної влади мають тільки ознаки поняття "публічне управління", яке західноєвропейськими країнами розуміється на законодавчому рівні [2, с. 17].

Головними проблемами впровадження європейського досвіду публічного управління в Україні залишаються корупція, відсутність прозорості в органах державної влади, повільний перехід на електронний документообіг, нездатність найвищих державних посадовців України впровадити нову систему управління, погана взаємодія органів державної влади України та громадськості.

Саме на вирішенні цих проблемах має зосередитись уряд України, якщо ми хочемо отримати сучасну, не корумповану державу. На даний час можна констатувати певний прогрес у вирішенні даних проблем, насамперед слід виділити прийняття електронного декларування майна державних службовців, створення нових органів державної влади та силових відомств, які об'єднують функції декількох органів чи силових відомств одночасно, тобто так звана систематизація органів державної влади, поступовий перехід в електрону форму деяких документів та отримання адміністративних послуг, скорочення апарату державної служби та збільшення його ефективності [6 с. 17].

Отже, можна зробити висновок, що публічне управління є частиною соціального управління та складається з таких видів управління як державне управління, де суб'єктом виступає держава в особі відповідних структур та громадського управління, де суб'єктами є недержавні утворення. Головною метою публічного управління є систематизація загальнодержавних процесів управління за для досягнення спільних цілей народу і держави. Публічне управління в країнах ЄС законодавчо закріплено, головним принципом є сприяння найбільш ефективному використанню державних ресурсів при найменших затратах часу. Україна нажаль, не може похвалитись відповідним рівнем публічного управління, але починаючи з 2014 року в країні проведено ряд реформ і заходів для інтеграції системи публічного управління України у відповідну систему Європейського Союзу. За для прискорення інтегрування України в ЄС, потрібно забезпечити повну прозорість діяльності органів державної влади, прискорити документообіг шляхом переведення його в електронний вигляд, продовжити систематизацію органів державної влади, позбувшись від зайвих бюрократизованих ланок, які не відповідають вимогам сучасного публічного управління.

Джерела

1. Гальчинський А. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти / Анатолій Гальчинський. — К.: Либідь, 2006. — 312 с.
2. Гэлбрэйт Дж. К. Новое индустриальное общество / Дж. К. Гэлбрэйт. — М.: Прогресс, 1969. — 478 с.
3. Глосарій Програми розвитку ООН. — Режим доступу: http: // www. unpan. org/ Directories/ UNPublicAdministrationGlossary/
4. Гриценко А. А. Особливості інституційної архітектоніки українського суспільства XXI століття / А. А. Гриценко // Економіка України: стратегія і політика довгосторокового розвитку / за ред. В. М. Гейця. — К.: Ін-т екон. прогнозув. Фенікс, 2003. — С. 155–171.
5. Дементьев В. В. Институты, поведение, власть. — В кн.: Постсоветский институционализм: монография / В. В. Дементьев; под ред. В. В. Нуриева, В. В. Дементьева. — Донецк: Каштан, 2005. — 480 с.
6. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Ба- куменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. — К.: НАДУ, 2010. — 820 с.
7. Институциональная экономика: Новая институциональная экономическая теория: учебник / А. Аузан, М. Дорошенко, В. Иванов и др. — М.: ИНФРА-М, 2011.
8. Мальковская И. А. Трансформация государства и эволюция публичного администрирования в условиях глобализации (актуализация европейского опыта для России) / И. А. Мальковская // Вестн. Рос. ун-та дружбы народов. — 2006. — № 8. — С. 27–43. — (Серия: Политология).

В. В. КОБРЖИЦЬКИЙ
д-р філос. в гал. екон., ІМБ МАУП

БІЛЬШЕ ПРАКТИКИ — КРАЩА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

Світове господарство на початку XXI ст. постає як неподільне глобальне ціле, де постійно відбуваються різнопланові й різноякісні процеси. Транснаціональні корпорації (ТНК), які стали рушійною силою глобалізаційних явищ, перейшли від політики сепаратності до політики співпраці і реалізації спільних економічних проектів та програм.

До нашого життя нестримно увійшла глобалізація світового господарства, котра обумовлена кількома взаємопов'язаними факторами:

- міжнародний поділ праці; структура, практика та логіка сучасної глобальної економіки привела до появи нової концепції міжнародного поділу праці, яка сприяє не лише змінам балансу економічної сили між окремими країнами і регіонами за рахунок використання часткових переваг (географічне положення, дешевизна енергії, сировини чи робочих рук, доступ до ринків збуту, кваліфіковані кадри тощо), але і створює передумови для формування економічної, а пізніше і політичної багатополярності світу;
- інтернаціоналізація фінансів; яскравими прикладами цього явища є введення єдиної європейської валюти й уніфікація світового валютного ринку, функціонування міжнародної банківської мережі, залежність фінансових систем багатьох країн від коливань на світовому фондовому ринку;
- нові інформаційні і технологічні системи; нова глобальна інформаційно-орієнтована економіка віддає перевагу здійсненню технологічних проривів у розвитку за рахунок впровадження ноу-хау, технологій, при цьому єдиний Інформаційний простір робить кордони держав "прозорими", а процеси демократизації та глобалізації — незворотними;
- посилення конкурентної боротьби між новими індустріальними країнами і провідними промислово розвинутими державами;
- гомогенізація міжнародного споживчого ринку; однією з причин є поширення масової культури, яка приносить моду на використання однакової продукції (автомобілі, побутова техніка, мобільні телефони, джинси, спортивне взуття, напої, засоби гігієни, іграшки та багато іншого), споживання однакових видів послуг (ресторани швидкого харчування, кінофільми, музика і література, розваги у нічних та комп'ютерних клубах, дискотеках, барах, туризм, який асоціюється з відпочинком на березі теплого моря чи з катанням на лижах засніженими гірськими схилами), їх стандартизацію та проникнення в усі сфери життя і регіони світу.

Міжнародний туризм ще наприкінці XX сторіччя трансформувався у багатогранне явище, що поєднує соціальні, економічні, культурні та екологічні аспекти. Він має значний потенціал для подальшого розвитку, співпрацює з багатьма галузями економіки, що зумовлює його провідне місце у соціально-економічному житті багатьох країн і народів. Із форми організації дозвілля туризм перетворився на специфічний

чинник соціального, економічного, комунікативного та культурного взаємообміну між народами різних за своїм розвитком країн і регіонів. Зараз туризм став особливим соціальним, економічним, духовним і культурним явищем, що займає помітне місце у людському суспільстві.

Сучасний туризм є однією з небагатьох галузей світового господарства, де постійно зростає кількість робочих місць, що у 1,5 рази перевищує цей середньогалузевий показник в інших сферах економічної діяльності. Міжнародний туризм, разом із внутрішнім, забезпечує роботою 6–8 % усього самодіяльного населення Землі [1].

Пройшли часи, коли талановиті самородки, спираючись на власне розуміння, відчуття й досвід, добивалися значних успіхів у бізнесі. Наш час вимагає якісної всебічної підготовки людей, чиї рішення впливають на долі інших, людей, які створюють робочі місця та підтримують розпочату справу, примножуючи здобутки та даючи суспільству ті необхідні продукти, що можуть задовольнити його попит. Напевно немає потреби доводити, що для успішного виконання своїх функцій, менеджер міжнародного туризму повинен опанувати науку управління, мати відповідну кваліфікацію, що. можливе тільки шляхом засвоєння предметів кожного навчального циклу. Плюс до того — успішне поєднання теоретичної та практичної підготовки з напруженою самостійною роботою студента, який хоче стати менеджером. Це питання частково уже піднімалося [2], але проблеми практичної підготовки менеджерів туристичної галузі залишилися не висвітленими.

При дослідженні досвіду іноземних ВНЗ, що готують майбутніх менеджерів з туризму [2–4] видно, що переважна їх більшість планує таку підготовку молоді, щоб кожний випускник міг знайти роботу відповідно до своєї освіти. Навчальні програми побудовані таким чином, щоб співвідноситися з ринковим оточенням, а пропоновані напрями і спеціальності мають випереджати попит роботодавців.

Для прикладу, польські студенти проходять практику в таких місцях: США (Нью-Йорк), Іспанія (Канарські та Балеарські острови), Греція (о-ви Закінтос, Родос, Кос, Східний Пелопоннес), Італія, Мальта, Єгипет, Ірландія, Німеччина, Франція, Туніс, Туреччина [5]. Створено унікальну програму ефективної практичної підготовки студентів, які під керівництвом досвідчених викладачів, практиків та менеджерів дізнаються, як використовувати отримані знання в реальних бізнес-проектах на діючих підприємствах туристичної та суміжних галузей.

Досвід ряду західних країн показує, що в якості мети навчальної і виробничої практик ВНЗ визначають оволодіння сучасними методами та формами організації праці в туристичних і готельних підприємствах, формування у студентів звички та культури прийняття управлінських рішень під час конкретної роботи в реальних виробничих умовах.

Важливим також є виховання потреби до постійного поглиблення знань шляхом їх систематичного оновлення з подальшим творчим використанням у практичній діяльності. Відбувається чітка реалізація принципу тісного взаємозв'язку теорії та практики, що сприяє покращенню підготовки майбутніх менеджерів туристичної галузі.

Якщо звернути свій погляд до США, що є визнаними лідерами в обслуговуванні іноземних туристів, то там налічується близько 180 закладів, що здійснюють підготовку фахівців за напрямом "Туризм" і "Гостинність" [6].

Серед навчальних закладів, які формують структуру підготовки фахівців з туризму США, можна виокремити такі два типи:

1) однопрофільні, що спеціалізуються виключно на підготовці фахівців для туризму;

2) багатопрофільні, що забезпечують підготовку фахівців для різних сфер господарювання, включаючи туризм.

Навчальну та виробничу практики американські ВНЗ фокусують на сучасних методах і формах організації праці в туристичних, готельних і суміжних їм підприємствах (переважно малих і середніх), формування у студентів звички та професійної культури прийняття управлінських рішень під час виконання конкретних робочих завдань у реальних умовах діючого підприємства, виховання потреби до постійного поглиблення знань шляхом їх систематичного оновлення з подальшим творчим використанням у практичній діяльності. Тут особливого значення набуває здобута у процесі навчання теоретична основа знань, професійних умінь і навичок майбутніх фахівців. Тобто, спостерігається реалізація принципу тісного взаємозв'язку теорії та практики, що сприяє покращенню підготовки майбутніх менеджерів з туризму [6].

Таким чином, у ряді країн, що по обслуговуванню іноземних туристів займають провідні позиції в світі, навчання майбутніх фахівців галузі спирається на два потужних джерела знань, умінь і навичок — аудиторні лекційні та семінарські заняття і різні види практик. Останні органічно доповнюють перші та дозволяють студентам виробити професійні вміння, що спираються на знання і необхідні якості менеджерів. При проходженні різних видів практик студенти опановують не лише основи майбутньої професії, але й мають змогу шліфувати свої уміння в роботі з людьми, задовольняючи їх потреби, навчаючись спілкуванню з клієнтами і колегами.

Оскільки в Україні навчальні програми та навчальні плани складені значною мірою традиційно, тобто з абсолютним переважанням аудиторного навчання і годин, відведених для самостійної роботи студентів, виникає думка щодо необхідності значного збільшення кількості і тривалості практик.

На першому курсі бакалаврату студенти зараз проходять 1-тижневу ознайомлювальну навчальну практику в межах вступу до фаху. Напевно, доцільно збільшити її термін хоча б до 4 тижнів у кінці семестру.

На другому курсі для майбутніх менеджерів з туризму — можна було б організувати 6–8 тижневу виробничу практику в готелях. Цей вид практики був би особливо корисним тому, що готельна галузь є найближчою до туристичної і знання її основ є обов'язковим для менеджера міжнародного туризму.

На третьому курсі навчання слід проводити 6-тижневу виробничу практику на підприємствах громадського харчування або транспорту. В даному випадку студенту можна запропонувати вибір між рестораном, авіаційним, автобусним або іншим перевізником. Знання і досвід роботи підприємств-суміжників необхідні для кращого розуміння ролі та місця туроператора і туристичного менеджера у складному процесі обслуговування вітчизняних і зарубіжних туристів.

На четвертому курсі слід проводити не менш як 10–12-тижневу переддипломну практику на підприємстві-туроператорі, де студент зможе поєднати отримані теоретичні знання і практичні навички попередніх практик для реального опанування основ обраного фаху.

Джерела

1. Кобржицький В. В., Ткачук С. В. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку міжнародного туризму // Інвестиції: практика та досвід. — 2012. — № 9. — С. 50–54.
2. Кобржицький В. В. Північноамериканський досвід підготовки менеджерів з туризму з урахуванням релігійного чинника (проекція на українські реалії) // Українська держава і Церква: філософські, теологічні та практичні аспекти співпраці в інтересах людини:

матеріали наук.-практ. конф., м. Київ, МАУП, 19 трав. 2016 р. — К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2016. — 240 с. — С. 226–231.
3. V. Kobrzhytsky. Some Aspects of the Development of Tourism in Ukraine // The Ukrainian Review. — 1998 — vol. 45 — No. 1. — P. 29–33.
4. Польова Л. В. Особливості підготовки менеджерів по туризму у Польщі // Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: Зб. наук. праць. — Київ: Тонар, 2007. — 356 с.
5. Вища школа Туризму і екології в Суха Бескидска — http: // www. sputnikstudenta. com/ studyabroad/vysshaya-shkola-turizma-i-ekologii-v-suxa-beskidska.
6. Hudson S. An International Handbook of Tourism Education / S. Hudson. — New York: Elsevier Ltd. — 2005. — 238 p.
7. The Travel Academy [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www. thetravelacademy. com

Т. М. КОВАЛЕНКО
викладач вищої категорії, декан ФПО на базі ДВНЗ "Київський енергетичний коледж"

САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТА ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ЙОГО ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК ТА ВМІНЬ

Самостійні думки витікають тільки із самостійно придбаних знань
К. Д. Ушинський

Глобалізація, швидка зміна технологій, визначення пріоритетів сталого розвитку суспільства зумовлюють зростання ролі освіти. Освіта і наука є найголовнішими чинниками становлення України на світовому ринку високих технологій. Новітні технології вимагають від молодих фахівців не просто бути освіченими, активними, а й вміти самостійно приймати рішення, бути соціально орієнтованими.

Цьому аспекту приділяється значна увага в основних положеннях Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. Головна мета української освіти розглядається як така, що має створити умови для самореалізації кожної особистості, формувати покоління, здатне навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства, сприяти консолідації української нації.

Підготовка майбутнього фахівця до виконання ним посадових обов'язків — складна, багатогранна проблема. Успішне вирішення її залежить від того, якою мірою зусиллям фахової підготовки скоординовані грунтовні знання студентів, їхні власні переконання. Однак сьогодні завдання не тільки у тому, щоб дати молодому фахівцю знання, а в тому, щоб сформувати потребу в них, виховати прагнення до їх постійного оновлення, власного удосконалення.

Життям доведено, що тільки ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, думці і дії, будуть насправді міцні. За даними ЮНЕСКО, в процесі викладання навчального матеріалу засвоюється тільки 15 % інформації, що сприймається на слух, 65 % — слух і зір. Якщо матеріал опрацьовується самостійно, індивідуально виконуються завдання, то засвоюється не менше 90 % інформації. Саме тому вища школа переходить від передачі інформації до керівництва навчально-пізнавальною діяльністю, формування у студентів навичок самостійної творчої роботи.

Виділяють основні підходи до визначення такого поняття, як "самостійна робота". Так, низка науковців вказують, що самостійна робота — це:

- різноманітні види індивідуальної та групової пізнавальної діяльності студентів, які здійснюються ними на аудиторних заняттях і в позааудиторний час;
- різноманітні типи навчальних завдань, які виконуються під керівництвом викладача;
- система організації роботи, при якій управління навчальною діяльністю студентів відбувається за відсутності викладача і без його безпосередньої допомоги;
- робота студентів, яка проводиться за спеціальним індивідуальним навчальним планом, складеним на основі врахування індивідуальних особливостей і пізнавальних можливостей студентів.

Якщо всі ці погляди об'єднати та виділити головне, то виходить, що: самостійна робота студентів — це основна форма організації навчання, яка включає різноманітні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності, яка здійснюється на аудиторних та позааудиторних заняттях з урахуванням індивідуальних особливостей і пізнавальних можливостей студентів під керівництвом викладача або без його безпосередньої участі. А метою самостійної роботи студентів є не тільки формування у студентів уміння самостійно поповнювати свої знання та вільно орієнтуватися у потоці наукової інформації, а й формування активності та самостійності як необхідної умови для подальшого самонавчання.

Досліджуючи дидактичні умови стимулювання самостійної навчальної діяльності студентів, виокремлюють такі її компоненти: мотиваційний, знаннєво-операційний, рефлексивний.

Мотиваційний компонент. Як відомо, мотив розглядається як поштовх, спонукання до дій, вчинків людини, що спрямовані на задоволення потреб. Мотив є наміром, що визначився, бажанням щось зробити й разом з метою становить основний регулятор поведінки, включений у вищий рівень психологічної системи діяльності. Ми виходимо з того, що навчальна діяльність, як і будь-яка діяльність людини, завжди полімотивована, тобто спонукається одночасно рядом мотивів, які пов'язані між собою та утворюють певну ієрархію.

Знаннєво-операційний компонент. Цей компонент відображає наукові знання, які засвоюють студенти у процесі самостійної роботи, а також систему вмінь та навичок, що необхідні майбутнім фахівцям для їхньої подальшої професійної діяльності. Засвоїти знання означає мати здатність оперувати ними, вміти застосовувати для вирішення практичних завдань. Виходячи з того, що самостійна робота є особливою системою умов навчання, організованих викладачем, її правильне планування та організація є основним засобом досягнення головної мети навчання.

Рефлексивний компонент. Засвоєння знань відбувається за умови здатності особистості до рефлексії. Здатність до рефлексії дає змогу студенту реально оцінити свої можливості у порівнянні з можливостями інших людей, допомагає майбутнім фахівцям планувати, прогнозувати та корегувати власну професійну діяльність, аналізувати успіхи та труднощі у досягненні мети.

Залежно від рівня сформованості самостійності у студентів виділяють три ступеня самостійної роботи: репродуктивний (тренувальний), реконструктивний, творчий (пошуковий). Репродуктивна самостійна робота виконується за певним зразком (розв'язування задач, заповнення таблиць і схем тощо), пізнавальна діяльність студента виявляється у пізнанні, осмисленні та запам'ятовуванні. Метою самостійних робіт такого типу є закріплення знань, формування умінь і навичок. Реконструктивна самостійна робота передбачає перебудову рішень, складання планів, тез, анотацій, написання рефератів та ін. Творча самостійна робота потребує аналізу проблемних ситуацій, отримання нової інформації. Студент самостійно обирає метод розв'язання завдання (навчально-дослідні завдання, курсові і дипломні роботи).

Крім цього, самостійну роботу студентів класифікують за різними критеріями.

З огляду на місце і час проведення, характер керівництва нею з боку викладача і спосіб здійснення контролю за її результатами, виокремлюють:

- самостійну роботу студентів на аудиторних заняттях;
- позааудиторну самостійну роботу (самостійні заняття студентів);
- самостійну роботу студентів під контролем викладача (індивідуальні заняття з викладачем).

Позааудиторна самостійна робота студентів нерозривно пов'язана з самостійною роботою студентів під керівництвом викладача. Продовженням навчання самостійно працювати на заняттях під керівництвом викладача є різні за ступенем розвитку пізнавальної діяльності домашні самостійні завдання.

Першим видом самостійної роботи, який варто опанувати студенту, є нагромадження фактичних знань з дисципліни, що вивчається. Найбільш часто це відбувається шляхом вивчення спеціальної літератури з метою вилучення знань, але можуть бути використані й інші види самостійної роботи залежно від характеру навчальної дисципліни, наприклад, розв'язання задач, виконання лабораторних робіт тощо. Другий вид самостійної роботи студентів — одержання наукової інформації про предмет через перегляд першоджерел, критичної і довідкової літератури. Третій — підготовка до інтерпретації наукового матеріалу шляхом його відбору, аналізу, організація виступів на семінарі.

Завдання для самостійної роботи спрямовані на:

- засвоєння нових знань (теоретичне);
- формування навичок і вмінь (емпіричне);
- застосування знань, вмінь і навичок (практичне);
- узагальнення і систематизацію (узагальнююче);
- підготовку до засвоєння нових знань (підготовче, пропедевтичне);
- проективне завдання для самостійного виконання.

Різноманітність форм завдань, їх особисте сприйняття дозволяє суттєво активізувати самостійну роботу студентів.

Однак, для того щоб студент міг успішно навчатися як в аудиторії, так і поза нею, необхідно, щоб він умів сам формулювати й утримувати свою мету до її реалізації, навчався моделювати власну діяльність, тобто виділяти умови, важливі для реалізації своєї мети, розвивав увагу, пам'ять та процеси мислення, умів оцінювати кінцеві та проміжні результати своїх дій, мав необхідні навички та вміння для навчальної діяльності, мав високий рівень особистої саморегуляції, високу самосвідомість, адекватну самооцінку, рефлективність, організованість, самостійність, а також сформованість вольових якостей.

Однак матеріали багатьох досліджень свідчать про те, що багато студентів не вміють самостійно працювати. Формування здібностей до самостійної навчальної діяльності — це не тільки умови, які були вже названі, але й позитивна навчальна мотивація та позитивне ставлення до навчання. Так, за результатами досліджень, тільки 30,6 % студентів мають високий рівень розвитку уваги на заняттях, уміють слухати лектора — 24 %, а конспектувати почуте та прочитане — 27,1 % студентів. Отже, ми бачимо, що приблизно 25–30 % студентів володіють навичками самостійної роботи, необхідними для успішного навчання у вишах.

Вимогами Болонського процесу в питанні організації самостійної роботи студентів є:

- володіння студентами вміннями та навичками самостійної навчальної діяльності;
- формування у студентів потреби й інтересу до самостійної роботи;
- врахування індивідуальних особливостей студентів під час визначення завдань для самостійної роботи;
- урахування групових особливостей студентів (рівень інтелектуального розвитку, провідний тип темпераменту, мотив навчальної діяльності і т. п.);
- розробка індивідуальних творчих завдань для самостійної роботи студентів над проблемними темами курсу і керівництво нею з боку викладача;

- створення необхідного методичного матеріалу для організації самостійної роботи студентів;
- грамотне керівництво самостійною роботою студентів і надання вчасної допомоги для усунення недоліків.

Вдосконалення методики організації самостійної навчально-пізнавальної роботи студентів є вкрай актуальною проблемою, розв'язання якої викликане потребами педагогічної практики і перспективами інтеграції освітньої системи України з європейською спільнотою.

Джерела

1. Бережнова О. В. Рефлексивная деятельность как педагогическое условие саморазвития студентов вуза: [Электронный ресурс] // http: // www. childpsy. rU/dissertations/id/l 8074. php
2. Волошин М. Формування навчально-пізнавальних умінь у студентів вищих навчальних закладів аграрно-технічного профілю. Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. — 2002 — № 6 — С. 16G-166.
3. Жерновникова О. А. Дидактичні умови стимулювання самостійної навчальної діяльності студентів. — Харків, 2009. — 200 с.
4. Козаков В. А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение. — К.: Вища школа, 1990.
5. Коваль Г. С. Сутність організації самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. — 2008. — № 48. — С. 144–148.
6. Організація навчально-виховного процесу. Досвід роботи ВНЗ I-II р. а. / за ред. М. П. Хоменко, Т. П. Дудника. — К., 2004.

І. А. КОРІНЧЕВСЬКА
докт. філос. з держ. управл., ІМБ МАУП

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ

Реалії сьогодення вимагають від керівництва країни звернути особливу увагу на питання державної політики з реформування соціальної сфери, зокрема сфери охорони здоров'я. Адже в сучасних умовах державна політика переважно спрямована на вдосконалення економічної і банківської галузей, соціальні ж питання залишаються лише на рівні передвиборчих програм. Така бездіяльність призвела до виникнення негативної ситуації щодо здоров'я населення України та кризової ситуації в системі охорони здоров'я.

Сучасна державна політика у сфері охорони здоров'я в Україні — це організована та цілеспрямована діяльність публічної адміністрації, спрямована на створення сприятливих умов, що акцентуються на збереженні та розвитку фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимально можливій індивідуальній тривалості життя [3; *682*].

У сфері охорони здоров'я держава визначає мету, головні завдання, напрями, принципи і пріоритети державної політики охорони здоров'я, встановлює нормативи й обсяги бюджетного фінансування, створює систему кредитно-фінансових, податкових, митних та інших регуляторів. Державні структури розробляють комплексні цільові програми охорони здоров'я.

Метою державної політики у сфері охорони здоров'я є кардинальне, системне реформування, спрямоване на створення системи, орієнтованої на пацієнта, здатної забезпечити медичне обслуговування для всіх громадян України на рівні розвинутих європейських держав. Головними напрямами реформ мають стати підвищення особистої відповідальності громадян за власне здоров'я, забезпечення для них вільного вибору постачальників медичних послуг належної якості, надання для цього адресної допомоги найбільш соціально незахищеним верствам населення, створення бізнес-дружньої обстановки на ринку охорони здоров'я [1, 2].

Пройшло достатньо часу, щоб оцінити результати реформування системи охорони здоров'я в Україні. Як свідчить проведений аналіз, реформа галузі охорони здоров'я поки що дала мало позитивних результатів.

По-перше, це можна пояснити тим, що реформування охорони здоров'я відбувалося в умовах загальноекономічної кризи.

По-друге, на результатах діяльності системи охорони здоров'я негативно позначився і взятий на початку реформ курс на скорочення кількості лікувально-профілактичних закладів та, відповідно, скорочення кількості медичного персоналу.

По-третє, упродовж останніх років знизився інтерес керівництва галузі до наукових напрацювань, що стало причиною поширення думки про те, що з переходом до ринкових відносин роль науки в державному управлінні охороною здоров'я зменшується.

За останні 10 років прийнято 45 загальнодержавних програм та 10 затверджених на урядовому рівні комплексних заходів, спрямованих на покращення і продовжен-

ня середньої тривалості очікуваного життя громадян, які певною мірою дублюють або лише доповнюють одна одну.

Водночас спостерігалося вкрай недостатнє ресурсне забезпечення з ме- тою ефективного виконання задекларованих програм, оскільки 4 % з них взагалі не фінансувались, фінансування 6 % було обмеженим на третину, 10 % — майже на половину, 26 % програм було профінансовано частково.

Наслідком цього стала надзвичайно низька ефективність реалізації державних цільових програм, метою яких повинно було стати суттєве покращення здоров'я українського народу.

Нова політична ситуація сама по собі є наочною демонстрацією змін, що відбуваються в Україні. Громадяни не хочуть користуватися послугами системи охорони здоров'я, яка не задовольняє їхніх справедливих потреб та прагнень щодо охорони здоров'я. Консервація нинішньої системи управління, фінансування, кадрового забезпечення системи призведе лише до погіршення здоров'я населення, загострення проблеми неефективного використання фінансових ресурсів, зростання нерівності у доступі до медичної допомоги для окремих верств, подальшого невдоволення людей медичним обслуговуванням та державною політикою в цілому.

Планування та надання медичної допомоги ґрунтується на показниках кількості лікарняних ліжок і числа лікарів, а не на реальних потребах населення. Існує невідповідність між потребами суспільства як в медичних, так і в освітніх послугах, зокрема в підготовці кваліфікованого спеціаліста в галузі управління охороною здоров'я [4].

У процесі зміни господарського статусу медичних закладів та здобуття автономії вимоги до керівників таких закладів лише зростатимуть. Це необхідно враховувати при їх підготовці, а також при розробці кваліфікаційної характеристики спеціаліста з управління охороною здоров'я, а саме керівника закладу охорони здоров'я будь-якої форми власності та організаційно-правової форми здійснення діяльності [5].

Слід зазначити, що види діяльності управлінця — це, насамперед, завдання та обов'язки, що ґрунтуються на визначених компетенціях (базова, управлінська, стратегічно-бізнесова, результативна та інноваційна) спеціаліста з управління охороною здоров'я. Крім того, наразі перед фахівцями з управління охороною здоров'я, що працюють на керівних посадах, постають наступні важливі комплексні завдання:

- управління власне наданням послуг;
- управління змінами, що значною мірою посилилися останнім часом;
- управління протиріччями, що супроводжують процес реформування медичної галузі.

Враховуючи сучасні тенденції розвитку кадрового потенціалу галузі охорони здоров'я, необхідно докорінно змінити підходи у системі охорони здоров'я задля чіткого розмежування управлінських (державні службовці, менеджери, юристи) та лікарських посад.

Під час реформування та модернізації системи охорони здоров'я України повинні бути окреслені цілі та завдання, виконання яких допоможе реалізувати соціальні цінності та прагнення в дусі традицій сучасної, демократичної Європи. Право людини на здоров'я повинно базуватися на економічному та соціальному розвитку і політичній стабільності. Україна потребує ефективного функціонування юридичних, фінансових, економічних, структурних, управлінських, організаційних, інформаційних і комунікаційних інститутів із метою досягнення найкращих результатів для здоров'я (його рівня та рівності в ньому), фінансової захищеності при отриманні медичної допомоги, оперативного задоволення вимог та очікувань громадян і загальної ефективності галузі.

Джерела

1. Постанова Верховної Ради України “Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров’я” від 21.04.2016 № 1337-VIII.
2. Указ Президента України “Про Стратегію сталого розвитку “Україна — 2020” від 12.01.2015 № 5/2015
3. Курс адміністративного права України: підручник / Національна академія внутрішніх справ; ред. В. В. Коваленко. — К.: Юрінком Інтер, 2012. — 808 с.
4. Національна стратегія реформування системи охорони здоров’я в Україні на період 2015 — 2020 років // http: // healthsag. org. ua/
5. Резолюція щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю “Державне управління людськими ресурсами у сфері охорони здоров’я в Україні” // healthsag. org. ua/

Т. О. КОСТЮК
канд. політ. н., доц., ІМВЛ МАУП

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Публічне управління — це не стільки тренд, світова практика, скільки вимога часу. Потреба у додаткових, позапарламентських, механізмах моніторингу діяльності владних політичних структур та політичних інститутів призвела до тотальної медіатизації політичного процесу. Такий активний і всеохоплюючий інформативний і інформаційно-комунікативний аспект політики сучасного постіндустріального суспільства зумовлює зсув пояснювальної схеми сучасного стану ліберальної демократії у бік електронної демократії (е-демократії), що постає як нова, історично-зумовлена форма демократії.

Сучасну епоху Дж. Кін маркує як революційну епоху "комунікаційного надлишку". Комунікаційна революція все ще триває, але вже є її політичні наслідки: по-перше, демократизація інформації, тобто "скасування привілеїв в області інформації, раніше на обмеженій основі доступної лише елітами" [2, с. 37]; по-друге, медіатизація приватної сфери, яка спровокувала жваві дискусії з приводу "визначення та етико-політичного значення розподілу публічного та приватного" [2, с. 46]; по-третє, макрекерство — "активна діяльність громадян, журналістів та контролюючих інститутів, яка зводиться до закидування органів влади "викриттями" та фактами, що вимагають "публічного оприлюднення" [2, с. 56]; по-четверте, помітне збільшення кількості "необраних представників", під якими розуміються "захисники суспільних інтересів та цінностей, публічні особи, чий авторитет перебуває за межами електоральної політики" [2, с. 74]; по-п'яте, оформлення глобальної публіки. Ці та інші "загадкові новації", якими переповнені суспільства, насичені медіа, змушують піддати сумніву старі способи осмислення й тлумачення медіа, влади та політики.

Електронна демократія, натомість, не є окремим різновидом чи результатом еволюції класичної ліберальної форми демократії. Це, радше, процес, який розпочався за умов дедалі більшого проникнення інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) та Інтернету в політичну сферу життєдіяльності суспільства і відчутно впливає на неї. Формуються нові форми державного управління у вигляді діяльності "електронного уряду", створюються системи сайтів державних установ, партій і громадських організацій, у багатьох країнах починають застосовувати різні способи "електронного голосування". У результаті цього політика набуває все більш проникливого характеру, публічності і видовищності, долученості громадян до політичного творення, що істотно впливає на процеси демократизації. Це спричинило зародження явища, що отримало назву "електронна / мережева демократія", що збільшує можливості громадян бути задіяними в політиці та впливати на політичний процес принаймні на рівні прийняття рішень.

Отже, е-демократія — це нова історична форма демократії, певний різновид "постелекторальних" політики та уряду, що визначаються швидким зростанням найрізноманітніших типів позапарламентських механізмів контролю влади. Провідна роль у виникненні та зміцненні е-демократії належить мережам моніторингу влади, які

функціонують паралельно, а іноді й врозріз, з традиційними структурами представницької демократії. Однак, можливість нового типу демократії зумовила трансформацію інститутів демократії.

Ідеї, що передбачали прихід електронної демократії, висловлювали в різний час Ч. Кулі, Р. Парк, Дж. Геллап, Г. Лассуелл та ін. Проблемами і перспективами політичної комунікації в загальному сенсі і в умовах збільшення впливу на них сучасних інформаційних технологій переймалися як зарубіжні дослідники (Д. Батлер, Б. Бірельсон, Х. Годе, Л. Гроссман, К. Дейч, Д. Істон, А. Етціоні, П. Лазарсфельд, У. Липпман, Н. Негропонт, Л. Пай, Т. Андреєва, М. Грачов, М. Вершинін, В. Пугачов, О. Соловйов), так і українські вчені (В. Бебик, С. Бойчун, Д. Дубов, О. Картунов, Н. Костенко, О. Кабачна, Ю. Ганжуров, Н. Нижник, Л. Малишенко, А. Серенок, М. Остапенко, Г. Почепцов, Ю. Шайгородський).

Можна виділити кілька передумов впровадження е-демократії. По-перше, не відповідність якості управління вимогам часу, до того ж по всій вертикалі. З огляду на це, саме для підвищення якості управління необхідно переходити на нові способи прийняття рішень. По-друге, активізація політичної участі громадян. У більшості демократичних країн розвиток демократії та її основних інститутів спирається не тільки на владу, але й на громадянське суспільство. Саме для підвищення активності громадян в суспільно-політичному житті країни необхідно впроваджувати нові механізми вироблення політики. По-третє, висунення пропозицій з боку громадян щодо реальних дій на рівні району, міста, області, оскільки, слід взяти до уваги, що е-демократія не обмежується лише голосуванням за допомогою Інтернету. Це спосіб прийняття суспільнозначущих рішень за участі тих людей, кого вони стосуються.

З огляду на вищесказане, е-демократія знаходить вияв у таких формах: організація голосування через світову мережу, надання громадянам можливості обговорення рішень органів влади на форумах, у чатах, блогах, "демократія з відкритим кодом", "електронний уряд", "напівпряма електронна демократія" тощо. "Демократія з відкритим кодом" (open source democracy) дозволяє зареєстрованому на відповідному сайті користувачу вносити зміни до закону. Ця форма передбачає спільну законотворчість парламенту і громадян [3, с. 109]. Зміст концепції "електронного уряду" (e-government) полягає в тому, що всі політичні інститути в обов'язковому порядку відображають процес своєї діяльності в онлайн-режимі. Оприлюднюються урядові звіти, створюється публічний портал, де в доступний для всіх спосіб міститься вичерпна інформація про діяльність уряду, а також існує можливість висловити свою думку стосовно певних нагальних проблем на форумі.

Що стосується України, то Конституція у ст. 40 гарантує громадянам право скеровувати індивідуальні чи колективні письмові звернення до органів державної влади, особисто звертатися до органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, які зобов'язані розглядати звернення й дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом термін. На реалізацію відповідного положення Конституції невдовзі після її затвердження було прийнято Закон України "Про звернення громадян" (від 02.10.1996 р.). Щоправда, за 20 років свого існування даний закон багато в чому застарів і потребує або нової редакції, або прийняття іншого нормативного акту, приміром, у вигляді доповнення до Адміністративно-процесуального кодексу України щодо законодавчого регулювання процедури реагування чи не реагування на звернення громадян. 02 липня 2015 року було ухвалено Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про звернення громадян" щодо електронного звернення та електронної петиції", який істотно модернізував чинне законодавство, доповнивши його можливістю подавати е-звернення та е-петиції.

В Україні медіа-активістів, які організовують е-петиції, часто називають "диванними військами", які діють переважно через соціальні мережі, а, з огляду на поширення впливовості Інтернету в сучасну добу ІКТ і стрімке прирощення прихильників такого виду суспільної інтеракції, варто ставитись до них як до справжньої рушійної сили сучасних суспільств. Поширення набуває інтернет-рекрутування, коучинг, форуми на різні теми суспільно-політичного життя, електронні петиції, розміщені на сайтах провідних владних політичних інститутів тощо. І варто відмітити, що ці механізми є доволі ефективними.

Електронні петицій, які набули останнім часом популярності і в Україні, станом на кінець 2015 р. вже нараховувала в лавах своїх прихильників більше 10 млн. чоловік. Так, через спеціальний розділ веб-сайту Офіційного Інтернет-представництва Президента України petition. president. gov. ua громадянами України було розміщено чимало звернень до президента зі слушними пропозиціями щодо актуальних і гострих для суспільства питань, які отримали необхідну підтримку у 25 000 народних голосів, були прийняті до уваги і частина з яких наразі вже оформились у відповідний закон [1].

Проте не слід ідеалізувати е-демократію і засоби, якими вона оперує, адже це не панацея від кризи політичної системи, не шлях розв'язання проблем, а лише допоміжний засіб, доповнення до традиційних методів вироблення політики. Е-демократія — це інструмент підвищення якості управлінських рішень, що стосуються і кожного окремого учасника політичного процесу, і суспільства загалом. Основним завданням політичних інститутів має стати робота з підвищення довіри до органів влади, розвитку громадянського суспільства й заохочення громадян до участі у вирішенні актуальних соціально-політичних проблем за допомогою сучасних засобів комунікації.

Джерела

1. Веб-сайту Офіційного Інтернет-представництва Президента України [Електронний ресурс]. — Режим доступа: https: // petition. president. gov. ua/
2. Кин Дж. Демократия и декаданс медиа [Текст] / пер. с англ. Д. Кралечкина; под. науч. ред. А. Смрнова; Нац. исслед. ун-т "Высшая школа экономики". — М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2015. — 312 с.
3. Grossman L. K. The Electronic Republic. Reshaping Democracy in the Information Age / L. K. Grossman. — N. Y.: Viking (20th Century Fund), 1995.

М. М. КРИВОБЕРЕЦЬ
ст. викладач, ІМВЛ МАУП

АКТУАЛЬНІ ТРЕНДИ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В сучасному суспільстві для того, щоб зробити правильний прогноз майбутніх змін означає правильно визначити стратегію, яка буде гарантом перемоги в конкурентній боротьбі, а для цього необхідно визначити останні тренди та тенденції. Це здійснюється за допомогою трендвотчінгового аналізу. Трендвотчінг являє собою діяльність, що спрямована на спостереження за новими тенденціями в житті суспільства та країни в цілому [1].

Необхідною умовою, яку повинні враховувати менеджери, є уразливість сфери туризму до постійних суспільних змін. Економічні, соціальні або пов'язані зі стилем життя тенденції впливають на туризм, оскільки він є невід'ємним елементом життя суспільства. Сучасні стратегії, пов'язані з продуктами, послугами, маркетингом та інвестиціями, мають оперативно корегуватися, адже тренди, або моделі поведінки клієнтів, динамічно змінюються.

Раніше пропозиція незаперечно формувала попит, але нині спостерігається зворотна тенденція [1]. Насиченість ринку і поява впевненіших у собі споживачів із високими доходами, більшою кількістю вільного часу стають факторами, що визначають прибуток виробників послуг у туристичному секторі. Умови і риси конкуренції швидко змінюються. Незважаючи на те, що деякі тенденції визначаються пропозицією, необхідно пам'ятати про прогноз змін попиту, оскільки саме він є базою для оцінювання часу й засобів, необхідних для відповідних коректив.

В кінці другого — на початку третього тисячоліття відбувся ряд подій, які кардинально змінили соціально-економічний стиль людського життя. Сучасна епоха — це епоха глобалізації, яка змінила весь світоустрій. Рушійною силою цих процесів і економічної глобалізації став один із найважливіших мегатрендів, що визначає траєкторію сучасного світогосподарського розвитку, під яким розуміється істотне збільшення масштабів міжнародного обміну капіталами, послугами, інформацією, людьми, й просторова інтеграція світових ринків.

Дослідивши ряд відомих джерел, враховуючи дані World Travel Monitor Forum, та сучасний туристичний ринок, можна виокремити основні тренди в туризмі, такі як:

- мобільні технології та соціальні мережі — займають вагоме місце в багатьох сферах, в тому числі й в туризмі. Сучасні туристи стали мобільнішими, регулярно відстежуючи останні новини в мережі "Інтернет" зі своїх гаджетів. Багато туристичних компаній просуваються переважно в соціальних мережах;
- зміщення сезонності викликають зміни в попиті та його структурі. Певні шаблони-стандарти відпусток влітку та взимку поступово змінюються;
- поява нових видів туризму — гастрономічний туризм, дегустаційні тури, дієтичні, шоп-тури, тури-детокс, серф-тури, винні тури та ін. Актуальними стають екстремальні подорожі: на повітряній кулі, подорожі по джунглях, експедиції в Арктику, Алтай, Камчатку[2];

- подорожі стали коротшими та частішими. Післякризове переосмислення вплинуло на нових, "легких на підйом" туристів. Це мандрівники, "багаті грошима, але бідні часом". Присвячений час на відпочинок в XXI столітті буде і надалі скорочуватися. В результаті туристам потрібен туристичний продукт, що включає якомога більше задоволень в мінімальний період часу;
- виокремлення сегменту мандрівників, яким важливо набути знання, зробити висновки. Для цього типу туристів важливим є відчути традиції держави, зрозуміти її унікальність. Саме цей тип туристів створений нещодавно та досить стрімко розвивається, так званий рух SlowCities — спільнота маленьких міст з населенням до 50 000 чол., які акцентують увагу на своїй неповторності та на збереженні традицій в культурі, архітектурі, їжі (SlowFoods), навколишньому середовищі, при цьому залучаючи туриста;
- сформувався сегмент туристів, які на свій розсуд влаштовують власну подорож без допомоги турагента. Субтрендом можна назвати турагентства, що зародилися під цим сегментом. На відміну від замовлення туру, сформованого оператором, турист може істотно заощадити;
- виокремився специфічний сегмент "здорових і багатих" — LOHAS (Lifestyles of Health and Sustainability). Таким людям подобається екологічний туризм. Ці туристи, перш за все, піклуються про навколишнє середовище. Фахівці з туризму вважають, що це преміальний сегмент найближчого майбутнього в туристичній галузі [3].

Отже, в XXI ст. з'являються нові туристи та мандрівники, які по-новому планують подорожі, інакше проводять час в поїздках, породжують цілий ряд нових трендів, особливо важливих для відділів маркетингу, реклами та розробки турпакетів. Серед них можна виділити наступні: співтовариствам мандрівників довіряють більше, ніж рекламі; партнерство і нові зв'язки стають важливішими, ніж престиж; економити на враженнях нерозумно, а на комфортних умовх — є нормою. Основним світовим трендом можна назвати онлайн-туризм, який стає все більш популярним. Його продажі складають 590 млрд. доларів, це — 27 % світової індустрії туризму.

У всьому світі багато країн, в яких велика частина подорожей бронюється через онлайн-системи. До їх числа входить: Німеччина, Канада, Австралія, Великобританія, Китай, країни Південної Америки. Шляхи розвитку онлайн-туризму по всьому світу носять однаковий характер. З моменту появи інтернет-туризм набирає зростання за двома напрямками:

- галузевим. Тобто спочатку з'явилася можливість поетапно бронювати літаки, готелі, потяги, автобуси;
- географічним. Полягає у виборі країн (США, Європа, Австралія, Азія).

Головне в роботі онлайн-туризму — зрозуміти, чого хочуть споживачі, і правильно задовольнити їх потреба в пошуку і бронюванні онлайн-подорожей. З розвитком електронного туризму в першу чергу переваги має споживач. Так як з'явилася можливість мати всю повноту інформації щодо поїздки: ціна, напрямки, готелі, способи пересування, послуги, що надаються, екскурсії та інші складові туристського пакета. Також варто відзначити, що з розвитком онлайн-туризму з'явилися пошукові системи, які допомагають вирішити не тільки основне завдання — пошук туру, але і наділені додатковими функціями: по демонстрації готелю, авіаперельоту, можливістю бронювання онлайн, пошук екскурсій та розваг.

Виходячи з вищесказаного, слід зазначити, що в 2016–2017 роках онлайн і мобільний сегменти індустрії будуть і далі розвиватися, що, в свою чергу, і стануть провідними сучасними орієнтирами розвитку туризму.

Джерела

1. Мельниченко С. В. Брендинг у туристичному бізнесі: теоретичні аспекти / С. В. Мельниченко, О. Г. Авдан / Туризм в умовах глобалізації: особливості та перспективи розвитку: монографія / під ред. д. е. н., проф. Кизима М. О., к. е. н., проф. Єрмаченка В. С. — Х.: ВД "ІнЖЕк", 2012. — С. 211–224.
2. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації (UNWTO World Tourism Organization) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www2. unwto. org/.
3. International tourism receipts [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // dtxtq4w60xqpw. cloudfront. net/sites/all/files/pdf/unwto_baroml4_02_apr_excerpt_0. pdf.
4. Рудская Е. Н., Скабарова А. А. Онлайн-туризм: перспективы и прогнозы развития // Молодой ученый. — 2016. — № 8. — С. 655–659.

Л. О. ЛОПАТЕНКО
доцент кафедри, ІМБ МАУП

РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ТРАНСПОРТНІЙ СФЕРІ

Наприкінці XX ст. у багатьох країнах світу система державного управління зазнала суттєвих змін. На сьогодні Європейський Союз має істотний досвід реформування та вдосконалення державного управління. Основоположним аспектом реформ, що реалізуються інституціями ЄС з метою вдосконалення його системи врядування є більш якісне залучення громадського суспільства до процесів розробки правил і політики (процедури консультацій та участі громадян у розробці державної політики).

Процеси глобалізації і становлення інформаційного суспільства впливають на основні тенденції і напрями розвитку національної системи публічного управління. При цьому важливим є принцип демократизації та розвитку транспарентності (відкритості) управління та відбувається "європеїзація", т. б. запозичення досвіду та запровадження кращої управлінської практики органів ЄС або інших держав-членів у національних системах державного управління, адаптацію або пристосування національних процедур, норм, стандартів до норм і правил ЄС.

На практиці взаємодія між державними службовцями та громадянами означає інформованість, консультації та активну участь громадян. Однак низька якість державних рішень та довіра до них призводять до зворотного ефекту — громадяни відчувають, що їх інтересами нехтують і що вони не мають ніякого значення для прийняття рішення.

У Європі тривалий час існувала традиційна система державного управління — "публічне адміністрування" (public administration). Однак, на прикінці 70-х рр. XX ст., у багатьох країнах Заходу, розпочалися реформи в системі державного управління, що отримали узагальнену назву "новий публічний менеджмент" або "нове публічне управління" — New Publik Management. Він був свого роду відповіддю на значні дисфункції традиційної моделі (public administration): відсутність інноваційності, оперативності, ефективності, прозорості державного апарату, зворотного зв'язку, обмеженість повноважень чиновників та надмірна тяганина при прийнятті рішень тощо. Згідно з ідеологією NPM уряд впроваджував в органах державного управління ділові і ринкові принципи та методи управління, які довели свою ефективність у приватному секторі, а також передавав функції з надання послуг недержавним організаціям, здійснюючи контроль за ними та залишаючи за собою розробку загальної стратегії. Найактивніше ця модель впроваджувалася в Великобританії, Новій Зеландії, США, Австралії, Канаді. При цьому Франція, Німеччина, Італія, Іспанія йшли по шляху поступових, менш радикальних перетворень. Однак невдачі із запровадженням New Publik Management зумовили пошук альтернативної моделі управління, зокрема — Good Governance (Справедливе управління) та Joined up Government (Єдине або скоординоване управління).

Модель Good Governance (Справедливе управління) (1997 р.) була розроблена в рамках Програми розвитку ООН. Її головна мета — максимальне розширення сфери

участі суспільства в управлінні державою, перш за все з метою підтримки соціально незахищених груп населення і економічно відсталих регіонів. Основними принципами моделі є — прозорість і зворотний зв'язок, рівноправ'я і верховенство закону, стратегічне бачення і ефективність, участь в ухваленні державних рішень і відповідальність.

В свою чергу концепція Joined up Government (Скоординоване управління) була розроблена як інструмент подолання певної роздробленості і "надмірної автономії" державних інститутів і установ в рамках моделі NPM та вирішення комплексних проблем, які "лежать на стику" інтересів і пріоритетів окремих відомств, організацій і рівнів управління.

В влітку 2001 р. Європейською Комісією був прийнятий рамковий документ "Біла книга. Європейське врядування" [1], який став орієнтиром у проведенні реформ державного управління в країнах ЄС. У ньому задекларовані п'ять базових принципів, побудови системи європейського урядування: відкритість, співпраця, підзвітність, ефективність і послідовність.

Сучасні концепції державної транспортної політики в країнах ЄС відображають економічний, соціальний і політичний розвитк цих держав і характеризуються боротьбою: з одного боку, прагненням до максимального прибутку, органічно властивим ринковій економіці, а з іншої — наміром держави використовувати транспорт для досягнення своїх внутрішніх і зовнішніх цілей економічного зростання.

Сучасний підхід в розвитку економік країн Заходу характеризується загальною тенденцією до лібералізації і дерегулювання, що проявляється в приватизації і акціонуванні підприємств транспортної сфери. На практиці економічно розвинених країн — Німеччині, Франції, Японії та інших — основна магістральна мережа і базова частка основних фондів інфраструктури залишається в основному в державній власності. При цьому приватні перевізні компанії зазвичай орендують залізничні колії, що знаходяться у власності і прямому веденні держави.

Початок приватизації збиткового залізничного транспорту в країнах Західної Європи було розпочато рішенням Ради ЄС про необхідність проведення структурної реформи господарської діяльності. Відповідно до Директиви ЄС 91/440 "Про розвиток залізниць Співтовариства" [2], запропонованою Європейською Комісією, в якій висувалися чотири основні вимоги: 1) перекласти національні залізниці на умови повної господарської самостійності; 2) відокремити інфраструктуру від експлуатаційної діяльності, як мінімум у фінансовому відношенні (розділення в організаційному відношенні не є обов'язковим); 3) надати за відповідну плату доступ до інфраструктури третім сторонам; 4) дозволити залізницям виконувати соціально значущі функції тільки при гарантованій компенсації витрат.

Реалізація принципів реформування залізничного транспорту і вибір моделі мають свою специфіку в кожній країні залежно від соціально-економічної середи і конкретних умов роботи залізничного транспорту.

У січні 2016 року в Україні стартував проект технічної допомоги Європейського Союзу "Підтримка імплементації Угоди про асоціацію та Національної транспортної стратегії" [3] на 2016–2018 рр. для сприяння інтеграції та модернізації транспортного сектору України та окремих під секторів галузі транспорту відповідно до зобов'язань в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також оновлення Національної транспортної стратегії України відповідно до законодавства, стандартів і вимог ЄС та сприяння у її подальшій імплементації. Партнери проекту: Dornier Consulting GmbH (DE), Expertise France (FR), Egis International (FR), Egis-Ukraina(UA).

У сфері автомобільного транспорту з січня 2015 року продовжується реалізація проекту Twinning "Надання підтримки Міністерству інфраструктури України з питань підвищення рівня безпеки на дорожньому транспорті" [3], за для підвищення рівня безпеки на дорожньому транспорті, а також приведення у відповідність національного законодавства до норм та вимог ЄС.

У сфері авіаційного транспорту у липні 2016 року розпочато проект Twinning "Гармонізація законодавства України в галузі льотної придатності повітряних суден авіації загального призначення та в галузі сертифікації аеропортів/аеродромів України з відповідними нормами та стандартами ЄС та їх впровадження" [3]. За для підтримка розвитку цивільної авіації України та інтеграції до європейської системи, шляхом гармонізації авіаційних правил України з відповідними актами ЄС та їхнє впровадження в сферах сертифікації аеродромів/аеропортів та льотної придатності повітряних суден і їхніх виробів, запчастин, бортового обладнання, а також сертифікації конструкторських бюро і виробничих об'єднань. Термін впровадження проекту: 16 липня 2016 року — 17 квітня 2018 року.

Таким чином європейська модель реформування публічного управління демонструє, наскільки по-різному уніфіковані підходи можуть виявлятися в кожній з 28 держав ЄС. Причини пов'язані із соціально-політичним та економічним розвитком держав, досягненням елітами консенсусу щодо напряму адміністративних реформ, терміном їх проведення, національною специфікою державної служби країн-учасниць ЄС тощо.

Попри те, що модернізація системи державного управління в Україні орієнтована на стандарти урядування ЄС, передчасне застосування європейського досвіду без урахування вітчизняного стану системи врядування може призвести до погіршення керованості та дискредитації управлінських новацій.

Європейський досвід державного управління є надзвичайно актуальним для нашої держави з огляду на європейський вибір України та сучасний стан розвитку її системи державного управління. Україна обравши європейський вектор розвитку, має рухатися інноваційним шляхом удосконалення моделі публічногоуправління у транспортному секторі.

Джерела

1. Commission of the European Communities (2001), European Governance, A White Paper, [Комісія Європейських співтовариств (2001), Біла книга з питань європейського управління] COM (2001) 428 final // доступ http://www.osce.org/uk/ukraine/75885?download=true
2. Директива Ради від 29 липня 1991 року Про розвиток залізничних доріг Співтовариства (91/440/ЄЕС) Доступ: // http: // www. transport-ukraine. eu/docs/direktiva-radi-vid-29-lipnya-1991-roku-pro-rozvitok-zaliznichnih-dorig-spivtovaristva-91440iees
3. Міністерство інфраструктури Уряїни. — Доступ: http://mtu.gov.ua

В. В. МИРОНОВ
канд. екон. н., доц., Херсонський інститут МАУП

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Формування демократичної моделі управління, становлення громадянського суспільства можливі лише за умови оптимального співвідношення централізації і децентралізації у сфері державного управління. Механізм взаємодії централізації і децентралізації виступає відправною передумовою ефективності й конструктивності управління.

Централізація в управлінні фактично підкреслює замкненість системи управління, коли воно будується з єдиного центру в напрямку "зверху вниз" з дотриманням строгих принципів єдності та чіткості розпорядництва. Характерними рисами централізації є збільшення кількості рівнів в управлінській ієрархії, зосередження прийняття більшості рішень на верхніх рівнях управління, обмеження участі органів управління нижчих рівнів у прийнятті рішень.

Децентралізація в управлінні, навпаки, підкреслює відкритість системи управління для рішень "знизу". Багато локальних рішень можуть прийматись на середніх і нижчих рівнях організаційної ієрархії без шкоди для інтересів системи, яка функціонує як єдине ціле. Система управління, в якій гармонійно враховані принципи централізації і децентралізації (досягнуто оптимальної пропорції між ними), є по суті відкрито-замкнутою.

Централізація в державному управлінні покликана внести організуючий момент у функціонування органів державної влади, спрямовувати їх діяльність у русло реалізації єдиної державної політики. Цьому присвячено розділ VI Конституції України, де конкретизуються принципи державного управління, відповідно до яких воно має один вищий орган у системі органів виконавчої влади — Кабінет Міністрів України, який забезпечує загальне спрямування діяльності з організації виконання законодавчо-нормативних актів і якому підпорядковуються всі інші органи виконавчої влади [1, 17].

Децентралізація є характерним явищем для сфери сучасного державного управління і зумовлена об'єктивними та суб'єктивними факторами. Проблема децентралізації в Україні стала актуальною внаслідок недосконалості розподілу управлінських функцій та повноважень між органами виконавчої влади різних організаційно-правових рівнів. Реальне здійснення державного управління постає як органічне переплетіння централізації і децентралізації.

Роль децентралізації постійно зростає, що становить загальну закономірність раціонального, конструктивного й ефективного управління. Разом з тим, перекоси в сторону децентралізації також є небезпечними, оскільки можуть зумовити деструктивність діяльності місцевих органів виконавчої влади.

Однак надмірна централізація, локалізуючи прийняття рішень на вершині державної піраміди, стримуючи ініціативу місцевих органів виконавчої влади у виробленні сучасних механізмів публічного управління, слабо враховуючи інтереси окремих регіонів, територіальних громад, колективів, організацій не може забезпечувати ефективності управління. Ця ситуація спостерігається в Україні, що надає особливої актуальності проблемі осучаснення державного управління.

Децентралізація полягає в переданні прав на прийняття рішень органам місцевого самоврядування, які не знаходяться в ієрархічному підпорядкуванні центральним органам державної влади [2, с. 10]. Тобто місцеві органи управління самостійно приймають рішення щодо надання певних суспільних послуг населенню та фінансування своєї діяльності.

Важливе місце в цих процесах належить організації системи місцевого самоврядування та реалізації принципу субсидіарності. Відповідно до ст. 1 Європейської хартії місцевого самоврядування: місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону, здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення [3].

Відповідно до принципу субсидіарності територіальні громади мають право, в межах закону, вирішувати будь-яке питання, що входить до їх компетенції і його вирішення не доручене іншому органу влади. Відповідальність за публічні справи повинні нести органи влади, які найбільш пов'язані з громадянами.

На жаль, в Україні до сьогодні питання децентралізації остаточно не вирішено, адже частина повноважень, якими повинні бути наділені органи місцевого самоврядування, залишаються в компетенції державних адміністрацій або ж чітко не розмежовані між ними.

Відповідно до ст. 13 Закону України "Про місцеві державні адміністрації" [4] та ст. 32 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" [5] перераховані ті ж повноваження, але для різних органів, що, у свою чергу, знижує ефективність їх функціонування, а в деяких випадках до конфліктів у вирішенні певних питань, що у свою чергу негативно впливає на регіональний розвиток та систему надання послуг населенню з боку органів місцевої влади.

Для вирішення вище зазначених проблем необхідно виконати наступні завдання: вдосконалити механізм делегування повноважень, а саме визначити, що необхідно делегувати та способи делегування; розробити чітку систему відповідальності та контролю; удосконалити законодавчу базу для повноцінної діяльності місцевих органів влади [6, с. 271].

У майбутньому нормальне функціонування місцевого самоврядування в Україні, можливе при здійсненні децентралізації державного управління на всіх рівнях адміністративно-територіального поділу держави, зокрема району та області. За таких умов можливе запровадження принципу субсидіарності, що сприятиме вирішенню проблеми якісного функціонування органів державної влади та, зокрема, органів місцевого самоврядування та забезпечення соціально-економічного розвитку України в цілому.

Джерела

1. Конституція України: офіц. текст [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.]. — К: Мін-во Юстиції України, 2006. — 124 с.
2. Макаров Г. В. Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування у межах нової системи територіальної організації влади в Україні / Г. В. Макаров, О. М. Держалюк, Ю. Б. Каплан; Національний інститут стратегічних досліджень. — К., 2011. — 54 с.
3. Європейська хартія про місцеве самоврядування 1985 року // Віче. — 1993. — № 6.
4. Закон України "Про місцеві державні адміністрації" від 9 квітня 1999 р. // ВВР України. — 1999. — № 20/21.
5. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21 травня 1997 р. // ВВР України. — 1997. — № 24.
6. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / за ред. З. Варналія. — К., 2007. — 337 с.

О. М. МІХАТУЛІНА
докт. філос. в гал. права, ІП МАУП

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ТА НАГЛЯД ЗА ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ТА ЗАСОБИ ДЕРЖАВНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Зважаючи на основні риси державного регулювання господарської діяльності, воно є попередньою стадією реалізації економічної політики й має державно-політичний характер, а саме: у сфері господарювання держава здійснює довгострокову (стратегічну) і поточну (тактичну) економічну соціальну політику, спрямовану на реалізацію й оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення загалом.

Контроль як правова форма правова форма державного управління економікою регулюється Господарським кодексом (ст. 19 визначає основні засади державного контролю та нагляду за господарською діяльністю, в тому числі його напрямами (сфери) [2]:

- збереження та витрачання коштів і матеріальних цінностей суб'єктами господарських відносин — за станом і достовірністю бухгалтерського обліку та звітності;
- фінансових, кредитних відносин, валютного регулювання та податкових відносин — за додержанням суб'єктами господарювання кредитних зобов'язань перед державою і розрахункової дисципліни, додержанням вимог валютного законодавства, податкової дисципліни;
- цін і ціноутворення — з питань додержання суб'єктами господарювання державних цін на продукцію, роботи і послуги;
- монополізму та конкуренції — з питань додержання антимонопольно — конкурентного законодавства;
- земельних відносин — за використанням і охороною земель; водних відносин і лісового господарства — за використанням та охороною вод і лісів, відтворенням водних ресурсів і лісів;
- виробництва і праці — за безпекою виробництва і праці, додержанням законодавства про працю; за пожежною, екологічною, санітарно- гігієнічною безпекою; за дотриманням стандартів, норм і правил, якими встановлено обов'язкові вимоги щодо умов здійснення господарської діяльності;
- споживання — за якістю і безпечністю продукції та послуг;
- зовнішньоекономічної діяльності — з питань технологічної, економічної, екологічної та соціальної безпеки.

Ст. 19 ГК України встановлює також гарантії для суб'єктів господарювання при здійсненні державного контролю та нагляду з боку компетентних органів державної влади та їх посадових осіб, встановлюючи умови здійснення інспектування та контролю: на підставі закону; в межах компетенції зазначених органів і посадових осіб; неупередженість, об'єктивність, оперативність проведення інспектування (перевірок)

з дотриманням прав і законних інтересів суб'єктів господарювання; інформування останніх про результати перевірок (інспектування).

Основні засади здійснення контролю (в тому числі уповноважені на це органи) визначаються відповідними законами від 26.11.1993 р. "Про Антимонопольний комітет України"; від 26.01.1993 р. "Про контрольно-ревізійну службу в Україні", "Про захист прав споживачів" (в редакції Закону від 01.12.2005 р.); від 14.10.1994 р. "Про відповідальність підприємств, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування"; від 17.05.2001 р. "Про стандартизацію" та ін.

Порядок проведення контролю (в тому числі перевірок) регулюються підзаконними нормативно-правовими актами, в тому числі відомчими — тих центральних органів державної влади, до сфери діяльності яких належить суб'єкт господарювання та/або до складу компетенції якого входить контроль за дотриманням положень відповідної гілки (інституту) господарського чи іншого законодавства (наприклад: Положення про порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції: затв. розпорядженням АМК України від 25.12.2001 р. № 182-р; Про затвердження Правил проведення перевірок діяльності емітентів та саморегулівних організацій на ринку цінних паперів: рішення ДКЦГІФР від 08.07.2003 р. № 302 та ін.).

Від форм державного управління економікою слід відрізняти методи державного управління економікою.

Органи державної влади і посадові особи, що уповноважені здійснювати державний контроль і державний нагляд за господарською діяльністю, їх статус, загальні умови і порядок здійснення контролю і нагляду визначаються відповідними законами України Незаконне втручання і перешкоджання господарській діяльності суб'єктів господарювання з боку органів державної влади їх посадових осіб при здійсненні ними державного контролю та нагляду забороняються.

Органи державної влади і посадові особи зобов'язані здійсню вати інспектування та перевірки діяльності суб'єктів господарювання неупереджено, об'єктивно і оперативно, дотримуючись вимог законодавства, поважаючи права і законні інтереси суб'єктів господарювання.

Суб'єкт господарювання має право на одержання інформації про результати інспектування і перевірок його діяльності не пізніше як за тридцять днів після їх закінчення, якщо інше не передбачено законом. Дії та рішення державних органів контролю та нагляду, а також їх посадових осіб, які здійснювали Інспектування і перевірку, можуть бути оскаржені суб'єктом господарювання у встановленому законодавством порядку Загальні засади державного регулювання захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів визначені у ст. 20 ПСУ де зазначається, що держава забезпечує захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та споживачів. Кожний суб'єкт господарювання та споживач має право на захист своїх прав і законних інтересів. До способів захисту належать такі:

- визнання наявності або відсутності прав;
- визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, ущемляють права та законні інтереси суб'єкта господарювання або споживачів; визнання недійсними господарських угод з підстав, передбачених законом;
- відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання;
- припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення;

- присудження до виконання обов'язку в натурі;
- відшкодування збитків;
- застосування штрафних санкцій;
- застосування оперативно-господарських санкцій;
- застосування адміністративно-господарських санкцій;
- встановлення, зміни і припинення господарських правовідносин;
- інші передбачені законом способи.

Порядок захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів визначається ГКУ та законами України "Про захист прав споживачів", "Про стандартизацію", "Про захист економічної конкуренції", "Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини та ін.

Джерела

1. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, от. 141).
2. Господарський кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВР), 2003, № 18, № 19–20, № 21–22, ст. 144).
3. Закон України "Про звернення громадян" (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 47, ст. 1256).
4. Закон України "Про Антимонопольний комітет України" (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 50, ст. 472).
5. Закон України " Про захист від економічної конкуренції" (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 12, ст. 64).
6. Закон України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань" (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 31–32, ст. 263).

Ф. М. МЕДВІДЬ
канд. філос. н., докт. наук в гал. політол., ІП МАУП

ДОНОСО ВАРГАС ДІЄГО ХОСЕ
докт. н. в гал. держ. упр., Університет Камплутенсе, м. Мадрід

Я. Б. МЕЛЬНИЧЕНКО
аспірант, МАУП

ЦІННОСТІ У СИСТЕМІ ПРАВА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Цінність права для суспільства досліджує соціологія права. Взагалі соціологія є наукою про форми та закони розвитку незалежної (відчуженої) від людини соціальної (культурно-історичної) реальності спільного життя людей. Вона охоплює соціальні утворення та соціальні процеси. Соціологія права є спеціальною соціологічною дисципліною, предметом якої виступає лише один з аспектів функціонування права в суспільстві, а саме соціальний. Можна сказати, що вона вивчає питання про зумовленість права суспільним життям, про соціальні функції права, про умови його суспільної дії, про соціальну цінність права. Насамперед це регулювання суспільного життя, упорядкування еволюції соціального організму, попередження внутрішніх конфліктів, здатних його зруйнувати [9; 29; 10, 5–14].

Цінність права значною мірою визначається тим, що воно виступає засобом цивілізованого регулювання цього процесу. Разом з тим право необхідне і для регламентації такої складової процесу самоорганізації суспільства, що має особливе значення за умов формування нового порядку, як відособлення частин системи в межах цілого [4, 146]. У період нерівноважної ситуації зародження нового соціального порядку посилюється схильність до федералізму, автономії, місцевого самоуправління, аж до прийняття власного законодавства суб'єктами державності в межах єдиного конституційного простору, сепаратизму. Ці явища також позначають небезпеку розпаду цілісної системи, яким може закінчитися за вказаних умов зростаючий хаос на макрорівні [7, 264–266].

Адекватну оцінку права дає правова антропологія як галузь філософії права, що вивчає співвідношення особистості й права, особистість як об'єкт дії права та її вимоги до права, структуру цінностей особистості та право як засіб втілення цих цінностей у суспільне життя, права людини та їх юридичний захист, себто в цілому особистісний аспект права.

Правова антропологія як нова галузь, становлення якої відбувається в межах сучасного гуманітарного ренесансу — різкого підвищення престижу та статусу гуманітарного знання та відмови від технократичного синдрому попередніх десятиліть. З позицій правової антропології право взагалі слід розуміти як засіб регламентації процесу відособлення особи, її індивідуалізації. У XX ст.. право в цій його якості втілюється насамперед у правах людини, котрі відіграють дедалі важливішу роль у регулюванні відносин між особою та суспільством з метою їх гармонізації. Зауважимо, що розробку теорії прав людини в Україні було започатковано ще М. Драгомановим [1, 33–35].

Сам характер сучасної епохи висуває питання про права людини як теоретичну та практичну проблему величезної ваги. О. Л. Копиленко доходить такого висновку у своїй книзі про М. С. Грушевського: "Досвід М. Грушевського переконує, що тільки пріоритет прав кожної людини... може бути запорукою досягнення високого рівня демократії та якості життя" [11, 171].

У сучасному правознавстві найпоширеніший погляд на право полягає у тому, що воно є нормою свободи. Найвищими цінностями життя, вираженими у правових приписах, вважаються автономія й самодостатність, тобто особиста свобода [15, 24]. Грунтуючись на історичних прикладах, Тойнбі розглядає високий рівень індивідуалізації у найрозвиненіших країнах Заходу як ознаку стагнації [47, I, 259–269; 47, II, 278–317].

Під аксіологічним кутом зору основна проблема, яку розв'язує в процесі самоорганізації суспільство, полягає в тому, щоб реалізувати такі його цінності, як упорядкованість соціального життя, нормальне функціонування та прогресивний розвиток суспільства й одночасно такі особистісні цінності, як свобода особи тощо. Важлива особливість названих цінностей полягає в тому, що втілення в життя першої потребує реалізації останніх і навпаки. Справді, нормальне, упорядковане, стійке функціонування суспільства та його поступ вимагають постійної енергійної діяльності особи, основною умовою якої виступає свобода, а вільною особа може бути лише в нормально організованому суспільстві [69]. Такі цінності входять до числа загальнолюдських пріоритетів, які світове співтовариство розглядає як основи виживання цивілізації. Їхня значущість має тенденцію постійного зростання [4, 112].

Поняття свободи характеризує спектр можливостей, сукупність різних варіантів вибору мети, засобів, шляхів реалізації інтересів і намірів особи, часу та обставин здійснення вчинку, який складається в кожній ланці генезису її поведінки [13, 69]. Право на свободу є невід'ємним правом людини. Його має, за Гегелем, навіть раб: "у природі речей лежить, що раб має абсолютне право звільнитися" [8, 122].

І. В. Бичко зазначає, що свобода стимулюється саме духовними чинниками, оскільки її мета безпосередньо формується й існує лише ідеально, у сфері духу [5, 62].

Це свобода від своєї фактичності, свобода стати іншою. "Особистісна настанова принципово вільна, — пише В. Франкл, — і в кінцевому підсумку є рішенням" [8, 77]. Г. В. Ф. Гегель розглядав всесвітню історію як прогрес в усвідомленні свободи. Сучасне тлумачення свободи в західній культурі, на наш погляд, розуміється як самотворення людини у конкретних формах її матеріальної та духовної діяльності.

Свобода є однією з найвизначніших людських цінностей. Вона може за певних умов вважатися важливішою від життя, особливо власного. Вона становить ту глибинну цінність, яка визначає можливість усякої іншої цінності. Свобода як сутність і є глибинним сенсом людського буття, без якого вона втрачає в кінцевому рахунку свою суб'єктивність.

Ефективна самоорганізація суспільства потребує упорядкування свободи. Дуже потужним її засобом є право, бо саме воно і вказує розумну міру свободи, проводить межу між діяннями, які сприяють нормальному життю суспільства (принаймні, є нейтральними в цьому відношенні) і такими, що перешкоджають йому, визначаючи найбільш небезпечні з числа останніх як злочинні. Гегель писав: "Право є, отже, взагалі свободою як ідеєю". Визнання суспільством прав і свобод особи потребує їхнього позитивування (перетворення на основні права, закріплені конституцією).

Далі, свобода як вибір передбачає відповідальність [3, 73]. Це продуманість, виваженість, обгрунтованість рішень, урахування всіх обставин і можливих наслідків; це також готовність відповідати за свої вчинки. Свобода пов'язана з самообмеженням,

а не з його відсутністю, вона потребує досить високого рівня розвитку особистості. Справді, як пише І. В. Бичко, “свобода, що абстрагується від об’єктивної реальності навколишнього світу, є не чим іншим, як ідеальною свободою, яка тотожна... сваволі. Такий довільний вибір... докорінним чином відрізняється від вільного вибору. Він повністю віддає людину “сліпому випадку”, а тому не лише не звільняє (як це робить вільний вибір) її від влади обставин, але робить цю владу безмежною” [6].

Наприклад, Н. Неновські у книзі “Право і цінності”, перераховуючи високі ідеали, що пронизують суспільну правосвідомість, називає свободу, рівність, справедливість, демократію, порядок, безпеку, мир, але залишає поза увагою відповідальність [16, 177]. При цьому свобода визнавалась однією з провідних цінностей, а відповідальність включали до кола основних принципів права. Проте, “розглядаючи свободу як основоположну рису людського буття, чи завжди ми достатньою мірою враховуємо ту обставину, — запитує В. Г. Табачковський, — що її реалізація часто просто “блокується” або набуває неадекватної форми внаслідок того, що діапазон свободи індивіда є пропорційним діапазону його відповідальності?” [14, 29].

Соціальна справедливість — це не лише правильний розподіл між людьми продуктів виробництва та різноманітних благ, але й однакова можливість користуватися соціальними та політичними правами. У понятті соціальної справедливості розкриваються уявлення індивіда чи соціальної групи, класу про суспільні порядки, які відповідають їхнім інтересам або протилежні їм [12, 7–8]. Ідея справедливості, зазначає Л. В. Кравченко, є глибоко історичною: “Не було, нема і, мабуть, ніколи не буде справедливості вічної, незмінної, раз і назавше даної, придатної для всіх часів і народів. В самій ідеї справедливості, як і в інших соціальних ідеях, в тому чи іншому поєднанні виступають минуще і непроминальне, змінне і усталене”.

Усі вони — свобода, відповідальність, рівність, справедливість — виступають основними формами того, що повинне реалізувати право; одночасно це основні складові того, що Ч. Тейлор називає “гіпердобром”; вони відіграють у соціальному житті фундаментальну роль. “Гіпердобро”, — пише він, — це такі цінності, що не тільки є незрівнянно важливішими за інші, але забезпечують точку зору, з якої їх треба оцінювати, судити про них, приймати рішення щодо них”. Знищити наше “гіпердобро” означає спробу знищити джерела самих себе, джерела, які надають значення життю людської істоти.

Отже, реалізація зазначених цінностей є засобом самоупорядкування життя суспільства як єдиного організму, особливо в умовах європейського виміру реформування публічного управління в Україні.

Джерела

1. Андрусяк Т. Теоретичні основи прав людини в працях Михайла Драгоманова // Право України. — 1993. — № 1. — С. 31–35.
2. Бабенко А. Н. Правовые ценности (вопросы теории) — М.: Академия управления МВД России, 2001. — 184 с.
3. Бандура О. О. Єдність цінності та істинності правової норми // Філософські проблеми права та правоохоронної діяльності співробітників ОВС. — К.: Вид-во Укр. акад. внутр. справ, 1995. — С. 67–73.
4. Бандура О. О. Основні принципи синергетики як складові парадигми сучасного правознавства // Мультиверсум. Філософський альманах. Вип.18. К., 2000. — С. 140–147.
5. Бичко І. В. Постмодерн: спроба нового підходу до проблеми свободи // Філософсько-антропологічні читання’ 99. Анропологічні ідеали Київської школи та реалії постмодернізму (до 70-річчя Олександра Яценка). — К.: Стилос, 2000. — С. 60–73.

6. І. В. Вибрані твори [Текст] / Філософський факультет КНУ ім. Т. Шевченка; відп. ред. Ярошивець В. І., Бичко А. К., Аляєв Г. Є. — Тернопіль: Джура, 2011. — 516 с.
7. Василькова В. В. Порядок и хаос в развитии социальных систем (Синергетика и теория социальной организации). — СПб.: Лань, 1999. — 480 с.
8. Гегель Г. В. Ф. Философия права. — М.: Мысль, 1990. — 524 с.
9. Жоль К. К. Философия и соцология права. — К.: Юринком Интер, 2000. — 480 с.
10. Костицький В. В., Кобан О. Г. Соціологія права: науково-теоретична спадщина Євгена Ерліха і проблеми розвитку сучасної науки (видання друге): [Текст]: Монографія. — К., 2016. — 256 с.
11. Копиленко О. Л. "Українська ідея" М. Грушевського: історія і сучасність. — К.: Либідь, 1991. — 182 с.
12. Кравченко Л. В., Мороз Б. І. Гарант оновлення суспільства (становлення соціальної справедливості). — К.: Політвидав України, 1989. — 189 с.
13. Кудрявцев В. Н. Закон. Поступок. Ответственность. — М.: Наука, 1986. — 448 с.
14. Табачковский В. Г. Человеческое мироотношение: данность или проблема? — К.: Наукова думка, 1993. — 175 с.
15. Тойнбі А. Дж. Доліджeння історії (у 2-х томах). — К.: Основи, 1995.
16. Неновски Н. Право и ценности. — М.: Прогресс, 1987. — 248 с.
17. Франкл В. Человек в поисках смысла. — М.: Прогресс, 1990. — 487 с.

Ф. М. МЕДВІДЬ
канд. філос. н., докт. наук в гал. політол.,ІП МАУП

ДОНОСО ВАРГАС САНТЬЯГО ФЕЛІПЕ
докт. філос. в гал. політол., здобувач, МАУП

О. С. ХРУЛЕНКО
магістр права, здобувач, МАУП

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ Н. МАКІАВЕЛЛІ В СУЧАСНІЙ КРАТОЛОГІЇ

Політико-правова думка Відродження формувалася на основі розроблення реалістичної за напрямом і раціональної за змістом політики. Для державно-правових учень цієї епохи характерні відмова від схоластики, використання досвіду й емпіричних методів дослідження, критичне ставлення до релігійних доктрин і навіть їх перегляд, інтерес до наукового потенціалу античності.

Важливе значення в розвитку політичної думки мали твори Н. Макіавеллі з його раціоналістичним підходом до політичної діяльності. Політична доктрина вченого становить цілісну систему та може бути оцінена як найвищий злет ренесансної політичної думки. Саме великий особистий досвід і послужив ґрунтом для його політичної теорії [4].

У своїх роботах "Роздуми про першу декаду Тита Лівія" і "Державець" Макіавеллі описує технології політичного процесу, зокрема технології ефективного лідерства. Мета якої прагнув досягти Макіавеллі, була прогресивною, однак він не добирав засобів, ігнорував мораль, в основу політики ставив цинізм. Така політика дістала назву макіавеллізму: 1) положення про недосконаліть людської природи та її егоїстичність, яка визначальним чином впливає на характер і динаміку політичного життя (ідея про "всезагальну корупцію"); 2) постулат, за яким держава з її інтересами є самоціллю; 3) твердження про вирішальну роль в політиці фактору сили; 4) положення про роздвоєність політики і моралі ("мета виправдовує будь-які засоби її досягнення") [3, 98–99].

Макіавеллі виділяв такі конституційні види влади: монархія, аристократія, демократія. Кожен з цих видів був нестабільний. Ідеальним, на його думку, є змішаний тип влади, якій урівноважував би інтереси різних соціальних груп: багатих і бідних. Вчений виділяв також церковні держави, про які можна сказати, що оволодіти ними важко, бо для цього потрібна доблесть або милість долі, а утримати легко, бо для цього не потрібно ні того, ні іншого. Форма держави, на його думку, залежить від кількості правителів. Це, за вченням мислителя, республіки або держави, що управляються "єдиновладно", — монархії. Останні можуть бути успадкованими або новими, що здобуті з допомогою зброї або в той самий спосіб приєднані до успадкованої монархії. Н. Макіавеллі віддавав перевагу абсолютній монархії, адже влада, здійснювана монархом за допомогою магістрату, не може бути надійною, оскільки монарх повністю залежить від волі громадян, що входять до магістрату, тому мудрий монарх повинен своєчасно сконцентрувати владу в своїх руках і робити все, щоб на-

род постійно відчував необхідність у державі та її правителі. Окрім цього, монарх мусить подбати про утворення державних інститутів, які убезпечували б його свободу. Пропонуючи абсолютну монархію, Макіавеллі водночас виклав низку цікавих положень, що могли б сприяти розвиткові держави. Це — створення умов для праці обдарованим людям, сприяння розвиткові торгівлі, рільництва й ремесел, встановлення розумних податків, забезпечення захисту приватної власності.

Важливим засобом політики Макіавеллі вважав релігію. Релігія, міркував Макіавеллі, — могутній засіб впливу на розум та звичаї людей. Держава повинна використовувати релігію для керівництва підданими.

Найвищою метою політики, на думку Н. Макіавеллі, є велич, могутність і безпека держави, благо якої повинно стати головним законом суспільного життя. Для цього потрібно постійно зміцнювати обороноздатність держави, спираючись на досвід Римської імперії. У своїй праці "Державець", він відзначав, що військова діяльність повинна стати обов'язковою для кожного члена суспільства, починаючи з правителя, який "не повинен мати ні інших помислів, ні інших турбот, ні іншої справи, крім війни, військових положень і військової науки", бо війна є єдиним обов'язком, який правитель не може перекласти на інших [4, 301–342]. Мудрі правителі завжди вважали за краще мати справу з власним військом, зазначає Макіавеллі. Краще, вважали вони, програти зі своїми, ніж виграти з чужими, бо не істинна та перемога, яка здобута чужою зброєю.

Макіавеллі висуває тезу про те, що правителі держави у своїй політичній діяльності повинні керуватися одним-єдиним принципом — політичної доцільності. Натомість норми моралі та моральні принципи прийнятні для приватного життя людей, однак абсолютно не прийнятні у політиці. У політиці немає нічого недозволенного і немає нічого аморального.

Для вченого історія — це політичний досвід минулих століть, а політика — це історія, що твориться нині. В них успіх людського діяння залежить не тільки від долі, а й від того, в якій мірі людина-політик зуміє її зрозуміти і їй протистояти. Це дозволяє найчастіше висувати на перший план принцип "мета виправдовує засоби" як головного політичного підґрунтя, як фундаменту політичного життя суспільства і держави. Добре все те, що сприяє зміцненню держави, а не веде нас у світ ілюзій і уявних цінностей [5, 122–124]. За вченням Макіавеллі, володар повинен уособлювати в собі риси двох звірів (лева та лисиці) для того, аби силою лева боротися з ворогами, а хитрістю лисиці уникати пасток, розставлених ворогами. Самовпевненість, сміливість і гнучкість сильного государя, політика, дипломата — ось від чого залежить, на думку Н. Макіавеллі, успіх, результативність і ефективність проведеної ним політики та реалізації зовнішньополітичних завдань держави.

У творі "Державець" Н. Макіавеллі аналізує і детально описує властивості характеру, прийоми, методи і інструментарій дипломатії для управління державою, необхідні ідеальному правителеві. Макіавеллі переконаний в тому, що політика і дипломатія — це мистецтво, яке не залежить від моралі і релігії, коли мова йде про кошти, а не про цілі [4, 327–349].

Н. Макіавеллі розробив власну теорію лідерства, яка містить чотири основних положення: 1) влада лідера корениться в підтримці його прибічників; 2) підлеглі повинні знати, що вони можуть очікувати від свого лідера, і розуміти, що він очікує від них; 3) лідер повинен володіти волею до виживання; 4) правитель — завжди зразок мудрості і справедливості для своїх прихильників [4, 301–378]. Серед принципів політичної діяльності, пропонованих Н. Макіавеллі можна виділити: принцип рівності громадян у політичному житті; принцип консенсусу або суспільної злагоди; прин-

цип циклічності зміни форм державного правління; принцип особистої диктатури правителя.

У "Роздумах про першу декаду Тіта Лівія" Н. Макіавеллі подає політичний ідеал, яким вважає республіканський Рим, де поєднання елементів монархії, аристократії та демократії зробило республіку досконалою. Йому належала ідея створення загальноіталійської національної держави. Водночас мислитель виступав за підкорення церкви державним інтересам, але не за поєднання державної і духовної влад. Макіавеллі всюди вживає слово "свобода", яке позначає щось коштовне, політична свобода передбачає наявність в громадянах відомого роду особистої чесноти [4, 380–395].

Макіавеллі пропонує ідеальний варіант моралі подвійного зразка — для правителя і для окремого громадянина. Про правителя судять по тому, наскільки успішно він тримає в руках і зміцнює свою владу, а про громадянина — по тому, наскільки його поведінка сприяє здоров'ю соціальної групи. Правитель, — оскільки він перебуває поза групою чи принаймні у дуже специфічному стосунку до неї, — стоїть вище від принципів моралі, які в цій групі насаджуються. У той же час влада правителя і будується на цій-таки постійній загрозі анархії і на тому, що убезпечити від неї може тільки влада сильна. Макіавеллі весь час приймає цю концепцію влади як самозрозумілу, так ні разу й не спробувавши розвинути її у загально-психологічну теорію поведінки. Зате часто зазначає, що люди загалом злі від природи і що політику свою розумний правитель будуватиме, виходячи саме з цього.

Утвердження держави, на відміну від її заснування, залежить від досконалості її законів, оскільки саме закон є джерелом усіх громадянських чеснот. Він вказував на політичну небезпечність свавільних правителів і на злочинну безглуздість політики утисків, лише за участі багатьох, державне правління буде стабільнішим, а при виборі правителя Макіавеллі надавав перевагу вільним виборам перед спадкоємністю. Він обстоював право кожного на внесення суспільно-корисних пропозицій, а також право на обговорення будь-якого питання з тим, щоб можна було вирішити його, вислухавши обидві сторони [3, 98–102].

Нерозумного чи необережного політика, — попереджає Н. Макіавеллі, — підстерігає безліч смертельних небезпек. Небезпечно занадто довіряти союзникам, занадто покладатися на них, тому що жодна людина не буде відстоювати твої інтереси так само завзято, як свої власні, небезпечно беззастережно вірити даним тобі обіцянкам — мало хто з людей стримає слово. Небезпечні занадто сильні союзники — далеко не завжди вдається тягати каштани з вогню чужими руками, і, допустивши сильного союзника в сферу своїх інтересів, можна в один прекрасний момент знайти, що при розділі трофеїв тобі дістався зненацька маленький шматочок, а то і зовсім не дісталося нічого. Також украй небезпечно неправильно оцінювати розміщення політичних сил і діяти в благо своїм ворогам. Фактично, цим Макіавеллі проповідує принцип "розділяй і пануй".

Проте мораль людей непостійна: якщо привернути їх у свою віру легко, то притримувати в ній важко. Коли віра в народу зникне, необхідно змусити повірити його силою: утвердитися у вірі тих, хто ще не вірив, і змусити повірити тих, хто вже не вірить [3, 99–103].

Правила політики, за Н. Макіавеллі, жорстокі, цинічні, аморальні, безпринципні. Але саме за допомогою таких політтехнологій можна одержати, а головне — утримувати владу, здійснювати реформи, перетворення у державному ладі. Це політика "отрути і кинджалу", яка пропагує жорстокість, насильство, егоїзм.

Головним об'єктом його аналізу виступає взаємодія "державець-народ". Останній обирає собі правителя, який зобов'язаний діяти в інтересах спільного блага та своїми

конкретними вчинками доводити, що його діяльність має не приватний, а публічний характер [2, 101]. Відбір кращих серед них для виконання управлінських функцій треба здійснювати обережно та відповідально. Н. Макіавеллі послідовно обстоює цю думку, та час від часу він все ж звертається до проблеми впливу на політику привілейованих верств. Мислитель приходить до висновку, що зміна правлячих еліт є закономірністю політики, бо в її основі лежать об'єктивні потреби соціальних груп, а також психологія людини. Звідси — ще одна закономірність політики, на яку звертає увагу Н. Макіавеллі: у суспільстві, як правило, настає швидке розчарування новою владою. І дійсно: ідеалістичний тип легітимності, яким громадяни у своєму нетерплячому очікуванні змін на краще наділяють нову еліту, виявляється найбільш скороминучим. Через подібне випробування проходить будь-яка новосформована владна еліта.

В державі має панувати закон, який би для всіх встановлював тверді й непорушні правила, рівні можливості і чіткі межі дозволеного, за які ніхто не має право переступати. Правитель — такий самий громадянин серед інших громадян, але на нього покладена більша відповідальність і тому він не має право робити речи, які схвалює Макіавеллі, такі як вбивство, отруєння інших заради влади, маніпулювання релігією, Богом — все це є недопустимим.

Філософія Н. Макіавеллі пропагує викривлену мораль, що зовсім неприпустимо для людей, які знаходяться при владі, адже вони повинні захищати правду, нести ідеали, мораль у суспільство і будувати сильну державу [2, 127–131]. Одна з найважливіших задань правителя — це підібрати собі мудрих радників, адже саме по наближеним керівника держави судять про нього самого, і саме від наближених багато в чому залежать рішення правителя. Макіавеллі вважав, що для безпеки нової держави найкраще знищити всякі спогади про старі. Згідно вчення Макіавеллі, саме дворянський стан є основною причиною загибелі держав і знищення всякої моральності і громадянськості [1, 8–12].

Отже, твори Макіавеллі справили величезний вплив на подальший розвиток політико-правової ідеології, бо у них сформульовані та обґрунтовані головні програмні вимоги буржуазії: непорушність приватної власності, безпека особи і майна, республіка як найкращий засіб забезпечення "благ свободи", засудження феодального дворянства, підпорядкування релігії політиці і ряд інших. В силу цього Н. Макіавеллі є затребуваним і в наш час. Велика кількість видань вченого у різних перекладах із коментарями, а також мовою оригіналу є актуальні і сьогодні, бо Макіавеллі у своїх роботах створив універсальний портрет ідеального правителя, який міг би не лише отримати владу, а й розпорядитися нею належним чином.

Джерела

1. Бєляєва О. М. "Мета виправдовує засоби", або настанови Н. Макіавеллі Государю // Історія держави і права. — 2013. — № 7. — С. 8–12.
2. Графский В. Г. Історія політичних вимог і правових навчань. — М.,2005. — 472 с.
3. Демиденко. Г. Г. Історія вчень про державу і право.: Підр. для студ. юридичних вищих навчальних закладів. — Харків: Консум, 2007. — 423 с.
4. Макиавелли Н. Избранные сочинения. — М.: Худож. лит., 1982. — 503 с.
5. Мироненко О. М., Горбатенко В. П. Історія вчень про державу і право: навч. посібник / О. М. Мироненко, В. П. Горбатенко. — К. ВЦ "Академія", 2010. — 456 с.

І. М. НАЙДЬОНОВ
канд. пед. н., доц., ІМВЛ МАУП

ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧА ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН ЯК ПОЛІТИКО-СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Формування кваліфікованого, конкурентоспроможного на ринку праці дипломованого спеціаліста завжди була актуальною проблемою держави і суспільства. Фундаментально її вирішує вищий навчальний заклад, як невід'ємний інститут суспільства, орієнтований передусім на становлення духовного вигляду найбільш освічених його членів, здатних не лише розвивати обрані сфери діяльності, але і керувати прогресом самого суспільства. В Україні, в освітньому процесі формуванням спеціаліста вищої кваліфікації приймають безпосередню участь різноманітні фахівці, педагоги-менеджери. Це одна з найважливіших сфер соціальної практики держави, її політики в сфері управління, що не лише забезпечує функціонування і розвиток науки, мистецтва, економіки, техніки, виробництва, державних органів, але і визначає майбутнє суспільства, держави.

На відміну від викладачів вищих навчальних закладів педагогічного профілю, які мають професійну вищу педагогічну освіту, викладачі багатьох вищих освітніх організацій іншого профілю (технічних, економічних, транспортних, медичних, сільськогосподарських і тому подібне) не мають спеціальної професійної психолого-педагогічної підготовки, а є фахівцями різних предметних областей,

Необхідно також підкреслити, що аналіз наукових досліджень підготовки дипломованих спеціалістів (Л. А. Аврамчук, О. А. Аксьонова, Л. В. Артемова, І. Д. Бех, С. С. Вітвіцька, М. Б., Головатий М. Б., Євтух, Л. М. Карамушка, Л. В. Кондрашова, В. М. Нагаєв, С. Д. Рєзнік, Т. І. Туркот, М. М. Чепіль, М. М. Фіцула, С. М. Хриков, Г. В. Щокін, ін.), практики викладання спеціальних дисциплін з урахуванням того, що студенти фахових напрямів підготовки вивчали (або зовсім не вивчали) тільки основи психолого-педагогічних дисциплін, свідчать про недостатню педагогічну компетентність випускників-магістрів. Вони не можуть компетентно орієнтуватися в проблемах організації навчання у виші, сучасних інноваційних підходах вітчизняних та зарубіжних науковців як до всього навчально-пізнавального процесу у ВНЗ, так і до окремих його структурних елементів, педагогічної техніки викладача, умінь та навичок індивідуально-педагогічного спілкування зі студентами, організації та методики діагностики їх навчально-пізнавальної діяльності тощо. Законодавчими і нормативними документами [1; 16; 2; 3] все назване передбачено відповідними критеріями освітньо-кваліфікаційного рівня освіти магістра.

У той же час, дослідження працевлаштування випускників сучасних вишів свідчать, що до сорока відсотків з них не можуть отримати роботу за фахом. В деяких джерелах ця цифра більше. Стає питання: чому? Відповіді у науковців неадекватні. Але абсолютна більшість, з них, признають головне — некомпетентність спеціалістів після отримання диплому.

У цьому сенсі, на нашу думку, значна увага повинна бути привернута до психолого-педагогічної компетенції викладача навчального закладу, його уміння управляти навчально-пізнавальною діяльністю суб'єктів учіння. А це проблеми педагогічного

менеджменту, які можна розглядати в широкому соціальному розумінні слова, і в конкретно функціональному.

Так, першу групу проблем можна віднести до управління на макрорівні [4]. Виходячи з її сутності, змісту, ми вважаємо, що поки не буде у повній мірі адаптований новий Закон "Про вищу освіту", прийнятий новий Закон України "Про освіту" вона буде найгострішою. Це підтверджують і останні нормативно-рекомендаційні документи КМУ і МОН України.

Друга група проблем, яка тісно пов'язана з першою, і, не менш важлива. Вона діє у напрямку функціонування цілісного педагогічного процесу, і завжди знаходилася на першому плані. Це як відомо, управління навчальним процесом у закладі освіти, в недалекому минулому — школознавство, або внутрівишівське управління, а сьогодні все більше визначається як педагогічний менеджмент.

Актуальність названих проблем, їх специфіка визначили цільові компоненти нашого дослідження [5]. Метою їх є — теоретична і методична підготовка магістрів-фахівців не тільки як висококваліфікованих спеціалістів, але і їх готовність до самостійної викладацької діяльності у ВНЗ. Основними завданнями: діагностичне дослідження якості психолого-педагогічних знань, умінь та навичок майбутнього магістра, у відповідності з законодавчими та нормативними документами. Це — їх знання, і відповідні уміння та навички: нормативних основ освітянського процесу у вищій школі; принципів та систем практики організації викладання у вищій школі; змісту культури праці викладача, організаційної технології викладання; теоретичних основ методики викладання; способів, прийомів та формам організації навчального процесу у класичному, традиційному форматі навчальної діяльності — лекції, семінари, заліки і екзамени, а також в сучасному інноваційному форматі — з використанням нових навчальних технологій; організацією проведення науково-дослідної роботи студентів, педагогічної практики; охороною праці та безпекою життєдіяльності в процесі здобуття освіти.

Дослідження багатогранних методик викладання спеціальних дисциплін говорять про те, що методика їх викладання вищій школі, управління даним процесом — є складною науково-практичною системною діяльністю викладача. Вона ґрунтується на класичних та інноваційних підходах до навчально-пізнавальної діяльності студентів і постійно вдосконалюється під впливом змін економічних та соціальних процесів в Україні. Вона дозволяє не тільки поглибити та інтенсифікувати процес пізнання студентами явищ навколишньої дійсності, а й наповнити процес гуманістичним, інтерактивним змістом. Підготовка такого не тільки магістра, але і можливого викладача спеціальних дисциплін — проблема політична, соціальна і психолого-педагогічна.

Принциповою особливістю названих проблем є також те, що при навчанні в магістратурі майбутніх спеціалістів: по-перше, враховуються психолого-педагогічні теоретичні знання отримані студентами в процесі вивчення навчальної дисципліни "Основи психології і педагогіки", їх само актуалізація з урахуванням методики викладання; по-друге, будова навчально-виховного процесу по модульному принципу передбачає траєкторію навчання через послідовність проміжних етапів, які включають всі види навчальної праці студента і завершенням поточного та підсумкового контролю. Це дозволяє надати навчанню магістрів систематичний характер і зробити навчально-виховний процес більш ритмічним, стимулювати навчально-пізнавальну активність студентів на протязі всього часу засвоєння спеціальних і психолого-педагогічних дисциплін; третє, зміст освіти магістра повинен орієнтувати на завдання модернізації навчального процесу у вищій школі, переходу її на дворівневу систему, використанням нових інноваційних освітніх технологій.

Психолого-педагогічний навчальний матеріал магістратури має бути підготовлений таким чином, щоб майбутній викладач, виходячи з психологічно-інтелектуальної підготовки навчальної групи, запитів студентів, мав можливість знайти свій особистий оптимальний варіант організації вивчення тієї, чи іншої навчальної дисципліни.

При яких умовах можна все назване реалізувати при підготовці магістра не тільки фахівця, але і викладача вищої освіти закрити без додаткового фінансування? Аналіз літературних джерел, наші дослідження свідчать, що це можна рішити за умов: по-перше, повернення лицем завідуючих, професорсько-викладацького складу кафедр до психолого-педагогічних дисциплін навчального процесу, особливо в магістратурі. В останніх нормативних документах, щодо вищої освіти, вони названі більше політико-економічною складовою, чим процесом освіти українців, майбутнім розвитком держави і суспільства. Підготувати майбутнього креативного фахівця зможе тільки інтелектуальний, творчо-креативний викладач, якого готує сучасна магістратура. Вимоги МОН України, щодо скорочення навчального часу, навчальних дисциплін при підготовці фахівців другого освітнього рівня підготовки не повинен торкатися психолого-педагогічних дисциплін. Це може призвести не тільки до зниження якості підготовки магістра, але і до поступової деградації суспільства, а це уже політика. Кому вона потрібна? Не підготовлений викладач — готує адекватного спеціаліста. Підготовка самодостатнього магістра, а значить і майбутнього викладача в освітній діяльності сучасного викладача магістратури; по-друге, вдосконалення наукової організації процесу підвищення кваліфікації викладачів магістратури; третє, підвищення ефективності педагогічної практики студентів магістратури; четверте, зобов'язати одну відповідальну кафедру в навчальному закладі не педагогічного спрямування за організацію і проведення практики, а не випускної кафедри; п'яте, бажано підвищити мотиваційний компонент викладацької діяльності, особливо в його матеріалізованому вигляді, хоча це практично не реально. Фінансові труднощі має кожен навчальний заклад. Шосте, підвищення ефективності діяльності шкіл, курсів, клубів передового досвіду викладацької діяльності.

Таким чином, ефективність педагогічного менеджменту сучасних ВНЗ має ряд системних проблем, які можна вирішити за умов підвищення сумісної управлінської діяльності викладачів, суб'єктів освітянської діяльності деканату, і, безпосередньо суб'єктів учіння. Їх інтерактивна сумісна діяльність — залог оптимізації і інтенсифікації навчального процесу, підготовки конкурентної спроможності випускника на ринку праці. Сучасні рекомендації МОН України повинні сприяти підвищенню якості вищої освіти, а не її занепаду. Політика не повинна змішуватися з педагогікою.

Джерела

1. Закон України "Про вищу освіту" № 1556-VII від 1.07. 2014 р.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187.
3. Лист МОН Українивід 13.03.2015 № 1/9–126.
4. Головатий М. Ф. Менеджмент недержавної системи освіти у новітній Україні: концептуальні засади у соціальній політиці // Наукові праці МАУП. – К., 2009. –Вип. 1 (20).
5. Найдьонов І. М. Викладання фінансово-економічних дисциплін: методика, технологія, управління. — К.: "Центр учбової літератури", 2014. — 730 с.
6. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом: Навч. посіб. — К.: Знання, 2006. — 365 с.

Н. І. НОВАЛЬСЬКА
канд. екон. н., ІМБ МАУП

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНО ОБУМОВЛЕНОЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ В ХХ СТОЛІТТІ

До початку 20 ст. в Україні сформовано основи української національної школи управління. Українська економічна та управлінська думка розвивалися у загальносвітовому контексті. Наприкінці XIX — на початку XX ст. в українській економічній літературі дістали обґрунтування питання державного регулювання економіки в умовах ринкових відносин, взаємодії державного централізму і самоврядування місцевих господарських органів. Були відображені і питання про можливості поєднання планових і ринкових основ в управлінні народним господарством. Відповіді на всі ці питання давалися з урахуванням досягнень західної економічної теорії. Одночасно розвивалася і теорія управління, зокрема школа наукового менеджменту.

Після жовтневого перевороту 1917 р. вітчизняна наука управління розвивалася в складі радянської. Науковці виділяють 7 етапів розвитку управлінської науки в радянській період.

Не слід забувати, що процес становлення і розвитку вітчизняного наукового менеджменту відбувався в складних історичних умовах. У відбудовний, а потім і в період реконструкції, при гострій недостачі ресурсів від науки в першу чергу була потрібна розробка чисто практичних указівок того, як варто планувати виробництво, стимулювати працю, працювати з найменшими витратами часу, матеріальних і коштів. Увагу вчених бути зосереджено на таких окремих проблемах, як раціональна організація робочого місця, удосконалення структури управлінського апарата, спрощення діловодства, створення простих і дешевих форм обліку і звітності, постановка контролю над виконанням завдань та ін. Багато робіт були присвячені дослідженню окремих функцій і методів економічного управління.

В цей період найсуттєвіший внесок в розвиток управлінської науки зробили: О. О. Богданов (Маліновський) (1873–1928), О. К. Гастєв (1882–1941), П. М. Керженцев (Лебедєв) (1881–1940), Є. Ф. Розмирович (1886–1953), Ф. Р. Дунаєвський (1887–1960), О. А. Єрманський (1866–1941), В. Я. Подгаєцький, Н. А. Вітке та ін.

На початку 20-х рр. були сформульовані "основні закони наукової організації праці" (НОТ). За матеріалами дискусій та літератури тих років можна виділити дві основні групи концепцій:

1) організаційно-технічний підхід — концепція "Організаційного управління" О. О. Богданова (Маліновського), "Фізіологічного оптимуму" О. А. Єрманського, "Вузької бази" О. К. Гастєва;
2) соціальний підхід — концепція "Організаційної діяльності" П. М. Керженцева (Лебедєва), "Соціально-трудова концепція управління виробництвом" М. А. Вітке, "Теорія адміністративної ємності" Ф. Р. Дунаєвського.

В 30–40 рр. XX ст. управління думка була спрямована на розв'язання проблем індустріальної бази суспільного виробництва; основні напрями досліджень пов'язані з теорією соціалістичної організації виробництва, організацією первинних виробничих ланок (робочих місць, дільниць, цехів, обслуговуючих господарств), методів і

форм організації виробництва на підприємствах, у т. ч. внутрішньогосподарське планування, диспетчеризація і облік.

В 40–50 рр. посилюється інтерес до зарубіжних розробок дослідження операцій, також впроваджується "математизація" наукових досліджень для розробки варіантів планових завдань. В Україні цими дослідженнями займалися рід науковців, серед яких слід відзначити В. М. Глушкова (1923–1982), В. Г. Чумаченка (нар. 1925).

В 1970–1975 рр. в Україні в Інституті економіки Академії наук почала діяти наукова школа з проблем системного підходу до управління.

В цей період В. М. Глушков на основі власної теорії інформаційних бар'єрів обґрунтував ідею безпаперової технології в управлінні. В наукових працях В. Терещенка містилися результати наукового вивчення теоретичних засад і практичного досвіду управління в умовах ринку.

В 70–80 рр. зростає усвідомлення неможливості реформування адміністративно-командної системи, визрівають ідеї про необхідність радикальної зміни економічних відносин, до корінних економічних реформ. В цей час такі міркування висловлювали Л. Абалкін, А. Аганбегян. І. Буніч та ін.

Розвиткові науки про менеджмент в Україні за часів незалежності сприяли праці відомих вітчизняних вчених Б. М. Андрушківа, Й. С. Завадського, А. П. Колота, А. І. Кредисова, О. Є. Кузьміна, Є. Г. Панченка, Ф. І. Хміля та ін.

Сучасна українська наука опинилася перед необхідністю переоцінки деяких теоретичних уявлень і концепцій минулого, осмислити масштабні проблеми економіки та управління, критично оцінити зарубіжний досвід менеджменту. Пошуки вітчизняних вчених поки що концентруються на проведені аналізу світових наукових досягнень, узагальненні досвіду економічно розвинених країн. Багато із існуючих теоретичних положень науки управління потребують перегляду у зв'язку зі зміною соціально-економічних умов функціонування організацій.

Протягом тривалого часу українська управлінська наука мала описовий характер. Нині ж вона повинна визначати способи ефективного управління господарюючими суб'єктами, випереджаючи практику.

Сучасна управлінська наукова думка в Україні розвивається відповідно до вимог часу. За роки незалежності вітчизняні науковці в галузі менеджменту зробили чимало. З'явилися потужні наукові напрямки в кадровому менеджменті (Г. Щокін, Г. Дмитренко), менеджменті зовнішньоекономічної діяльності та міжнародної торгівлі (А. Румянцев, І. Дахно), антикризовому управлінні (А. Чернявський), менеджменті фондового ринку (О. Мозговий).

Таким чином, як у всьому світі, так і в Україні відбувається постійний пошук ефективної системи управління організаціями, яка б відповідала сучасним умовам розвитку економіки та суспільства.

С. В. САВОЙСЬКА
канд. іст. н, докт. н. в гал. політол., КНУБА

ПРО ПОЛІТИКУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ІЗ РОСІЙСЬКИМ “ПРИСМАКОМ” (НА ПРИКЛАДІ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ)

У будь-якій політиці, зокрема й мовній, українська влада має керуватися національними інтересами, які тісно пов’язані з історією формування та розвитку українського народу, повноцінним функціонуванням української мови, поширенням комунікацій цією мовою на зросійщеному Півдні і Сході України. Від цього залежить, як: ефективно реформуватимуться усі сфери і галузі суспільно-політичного життя у сучасній Україні, розвиватимуться економічна, енергетична, культурна, інформаційна, освітня, наукова та інші галузі, здійснюватиметься мовна політика, чи буде вона українською і чи залишиться сучасна Україна унітарною, соборною і самостійною державою. Політику децентралізації в усіх сферах країни, за визначенням сучасного словника іншомовних слів, варто розуміти, як скасування або ослаблення централізації, передавання місцевим органам самоврядування частини центральної влади [7, *160*].

Політика децентралізації має певні успіхи у деяких демократичних федеративних або конфедеративних державах, коли у цю політику, яка проводиться на місцях, у регіонах та ін., не втручається центральна (союзна, федеральна та ін.) влада. Приміром, у швейцарському суспільстві, як зазначає С. Рудич, усі громадяни рівні у своїх правах, де не йдеться про взаємне проникнення культур, як це було в СРСР, та централізоване їх регулювання. Ця особливість швейцарців закріплена у Конституції у вигляді децентралізації [6, *192*], яка з українською політикою децентралізації, яку нам силоміць нав’язують Європейський Союз, проросійськи налаштовані політики в Україні і Росія, не має нічого спільного, позаяк Україна, на відміну від Швейцарії, не є багатонаціональною державою, бо не складається із окремих самостійних земель, де мешкають автохтонні нації. Це означає, що перед запровадженням політики децентралізації необхідно зважити на те, при яких обставинах була створена держава, яку вона має історію розвитку та наслідки від мовної та іншої політики.

Спочатку наведемо декілька прикладів з історії виникнення, розвитку та здійснення політики децентралізації у деяких закордонних державах. Приміром, у федеративній Бельгії, на відміну від конфедеративної Швейцарії, політика децентралізації має зовсім інше походження, історію, сутність, характер і значення. Тому децентралізація для бельгійців є деструктивним явищем, яке виявляється у тому, що кандидати до Федерального Парламенту та уряду обираються виборцями лише від їх мовної спільноти, а не усіма бельгійцями як мало б бути, і лише у певному регіоні. А це означає, що кандидати цієї важливої інституції відстоюють на федеральному рівні мовно-політичні, економічні, культурні, інформаційні, освітні, наукові, фінансові та інші проблеми лише своєї спільноти. Тобто, негативною стороною децентралізації Бельгії є відсутність національного електорату на федеральних виборах, спільної для усіх бельгійців офіційної мови, яка б їх об’єднувала в одну політичну націю. А це, на думку багатьох дослідників, не виключає, що на місці нинішньої федерації не з’явиться у майбутньому конфедерація [3].

Не краща ситуація із відносною децентралізацією у Канаді, яка знаходиться на межі розколу за мовно-політичною ознакою. Щоб подолати сепаретизм у Квебеку, федеральна влада Канади запровадила політику децентралізації, важливим кроком до якої стало ухвалення нового закону, — "Хартія французької мови", який дав можливість мешканцям Квебеку запровадити у регіоні одномовність і цим заборонив використання та існування двох мов [4, *61*]. Тобто, мовна і культурна політика децентралізації у вищезазначених державах запроваджувалася для того, аби зберегти їх територіальну цілісність, яка складається із завойованих або добровільно об'єднаних земель, яких в Україні не існує.

Враховуючи досвід закордонних країн у ділянці децентралізації, більшість українських науковців, зокрема Ю. Бадзьо, О. Бульвінська, П. Кононенко, О. Кривицька, О. Куць, Л. Масенко, Ю. Тищенко, О. Чаленко та ін., не схвалюють проросійську політику у сучасній Україні, яка наразі на державному рівні знаходиться у стані вичікування. Науковці наголошують, що мовна складова децентралізації не обговорюється ні на засіданнях у Верховній Раді, ні із тими політиками, які виступають проти децентралізації, ні з українським народом. Разом із тим, ідею децентралізації радо зутріли і підтримали політики з опозиційного блоку і Росія, які створили основу для запровадження у сучасній Україні політики децентралізації, що продовжує розколювати українську спільноту, загрожує її соборності та незалежності. В основу досягнення цієї стратегічної мети російські політики і науковці та проросійськи налаштовані політики в Україні поклали закон "Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин", який із самого початку його ухвалення визначив стратегію розвитку мовної молітики на далеку перспективу. Свідченням цього є й інший закон "Про засади державної мовної політики", який загальмував процес консолідації українського народу і політикуму на основі єдиної української мови як державної. Про це влучно висловився відомий американський науковець Білл Мартіні, який зауважив, що "майбутнє нації залежить від утвердження на спільній мові. Єдина офіційна англійська мова допоможе нам спільно йти вперед. Якщо комусь не подобаються американські закони, нехай повертається до тієї країни, із якої він приїхав" [5, *39*]. Цей вислів може бути прологом до української політики і мови, яка, як і англійська у США та французька у Франції, має зцементувати український народ та об'єднати його на основі однієї для усіх спільної української мови.

Тобто, децентралізація має дві сторони: для одних вона відіграє позитивну роль, для інших — негативну. У такому разі виникає декілька риторичних запитань: чи потрібна децентралізація українському народу; як функціонуватиме економіка у децентралізованій Україні; що буде з інформаційною, культурною та мовною політиками у зросійщених регіонах країни; чи поширюватимуться комунікації українською мовою як єдиною державною/офіційною на Півдні і Сході країни; чи залишиться Україна унітарною, соборною і самостійною державою, якщо політика децентралізації усе-таки буде проведена? Утім, ці питання, які тісно пов'язані із мовною політикою, економікою та мовно-культурними проблемами регіонів, ні влада, ні політики належним чином не обговорюють і не пояснюють їх суті. Разом із тим, політика децентралізації протискалася на законодавчому рівні та нав'язувалася українському народу із метою надання окупованим територіям особливого статусу, із чим прямо пов'язане вільне запровадження та використання будь-якої мови на місцях, зокрема й російської. Ідея поширення російської мови полягає у подальшому цілеспрямованому російщенні українського народу, зміні його свідомості, культури, історії, яка зберігає "політику пам'яті, що, за словами О. Волянюк, трактується як центральна ланка сучасних протестних рухів" [2, *184*].

Відомо, що Південь і Схід сучасної України, які політизовані проросійськи налаштованими політиками, розколотий за ознакою україномовності та російськомовності. Така інакшість в умовах політики децентралізації навряд чи допоможе розв'язати внутрішні проблеми, наблизити Україну до НАТО та безвізового режиму із Європейським Союзом. Скоріше за усе навпаки: вона використовується антиукраїнськими політиками, аби поглибити розкол між мешканцями полярних регіонів за мовною і культурною ознаками. У разі запровадження політики децентралізації мешканці східної і південної України можуть не мати доступу до україномовних шкіл, яких може просто не вистачати для усіх бажаючих або не бути на території їх проживання. Так, із завершенням децентралізаційної реформи у сучасній Україні ми можемо отримати "другу Швейцарію", яка не складається із окремих автохтонних земель, де мешкають "нації", які самотужки розвивають місцеву інфраструктуру, наповнюють казну, мають власне військо, захищають національну мову та піклуються лише про власні інтереси і цінності. Тобто, якщо у децентралізованій Україні місцевим радам буде дозволено запроваджувати у якості державної/офіційної будь-яку мову, то на Закарпатті вербальні комунікації можуть бути поширені угорською, русинською і румунською мовами, де не залишиться місця для української мови навіть у статусі єдиної державної. На Буковині за рішенням місцевих рад вербальні і символічні комунікації можуть проводитися румунською мовою, яка тут є регіональною, а на Півдні і Сході країни — лише російською. Із цього приводу Є. Боднар зауважує, що "влада має робити усе, що від неї залежить, аби не активізувати ті відмінності, які можуть посилювати конфлікти, робити їх "політично опуклими" та "емоційно забарвленими" [1]. Тобто, із запровадженням політики децентралізації мовне середовище, за винятком Галичини та деяких областей центральної України, може бути не українським, оскільки за українською мовою може бути закріплена нова функція — не реалізованої до кінця і незатребуваної мови, якщо зважити, що україномовному мешканцю у зазначених регіонах потрібно буде навчатися (за браком україномовних шкіл та належної роботи) та послуговуватися регіональною мовою: на Закарпатті — угорською і русинською, на Буковині — румунською, а на Півдні і Сході — російською тощо.

У зв'язку із зазначеним робимо висновок, що централізована модель господарювання та вирішення мовного питання є більш прийнятна для української спільноти та її незалежності ніж децентралізація. Тому децентралізація, яка системно нав'язується українському народу відомими європейськими політиками і Росією, є небезпечною як така, яка може поновити та підсилити мовно-політичні конфлікти у сучасній Україні, спровокувати нову хвилю мовно-політичних сепаратизмів та розкол за мовною та релігійною ознаками. Щоб послабити Україну із середини, упродовж усіх років незалежності проросійськи налаштовані політики нав'язували регіоналізацію і федералізацію, а тепер — децентралізацію та особливий статус для Донбасу, який намагаються надати захопленим Росією українським землям. Аби захистити українську незалежність від російського націоналізму і сепаратизму, необхідно спрямувати стратегічні зусилля не на децентралізацію, а на модернізацію усіх сфер життєдіяльності українського суспільства.

Джерела

1. Боднар Є. Мовні конфлікти та конструювання етнічної і національної ідентичності (13 травня 2009) / Боднар Є. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www. naub. org. ua
2. Волянюк О. Ретроспективні виміри політики: нові напрямки дослідження // Політика і духовність в умовах глобальних викликів. Політичні науки та методика викладання

соціально-політичних дисциплін. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22. [Відпр. ред. О. В. Бабкіна]. — К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 2014. — С. 181–187.
3. Віллі Фотре. Бельгія: невдала політика у сфері мовного розмаїття / Віллі Фотре [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www. day. kiev. ua/uk/article/svitovi-diskusiyi/belgiya-nevdala-politika-u-sferi-movnogo-rozmayittya.
4. Обиденкова А. Провінція Квебек у системі канадського федералізму // Вісник Московського університету. — Москва: Видавництво Московського університету, 2001. — березень-квітень № 2. — Серія 12. — С. 53–69.
5. Погрібний А. Світовий мовний досвід та українські реалії: Інститут відкритої політики. — Київ, "Медобори" (ПП Мошак М. І.), 2003. — 72 с.
6. Рудич С. Швейцарія: суспільно-політичний устрій // Наукові записки / Збірник. — К.: ІПіЕНД, 2004 / Сер. "Політологія і етнологія". — Вип. 25. — С. 192–201.
7. Сучасний словник — мінімум іншомовних слів: Близько 9000 слів / уклали: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. — К.: Довіра, 2008. — 798 с.

Р. О. СИРОТЕНКО
аспірант, МАУП, Вищий адміністративний суд України

Р. П. КАЙДАШЕВ
д-р юрид. н., канд. техн. н., заслужений економіст України, ІП МАУП

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОСТІ ВЛАДИ: ЧАС ТА СТРОКИ В КОДЕКСІ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

У сфері публічно-правових відносин суди здійснюють контроль за діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо фізичних і юридичних осіб, інших суб'єктів правовідносин, які виникають під час виконавчо-розпорядчої діяльності публічної адміністрації. Таким чином, судовий контроль є одним із засобів забезпечення законності в діяльності публічної адміністрації, що здійснюється судовою владою. Це повноваження судової гілки влади випливає зі ст. 55 Конституції України, згідно з якою кожному гарантується судовий захист його прав і свобод. Рішення і дії (або бездіяльність) органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань і посадових осіб можуть бути оскаржені до суду [2, с. 63].

З іншого боку, судовий контроль не можна обмежувати лише діяльністю, пов'язаною з захистом прав, свобод та інтересів осіб судовою гілкою влади. Однак, основною формою реалізації контрольної функції органів судової влади в адміністративному процесі є здійснення перегляду судових рішень судами вищих інстанцій. У першому і другому випадку має місце судовий контроль, однак його мета, завдання, стадії та інші елементи будуть різними.

Судовий контроль — це самостійна правова форма здійснення судової влади. При здійсненні судового контролю встановлюється один основний факт — чи є законною дія (бездіяльність) або акт відповідного органу, посадової особи. У зв'язку з чим слід зазначити, що судовий контроль не є специфічною функцією правосуддя, а є на рівні із правосуддям особливою формою реалізації судової влади в Україні. На нашу думку, судовий контроль є способом забезпечення дисципліни та законності у державі, адже він здійснюється з метою встановлення відповідності рішень та дій суб'єктів правовідносин вимогам закону, певним стандартам та правилам поведінки. Така відповідність перевіряється судом під час здійснення правосуддя.

Інтеграція України в Європейський правовий простір сприяла створенню адміністративної юстиції, окремої спеціалізованої системи адміністративних судів, яка входить до системи судів загальної юрисдикції. Метою створення нової судової вертикалі було впровадження швидкого та ефективного механізму контролю за законністю й обґрунтованістю рішень і дій державних органів посадових осіб і державних службовців, у разі їх оскарження до суду. Кодекс адміністративного судочинства, в ч. 2 ст. 2 якого визначено предметну компетенцію адміністративних судів, а саме можливість оскарження будь-яких рішень, дії чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конститу-

цією чи законами України встановлено інший [3, с. 75]. Тобто, створення адміністративних судів в нашій державі забезпечило ефективність реалізації функції судового контролю за діяльністю суб'єктів владних повноважень.

Майже всі правові аспекти адміністративного судочинства пов'зані з часом та строками, які досить часто бувають суб'єктом і об'єктом дослідження під час судового контролю. Процесуальне і матеріальне право фіксує чіткі строки розгляду справи першою інстанцією, подачі апеляційних та касаційних скарг на рішення попередніх судів, їх розгляд, терміни підготовки справи до розгляду, подання сторонами у справі заперечень та додаткових документів, які можуть мати вирішальну роль у винесенні рішення, та чимало іншого. Як приклад — робота М. І. Смоковича [4, с. 32].

В адміністративному процесі відображається велика кількість часових параметрів практично любої юридично-значимої діяльності: її інтенсивність, тривалість, безперервність.

У зв'язку з цим, дослідження проблеми часу та строків в адміністративному праві та судовому контролі публічної влади є достатньо актуальним. Тому "технологія забезпечення публічності влади: час та строки", розглядається як інструмент впливу на владу та забезпечення її прозорості.

Матеріали і методи технології. У якості методології дослідження виступає діалектична теорія пізнання, що включає в себе комплексний аналіз атрибута часу. Також застосовані принципи історичного пізнання: історизм, наукова обґрунтованість, соціальний підхід з урахуванням світобачення і пріоритета загальнолюдських цінностей.

Емпіричну базу склав аналіз судової практика та статистичні данні Вищого адміністративного суду України.

Результати. У сучасній філософії і соціології виявлені нові грані феномена часу, адаптовані раніше відомі науці часові поняття і підходи до адміністративного права і процесу. До них відносяться: розрізнення реального та ідеального часу, виділення натурально-природніх (фізичні, біологічні), соціальних (історичні, економічні, правові), індивідуальних (психологічних), об'єктивних часових форм.

Особливе значення при навантаженні на суддю визначають фізичні можливості, які регламентуються чинним законодавством: закон України "Про державну службу"; закон України "Про судоустрій і статус суддів"; Кодекс законів про працю України.

На теперішній час необхідно зважувати ще один вагомий фактор навантаження на роботу сучасної "Феміди" — не прогнозований суспільний тиск. Ця детальна роздільність соціальних та правових параметрів дають змогу оцінити реальну необхідність дослідження часу та строків в адміністративному процесі та судовому контролі над публічною владою.

Підсумовуючи викладене, наведене вище дозволяє зробити деякі узагальнення:

Судовий контроль в адміністративному процесі є самостійною правовою формою здійснення судової влади судами адміністративної юрисдикції у встановленій процесуальній формі. Судовий контроль в адміністративному процесі має свої властивості які полягають у тому, що: 1) судовий контроль є засобом забезпечення законності в державі; 2) цей вид діяльності здійснюється лише судами під час розгляду публічно-правових спорів; 3) закон (КАСУ) встановлює особливий процесуальний порядок його здійснення; 4) за наслідками здійснення судового контролю приймається судове рішення.

Один з критеріїв оцінки це час (строк, термін). Для балансу між суспільством і публічною владою (частиною якої є і судова влада), було сформульовано най-

дискусійний термін — “розумний строк” [1, с. 1] — найкоротший строк розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для надання своєчасного (без невиправданих зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах.

Джерела

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // zakon5. rada. gov. ua/laws/show/2747–15. — Ст. 1.
2. Кайдашев Р. П. Перегляд судових рішень та судовий контроль в адміністративному судочинстві України / Р. П. Кайдашев // Наука і правоохорона — 2014. — № 3. — С. 63–69.
3. Хотенець В. М. Апеляційне провадження // Нове у кримінально-процесуальному законодавстві України. — Харків, 2002. — С. 75–90.
4. Смокович М. І. Теоретико-практичні проблеми застосування строку звернення до адміністративного суду / М. І. Смокович // Вісник Вищого адміністративного суду України. — 2011. — № 2. — С. 32–44.

Г. І. СКИБА
канд. екон. н., ІМЕФ МАУП

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

На сучасному етапі розвитку суспільства, при переході до ринкових відносин, великого значення набуває система заходів, спрямованих на вдосконалення управління.

Державне регулювання бухгалтерського обліку — комплекс заходів законодавчого виконавчого та контролюючого характеру, за допомогою яких державними органами здійснюється методологічне, методичне та організаційне забезпечення функціонування системи бухгалтерського обліку в Україні. Державне регулювання обліку спрямоване на створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств, захищають інтереси користувачів і гарантують їм забезпечення доступу до інформації, що міститься у фінансовій звітності, яка здатна дати об'єктивну картину фінансового стану та результатів діяльності суб'єкта господарювання.

Питання керування обліком перебувають у віданні вищих органів державної влади та органів державного управління. Організація єдиної системи господарського обліку перебуває у віданні Кабінету Міністрів України.

Реформа системи бухгалтерського обліку піддана впливові об'єктивних факторів і обставин, характерних для перехідного періоду розвитку економіки країни. Істотним об'єктивним фактором, що впливає на процес реформування бухгалтерського обліку, є його адміністративний характер: високий ступінь державної регламентації бухгалтерського обліку, а також виконання функції забезпечення постійно мінливих фіскальних інтересів держави.

Одна з основних задач процесу реформування — створення системи нормативного регулювання бухгалтерського обліку і звітності, що відповідає вимогам користувачів фінансової інформації в ринковій економіці і являє собою результат взаємодії інститутів ринкової економіки по розробці і встановленню правил ведення бухгалтерського обліку і складання звітності.

Крім того, система нормативного регулювання перехідної економіки повинна являти собою якийсь компроміс між системою регулювання, адекватної вже сформованим, цивілізованим ринковим відносинам, для яких характерний високий рівень професіоналізму бухгалтерського і фінансового персоналу, здатного до прийняття ефективних управлінських рішень у нестандартних ситуаціях, що постійно міняються в господарських умовах виходячи з основних принципів, сформульованих законодавством, що бере на себе відповідальність за прийняті рішення, і системою регулювання, суть якої полягала у твердій тотальній регламентації і наявності докладного інструктивного матеріалу.

Управління веде бухгалтерський облік відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, а також інших нормативно-правових актів щодо ведення бухгалтерського обліку, в тому числі з використанням уніфікованої автоматизованої системи бухгалтерського обліку та звітності. Здійснює поточний контроль за:

- дотриманням бюджетного законодавства при взятті бюджетних зобов'язань, їх реєстрації в органах Казначейства та здійсненням платежів відповідно до взятих бюджетних зобов'язань;
- правильністю зарахування та використання власних надходжень бюджетної установи;
- веденням бухгалтерського обліку, складенням фінансової звітності, дотримання бюджетного законодавства та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, а також інших нормативно-правових актів щодо ведення бухгалтерського обліку бухгалтерськими службами бюджетних установ, які підпорядковані Міністерству.

Вітчизняна система бухгалтерського обліку характеризується державною формою управління та регулювання. Згідно зі статтею 6 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" державне регулювання обліку та фінансової звітності здійснюється з метою:

- створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх;
- удосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності [1].

Безпосередньо на підприємствах, в організаціях та установах організацію бухгалтерського обліку за Законами України покладено на власників (керівників) цих підприємств. Вони відповідають за його організацію.

В Законі "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" одним із завдань облікової політики конкретного підприємства, є складання та подання фінансової звітності як результативного завдання ведення обліку, що не є основною метою діяльності, якою є виробнича діяльність. Саме для здійснення ефективного управляння виробничою діяльністю всередині підприємства, його структурними підрозділами, повинен служити управлінський облік. Законом встановлюються основні принципи функціонування управлінського обліку, згідно якого у відповідності до особливостей організації діяльності підприємство самостійно розробляє систему і форми управлінського обліку, звітності та контролю господарських операцій; затверджує правила документообігу і технологію обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків і регістрів аналітичного обліку з метою включення на основі єдиних методологічних засад інформації управлінського обліку до фінансової звітності [1].

Сучасні напрями до регулювання економічного розвитку України, приведення системи обліку з міжнародними обліковими стандартами та урахування рівня економічного розвитку спричинюють перегляд нормативно-правової бази. Будучи відкритою системою бухгалтерський облік необхідно привести у відповідність чинному законодавству: переглянути порядок формування обліково-аналітичної інформації та відповісти на запити користувачів. Указані відомства вживають заходів для посилення контрольних функцій бухгалтерського обліку, підвищення професійного рівня кадрів і ролі бухгалтерських служб у забезпеченні ефективності виробництва, здійснюють контроль за додержанням підпорядкованими підприємствами правил ведення бухгалтерського обліку, аналізують бухгалтерську звітність. Таким чином, на галузевому рівні міністерствами та відомствами здійснюється як методологічне, так і організаційне керівництво бухгалтерським обліком.

Джерела

1. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", від 16.07.1999 р. № 996-IV (зі змінами та доповненнями).

С. В. СТАСЮК
канд. юрид. н., ІП МАУП

РОЗСТРОЧЕННЯ ТА ВІДСТРОЧЕННЯ ПОДАТКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ РЕКОМЕНДАЦІЙНОГО МЕТОДУ ФІНАНСОВОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Еволюційні процеси у сфері оподаткування в Україні набирають стрімких обертів. Саме від якості адміністрування податків та зборів залежить ефективність та повнота наповнення Зведеного бюджету України. Традиційним вважається застосування державою методів волевиявлення щодо мобілізації грошових коштів до бюджетів усіх рівнів, адже учасники податкових правових відносин завжди є нерівними у своїй взаємодії. У той же час, все більшої актуальності набувають правові процеси, які не пов'язані з державним примусом. Останні дозволяють досягати суспільно значущої мети шляхом рекомендацій, пошуком механізмів наповнення бюджетів альтернативними правовими методами, у зв'язку із чим встановлюється взаємоприйнятий суб'єктами податкових правових відносин баланс інтересів та значущих дій.

Саме тому, є актуальним дослідження розстрочення та відстрочення податкових зобов'язань як реалізації рекомендаційного методу фінансового права, який, на нашу думку, недостатньо ефективно застосовується у практичній діяльності органів Державної фіскальної служби в Україні. Одночасно, даний правовий процес як процес реалізації податкових правових норм не досліджений науковцями у сфері права у повному обсязі. Це унеможливлює його свідоме та потребове застосування як дієвого правового механізму мобілізації коштів до бюджетів усіх рівнів, а також способу впливу на правосвідомість платників податків задля безумовного виконання останніми податкового обов'язку.

Методологічну основу можливості дослідження розстрочення та відстрочення податкових зобов'язань платників податків як процесів реалізації рекомендаційного методу фінансового права стало можливим завдяки науковим дослідженням таких учених як Н. М. Коркунов, С. І. Лучковська, Г. В. Россіхіна, Л. К. Царьова, Т. О. Чернадчук та інші.

У практичній діяльності органів Державної фіскальної служби України з часів незалежності спостерігається хворобливе намагання забезпечити надходження до бюджету любою ціною. З одного боку, це прагнення обумовлене основними завданнями та функціями даної державної структури. З іншого боку, така тенденція завуальовує увагу контролюючого органу до загальної економічної ситуації у країні, процесів динаміки фінансово-економічної діяльності суб'єктів підприємницької діяльності при наявності відсутності порушень чинного податкового законодавства України тощо.

Як зазначає Г. В. Россіхіна, фінансове правозастосування є владною діяльністю компетентних уповноважених державних органів (їх посадових осіб), яке здійснюється на підставі принципів законності, доцільності, обґрунтованості в строго встановленому процесуальному порядку і спрямоване на прийняття індивідуальних фінансово-правових актів, та має своєю метою реалізацію норм фінансового права у зв'язку із здійсненням фінансового контролю, притягненням правопорушників до

фінансової відповідальності, розглядом скарг учасників фінансових правовідносин тощо [4, *159*]. Л. К. Царьова акцентує увагу, що податкове зобов'язання виникає не з волі зобов'язаної особи — платника податків, а згідно з покладеним на платника обов'язком, встановленим імперативними приписами норм податкового законодавства [5, *66*]. Н. М. Коркунов стверджує, що право може обійтися і без примусу, і не всяке право може здійснюватися через примус [1, *95*]. Так, податковий орган може приймати рішення про розстрочення та відстрочення податкового зобов'язання платника податків. Відповідно до вимог п. 1 ст. 100 Податкового кодексу України розстрочення податкових зобов'язань — перенесення строків сплати платником податків його грошових зобов'язань або податкового боргу під проценти, розмір яких дорівнює розміру пені. Якщо до складу розстроченої суми входить пеня, то для розрахунку процентів за користування податковим кредитом береться сума за виключенням суми пені [3]. Відстрочення податкових зобов'язань представляє собою перенесення сплати основної суми податкових зобов'язань платника податків на умовах податкового кредиту без урахування сум пені під проценти, розмір яких не може бути меншим, ніж ставка Національного банку України.

Податкове адміністрування покликане виробляти новітні форми податкових правових відносин, які базуються на високому ступені правосвідомості платників податків та законності з боку дій контролюючого органу. Саме податкове адміністрування покликане забезпечити своєчасне адміністрування податкового боргу, і можливість розстрочити або відстрочити його є правом платника податків, а не його обов'язком.

Платник податків, який звертається до контролюючого органу із заявою про розстрочення, відстрочення грошових зобов'язань, вважається таким, що узгодив суму такого грошового зобов'язання. Як зазначає С. І. Лучковська, окрім методу владних приписів, фінансово-правовому регулюванню властиві й інші методи: узгодження, рекомендації, координації і т. п. [2, *30*]. Підставою для розстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу платника податків є надання ним достатніх доказів існування обставин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, що свідчать про наявність загрози виникнення або накопичення податкового боргу такого платника податків, а також економічного обґрунтування, яке свідчить про можливість погашення грошових зобов'язань та податкового боргу та/або збільшення податкових надходжень до відповідного бюджету внаслідок застосування режиму розстрочення, протягом якого відбудуться зміни політики управління виробництвом чи збутом такого платника податків.

Розстрочення та відстрочення податкових зобов'язань надає можливість досягнення суспільно корисних результатів у діяльності учасників податкових правових відносин. Адже, як зазначає Т. О. Чернадчук, філософське розуміння відносин використовується при визначенні суспільних відносин. Однак, при цьому враховується специфіка власне суспільних відносин, суб'єкти яких мають спільну природу не в якості фізичних або біологічних істот, а в якості діячів, які здійснюють усвідомленні і ціннісні значущі з позиції суспільства акти поведінки [6, *47*].

Бюджет отримує стабільні надходження у якості розстрочених або відстрочених платежів, що є більш прийнятним для здійснення фіскальної функції держави, ніж боротьба із накопиченням податкового боргу, яка інколи носить невдалий характер у зв'язку із неможливістю описати та реалізувати майно підприємства завдяки його відсутності. Одночасно підприємство має можливість продовжити свою фінансово-господарську діяльність, розвиватись і добровільно погасити податкові зобов'язання перед бюджетом. Таким чином, на нашу думку, вбачається доцільним більш широ-

ко застосовувати органами Державної фіскальної служби рекомендаційного методу регулювання податкових правових відносин шляхом безперешкодного та законного надання розстрочення та відстрочення податкових зобов'язань платникам податків.

Джерела

1. Коркунов Н. М. Лекции по общей теории права. — 8-е изд. / Н. М. Коркунов. — СПб.: Изд. Юрид. кн. маг. Н. К. Мартынова, 1909. — 102 с.
2. Лучковська С. І. Фінансове право: навч. посібник [для студ. економ. спец. вищих навч. закладів] / С. І. Лучковська. — К.: КНТ, 2010. — 296 с.
3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www. zakon. rada. gov. ua.
4. Россіхіна Г. В. Застосування фінансово-правових норм: монографія / Г. В. Россіхіна. — Х.: "Цифрова друкарня № 1", 2013. — 400 с.
5. Царьова Л. К. Проблеми визначення правової природи деяких зобов'язань у сучасний період розвитку фінансового права // Фінансове право у XX сторіччі: здобутки та перспективи: матер. Міжнародної науково-практичної конференції, 4–7 жовтня 2011 року. — Київ: НДІ фінансового права, 2011. — С. 65–68.
6. Чернадчук Т. О. Актуальні питання інформаційних правовідносин у банківській сфері: монографія / Т. О. Чернадчук; заг. ред. д. ю. н., проф. Арістової І. В. — Суми: "Сумський національний аграрний університет", 2011. — 162 с.

В. М. ТІМАШОВА
канд. юрид. н., докторант, НПУ ім. М. П. Драгоманова

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВЛІННЯ, УПРАВЛІННЯ Й АДМІНІСТРУВАННЯ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ РЕФОРМ

"В основі дії лежить вибір, а в основі вибору лежить відповідне міркування, спрямоване на досягнення мети", писав свого часу Аристотель.

Першою проблемою, яка на перший погляд видається несуттєвою, є те, що часто в урядово-управлінських документах і законодавчих актах не розуміють або плутають такі поняття, як "еволюція", "революція" і "реформа". Італійське слово reformare означає "переробка чогось, що вже існує", його переорієнтування, переоблаштування, переобладнання, переформатування. Перш ніж щось реформувати, потрібно з'ясувати, в чому полягає це "пере..", тобто реформування. Після цього нагальними постають два питання: 1) де мають відбуватися реформи; 2) що за чим маємо реформувати [1, *36–37*].

Відповіді на ці важливі дає професор І. М. Варзар, послуговуючись своєю сферною теорією, яка ґрунтується на тому, що за кількістю груп життєвих потреб та інтересів людини (харчування, одяг, житло, розмноження, спілкування) можна виокремити й відповідну кількість сфер її суспільної життєдіяльності — економічну, духовну політичну, культурну, етноісторичну. Всередині цих сфер та у просторі між ними через інтеграцію і взаємопов'язаність життя утворюється численна кількість галузей суспільної життєдіяльності людини. Наприклад, усередині економічної сфери існують різноманітні промислові, інфраструктурні галузі, галузь природокористування і т. д. Серцевиною цих перелічених реформаційних об'єктів (сфер, галузей, проблем) є три структурні елементи: 1) відносини людей стосовно важливих для них потреб та інтересів у певній сфері, галузі, проблемі; 2) інститутів, які утворюють люди, прагнучи зафіксувати на свою користь ці відносини з приводу потреб, інтересів, проблем; 3) ідеології — сукупності поглядів людей на свої відносини у певній сфері, галузі, проблемі життєдіяльності та утворені з їх приводу інститути [2, *94*]. Що стосується реформ, то І. М. Варзар за горизонталлю виокремлює сферні, галузеві, проблемні, а за вертикаллю — структурні реформи (названих вище відносин, інститутів, ідеології в усіх всемислимих сферах, галузях і проблемах життєдіяльності). Підсумовуючі та синтезні реформи (так звані "системні") — виявляються за діагоналлю.

Здійсненням цих реформ займаються три типи політичних кратологів — правлінці, управлінці й адміністратори. Напередодні започаткування доленосного реформаційного процесу ці політичні кратологи в різних взаємодіях і взаємовпливах формують образ політичного часу в країні, тип її політичної системи та вибудовують модель політико-культурного середовища. Їх праця (в ідеалі) повинна бути консолідованою і спрямованою на результат. Цей процес відбувається, як мінімум, на трьох рівнях.

Перший рівень — правлінський. На цьому рівні — ніякого ручного управління з урахуванням своїх "любих серцю" потреб, а тільки загальноціннісні ідеї, концепції і бачення перспективи. В українських умовах парламентсько-президентської респу-

бліки напрацюванням цього першого правлінського рівня є Послання Президента до парламенту і народу.

Другий рівень — управлінський. На підставі плідних і перспективних реформістських ідей урядові кратологи створюють і попередньо апробують в парламенті (і ЗМІ) профільні (галузеві, проблемні) програми реалізації (опредмечування) зазначених цілей. Щорічні "Програми дій уряду" мали б складатися з кількох реформаційних програм, які прояснювали б задум, зміст, ціль та орієнтири задуманих або проголошених реформ в тій чи іншій сфері життя народу.

На цьому етапі важливим є підготовка й прийняття управлінських рішень. Управлінські рішення мають певні ознаки. По-перше, вони повинні виражати потреби, інтереси, проблеми певних груп і верств населення. По-друге, вони приймаються органами управління або керівником (лідером), який наділяється певними повноваженнями. По-третє, вони мають обов'язкову силу для тих, кому адресовані, тобто вони є директивними, прийнятими на державному рівні [3, *85*].

Третій рівень — це практика реалізації програмних документів другого рівня. Конкретику цих програм доводять до місця й об'єктів впровадження. Основна урядовуюча функція — адміністративна конкретизація та профільна деталізація реформаційного процесу в конкретній місцевості та безперервне інформування центру.

Логічним постає запитання: що буде в разі, якщо спільні зусилля правлінців, управлінців, адміністраторів будуть: 1) продуктивними і результативними; 2) програма започаткування й проведення реформ не запрацює, тобто не дасть реальних, позитивних результатів?

У першому випадку країна просувається вперед, розвивається і нарощує м'язи в усіх сферах суспільного буття, оскільки вирішуються й задовольняються потреби й інтереси людей, загалом суспільства. У другому — спрацьовує соціологічний закон: не задоволені потреби і не реалізовані свого часу інтереси не здаються до архівів історії, а лише глибше занурюються в соціальний ґрунт, накопичуючись там задля того, щоб у будь-який момент, як правило, найнесподіваніший для центральної державної влади, вибухнути Майданом [4].

Джерела

1. Варзар І. М. Радикальні реформи — єдиний порятунок для України / І. М. Варзар // Політичний менеджмент. — 2009. — № 1. — С. 34–48. С. 36–37.
2. Варзар І. М. Розмислові тези про колишні намагання посильно вирішувати деякі засадничі проблеми політичних наук / І. М. Варзар // Вісник львівського університету. Серія "Філософсько-політологічні студії". — 2011. — Вип. 1. — С. 97–103.
3. Афанасьев В. Г. Научное управление обществом / В. Г. Афанасьев. — М.: Мысль, 1970. — 201 с. — С. 85.
4. Тімашова В. М. Структурно-функціональні співвідношення в дуалітеті "політична сфера — політична система": ціннісно-регулятивні та управлінські аспекти / В. М. Тімашова // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. — 2013. — Вип. 12. — С. 66–72 (Серія "Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін").

А. І. ТКАЧУК
канд. іст. н., доц., ХІ МАУП

ТРАДИЦІЇ Й ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Актуальним завданням для функціонування України як демократичної, правової держави, зорієнтованої на громадянське суспільство є необхідність нового розуміння й трактування ролі та значення публічної влади.

Втім, Україна має давні традиції демократичного публічного врядування. Їх осмислення, розуміння особливостей, тенденцій розвитку на різних етапах, дозволить здійснити трансформації системи публічної влади і управління з орієнтацією на світові стандарти з урахуванням вітчизняних традицій. Тим більше, що науковці до одного із основних складників генетичного коду українського народу відносять, так звані, самоврядні потенції української ментальності [1, с. 134]. Мається на увазі, здатність навіть за найнесприятливіших умов знаходити різноманітні індивідуальні й громадські форми раціонального господарювання, що є формою боротьби за виживання; про бажання свободи, вільної самодіяльності особистості (не хотіння "знати не ні царя ні пана", М. Костомаров); про досить високий ступінь громадсько-політичної самоорганізації українського народу (починаючи з вічових часів й далі); про витворення в Україні унікальної народної правосвідомості, яка особливо в сприятливі часи стверджувала право конкретної людини на свободу, землю, власність, працю, вільне господарювання (вічова законотворчість, копні суди, братське судочинство, трансформація магістратських судів у бік звичаєвого права, національно-своєрідний характер земства і таке інше); про здатність до громадсько-політичної творчості "знизу", потенційну громадсько-політичну творчу енергію українського народу та інше.

Самоврядні потенції української ментальності — невід'ємна частка історичного "образу" українського народу, належать до базових рис українського народу, знаходять віддзеркалення в ментальності сучасного українця, в суспільно-політичних реаліях українського сьогодення [2, 76].

Самоврядування в України має глибокі витоки. Зокрема, сягає общинного самоуправління часів Київської Русі. Поряд із сильною владою Великого Київського князя уживалися елементи родового та племінного устрою. Самоврядування на Русі розвивалося на основі звичаєвого права й знаходило вияв у віче [4]. У багатьох містах Русі воно було значною силою, при цьому роль віче у житті тогочасного суспільства оцінюється по-різному [3]. Існував розподіл повноважень між вічем і обраними на ньому органами й посадовими особами. Віче обирало посадових осіб і вирішувало виробничі справи, відало питаннями війни, миру, судочинства та ін. [4]. З посиленням князівської влади віче поступово втрачало свою роль, але в гострих ситуаціях, особливо під час криз, за ним залишалася вирішальне слово [3].

У віддалених сільських місцевостях адміністративні функції брала на себе громада [3]. Громада визначала методи господарювання, податки, розміри платежів та ін. Суб'єктами міського самоврядування була міська громада, а сільського — сільська. Вона розпоряджалася землею, представляла інтереси у відносинах з іншими громадами [4].

У період литовсько-польської доби місцеве самоврядування виразилось у формі війтівства. У великокнязівських містах поряд з органами місцевого самоврядування функціонувала старостинська адміністрація. Війтів обирали на міських вічах. Важливе значення для розвитку місцевого самоврядування мало введення магдебурзького права. Запроваджувався магістрат, який обирався. Складався він з двох колегій — ради (адміністративний орган) та лави (судовий орган). Очолював колегію війт, який обирався жителями міста й затверджувався польським королем [4].

Порівняно слабий розвиток міського самоврядування певною мірою компенсувався створенням братств та значною роллю козацтва і сільських общин. Економічні труднощі та постійна загроза нападу кочівників примусила українців виробити ефективну систему самоврядування, яка дозволяла поєднувати господарювання з постійною готовністю до військових дій [3]. Поява козацтва, братств свідчать про самоорганізуючі потенції українського народу, самоврядні управлінські традиції, які знайшли вияв у таких самобутніх українських явищах. Вони демонстрували спроможність налагоджувати самозахист у різних сферах життя, організувати допомогу нужденним, хворим, відкривати школи тощо. Так, братства, "братський дух" набрали всенародного характеру [4].

Військова, козацька організація, також була сформована "знизу" з представників різних соціальних верств. Виникнення козацтва демонструвало потужне прагнення до самовизначення, спроможність досягти свободи, реалізуватись в умовах бездержавності, залежного існування. Українці на основі козацьких традицій створили самоврядну військову організацію, яка протягом довгого часу виконувала державні функції [4]. За часів існування козацької держави місцеве самоврядування набуло особливих форм, що було пов'язано із її полково-сотенним устроєм. Полки були одночасно військовими та адміністративними одиницями, й користувалися самоврядуванням [4]. Оригінальні козацькі самоврядні громади були одночасно військовою і політичною організацією. Козацтво зробило значний внесок у становлення української державності, у захист національних інтересів, формування демократизму в складних умовах XV–XVII століть [3].

Важливе значення для місцевого самоврядування, відігравала народна правосвідомість, яка була породжена системою звичаєвого права, утверджувала право на свободу, власність, працю та вільне ведення господарства. Народна правосвідомість розвивалась в усіх формах місцевого самоврядування й на різних рівнях життя, а тому й глибоко укорінилася у характері українців [4].

Наприкінці XVIII ст. Україна втратила залишки автономії. Проте, традиції самоврядування знищені не були. Спочатку виникло станове самоврядування для державних та вільних селян у формі сільських товариств. Сільське товариство збігалося із сільською громадою. Найважливіші питання вирішував сільський сход, поточні — сільський голова та писар. У ході земської реформи (1864 р.) в Україні було запроваджено регіональне самоуправління на загальноімперських засадах. У губерніях формувалися представницькі органи (губернські земські збори), їх обирали поміщики й промисловці, міські купці та власники нерухомості й селяни) [4].

У період існування Української Народної Республіки була здійснена спроба реформувати місцеве самоврядування. У III Універсалі заклали положення про необхідність закріплення й поширення прав місцевого самоврядування. За Конституцією УНР політичний лад України мав ґрунтуватися на основі принципу децентралізації. Цим самим регіонам надавалися широкі права та організаційна самостійність. Центральні органи мали лише координувати, спрямовувати й контролювати їх діяльність [4]. У 1920 р. після повалення Директорії та встановлення Радянської влади органи місцевого самоврядування були ліквідовані й фактично встановлена центра-

лізована система управління. Із викладеного вище видно, що основною тенденцією для українського народу на місцевому рівні управління була самоврядність, а не державний владний централізм [4].

Отже, на сучасному етапі модернізація публічного управління має здійснюватися передусім із врахуванням досвіду, традицій, а також через впровадження інноваційних механізмів і технологій, прийняття управлінських рішень за участю громадськості. Втілення принципів прозорості та відкритості у системі публічного управління забезпечить можливість ефективної функціональної взаємодії державних інститутів та громадянського суспільства, оптимізує зворотний зв'язок публічної влади з громадськістю, що, у свою чергу, сприятиме модернізації системи публічного управління та попередженню кризового стану системи органів публічної влади [5, с. 14].

У сучасних умовах динамічних суспільних трансформацій система публічного управління має постійно змінюватися, вдосконалюватися згідно з суспільними потребами та сучасних умов, щоб уникати завчасної широкомасштабної реформи, яка може бути болючою для суспільства.

З метою задоволення головних пріоритетів громадян-мешканців тієї чи іншої території, побудова органами публічної влади моделей діяльності повинна формуватись навколо пріоритетів споживачів. Впровадження моделювання діалогової взаємодії органів публічної влади, засобів масової інформації, громадськості на регіональному рівні може визначити подальший характер управлінських процесів в Україні. Подальший розвиток партнерства органів місцевого самоврядування з населенням повинен стати запорукою вирішення найбільш актуальних питань, що хвилюють жителів [5, с. 14].

Для якісних змін у публічному управлінні необхідно здійснити чітке розмежування повноважень між центральними та місцевими органами влади, здійснити заходи дебюрократизації. Важливим завданням є і запровадження компетентнісного підходу до формування апарату органів публічної влади. Підготовка, підвищення кваліфікації кадрів управлінців мусить здійснюватися на основі практико-орієнтованого підходу і посилення уваги до формування світоглядних засад. При запровадженні такого підходу поведінкові компетентності діють як визначальні мотиви, ціннісні установки тощо для забезпечення ефективного використання набутих знань і вмінь [5, с. 15].

Джерела

1. Горбатенко В. Самоврядні потенції української ментальності // Мала енциклопедія етнодержавництва. — К.: Ґенеза, Довіра, 1996. — С. 134.
2. Бондаренко О. В. Українська ментальність і розмаїтті національних ментальних формоутворень й архетипів: історико-культурний аспект // Гуманітарний вісник ЗДІА. — Випуск 32. — С. 66–78.
3. Тимцуник В. Традиції самоврядування в Україні: від зародження до середини XVII століття [Електронний ресурс] / В. В. Тимцуник, М. І. Лахижа // Науковий вісник Академії муніципального управління. — 2011. — № 1. — Режим доступу: http: // archive. nbuv. gov. ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_upravl/2011_1/44. pdf
4. Новик М. К. З історії вітчизняних моделей самоврядного управління [Електронний ресурс]: V Волинська міжнародна історико-краєзнавча конференція, 9–10 листопада 2012 року, м. Житомир, Житомирський державний університет ім. І. Франка Режим доступу: // http: // eprints. zu. edu. ua/8251/
5. Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід (секційні засідання) [Електронний ресурс]: рекомендації Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю. 31 жовтня 2014 року. — Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2014. — 42 с.

В. О. ТЬОРЛО
канд. екон. н., ст. наук. співр., ІМВЛ МАУП

Г. Г. ПРИХОДЬКО
магістрант, ІМВЛ МАУП

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ ПРИ СТВОРЕННІ НА ЕВРОПЕЙСЬКИХ ЗАСАДАХ ПРОЗОРОГО РИНКУ НАФТОПРОДУКТІВ

Економічний та соціальний розвиток в Україні відбувається в наш час за умов гострого дефіциту нафти і продуктів її переробки. Враховуючи цю особливість країна вимушена експортувати вказані види продукції, але при цьому першочергове значення має раціональне використання нафти власного видобутку. Проте регулярне зростання цін в Україні на автомобільне пальне навіть в періоди, коли світові ціни на нафту падали, засвідчує, що в нашій країні існують проблеми з регулюванням вказаних процесів. Важливе значення у їх вирішенні належить формуванню в Україні системи громадського управління і, перш за все, контролю при створенні на сучасних засадах прозорого ринку нафтопродуктів.

Важливим кроком щодо забезпечення прозорості у сфері використання природних ресурсів має стати прийняття законопроекту № 2591 "Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо посилення прозорості видобувних галузей", який є зобов'язанням України за Угодою про асоціацію з ЄС. У цьому законопроекті передбачено внесення змін до Кодексу про надра та закону "Про нафту і газ", які закріплять зобов'язання компаній і фіскальних органів публікувати дані про фінансові результати видобувного сектора. Без цього документа поки що неможливо створення механізму, який би змусив суб'єктів господарювання ділитися інформацією. Як засвідчують Українські реалії, після введення мораторію на перевірки, контролювати діяльність компаній видобувачів стало майже неможливо. Наприклад, до екологічної інспекції доволі часто надходять скарги від місцевих жителів на порушення. Найчастіше скарги стосуються розливів нафти [1]. Зкомпаніями, котрі займаються видобутком нафти та газу на Чернігівщині, після надання їм відповідних дозволів були підписані інвестиційні угоди, згідно яких вони б мали вкладати кошти в розвиток інфраструктури регіону, зокрема ремонтувати дороги, школи, ФАПи, тощо.

На сьогоднішній день найбільшим власником спецдозволів на видобуток нафти та газу на Чернігівщині є ПАТ "Укрнафта". З 16 родовищ Чернігівщини, на яких видобувають нафту та газ, "Укрнафті" належить 14. Двоє інших родовищ належать ТОВ "Перша українська газонафтова компанія" та СП "Каштан петролеум ЛТД".

Укрнафта була заснована з початку 1945 року, має значні економичні проблеми. Станом на 1 січня 2016 року заборгованість "Укрнафти" перед державним бюджетом по сплаті податків і зборів складає 10,2 мільярди гривень, що обумовлює необхідність структурної перебудови компанії та встановлення поряд з державним громадського контролю.

Україна з 17 жовтня 2013 р. приєдналася до міжнародного стандарту "Ініціатива прозорості видобувних галузей" (EITI) і отримала статус країни-кандидата — коа-

ліції урядів, громадських організацій і видобувних кампаній, що поставили собі за мету впровадження прозорості в розрахунках між суб'єктами господарювання, що розробляють ресурси, та урядами, які контролюють відповідні території. Участь в ЕІТІ стимулюють уряди проводити зважену економічну політику. Але найголовнішими є участь у подібній ініціативі, що буде суттєвим внеском у міжнародну репутацію країни — зокрема, в очах тих, хто приймає рішення про надання фінансової допомоги, а також інвесторами та діловими партнерами. Проте в наш час, основні положення стандарту ще не реалізовані [2].

Слід зазначити, що в період з 2013 до січня 2016 р. національні оператори майже одночасно змінювали роздрібні ціни реалізації бензину марки "А-95" та дизельного палива, що обумовило усунення цінової конкуренції між нафтотрейдерами [3]. Крім того, незадовільна якість нафтопродуктів, що реалізуються на багатьох українських заправках, набула статусу проблеми загальнодержавного значення.

Після законодавчої заборони будь-яких перевірок, за виключенням фіскальних, споживач залишився з нею наодинці. Ініціатива прозорості роздрібного ринку палива в Україні, що була запропонована компаніями, зараз обговорюється учасниками ринку і споживачами. Від успіху цього процесу залежить майбутнє вітчизняного паливного ринку.

Всупереч вимогам статті 42 Конституції України, згідно з якою "держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції", постановою Верховної Ради України від 11 грудня 2014 року схвалено Програму діяльності Уряду, що передбачає запровадження мораторію, у тому числі, на лабораторні перевірки якості нафтопродуктів у 2015–2016 роках.

Для вирішення цих питань та унеможливлення порушень законодавства про захист економічної конкуренції и контролю якості палива на ринку нафтопродуктів, вирішальне значення має розробка правил професійної етики та формування в Україні системи громадського управління з урахуванням європейського досвіду.

Задля запровадження в Україні європейських принципів соціальної відповідальності, а також на виконання євродиректив в цей період також було висунуто Ініціативу прозорості паливного ринку України (ІППР) щодо забезпечення та контролю якості пального на ринку України.

Для споживачів вкрай важливо мати доступ до актуальної інформації щодо марок нафтопродуктів і видів послуг, які пропонуються на заправних станціях та в місцях зберігання, а також споживчих властивостях усіх марок нафтопродуктів та їх відмінностей. Окрім цього, необхідно, щоб компанії надавали інформацію стосовно змін готівкових і безготівкових цін на всі марки нафтопродуктів та послуги, що пропонуються, паспортів якості і сертифікатів відповідності для всіх партій нафтопродуктів, що надходитимуть на заправні станції і в місця зберігання, а також результатів лабораторних досліджень та експрес-аналізу якості нафтопродуктів, що проводяться компаніями. Задля відновлення "інформаційного балансу" між споживачем та трейдерами, важливо, щоб постачальники пального використовували зрозумілі споживачам програми лояльності. Важливо також, щоб споживачі мали доступ до цієї інформації у режимі online.

Слід відзначити результати прес-брифінгу, що відбувся в Києві 28.04.16 і був присвячений питанням переходу від прозорості до підзвітності та запровадження в Україні основних положень Ініціативи прозорості видобувних галузей. Відбувся обмін досвідом з вказаних питань українських експертів та представників країн, які вже успішно впроваджують ЕІТІ у видубивні сфери національних економік. Запропоновано створити в Україні повністю прозору нафтову галузь. НТЦ "Псіхєя", ВГО "Союз споживачів України", ГО "Міжнародна Академія стандартизації", Асоціація

міжнародних автомобільних перевізників України (АсМАП), НДІННП "МАСМА" підписали меморандум про співробітництво з метою створення незалежної системи моніторингу якості та безпечності моторного палива.

Метою діяльності суб'єктів господарювання, що підписали цю Ініціативу Прозорості Роздрібного Ринку Пального в Україні (далі за текстом — Ініціатива) є цілеспрямована, відповідальна та ефективна участь на ринку світлих нафтопродуктів України, а також задоволення потреб та очікувань споживачів. Компанії, які підписали або приєдналися до Ініціативи (далі за текстом — Компанії), прагнуть до високих стандартів сервісу, який вони надають, і вважають, що дотримання законодавчих норм, повинно бути безумовним, а положення Ініціативи для учасників ринку є етичним мінімумом.

Суттєве значення, для становлення в Україні громадського управління при створенні прозорого ринку нафтопродуктів має урахування досвіду європейських країн з цих питань.

Так, члени Угорської нафтової асоціації вважають закони і укази Угорщини придатними для розвитку ринкової економіки. Рівні конкурентні умови і чистота ділової моральності можуть бути забезпечені виключно в рамках правового регулювання. Члени Асоціації зобов'язуються цілком і повністю дотримуватися угорських законів, указів та інших правових норм, і не допускати будь-яких дій, які б порушували їх, чи йшли в розріз з ними або не відповідали їм. Порівняння якостИ будь-яких нафтопродуктів не повинно бути спрямовано проти будь-якого конкурента чи бути оманливим в разі неупередженої фахової експертизи. Така експертиза повинна базуватися на порівняльних даних, представлених громадськості, і громадськість повинна бути поінформована про суттєві характеристики порівнюваних продуктів, про їх ціну та умови, в яких застосовуються такі ціни

Члени Угорської нафтової асоціації здійснюють свою діяльність відкрито, доступно широкому загалу і надають громадськості та зацікавленим сторонам будь-яку інформацію, що не шкодить їх діловим інтересам або інтересам їхніх партнерів по бізнесу [4].

Позитивний досвід в становленні громадського контролю при створенні прозорого ринку нафтопродуктів має Словацька асоціація нафтової промисловості та торгівлі (SAPPO), члени якої здійснюють свою діяльність публічно та відкрито перед лицем суспільної думки.

Становлення в Україні громадського управління при створенні на європейських засадах прозорого ринку нафтопродуктів буде сприяти вирішенню нагальних не тільки господарських, але й соціальних проблем.

Джерела

1. Закони України від 28 грудня 2014 року № 71-VIII "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи" та № 76-VIII "Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України".
2. Опис електронного ресурсу з сайту: UAEITI: Ініціатива прозорості видобувних галузей. — Режим доступу: http: // eiti. org. ua/pro-eiti/
3. Опис електронного ресурсу з сайту: Обозреватель. UA: Бензинова змову: АМКУ взявся за ціни на паливо — Режим доступу: http: // ukr. obozrevatel. com/finance/fea/32597-benzinovij-zmovu-amku-vzyavsya-za-tsini-na-palivo. htm
4. Опис електронного ресурсу з сайту: Термінал: На шляху до прозорого ринку нафтопродуктів. — Режим доступу: http: // oilreview. kiev. ua/2016/09/19/na-shlyaxu-do-prozorogo-rinku-naftoproduktiv/

В. В. УТВЕНКО
канд. іст. н., доц., УАІСНС МАУП

ПРОБЛЕМА ЗАПРОВАДЖЕННЯ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Як показав вітчизняний та зарубіжний досвід жодна державна солідарна пенсійна система не спроможна забезпечити високий рівень пенсій при низьких розмірах обов'язкових пенсійних відрахувань та несприятливих демографічних умовах. Тому важливим елементом пенсійного забезпечення в Україні в майбутньому має стати недержавне пенсійне забезпечення, про що неодноразово наголошувалося в проектах пенсійної реформи. Недержавне пенсійне забезпечення в Україні регулює профільний Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення", прийнятий Верховною Радою України 9 липня 2003 р.

Недержавне пенсійне забезпечення — це складова частина системи накопичувального пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб, крім випадків, передбачених законами, у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного страхування пенсійних виплат.

Недержавне пенсійне забезпечення здійснюється: пенсійними фондами шляхом укладення пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками таких фондів відповідно до цього Закону; страховими організаціями шляхом укладення договорів страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду відповідно до цього Закону та законодавства про страхування; банківськими установами відповідно до цього Закону та законодавства про банківську діяльність шляхом укладення договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення пенсійних заощаджень у межах суми, визначеної для відшкодування вкладів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, що встановлюється згідно із законодавством [1].

Недержавне пенсійне забезпечення здійснюється на принципах: законодавчого визначення умов недержавного пенсійного забезпечення; зацікавленості фізичних осіб у недержавному пенсійному забезпеченні; добровільності створення пенсійних фондів юридичними та фізичними особами, об'єднаннями фізичних осіб та об'єднаннями юридичних осіб; добровільної участі фізичних осіб у системі недержавного пенсійного забезпечення та вибору виду пенсійної виплати, крім випадків, передбачених цим Законом; добровільності прийняття роботодавцем рішення про здійснення пенсійних внесків на користь своїх працівників до системи недержавного пенсійного забезпечення; економічної зацікавленості роботодавця в здійсненні пенсійних внесків на користь своїх працівників до системи недержавного пенсійного забезпечення; неможливості необґрунтованої відмови роботодавця від здійснення пенсійних внесків до системи недержавного пенсійного забезпечення на користь своїх працівників, якщо роботодавець розпочав здійснення таких пенсійних внесків; рівноправності всіх учасників пенсійного фонду, які беруть участь в одній пенсійній

схемі; розмежування та відокремлення активів пенсійного фонду від активів інших суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення та накопичувального пенсійного страхування з метою захисту майнових прав учасників пенсійного фонду та унеможливлення банкрутства пенсійного фонду; визначення розміру пенсійної виплати залежно від суми пенсійних коштів, облікованих на індивідуальному пенсійному рахунку учасника фонду або застрахованої особи та ін. [1].

Недержавні пенсійні фонди — це юридичні особи, які мають статус неприбуткової організації, функціонують та провадять діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснюють пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному цим Законом порядку.

За видами пенсійні фонди можуть утворюватися як відкриті пенсійні фонди, корпоративні пенсійні фонди та професійні пенсійні фонди.

Важливою умовою існування системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні є пенсійний контракт та пенсійна схема. Пенсійний контракт є договором між пенсійним фондом та його вкладником, який укладається від імені пенсійного фонду його адміністратором та згідно з яким здійснюється недержавне пенсійне забезпечення учасника або декількох учасників фонду за рахунок пенсійних внесків такого вкладника [1; 3, *227*].

Умови та порядок недержавного пенсійного забезпечення, що здійснюється пенсійними фондами, визначаються пенсійними схемами, які розробляються з дотриманням вимог вітчизняного законодавства з питань недержавного пенсійного забезпечення.

Пенсійні фонди відповідно до Закону України "Про недержавне пенсійне забезпечення" можуть здійснювати такі види пенсійних виплат:

- пенсія на визначений термін;
- одноразова пенсійна виплата.

Умовами для здійснення пенсійних виплат пенсійними фондами є:

- досягнення учасником фонду пенсійного віку, визначеного відповідно до законодавства;
- визнання учасника фонду інвалідом;
- медично підтверджений критичний стан здоров'я (онкозахворювання, інсульт тощо) учасника фонду;
- виїзд учасника фонду на постійне проживання за межі України;
- смерть учасника фонду [1].

Держава гарантує дотримання законодавства з метою захисту майнових прав і законних інтересів учасників недержавного пенсійного забезпечення шляхом здійснення нагляду та контролю відповідними державними органами.

Державний нагляд та контроль у системі накопичувального пенсійного забезпечення — за діяльністю недержавних пенсійних фондів, адміністраторів пенсійних фондів, страхових організацій та банківських установ — проводить національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, у межах повноважень та в порядку, визначених цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

Державний нагляд та контроль за діяльністю осіб, що здійснюють управління активами пенсійних фондів, та зберігачів здійснюється Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку в межах повноважень та в порядку, передбачених законодавством. Контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції у системі накопичувального пенсійного забезпечення здійснює Анти-

монопольний комітет України в межах повноважень, передбачених законодавством [2; 4].

Рішення органів, що здійснюють державний нагляд та контроль у системі накопичувального пенсійного забезпечення, прийняті відповідно до компетенції цих органів, є обов'язковими для виконання пенсійними фондами, адміністраторами, особами, що здійснюють управління активами, зберігачами, страховими організаціями, банківськими установами, що відкривають пенсійні депозитні рахунки.

У разі виявлення фактів неналежного виконання зобов'язань особами, що здійснюють управління пенсійними активами, та зберігачем національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, повинна повідомити про це Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку і порушити, у разі необхідності, питання про застосування санкцій.

У разі неналежного виконання зобов'язань банківською установою, що відкриває пенсійні депозитні рахунки, національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, повинна повідомити про це Національний банк України і порушити, у разі необхідності, питання про застосування санкцій. Національний банк України після отримання такого повідомлення зобов'язаний поінформувати національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, про вжиті заходи [5, *264–265*].

На відміну від багатьох зарубіжних країн, де система недержавного пенсійного забезпечення є доволі розгалуженою, в Україні вона не набула значного поширення, що пов'язано, перш за все, з низьким рівнем життя більшості населення країни в умовах соціально-економічної кризи, яка охопила нашу державу в останні роки. Тому переважна більшість населення України, зокрема й працездатного віку, просто не має зайвих коштів, щоб вкладати їх до недержавних пенсійних фондів.

Банкрутство значної частини банків упродовж останніх років спричинило до масового зняття населенням гривневих та валютних депозитів, що свідчить про його недовіру фінансовим установам, в тому числі й недержавним пенсійним фондам. Негативний вплив на громадську думку справило й існування трастових фондів у 90-х рр. минулого століття.

Тому від подолання кризових явищ в економіці значною мірою буде залежати відновлення населенням довіри до банківських та інших фінансових установ, включаючи недержавні пенсійні фонди, а зростання рівня життя населення дасть змогу акумулювати частину його коштів у цих установах.

Нарешті, потребує вдосконалення і нормативно-правова база як з пенсійного забезпечення загалом, так і з недержавного пенсійного забезпечення зокрема, адже існування єдиного профільного закону є недостатнім для розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення, яке у майбутньому повинно стати вагомим чинником соціального забезпечення наших громадян у старості.

Джерела

1. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення" від 09.07. 2003 № 1057-IV / Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2003. — № 47–48. — Ст.372.
2. Лата Н. Ф. Право соціального забезпечення України: навч. посіб. / Н. Ф. Лата, О. С. Андреєва; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. — 147 с.
3. Право соціального забезпечення України: підручник / [Пилипенко П. Д. та ін.]; за ред. д-ра юрид. наук, проф. П. Д. Пилипенка; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. — 4-те вид., перероб. і допов. — К.: Ін Юре, 2014. — 476 с.

4. Руженський М. М. Соціальний захист населення в умовах формування ринкової моделі економіки України: монографія / М. М. Ружевський; Ін-т підготов. кадрів держ. служби зайнятості України. — К.: ІПК ДСЗУ, 2013. — 317 с.
5. Синчук С. М. Правовідносини соціального забезпечення: суб'єкти, зміст, об'єкти: монографія / С. М. Синчук; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. — Л: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. — 421 с.

Н. Г. ЧАЙКА
канд. іст. н., доц., НАУ

ДЕРЖАВНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Паралельно з процесами економічних реформ, становлення підприємницького сектору в Україні відбувається формування механізму його державного регулювання.

На практиці суб'єкти підприємницької діяльності України перебувають у складній системі взаємовідносин із різними інститутами державної та місцевої влади, а також суб'єктами соціального середовища. У свою чергу, підприємницька система країни, що здійснює економічну діяльність, впливає на природне середовище, населення території перебування, зайнятість і безробіття в регіоні, соціальну інфраструктуру, економічний стан регіону, якість життя населення. Це обумовлює необхідність адміністративного впливу з боку державних установ на суб'єкти економічної діяльності. Вплив владних органів на економічні процеси є загальноприйнятим явищем. Держава через центральні органи влади та систему самоврядування завдяки використанню набору певних інструментів економічної політики може прямо чи опосередковано підтримувати окремих учасників ринку або цілі галузі.

На центральну владу держави покладені функції формування елементів соціально-економічного простору, які підприємницький сектор не спроможний створити самостійно. До них відносяться: нормативно-правове (адміністративне) забезпечення; інституціональні засади розвитку бізнесу; функціональні (цільові) форми державного регулювання.

Базою нормативно-правового забезпечення є законодавчі та інші нормативно-правові акти, відповідні норми цивільного, кредитно-фінансового, податкового, адміністративного, трудового та інших галузей чинного законодавства. Для підприємств недержавного сектору нормативне регулювання здебільшого має індикативний (рекомендаційний) характер.

Адміністративне регулювання як складова нормативно-правового забезпечення підприємництва має цілий арсенал адміністративних засобів, що базуються на силі державної влади і включають різного роду заборони, дозволи, примуси тощо. Основними видами адміністративного регулювання, що використовуються нині, є державна реєстрація підприємства, ліцензування, сертифікація та стандартизація.

Слід зазначити, що в Україні функціонує єдиний реєстр суб'єктів підприємництва, сформована єдина система органів державної реєстрації. Порядок державної реєстрації підприємств регулюється Законом України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців" № 755-IV від 15.05.2003; поточна редакція від 01.05.2016.

У результаті адміністративної реформи в Україні центральним органом виконавчої влади у сфері стандартизації стало Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, одним із завдань якого є реалізація державної політики у сфері технічного регулювання — стандартизації, метрології, сертифікації, оцінки (підтвердження) відповідності, управління якістю. Основними завданнями у сфері стандартизації є

формування ефективно діючої національної системи сертифікації та стандартизації, яка спрямована на захист національного споживача й товаровиробника від неякісної продукції та пристосована до сучасних ринкових вимог світового співтовариства, зокрема ЄС.

Організаційна структура державної підтримки підприємництва на сучасний момент перебуває на стадії формування. Центральним органом, який нині забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері розвитку й підтримки підприємництва є Державна регуляторна служба України — спеціально уповноважений орган з питань ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності, головним завданням якої є формування підприємницької політики.

Ще однією функцією державних органів центрального рівня стосовно суб'єктів економічної діяльності є збір звітної інформації та контроль за їх діяльністю. Встановлення реального і дієвого механізму державного адміністрування потребує отримання оперативної, точної та достовірної інформації про поточний стан суб'єктів підприємницької діяльності різних сфер в країні. Для органів державної влади звітність підприємств служить базою для прийняття рішень в частині управління галузю, майном держави, створення єдиної інформаційної бази, виконання фіскальних функцій.

Ураховуючи сучасні зміни у світовому співтоваристві та в Україні зокрема, які пов'язані з невідворотним процесом глобалізації, усе більша увага з боку суспільства приділяється статистичній, фінансовій, податковій, бухгалтерській, оперативній звітності підприємств. Крім того останнім часом належне місце в системі звітності приділяється нефінансовим показникам. Серед найактуальніших нефінансових показників виділяють екологічні та соціальні.

Складання звітності підприємств є завершальним етапом облікового процесу підприємства, яка має відповідати вимогам Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", а також Національному положенню (стандарту) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) та іншим нормативно-правовим актам, що регламентують питання формування звітності підприємства. На сучасному етапі в Україні з метою спрощення процедури подання та подальшої обробки звітності державними органами робляться спроби запровадити подання звітності в режимі он-лайн за єдиним уніфікованим стандартом "Єдине вікно подання електронної звітності".

Характеризуючи діяльність державних органів влади, що здійснюють адміністративний вплив на суб'єкти підприємницької діяльності, необхідно вказати, що їм властиві контрольно-наглядовими функції. На даний момент в Україні існує цілий ряд контрольно-наглядових органів, що не знаходяться в прямої ієрархічної підпорядкованості і залежності та не сформувалися в єдину структуру.

До контрольно-наглядових органів влади України відносяться: Конституційний Суд України; Прокуратуру України; Державна фіскальна служба України; Департамент державного нагляду (контролю) у сфері пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту при Державній службі з надзвичайних ситуацій; Державна екологічна інспекція України та інші державні органи. Крім цього, контрольно-наглядові функції властиві таким державним органам, як Антимонопольний комітет України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України і деяким іншим органи державної влади.

Важливим напрямом адміністрування в державній діяльності є митна справа. Центральну роль в нагляді та контролі за дотриманням законодавства про охорону праці відіграє Державна служба України з питань праці. Завданням Держгірпромнагляду на сьогоднішній день є здійснення нагляду та контролю за дотриманням зако-

нодавства про охорону праці в різних сферах з метою зменшення кількості нещасних випадків на виробництві та зниженню рівня професійних захворювань.

Таким чином визначено провідну роль центральних органів влади у здійсненні адміністративного впливу на діяльність підприємницьких структур в Україні. Проте, все більшого значення в питаннях підтримки підприємництва набуває й діяльність органів місцевого самоврядування.

Так, у липні 2010 року в Україні було прийнято Закон "Про державно-приватне партнерство в Україні" № 2404-VI від 01.07.2010, в якому державно-приватне партнерство визначається як система відносин, котрі складаються між державою та (або) територіальною громадою і її самоврядними органами, з одного боку, і суб'єктом господарювання, який діє на підставі приватної форми власності, з іншого боку, для взаємовигідної співпраці на довгостроковій основі з метою реалізації суспільно значущих проектів, досягнення соціального та економічного ефекту.

З метою стимулювання суб'єктів господарювання всіх форм власності, розташованих на певній території, до вкладення інвестицій в об'єкти комунального господарства, органи місцевого самоврядування відповідно до чинного законодавства можуть встановлювати для них пільговий режим здійснення господарської діяльності. Зокрема, місцева рада може запропонувати пільги щодо місцевих податків (ст. 26 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" № 280/97-ВР від 21.05.1997), встановити пільгову орендну платню за оренду землі (ст. 21 Закону України "Про оренду землі" № 161-XIV від 06.10.1998 (поточна редакція від 05.04.2015) і пільги оплати за землю (нова редакція "Земельного кодексу України" України № 2768-III від 25.10.2001 (поточна редакція від 01.07.2015)). Всі вказані пільги можуть надаватися суб'єктам господарювання при виконанні ними положень програми соціально-економічного розвитку підвідомчої органам місцевого самоврядування території.

Необхідність у державно-приватному партнерстві виникає, перш за все, в тих сферах, за які держава традиційно несе відповідальність, — об'єкти загального користування (транспортна, комунальна, соціальна інфраструктура, об'єкти культури, пам'ятники історії і архітектури тощо), так звані публічні служби — ремонт, реконструкція і утримання об'єктів загального користування, прибирання територій, житлово-комунальне господарство, освіта, охорона здоров'я. Відносини місцевих рад з господарюючими суб'єктами певних територій з питань інвестиційної діяльності визначається плановими документами розвитку відповідних територій.

Аналіз сучасної економічної ситуації в Україні показує, що деякі механізми державного адміністрування господарських відносин вже створено, але повноцінної системи, що притоманна цивілізованому ринку, ще бракує. Причиною цьому є глибока економічна криза, яка пронизує всі ланки та механізми суспільного виробництва і характеризується глибокими диспропорціями та розбалансованістю економіки, прогресуючим спадом виробництва майже в усіх галузях господарства, значним вивільненням робочої сили, зростанням незайнятості та безробіття, підвищенням цін, певним рівнем інфляції.

О. Б. ЧМИР
канд. філос. н., доц., в. о. директора "Полтавського ЦНД" МАУП

ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ШИШАЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)

Держава поставила собі за мету найшвидшими темпами здійснити децентралізацію та реформу місцевого самоврядування. Верховна рада України прийняла для цього два закони — "Про добровільне об'єднання територіальних громад" та "Про бюджет на 2016 рік". Були внесені зміни до Закону України "Про місцеве самоврядування" в частині повноважень старост.

Очевидно, що "реформа місцевого самоврядування має забезпечити самодостатність регіонів, створити умови для покращення життєдіяльності територіальних громад, а саме: формування територіальних громад, здатних і спроможних самостійно або через органи місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення, чіткий розподіл повноважень між рівнями органів місцевого самоврядування, місцевими органами виконавчої влади та територіальними органами центральних органів виконавчої влади. Реформування має підвищити рівень якості життя людей у містах, селищах та селах шляхом забезпечення спроможності органів місцевого самоврядування створювати економічні та соціальні умови розвитку територіальних громад та їх об'єднань, а також забезпечити доступність жителів громади до адміністративних, соціальних та інших послуг" [1, 371].

Проте, недолугість нормативно-правової бази, "наполегливість" місцевих керівників агрохолдингів та пресинг з боку керівництва ОДА часто призводить до викривлень в політиці децентралізації. Такі пришвидшені та достатньо неопрацьовані дії не можуть не привести до негативних наслідків для людей.

На прикладі утворення Шишацької об'єднаної територіальної громади (Шишацький район Полтавської області) можна побачити, як не треба робити кардинальні зміни в місцевому самоврядуванні. "Керівництво такою громадою не маючи достатнього досвіду керівної роботи свідомо створили дуалізм у виконавчій гілці влади. Дуалізм, як правило, приховує значну загрозу політичному ладу, що виражається у постійній нестабільності життя району та політичного життя країни, що ми і можемо спостерігати на теренах України. Співіснування двох центрів однієї гілки влади може призвести до породження цілковитого хаосу як у межах району, так і в політиці держави. Побороти це явище можливо здебільшого за допомогою волі держави відмовитись від такої децентралізації та сприяти підвищенню рівня правової культури суспільства" [2, 1–2].

Геннадій Сафонов, голова Шишацької районної ради, вбачає негативні наслідки цієї реформи, "бо втілення такої реформи призведе до знищення традиційного українського села та розчистить шлях олігархам для заволодіння землею" [2, 1–2]. У Шишацькому районі, в якому трошки більше 20 тисяч населення тепер існує об'єднана громада, три сільські ради та райдержадміністрація; діють по два — відділи культури, освіти, управління праці та соціального захисту. У об'єднаної громади зріс апарат чиновників та витрати на їх утримання. Проявилась відсутність знань, умінь керівників — колишніх регіоналів у об'єднаній громаді для роботи в нових умовах.

Окрім цього, віддаленість багатьох населених пунктів від Шишак складає від 25 до 35 км. І це в умовах поганих доріг та цілковитої відсутності автобусного сполучення з об'єднуючим центром.

Серед втрат голова районної ради називає: "1) отримання адміністративних послуг в межах своєї сільської ради. Тепер за будь-якою довідкою треба якось дістатись до Шишак; 2) отримання нотаріальних послуг. Після "добровільного об'єднання" всі нотаріальні послуги люди можуть отримувати лише в нотаріуса в Шишаках за чималі кошти. А раніше отримували в межах своєї територіальної громади або безкоштовно (довіреності, посвідчення підписів), або за символічну плату (заповіт, оформлення спадщини)" [2, 1–2].

Наразі Шишацькою селищною радою прийняті локальні нормативні акти, які без відповідної нормативної бази почали самостійно створювати нові юридичні терміни. Так, наприклад, створені так звані старостати, які почали надавати "послуги". Відомо, що Велиперевізьким старостатом надаються довідки жителям села Великий Перевіз, які не мають юридичної сили. Також після "добровільного об'єднання" продовжують надавати нотаріальні послуги, що не відповідають Закону України "Про нотаріат". Пізніше такий недолугий підхід до майбутнього призведе до соціального збурення. Адже Закон України "Про місцеве самоврядування" надає вичерпний перелік повноважень старост. Після ознайомлення з повноваженнями стає не зовсім зрозумілим: який статус матиме староста; які мають бути витрати на його зарплату та забезпечення його діяльності; які вимоги до віку та кваліфікаційного рівня старости, який обиратиметься; чи матиме він професійних помічників тощо.

Закон України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" передбачає вихід із такого об'єднання, але спеціальним законом, якого немає. Також немає закону про місцевий референдум, передбачений Конституцією України. Таким чином, "ми можемо спостерігати новітнє закріпачення селян та системне порушення прав людини" [2, 1–2].

Отже, "в процесі удосконалення правової бази потрібно чітко визначити статус кожної з груп посадових осіб місцевого самоврядування у відповідності з межами їх повноважень, відповідальності та масштабами адміністративно-територіальних одиниць. Цілком зрозуміло, що без вирішення цієї проблеми неможливо розраховувати на професіоналізм, незалежність та відданість справі у здійсненні посадових завдань і функцій муніципальних службовців. При цьому соціальні і правові гарантії посадових осіб місцевого самоврядування дійсно можуть бути прирівняні до гарантій державних службовців, але тільки для тих осіб, які працюють у виконавчих органах рад на постійній основі і мають бути незалежними від організаційних змін у після виборчий період" [3, 7–8].

З сучасного аналізу політико-правових основ стає зрозумілим, що подальший розвиток та удосконалення місцевого самоврядування взаємопов'язані з адміністративною, бюджетною реформами, з реформуванням службових правовідносин. Розробка організаційно-правових механізмів вимагає застосування принципів системності та взаємозв'язку державної служби й служби в органах місцевого самоврядування. Нагальною є потребу у формуванні "професійного і компетентного складу службовців місцевого самоврядування, спроможних ефективно використовувати сучасні технології муніципального управління, спрямовані на якісно новий рівень адміністративних та соціальних послуг, що надаються населенню в системі місцевого самоврядування шляхом розробки та впровадження стратегії кадрової політики держави у сфері служби в органах місцевого самоврядування. Удосконалення системи підвищення професіоналізму та компетентності службовців різних видів і рівнів

служби, вироблення механізму ротації кадрів і переходу з одного виду служби на інший, створення системи державних гарантій як одного зі способів стимулювання кар'єрного зростання та збереження професійно підготовлених досвідчених кадрів" [4, 15–16].

Таким чином, можна стверджувати, що перегляд правових основ децентралізації в Україні сприятиме необхідному комплексному реформуванню місцевого самоврядування та створенню в Україні професійної та ефективної служби в органах місцевого самоврядування, в об'єднаних територіальних громадах.

Джерела

1. Білорусов С. С. Реформування органів публічної влади: правовий аспект, практика проведення регіональних досліджень // Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Одеса, 2014.
2. Інтерв'ю з Геннадієм Сафоновим, головою Шишацької районної ради // Шишацьке городище, № 5, вересень 2016 р.
3. Серьогін Сергій. Сучасні проблеми правового регулювання служби в органах місцевого самоврядування // Правові аспекти публічного управління: теорія та практика: матеріали наук.-практ. конф. 14 груд. 2011 р., м. Дніпропетровськ / за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. — Д.: ДРІДУ НАДУ, 2011.
4. Хожило Ірина. Реформа місцевого самоврядування як базова складова реформи органів влади в Україні // Правові аспекти публічного управління: теорія та практика: матеріали наук.-практ. конф. 14 груд. 2011 р., м. Дніпропетровськ / за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. — Д.: ДРІДУ НАДУ, 2011.

М. Ф. ЧОРНА
докт. філос. в гал. права, докторант, МАУП

Т. О. КУРЧИНА
докт. філос. в гал. політол., докторант, МАУП

Н. С. МОРГУН
магістрант, ІП МАУП

А. І. ТВЕРДОХЛІБ,
магістрант, ІП МАУП

ПРАВОВА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Культура українського суспільства, і зокрема правова культура ще й сьогодні продовжує нести на собі відбитки культури минулого, і особливо правової культури радянських часів і сприймається суспільною свідомістю, головним чином, через нормативно-юридичний світогляд, формально-догматичне розуміння змісту правової культури, як юридичної культури, ставлення до права тільки як до юридичного закону, акта політичного волевиявлення, який закріплює волю панівних соціальних сил. При розгляді правової культури в Україні в перехідний період, здебільшого привертається увага на її незадовільний стан, що пов'язано, по-перше, зі збереженням певних залишків від радянського минулого; по-друге, некритичним запозиченням елементів західноєвропейської політико-правової культури; по-третє, із негативними надбаннями, що виникли в часи розбудови незалежної держави. Але, українське суспільство успадкувало від минулого та створило за часи розбудови незалежної демократичної держави не тільки негативні риси, а й позитивні, які можна і потрібно зберігати та надалі розвивати відповідно до сучасних потреб та можливостей.

Загалом культуру громадян радянського суспільства середини XX ст. можна охарактеризувати як дуже низьку, а правову свідомість — маніпульовану, схильну до сліпої віри, що надає перевагу владі авторитету, а не правовому закону. Разом з тим значна частина населення, не дивлячись на низький рівень життя психологічно відчувала себе комфортно: у людей було почуття стабільності і захищеності, завдяки замкненості та відгородженості від зовнішнього світу.

Саме у такому історичному контексті, з тоталітарною системою влади та безправним становищем народу, відсутністю гарантій прав і свобод громадян, панування адміністративно-бюрократичної та централізованої системи управління, придушення державою будь-якого інакомислення, зароджувалися початки правової культури громадян.

Проголошений на державному рівні в середині 80-х років курс на перебудову, реформи, створив сприятливі умови для формування демократичної, правової культури громадян, що ґрунтується на демократичних засадах, загальнолюдських цінностях. Але і сам курс на розбудову незалежної суверенної правової держави було

сприйнято у суспільстві неоднозначно: з одного боку, спостерігався шалений опір державно-правовим реформам партійної і радянської номенклатури, з іншого — підтримка прогресивних демократичних сил, що схвалювали державно-правову реформу, розбудову правової держави. Та ще тривалий час зберігатиметься у населення інерція патерналізму та утриманства, надія на те, що влада стане благодійником для народу і розв'яже усі його проблеми. Так, частина громадян України сподівалися внаслідок реформ зберегти всі ті блага та привілеї, що їх мали раніше у радянській державі, та ще до них добавити блага західної демократії — права людини та демократичні свободи. Але, коли вони зрозуміли, що втратили багато позитивного, а натомість набули (поряд з іншим) — окремі вади капіталізму і демократії. Суспільна думка похитнулася: перейшла від ейфорії до розпачу та прокляття демократичних цінностей. І знову з'явилися прихильники повернення до минулого.

Це є свідченням того, що суспільство, яке вступило в епоху трансформації, складалося із юридично не підготовлених людей із низькою правовою культурою. У переважної більшості населення домінували патерналістські настрої, споживацьке ставлення до держави та права. Патерналістична ідеологія, споживацьке ставлення до держави робило не потрібними ніякі механізми захисту суб'єктивних прав — держава сама краще всіх потурбується про благо кожного. Через це склалася ситуація відсутності у населення досвіду цивілізованого розв'язання конфліктів і взагалі усіх питань, які можна вирішувати за допомогою права, закону, цивілізовано, що негативно вплинуло на авторитет права взагалі. Таким чином, труднощі становлення демократії та розбудови правової держави багато в чому зумовлені відсутністю правової культури. Через те і наші політики, і рядові громадяни, самі того не помічаючи, мислять і діють відповідно з імперативами та стереотипами правової культури, яка складалася в радянському суспільстві багато десятиріч тому. Незважаючи на те, що як цілісна парадигма ця культура більше не існує, усе ж таким процес її розпаду і трансформування може затягтися на довгі роки, вважає О. А. Менюк [5, 40].

Особливе значення у створенні вітчизняних демократичних цінностей, становленні нової демократичної, правової культури мали проголошена 16 липня 1990 р. Декларація про державний суверенітет [1] та Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р., у яких підкреслювалась рішучість створити демократичну, правову, соціальну, незалежну державу з поділом влади на законодавчу, виконавчу та судову, із забезпеченням прав і свобод людини та громадянина. Але проголошення незалежності ще не розв'язало всі проблеми, а, у свою чергу, поставило нові, ще невідомі для нашої держави, які виникли в перехідний період.

Причини низького рівня правової культури населення України у перехідний період безпосередньо пов'язані із тими процесами, що з'явилися внаслідок невдало проведених реформ. Так, поряд із позитивними змінами, що відбулися внаслідок збільшення світоглядної автономії та плюралізму, свободи слова, зниження державного контролю, відбулося послаблення виконавчої дисципліни, погіршення функціонування народного господарства, зниження податкових надходжень, зросла організована злочинність та корупція. Більшість населення таку складну ситуацію невизначеності сприйняло негативно. Вони не готові були прийняти сучасні гуманітарні цінності ціною втрати певних, хоч і незначних соціальних надбань епохи соціалізму. Завищені соціальні очікування та домагання значною мірою негативно вплинули на зміст правової культури різних груп населення та ускладнили процес розбудови демократичної, правової держави.

Інша проблема, що спостерігається у нашій державі останні роки — тенденція збільшення ролі адміністративного впливу на всі сторони суспільного життя,

командних методів розв'язання складних проблем державного будівництва, що "створює умови для відновлення старих політичних структур, і сприяє становленню авторитарно-демократичного, або навіть суто авторитарного режиму [4, 49–58]. Ця тенденція загалом гальмує розвиток демократичних процесів, негативно впливає на розвиток правової культури населення, створює умови для відтворення адміністративно-командних форм господарювання, для виникнення та функціонування правового нігілізму.

Значною проблемою, що перешкоджає демократизації суспільного життя, створення умов для розбудови демократичної, правової держави є правове невігластво, яке може проявляться у незнанні суб'єктом своїх прав і обов'язків, у відсутності уміння та бажання користуватися юридичним знанням та досвідом. Численні зміни та доповнення в існуюче законодавство, чинні закони породили низку нових нормативно-правових актів, які часто не відповідають один одному. Такі трансформації нормативного матеріалу ускладнюють орієнтацію у сучаснім юридичному просторі навіть спеціалістам, а не тільки громадянам, що не пов'язані із юридичною діяльністю.

Деформації та перекручення, що призводять до проявів негативного характеру, виникають внаслідок суперечностей в системі права. Престиж права здебільшого визначається узгодженістю всіх позицій у системі права, взаємною відповідністю приписів, що є у різних правових нормах, інститутах, галузях. Тому неузгодженість положень у правовій системі призводить до втрати довіри до права (наприклад, невідповідність між рівнем заробітної плати і розміром виплат за комунальні послуги, суперечності між несвоєчасними виплатами за комунальні послуги та затримання виплати заробітної плати, зрівнялівка при нарахуванні пенсій без урахування трудового стажу та особистого вкладу тощо).

Значною проблемою сьогодні є порушення існуючого балансу між стабільністю та гнучкістю законодавства. Так, існуюче право, як найбільш ефективний регулятор суспільних відносин, має забезпечити не лише порядок та сталість суспільних відносин, але й сприяти їх розвитку [2, 188].

Значної шкоди формуванню правової держави наносить правовий популізм, який полягає у декларуванні нереальних прав і обов'язків, стимулів та обмежень, які не забезпечені ні економічно, ні фінансово ні юридично. Він не сприяє розв'язанню нагальних потреб, а тільки відволікає від них як "специфічний соціально-політичний "наркотик", що відривається від реальності у світ ілюзій, чуда. Популізм виникає на ґрунті розчарування — "розчаруванням розпочинається і розчаруванням закінчується" [3, 10].

Негативний вплив на розвиток держави як демократичної, правової має правовий романтизм, чи юридичний фетишизм, як показник низького рівня правової культури, як форма прояву правового нігілізму. Вони полягають у перебільшенні ролі юридичних заходів, дії законів, права у житті суспільства.

Низький рівень правової культури громадян тісно пов'язаний із прорахунками у прийнятті законів: нестабільність законодавства, що значною мірою спричинила низькою якістю прийнятих нормативно-правових актів, їх неповноти та суперечливості, видання паралельних, взаємовиключних актів, які нейтралізують один одного, постійні доповнення та зміни, що приводять до значного ускладнення у їх використанні; прийняття нормативно-правових актів без попереднього їх економічного обґрунтування, організаційного та технічного аналізу з приводу їх практичного використання; нестабільність сучасного суспільства та вимог світової юридичної теорії та практики. Це призводить до того, що застарілі норми права не сприймаються як

справедливі та необхідні, і тому блокується їх виконання; допущення крайнощів у виконанні вимог законів, що є причиною їх дискредитації та недовіри до діючого законодавства; низька ефективність юридичної відповідальності, що виступає причиною формування у людей почуття безвідповідальності, особливо за вчинені злочини посадовими особами та працівниками правоохоронних органів; відсутність сучасних, висококваліфікованих кадрів як у законодавчій так і у виконавчій сферах. Тому, навіть прийняті хороші закони є малоефективними та бездійовими [6, 287–303].

Отже, правова культура українського суспільства в умовах європейської інтеграції та реформування публічного управління в Україні насичена значними рудиментами попереднього суспільства, тому необхідна комплексна гуманітарна політика держави і структур громадянського суспільства по її оновленню.

Джерела

1. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1990. — № 31.
2. Кравченко Л. В. Справедливість як вибір: Монографія. — К.: Вид-во Молодь, 1998. — 255 с.
3. Малько А. В. Популізм и право // Правоведение. — 1994. — № 3. — С. 10–22.
4. Медвідь Ф. М., Медвідь А. М. Правова культура як якісна характеристика стану правової системи // Ідентичності та політичні інститути: виклики для України. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції / За заг. ред. В. М. Циби. — Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2015. — С. 49–58.
5. Менюк О. М. Правова культура підприємницької діяльності. — К., 2001. — 164 с.
6. Селіванов В. М. Право і влада суверенної України: методологічні аспекти: Монографія. — К.: Видавничий дім “Ін-Юре”, 2002. — 724 с.

Самер Абд Ельмонеїм Резек АБУРЖЕЙЛА
аспірант, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України
науковий керівник – Горбатенко В. П., д-р політ. н., проф.

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Україна від часів здобуття національної незалежності прагне до внутрішнього та зовнішнього політичного розвитку країни, а також до відновлення економіки, яка страждає від реальної кризи, особливо після розпаду Радянського Союзу. З тих пір вона постійно прагнула приєднатися до будь-якого союзу, аби лише встановити дружні, взаємовигідні відносини. Зрештою Україна остаточно вирішила приєднатися до західних країн, включаючи Європейський Союз. Зазначене бажання було пов'язане з географічною і духовною близькістю до Європи та переконанням, що вступ до Європейського Союзу може надати Україні багато економічних, політичних та соціальних переваг, які зможуть визначити її майбутнє на всіх рівнях.

На жаль, виявилось, що цю ідею не так легко втілити на практиці. Починаючи від початку 1990-х років, виникли численні кризи, в тому числі в політичній та економічній сферах суспільного розвитку, що зумовило непослідовність політичних рішень, зокрема через втручання Росії в українську політику. Також вагомим чинником призупинення руху України в Європу послугувала відсутність здатності держави економічно покладатися на себе в спробі забезпечити дотримання своїх рішень і узгодження внутрішньої та зовнішньої політики.

Українська криза значно поглибилася після поразки Помаранчевої революції, яка несла надію українському народові позбутися свавілля посткомуністичної бюрократії. Населення прагнуло добробуту та припинення страждань людей від наслідків безробіття, низького рівня заробітної плати, купівельної неспроможності. На жаль, ці сподівання не виправдалися. Вибори 2010 року були сфальсифіковані. Президент України (на той час – Віктор Янукович) не мав наміру досягти будь-якої угоди з Європейським Союзом та заморозив підписання угоди про партнерство з ЄС. Маючи підтримку з боку Росії, він намагався переконати український народ, що ця угода не в його інтересах. Як наслідок, згодом відбулася Революція Гідності, яка спричинила зміну уряду та налагодження співробітництва з Європейським Союзом.

Так остаточно утвердилась політика, спрямована на інтеграцію України до Європейського Союзу. Домовленості з ЄС є вигідними для української сторони,для

розвитку енергетики, зовнішньої політики, культури, які, в свою чергу, зобов'яжуть Україну дотримуватися верховенства закону та боротьби з корупцією. Питання полягає в тому, чи зможе Україна виявити прихильність до цих напрямів, особливо у зв'язку з економічною кризою, російськими обмеженнями на використання газу, анексією Криму та війною на Донбасі.

Україна опинилася на складному перехресті, особливо після двох років сподівань на незалежність і стабільність країни. Проте, сьогодні Україна залишається самотньою у збройному протистоянні Росії та постійно намагається отримати належну підтримку з боку західних держав, які виявились нездатними щодо гарантування Будапештського меморандуму. Такі очікування є цілком виправданими, оскільки Україна є східними воротами в континентальній боротьбі всього світу проти російської агресії.

Зусилля України упродовж двох останніх років є послідовними, націленими на тісний союз із західними країнами. Що стосується європейських намірів привести Україну в Європейський Союз і надати підтримку як на економічному рівні, так і в війні проти сепаратистів, то вони мають під собою вагоме підгрунтя. Україна, як держава, може в перспективі стати активним і сильним членом Європейського Союзу. Україна, на відміну від інших країн Східної Європи, має досить велику територію, родючі землі, достатню кількість працездатних людей, хороший клімат та різноманітний ландшафт, а також багато іншого, що може надати їй численні переваги. Відтак, можна стверджувати, що принципи взаємодії й партнерства з Європейським Союзом є ключем у руках Заходу.

На рівні України, на жаль, ми можемо сказати, що вона страждає від нестачі сил ліквідувати корупцію та забезпечити дотримання законів. Все це пов'язано з довгою епохою фінансової та адміністративної корупції, яка спостерігалася в Україні в минулому. З одного боку, існує цілий ряд способів зробити Україну країною з сильним суверенітетом і такою, що поважає закони. Нам бракує достатньої допомоги від дружніх країн, які б мали за честь виявити свою прихильність до України і міжнародної спільноти. Захід багато обіцяє для підтримки української економіки і допомоги українській армії, однк на практиці нинішній рівень допомоги є недостатнім.

Українська внутрішня криза носить суто політичний характер. Можливо, якщо реформувати економіку, подолати корупцію, забезпечити верховенство закону, з'явиться можливість вийти з цієї кризи. Український уряд повинен об'єднати територію України, а також членів більшості політичних сил, відновити законність судових рішень, а також відповідну діяльність представників суддівського корпусу, налагодити ефективне функціонування системи державного управління.

Таким чином, можна кваліфікувати українську державу як спрямовану на тісну інтеграцію з Європейським Союзом. Економічні, військові та політичні вигоди нададуть Україні достатню військову силу, підтримку з боку НАТО. Однак, питання про вступ України до Європейського Союзу не є пріоритетним, особливо у світлі результатів британського референдуму, проблем, пов'язаних з тероризмом, біженцями, а також ризиками відкритого кордону України з Російською Федерацією.

Джерела

1. Смольніков Ю. Б. Використання історії в політичних цілях у період Перебудови в Україні / Ю. Б. Смольніков // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. – 2010. – Вип. 17. – С. 91–97.

2. Тетарчук І. В., Дяків Т. Є. Історія держави і права України: навч. посіб. для підготовки до іспитів / І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 213 с.
3. Пояркова Т. К. Кризовий синдром модернізації незалежної України: причини виникнення та засоби подолання: монографія / Т. К. Пояркова. – Суми: Університетська книга, 2015. – 351 с.
4. Рубан Ю. "Помаранчева революція": стратегічна оцінка в контексті європейської перспективи / Ю. Рубан // Вісник Національної Академії наук України. – 2009. – С. 3–7.

Ф. Х. АЗІМА
докторант, МАУП
науковий керівник — Чайка Н. Г., канд. іст. н., доц.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ТВОРЧОЇ МОЛОДІ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ

На сучасному етапі найбільш гострими соціальними проблемами молоді в усьому світі є: соціальна і економічна незахищеність. Покоління молодих людей стикається з проблемами, пов'язаними з відсутністю умов, що сприяють їх затребуваності, а також із здійсненням права на працю, освіту, творчий, в тому числі й культурний розвиток. Не дивлячись на стрімкий розвиток людства в цілому, молоде покоління відчуває певну соціальну неадаптованість, що тягне за собою труднощі в реалізації права на участь в освітній, трудовий і культурної діяльності та як, наслідок, відсутність суспільної затребуваності своєї самодіяльної активності.

Таким чином, сучасна дійсність поставила молоде покоління перед великою кількістю проблем. Вони обумовлені як макротенденцій (загальноцивілізаційними змінами, характером політичного і економічного розвитку країн та ін.), так і прорахунками державної молодіжної політики [1, 15].

Сьогодні молодь, особливо творчо налаштована її частина, потребують суспільно-державної допомоги, що могло б сприяти культурній діяльності молодих людей. Так як, саме через молодіжну культуру в значній мірі здійснюється виховання юнацтва, яке через одне, два десятиліття стане зрілим поколінням, яке визначатиме тенденції розвитку всього суспільства.

Молодіжна політика в Європі є найбільш системною, теоретично обґрунтованою та перевіреною практикою в сучасному світі. Досвід участі в молодіжній політиці громадських структур, самої молоді є також найбільш успішним.

Проблеми молоді відносяться до числа європейських політичних пріоритетів. Побудова нової економічної моделі, в основі якої лежить розвиток творчості, інновацій та освіти, а також широке використання цифрових технологій, як і саме майбутнє Європи, безпосередньо залежать від молоді, що було визнано у доповіді "Оновлена соціальна програма" Європейського союзу (ЄС), спрямованим на створення нових можливостей для його громадян (2009) [2].

В рамках соціальної політики ЄС починаючи з 1988 року здійснюються спеціальні програми, спрямовані на підтримку молодих людей, надання їм широких можливостей.

Одним із принципів побудови європейської молодіжної політики є її опора на дані різного роду досліджень, які інтенсивно проводилися починаючи з другої половини 1990-х рр. Так, Рада Європи ініціювала кілька спеціальних міжнародних досліджень, присвячених заходам підтримки молодіжної культури і формам залучення молоді до культурного і художньо-творчого життя [3, 7].

Проведене за дорученням Єврокомісії дослідження доступу молоді до культури в 27 країнах-членах ЄС (2009) показало, що найчастіше доступ до культурних благ розглядається лише як форма організації молодіжного "дозвілля", а власне "культурна політика" орієнтована в більшій мірі на залученні молоді до "класичних" форм

мистецтва та культурної "спадщини", а не на розвиток сучасної молодіжної культури і нових форм творчої активності, заснованих на використанні медіа.

Дослідження також підтвердило, що основною перешкодою для доступу молоді до культури є брак грошей, часу, транспортні проблеми, соціальні фактори, рівень освіти, упереджене ставлення як до самої молоді, так й до молодіжної субкультури. Крім того, культурні пропозиції, що надаються державою, сучасним соціумом не завжди відповідають молодіжним запитам [4, 104].

Щоб оцінити роль культури і креативності в житті молодих людей, були запропоновані абсолютно нові індикатори для різних вікових груп (15–19, 20–24, 25–30 років), визначені за результатами раніше проведених обстежень (включаючи телефонне інтерв'ювання). Зокрема, це частка молодих людей, протягом останніх 12 місяців (1) займалися художньою самодіяльністю (гра на музичних інструментах, спів, віршування, фотографування та ін.); (2) брали участь в культурному житті (відвідування музеїв, галерей, кінотеатрів, концертів, театрів та ін.); (3) брали участь в роботі спортивних клубів, молодіжних культурних організацій, асоціацій ін. Нарешті, в якості важливого показника готовності молоді до міжкультурного діалогу та комунікації було запропоновано визначити відсоток молодих людей, які на третій (вищій) ступені загальної середньої освіти вивчають дві або більше іноземних мов.

Спеціальне дослідження, проведене у Франції на початку 2000-х, показало, що молодь розвиває нові форми культурного споживання і доступу до культурних благ ще й тому, що, наприклад, є більш "просунутої" в нових технологіях або має інше, в порівнянні з більш старшими поколіннями, сприйняття/уявлення про час. Так, наприклад, з точки зору необхідного часу, читання молодим людям видається занадто витратним [4, p. 103].

Взагалі ж, на думку багатьох експертів молодіжної політики, Франція є яскравим прикладом здійснення державної підтримки саме творчої молоді серед країн Євросоюзу [5]. У цій країні на загальнодержавному рівні розробляє і реалізує державну політику з питань молоді Міністерство охорони здоров'я, молоді, спорту та волонтерства. Міністерство також відповідає за міжвідомчу координацію проектів, здійснюваних в цих областях.

Однією з найважливіших загальнодержавних програм Франції з підтримки творчої молоді є програма "Envie d'agir" (Бажання діяти). Це перша національна програма з надання проектної підтримки молодим людям у віці від 11 до 30 років. Програма "Envie d'agir" стимулює, надає підтримку і сприяє прояву ініціативи, підприємництва, творчості, сміливості і таланту молодих людей в різних областях: молодіжна робота і розвиток на місцевому рівні, культурна та наукова творчість, місцеве співтовариство або міжнародна солідарність, питання громадянства, створення нового бізнесу. Завдяки своїм охопленням і акценту на якісні результати програма Envie d'agir є абсолютно унікальною ініціативою як у самій Франції, так і в Європі, поєднуючи аспект глобального впливу (будь-якої влади, будь-якого проекту) на завершення освіти (доступ до самостійності і відповідальність за молодь і активну громадянськість), педагогіку і методологію проекту (узгодження бази, партнерський підхід і адаптовані засоби) [5].

У найбільш загальному плані перспективні напрямки політики ЄС відображені в стратегії "Європа 2020", яка була прийнята в 2010 році [7]. Європейська Комісія визначила наступні основні рушійні сили економічного зростання: знання, екологічно чиста економіка і високий рівень зайнятості. Для досягнення поставлених цілей висунуті сім магістральних ініціатив, і всі вони в тій чи іншій мірі пов'язані з молодіжною політикою.

Рамкова програма співпраці країн-членів ЄС в сфері молодіжної політики на 2010–2018 рр. в числі інших включає такі аспекти, як освіта та професійна підготовка, культура і креативність [8].

Програма ЄС та Східного партнерства "Культура і креативність" є однією з важливіших програм в межах здійснення стратегії "Європа 2020". Програма "Культура і креативність" покликана забезпечити підтримку культурних та креативних секторів і збільшити їхній внесок у сталий гуманітарний та соціально-економічний розвиток в Азербайджані, Білорусі, Вірменії, Грузії, Молдові та Україні [9].

Заходи, заплановані програмою: майстер-класи, тренінги, онлайн-курси, навчальні тури, партнерські ярмарки, розвиток лідерства у сфері культури, робочі групи, залучення місцевих та міжнародних експертів, практичні посібники, галузеві нагороди, налагодження контактів та обмін досвідом за допомогою веб-сайту, сторінки у Фейсбук, розсилки новин та ін.

У межах Програми розглядаються такі теми: управління проектним циклом, культурне лідерство, дослідження в галузі культури, статистичні дослідження, адвокатування, фандрайзинг, розширення аудиторії, культурна журналістика та розвиток потенціалу у сфері комунікації.

Незважаючи на те, що Програма має регіональний характер, вона значною мірою сфокусована на кожній окремій країні. У кожній країні працює професійний координатор, котрий є частиною нашої основної команди.

Програма розрахована на три роки — з 2015 по 2018. Бюджет становить 4,2 мільйони євро. За результатами проведення тендеру Європейським Союзом для реалізації Програми було обрано консорціум під керівництвом Британської Ради у партнерстві з Фондом Сорос-Молдова, Національним центром культури в Польщі і Ґете-Інститутом [9].

Внесок культури в реалізацію стратегії 2020 пов'язаний, перш за все, з високим економічним потенціалом культурних і творчих індустрій, їх роллю в просуванні інновацій, а також — із завданнями просування культурної національної спадщини в нові, віртуальні сфери. З одного боку, молоде покоління може зайняти ключові позиції в даних сферах діяльності, бо воно є одним з головних адресатів широкого онлайнового уявлення європейського культурного та творчого доробку.

Формування "творчого покоління" має спиратися на розвиток творчості та інноваційної компетенції дітей та молодих людей, надання широких можливостей для самовираження, на забезпечення доступу до культури [10].

З іншого боку, культура має яскраво виражений "міжгалузевий" (в управлінському сенсі) характер — тому вона впливає на розвиток всіх секторів сучасної економіки і на вирішення всіх проблем сучасного суспільства, включаючи молодіжні. У зв'язку з цим Рада Європейського союзу запропонувала розглянути можливості більш повного врахування вкладу культури в реалізацію стратегії 2020 (вдосконалення статистики в даній сфері, підготовка фактографічної інформації та ін.) І, відповідно, більш адекватного її фінансування [11].

Світ змінюється швидко, і сьогодні потрібен новий формат мислення. Творчі люди мають унікальну здатність мислити нешаблонно та відкрито. Потрібні також нові підходи до виявлення та навчання молодих творчих людей. У світі існує багато креативних людей, які хочуть зробити більше, але просто не мають для цього необхідних знань, або вони не готові до цього морально, або не готові інші люди поруч з ними. Тому необхідно створювати можливості, програми державної підтримки для розвитку творчої молоді.

Джерела

1. Левикова С. И. Молодёжная культура / С. И. Левикова. — М.: Вузовская книга, 2002. — 357 с.
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and Social committee and the Committee of the Regions renewed social agenda: Opportunities, access and solidarity in 21st century Europe [Електроний ресурс]. — Режим доступу: // http: // eur-lex. europa. eu/LexUriServ/LexUriServ. do?uri=COM:2008:0412: FIN: EN: PDF
3. Robinson K. Culture, Creativity and the Young: Developing Public Policy / Council of Europe. Cultural Policies Research and Development Unit. — Strasbourg, 1999. — 83 p.
4. Laaksonen A. Making Culture Accessible: Access, Participation and Cultural Provision in the Context of Cultural Rights in Europe / Council of Europe. — Strasbourg, 2010.
5. Федорова Т. С. Молодежная политика в странах Евросоюза: образование и культура // Культура в современном мире. — 2013. — № 4. — [Електроний ресурс]. — Режим доступу: URL: http: // infoculture. rsl. ru
6. Bilan de l'opération "Envie d'agir" 2014–2015 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www. ltma. lu/index. php/envie-d-agir/233-bilan-de-l-operation-envie-d-agir-2014–2015
7. EUROPE 2020. A European Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // ec. europa. eu/eu2020/pdf/COMPLET %20 EN%20BARROSO%20 %20 %20007 %20-%20Europe%202020 %20-%20EN%20version. pdf
8. Council Resolution of 27 November 2009 on a Renewed Framework for European Cooperation in the Youth Field (2010–2018) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // ec. europa. eu/youth/pdf/doc1648_en. pdf
9. Програма ЄС та Східного партнерства "Культура і креативність" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https: // www. culturepartnership. eu/ua/article/ragnar-platforma
10. Council Conclusions on Cultural and Creative Competences and Their Role in Building Intellectual Capital of Europe [Електронний ресурс] / Council of the European Union, 3128th Education, Youth, Culture and Sport Council meeting, Brussels, 28 and 29 November 2011. — Brussels, 2011. — Режим доступу: http: // www. consilium. europa. eu/uedocs/cms_ data/docs/pressdata/en/educ/126401. pdf
11. Council Conclusions on the Contribution of Culture in the Implementation of the Europe 2020 Strategy / Council of the European Union, 3066th Education, Youth, Culture and Sport Council meeting, Brussels, 14 Feb. 2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www. consilium. europa. eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/122102. pdf

О. В. ЗУР'ЯН
докторант МАУП

ФЕЇМ БРАВА
Докторант, МАУП (Республіка Македонія)

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

В останні роки світ ризику стрімко еволюціонував, збільшуючи обсяги та складність окремих ризиків, яких зазнають сучасні підприємства. У зв'язку з цим актуальним питанням є розробка напрямів розвитку та вдосконалення існуючих підходів до управління ризиками на підприємствах. При цьому важливим є усвідомлення того, що ефективна система фінансового ризик-менеджменту не є стандартизованим набором рекомендацій управлінського характеру або однією з задач управління в короткостроковому періоді. По суті — це є важіль впливу, який забезпечить підприємству конкурентні переваги та упевненість в майбутньому.

На сьогодні ступінь впровадження системи ризик-менеджменту на підприємствах визначається регулятивним (законодавчим) середовищем, внутрішніми управлінськими факторами, структурою власності та управління. Так розділення сфер впливу власників та менеджменту стимулює останніх в бік активного прийняття ризиків, характеристиками галузі та специфікою бізнесу в цілому. Тому оптимізація такої системи — довготривалий процес без конкретної кінцевої дати, адже ризик-менеджмент є теорією еволюційного управління, внаслідок безперервності еволюції категорії "ризик", і потребує повної інтеграції в основний процес прийняття рішень по підприємству на щоденній основі.

Для забезпечення фінансової та організаційної безпеки і стабільності підприємства, продуктивна система фінансового ризик-менеджменту потребує адаптації до конкретних бізнес-процесів підприємства, його цілей та стратегій. Це сприятиме більш ефективній комунікації з питань ризику на всіх рівнях управління і дозволить вдосконалити процеси прийняття рішень по підприємству в цілому.

Одним з ключових моментів фінансового ризик-менеджменту на рівні підприємства має бути визначення рівня апетиту до ризику. Досвід іноземних управлінців [1] свідчить про те, що окремі підприємства формують системи критеріїв, які описують апетит до ризику за якісними характеристиками на відміну від розробки єдиного конкретизованого визначника. Інші — визначають апетиту до ризику через різноманітні показники рівнів потенційного впливу окремих ризиків на споживачів — що дозволяє визначити агрегований рівень апетиту до ризику. Натомість, на переважній більшості українських підприємств культура ризик-менеджменту може бути охарактеризована як така, що або спрямована на максимально можливе уникнення ризику, або не схильна до ризику взагалі. Водночас, саме культура ризик-менеджменту "впливає на спроможність підприємства функціонувати в рамках його апетиту до ризику" [7].

На нашу думку, управління через уникнення не є продуктивним, оскільки, фактично, уникається не лише небезпека фінансових втрат, якими можуть бути вира-

жені наслідки реалізації будь-якого ризику, але і втрачаються потенційні можливості одержання додаткових переваг (отримання додаткового прибутку, економії ресурсів тощо) як результату ефективного ризик-менеджменту. Тому можна припустити, що перспективою інституційного характеру в системі фінансового ризик-менеджменту підприємств є організація процесів більш активного нагляду за ризиком, в т. ч. запровадження процедур періодичного перегляду параметрів апетиту до ризику та встановлення прямого зв'язку між зазначеним показником, відповідальністю управлінця та компенсаційною політикою підприємства. В цілому, відсутність адаптивних методик і чітких рекомендацій методичного характеру щодо визначення рівня апетиту до ризику свідчить про те, що проблематика цього питання не є достатньо розвинутою в сучасній економічній науці та практиці фінансового управління підприємством, а отже — перспективним напрямком в еволюції ризик-менеджменту.

Активну участь в розробці даної тематики на світовому рівні бере Комітет спонсорських організацій Комісії Тредвея (COSO). В 2004 році COSO було розроблено системний методичний підхід до ризик-менеджменту підприємств (надалі — COSO ERM), спрямований на поєднання існуючих механізмів внутрішнього контролю, використовуваних підприємствами, як з метою задоволення потреб безпосередньо внутрішнього контролю, так і для сприяння оптимізації комплексного процесу ризик-менеджменту. Даний підхід описано в документі COSO Enterprise Risk Management — Integrated framework [6].

В цілому, система COSO ERM наочно може бути представлена в форматі тривимірного куба, грані якого об'єднують вісім ризик-компонент управління, чотири цілі (рівня) ризик-менеджменту, та сукупність структурних і процесних компонент підприємства як господарської одиниці. Для комплексного розуміння досліджуваної системи розглянемо зазначені складові більш детально.

Ризик-компоненти управління визначаються в порядку їх вагомості для цілей ефективного процесу ризик-менеджменту на підприємствах і включають:

1) внутрішнє середовище підприємства (філософія ризик-менеджменту — культура ризику — топ-менеджмент — цілісність управління та етичні цінності — компетентність — філософія менеджменту та стиль управління в цілому — апетит до ризику — організаційна структура — розподіл ролей та відповідальності — політика і практика управління людськими ресурсами);
2) визначення цілей (стратегічні цілі — пов'язані та індивідуальні цілі — апетит та толерантність до ризику);
3) ідентифікація ризикових подій (події та їх категоризація і взаємозалежність — фактори, що впливають на стратегію та цілі підприємства — методології і техніки ідентифікації — виявлені ризики і можливості);
4) оцінювання ризику (притаманний та залишковий ризики підприємства — імовірність та наслідки реалізації ризиків — методології і техніки оцінювання — кореляція оцінок);
5) реакція на ризик (визначення типів можливих реакцій — оцінювання можливих альтернатив — прийняття рішення — комплексний підхід);
6) контроль (інтеграція з реакцією на ризик — типи контролю — генеральний і прикладний контроль — особливості підприємницької діяльності);
7) інформація і комунікація (інформація — стратегічні та інтегровані системи управління — комунікація);
8) моніторинг (ситуативне оцінювання — неперервне оцінювання).

Підхід, запропонований COSO, визначає наступні чотири цілі (рівня) управління ризиками на підприємствах: стратегія, операційне управління, звітність і відповідність регулятивним нормам.

1) стратегічний компонент — завдяки якому цілі найвищого рівня відповідають і підтримують місію діяльності підприємства;
2) операційний компонент — завдяки якому підприємство використовує свої ресурси ефективно;
3) компонент звітності — завдяки якому звітність підприємства надійна, змістовна, своєчасна та періодична;
4) компонент відповідності — завдяки якому система ризик-менеджменту на підприємстві забезпечує відповідність характеристик діяльності суб'єкта господарювання вимогам діючого законодавства та регулятивних нормативів.

В контексті викладеного зазначимо, що перші два компоненти є найбільш вагомими в процесі управління ризиками будь-якого підприємства — відсутність стратегії та комплексу операційного управління виробництвом і реалізацією продукції/послуг нівелює довготривалу потребу у фінансовій звітності та дотриманні будь-яких регулятивних норм.

Третьою складовою системи COSO ERM є сукупність структурних і процесних компонент підприємства як господарської одиниці. В базовому підході COSO таких компонент чотири: напрямки діяльності, процеси, циклічність подій, структурні підрозділи. Однак, ця складова є варіативною залежно від масштабу та типу бізнесу, який застосовує систему COSO ERM.

Отже, особливості підходу, запропонованого COSO, на нашу думку можна охарактеризувати наступним чином:

- відповідність апетиту до ризику та стратегії — апетит до ризику визначається виходячи з оцінки стратегічних ініціатив підприємства, надалі встановлюються реалістичні цілі та розробляється методологія управління усвідомленими ризиками;
- вдосконалення реакції на ризик — управління ризиком дозволяє підприємству розробляти та вдосконалювати альтернативні рішення, реагуючи на ризик, — йдеться про уникнення, зниження, поділ та прийняття ризиків;
- зменшення випадковостей та втрат — зменшуючи число операційних несподіванок та знижуючи потенціал втрат, підприємства вдосконалюють спроможність менеджменту ідентифікувати потенційно негативні випадки/події. Визначення реакції на ризик сприяє зниженню числа повторюваності несподіванок, а також формулюванню підходів до управління пов'язаними затратами, що можуть призвести до неочікуваних втрат;
- ідентифікація та управління комплексними ризиками — усі підприємства певним чином реагують на ризики, які впливають на окремі компоненти/характеристики їх діяльності. Ризик-менеджмент сприяє вдосконаленню реакції на зазначені несподівані події та зниженню взаємопов'язаного впливу неочікуваних, комплексних ризиків на підприємство;
- використання можливостей — ризик-менеджмент працює як механізм попередження у випадках використання переваг конкретних можливостей, які є результатом ефективної оцінки ймовірностей;
- вдосконалення розподілу капіталу — консолідуючи достовірну інформацію щодо ризиків, підприємство генерує потенціал ефективного використання інвестиційних можливостей, доступних на фінансових ринках, та визначає параметри оптимального розподілу капіталу.

Підводячи підсумок, відмітимо, що розробка COSO ERM — Integrated framework є важливим документом, який визначає основні принципи і положення комплексного процесу управління ризиками на підприємствах. На противагу поширеній практиці фрагментального застосування ризик-менеджменту, що не дозволяє дослідити та проаналізувати взаємодію та взаємозв'язок ризиків підприємств, система COSO ERM, в поєднанні з існуючими системами управління, дозволить топ-менеджменту, операційним та ризик-менеджерам зрозуміти, ідентифікувати, проаналізувати та визначити числові характеристики ризиків, з якими стикається підприємство в процесі діяльності, — покладаючи в основу запропонованого підходу концепцію внутрішнього контролю.

Водночас, нещодавні дослідження результатів практичного застосування системи COSO ERM показали, що, не зважаючи на підвищення загальної поінформованості щодо ризику, впровадження централізованої інтегрованої системи не обов'язково достатнє для ефективного управління непевністю та неочікуваними ситуаціями, характерними для сучасного бізнес-середовища [4, 10]. В контексті цього виникає потреба в поєднанні підходів інтегрованого ризик-менеджменту з можливостями децентралізованих реакцій, що дозволить менеджменту краще розуміти складну картину фінансових ризиків підприємства та, водночас, стимулюватиме адаптаційні ініціативи на всіх рівнях організації.

Процеси управління ризиками на українських підприємствах на даний момент в більшості своїй перебувають на стадії мінімальної зрілості. Так відсутні або не оптимізуються процедури системного оцінювання схильності бізнесу до ризику на постійній формалізованій основі, ускладнено інформування вищого керівництва про найбільш актуальні параметри та показники такого оцінювання (в т. ч. незадовільна якість та глибина деталізації даних). Тобто відсутній конструктивний підхід до побудови системи фінансового ризик-менеджменту. Відповідно, пропонуємо виконувати оптимізацію останнього, перш за все, через розробку інституційної та методологічної компонент управління.

Інституційна компонента процесу управління фінансовими ризиками дещо варіює серед підприємств залежно від підходу, покладеного в її основу: централізований підхід передбачає формування окремого підрозділу, зорієнтованого суто на управління ризиками, а децентралізований — розподіл конкретних обов'язків щодо ризиків серед підрозділів підприємства, найбільш ефективних у виконанні конкретних задач управління. При цьому, важливим є забезпечення відкритої комунікації на рівні виконавчого управління для забезпечення чіткого розуміння задіяними сторонами розподілу обов'язків та відповідальності щодо конкретних фінансових ризиків підприємства. З цього аспекту в діяльності українських підприємств поширеною є практика делегування обов'язків щодо моніторингу ризиків підрозділу з внутрішнього аудиту. Основна увага при цьому приділяється стандартизованим процедурам переважно щодо операційних та/або правових ризиків (або ризиків відповідності регулятивним нормам держави, можливі наслідки яких оцінено рівнем фінансових витрат), а також окремим фінансовим ризикам. Вважаємо, що нехтування будь-якими іншими ризиками, що виникають або проявляються в процесі діяльності підприємства, не є розумним в довгостроковій перспективі ефективного розвитку.

Запровадження системи ризик-менеджменту та забезпечення її всесторонньої підтримки пропонуємо розпочинати з вищої ланки управління підприємством, надалі поступово розвиваючи структуру та деталізуючи функціонал за вертикальною схемою інтеграції до окремих підрозділів та структурних одиниць. В основу такого розвитку вважаємо за необхідне покласти принцип уникнення непотрібних усклад-

нень (принцип "Бритви Оккама" [3]), спрощуючи по максимуму організаційні моменти та стимулюючи процеси комунікації щодо ризиків на всіх рівнях.

Оптимізацію вбачаємо в наступному:

- по-перше, делегування керівної ролі в управлінні ризиками підприємства кваліфікованому спеціалісту вищої ланки управління.
- по-друге, створення в організаційній структурі підприємства під керівництвом такого керівника спеціалізованого підрозділу з питань ризиків;
- по-третє, в забезпеченні ефективної комунікації цього підрозділу з іншими структурними компонентами бізнесу.

В сучасних економічних умовах питання методології аналізу потребує певного перегляду, оскільки існування суттєвих вад в поширених методиках процесів ідентифікації та моніторингу ризиків опосередковано підтверджуються суттєвістю наслідків впливу попередньо не врахованих ризик-факторів або подій.

Враховуючи вище зазначене, слід відмітити перспективність застосування саме комбінованого підходу, сутність якого полягає в поєднані, перш за все, статистичних методів, переваг сценарного аналізу та якісного оцінювання. Окремо, кожна з цих методик має помітні недоліки: сценарний аналіз (моделювання) макроекономічних факторів зазнав певної критики під час світових кризових зрушень останніх років, а якісне оцінювання зазвичай має суб'єктивну природу; однак їх поєднання демонструє певну новизну для фінансового менеджменту через забезпечення синергічного ефекту ефективного.

Економічно успішні підприємства потребують розробки деталізованих інструкцій та ретельного вибору показників оцінювання та аналізу ризиків. Найбільш актуальною є потреба в методології оцінювання та аналізу фінансових та маркетингових ризиків, а також ризиків стратегічного розвитку. Інструкції щодо зазначених питань, на нашу думку, повинні бути процесно-орієнтованими та доведені до керівників відповідних підрозділів підприємства в форматі бізнес-кейсів або тренінгів, з метою формування чіткого розуміння процедур оцінювання ймовірностей та/або величини наслідків реалізації потенційних ризик-факторів або подій. Загалом, вважаємо за необхідне проведення формалізованих тренінг-семінарів та інструктажів з питань управління ризиками на постійній основі, принаймні для вищої ланки управління підприємством. Принциповим є виконання процедур оцінювання та аналізу ризиків на постійній основі.

Важливим в контексті формування культури ризик-менеджменту [5], є інформування акціонерів щодо стану та процедур управління ризиками. Таке розголошення має проводитися в форматі звітності, структура, загальний формат якої, обов'язковість подання та періодичність повинні визначатися на рівні вимог регулятивних органів влади та управління. Нормативні вимоги до подання зазначеної звітності сприятимуть запровадженню та вдосконаленню провідних практик ризик-менеджменту на сучасних підприємствах. При цьому важливим є усвідомлення реальної цінності системи фінансового ризик-менеджменту та важливості зв'язку процесу управління із цілями компанії, на відміну від виконання регулятивних вимог суто "на папері".

На відміну від застосування контроль-орієнтованого підходу до звітності, технічно доповненого блоком показників ризик-менеджменту, звітність щодо фінансових ризиків слід зорієнтувати на розкриття інформації щодо того, яким саме чином здійснюється управління останніми на підприємстві.

Фінансовий ризик-менеджмент необхідно доповнити безперервним моніторингом (як компонентою системи контролінгу ризиків) для оперативного та комплексного розуміння причин та наслідків фінансових ризиків підприємства.

Однією з найбільш актуальних перспектив розвитку в системі фінансового ризик-менеджменту вважаємо перегляд ставлення до ризику та особливостей управління останнім безпосередньо зі сторони суб'єктів прийняття рішення. Так найбільш поширеною є практика управління ризиками через зосередженість на масиві випадків найбільш суттєвого впливу ризик-факторів, тобто максимальних наслідків для підприємства. На нашу думку, перспективним є зміщення акценту управління в бік оцінювання імовірних наслідків реалізації декількох найбільш суттєвих фінансових ризиків і опрацювання програми дій на випадок їх фактичної реалізації.

Не менш важливим питанням є вибір основи прийняття управлінського рішення щодо фінансового ризику, тобто інформації. Найчастіше реалізація ризиків передбачається на базі історичних даних (статистичної інформації про поведінку певних явищ або процесів в попередніх періодах). Найбільш поширеним для оцінки тенденції є використання трирічного часового горизонту і побудова прогнозів на період до року. Вважаємо, що такий підхід дещо обмежує ефективність управління ризиком, оскільки останній є імовірнісною категорією, а імовірність і статистика — не тотожні поняття.

Крім того, різні способи представлення інформації (психологічна інтерпретація абсолютних та відносних величин) зумовлюють помилки комунікації, тобто необхідним є ретельний вибір способу представлення інформації. Прийняття рішення вимагає порівняння та аналізу еквівалентних показників. При цьому, суб'єкти прийняття рішень в реалістичних ризик-сценаріях "менше зацікавлені в інформації щодо імовірності — натомість, вони часто прагнуть активно управляти ризиками, використовуючи важелі зниження ризику" [8]. Йдеться про дії, ініційовані суб'єктами прийняття рішень до виконання в комплексі з ризиковими, однак фінансово привабливими альтернативами, і в результаті яких очікується зниження рівня ризиків.

Основоположним в будь-якому управлінні є орієнтованість стратегії. Менеджмент сучасного підприємства в цілому функціонує в напрямку збільшення прибутку, хоча перспективним, на нашу думку, є приділення уваги більш зрілій стратегії — уникненню помилок. При цьому оптимізація прибутку, на нашу думку, повинна виконуватися через розширення асортименту продукції з метою адаптації до потенційних змін в економічному середовищі, по аналогії з диверсифікацією інвестиційного портфеля [2]. Управління як прибутковістю, так і втратами є однаково важливим для підприємства, тому необхідно постійно пам'ятати про можливість помилок і вчитися мінімізувати останні, оскільки нехтування слабкими сторонами та загрозами для підприємств неминуче призведе до його банкрутства.

В цілому, саме успішні управлінські здібності та професійна інтуїція, на відміну від зовнішніх факторів та випадкових подій, переважно і визначають позитивність результатів фінансового ризик-менеджменту на підприємстві. При цьому, успішні рішення, будучи реалізованими на умовно постійній основі, в свою чергу призводять до більш ніж оптимістичних прогнозів та надмірно ризикових рішень (внаслідок надмірної впевненості з боку менеджменту), що в кінцевому результаті знову призведе до помилок і втрат. Отже, в управлінні ризиками важливим є розуміння не лише причин помилок, але і шляхів досягнення переваг та успіху в цілому.

Суб'єктивним фактором ефективного управління є кадрове забезпечення. Незрілість систем фінансового ризик-менеджменту на сучасних українських підприємствах та еволюційний характер ризиків зумовлюють нагальну потребу в спеціалістах цього профілю, особливо креативно мислячих в напрямку розробки зазначених вище перспективних напрямків і питань. При цьому, ставлення до процесу фінансового ризик-менеджменту з боку управлінців має базуватися на знаннях та професій-

ному досвіді і підкріплюватися системою мотивації, заснованою на двох параметрах, запропонованих автором,: кінцевому результаті управління (та його відповідності запланованим параметрам) та співвідношенні фінансового результату і величини витрат на управління ризиками. Вважаємо, що система мотивації не може бути ефективною, якщо об'єктом винагороди є будь-який інший параметр, відмінний від зазначених (наприклад, обсяг фінансових ризиків, прийнятих до управління; відсоток прийнятих та переданих ризиків; витрати на управління ризиками в абсолютному вираженні тощо), крім того, фінансове стимулювання необхідно здійснювати на пропорційній основі.

В цілому слід наголосити, що основним орієнтиром при організації та оптимізації систем ризик-менеджменту на українських підприємствах має бути уникнення/передача ризиків понад рівень апетиту до ризику та приділення більшої уваги управлінню потенційними втратами, ніж імовірними прибутками.

Джерела

1. Бартон Т. Л. Риск-менеджмент: практика ведущих компаний / Т. Л. Бартон, У. Г. Шенкир, П. Л. Уокер. — М. и др.: Вильямс, 2008. — 207 с.
2. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками: Учеб. курс. / И. А. Бланк. — К.: Ника-Центр, 2006. — 448 с.
3. Битва Оккама [Електронний ресурс] // Бібліотека Вікіпедія. — Режим доступу: http: // uk. wikipedia. org/wiki/Битва_Оккама.
4. Andersen T. J. Combining central planning and decentralization to enhance effective risk management outcomes / T. J. Andersen // Risk Management. — 2010. — № 12. — pp. 101–115.
5. Brühwiler B. Risikomanagement als Führungsaufgabe: Unter Berücksichtigung der neuesten Internationalen Standardisierung / B. Brühwiler. — 2. Auflage. — Bern/Stuttgart/Wien: Haupt Verlag AG, 2006. — 241 S.
6. COSO Enterprise Risk Management — Integrated framework [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www. coso. org/
7. Heineman R. A Comprehensive Guide to Risk Appetite and Risk Tolerance [Електронний ресурс] / R. Heineman // ERM Initiative Faculty. — 2011. Режим доступу: http: // www. poole. ncsu. edu/erm/index. php/articles/entry/risk-appetite-tolerance/
8. Huber O. Risky Decisions: Active Risk Management / O. Huber // Current Directions in Psychological Science. — 2012, February. — № 21. — pp. 26–30.
9. Paape L. The Adoption and Design of Enterprise Risk Management Practices: An Empirical Study [Електронний ресурс] / L. Paape, R. F. Spekle // COSO Report Study. — Режим доступу: http: // www. accaswitzerland. ch/reports_studies/coso. pdf
10. Pagach D. The Characteristics of Firms That Hire Chief Risk Officers / D. Pagach, R. Warr // Journal of Risk & Insurance. — 2011. — Vol. 78, Number 1. — pp. 185–211.

І. І. КЛИМКОВ
аспірант, МАУП

МЕДІАКРАТИЧНІ СПОСОБИ УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬСТВОМ

Сучасне суспільство інформаційне. Інформаційно-комунікативні технології (ІКТ) є основною ознакою сучасного прогресивного і розвиненого суспільства. За допомогою Інтернет-ресурсів можна здійснювати покупки, заповнювати електронні форми при прийомі на роботу, електронні заявки на отримання послуг від компетентних установ та організацій. Політична сфера життєдіяльності соціуму не стоїть осторонь тотальної комп'ютеризації. Поширення набуває інтернет-рекрутування, коучинг, форуми на різні теми суспільно-політичного життя, електронні петиції, розміщені на сайтах провідних владних політичних інститутів тощо. І варто відмітити, що ці механізми є доволі ефективними.

Окрім таких загальнопоширених і нейтральних з політичної точки зору способів використання інтернет-технологій є й більш "дієвий" та впливовий — державна пропаганда. Державна пропаганда як знаряддя запровадження у масову свідомість основних положень державної ідеології давно вийшла за межі окремо взятих країн і чинить вплив, а іноді і тиск, в міждержавних відносинах. На практиці це називають "інформаційними війнами". Такий симбіоз і зумовлений ним причинно-наслідковий зв'язок має багато суміжних понять та схожих феноменів, що прямо чи опосередковано є медіакратичними способи управління суспільством. До них відносять і самі інформаційні війни, й ідеології, стереотипи і стерео типізація, архетипи, емоційнийний вплив, PR, громадську думку, лідерів громадської думки, громадянське суспільство, формування іміджу, міфи і міфотворчість, а також багато інших аспектів, пов'язаних, наприклад, з інформаційним супроводом під час воєн, ефективністю пропаганди і її методів. Дослідженню цих та інших понять та провідних тенденцій, що визначають інформаційне суспільство та пропаганду, медіакратичні способи управління державою присвячено низка наукових праць вітчизняних і зарубіжних відомих філософів, соціологів та істориків. Серед них слід відзначити роботи Барабаш В., Бордюгов Г., Котеленец О., Почепцов Г., Головатий М., Бебик В., Ліпман У. та ін. [1, 2, 3, 4].

Вивчаючи ці категорії, необхідно проводити паралельне дослідження так званих "війн пам'яті", кібервійн, "магії чисел і магії авторитетів" як технології впливи і маніпуляції, "революцій гідності" та багато іншого. І їх ґрунтовний аналіз наочно демонструє проблему звясування категорійного апарату, зокрема в тому, що стосується різниці між PR і пропагандою.

PR працює з суспільно значущими PR-приводами (нехай іноді і штучно створюваними), які були або стали важливі для значної частини соціуму. Пропаганда, на відміну від практики зв'язків з громадськістю (PR), — це одностороння комунікація, за визначенням не передбачає активної зворотної реакції і зв'язку з аудиторією (англ. Feedback). Із загальноприйнятої точки зору пропаганда — це активне, масоване нав'язування єдиної точки зору значної частини соціуму. Якщо сформулювати суть явища ще точніше, мова йде про нав'язування позиції замовника інформаційних послуг — будь то комерційна організація, харизматична особистість, державна

структура, політична партія або громадське об'єднання. Пропаганду і пропагандистів не цікавить зворотна реакція аудиторії, її думка з приводу нав'язуваного контенту. Але фахівця з PR це повинно хвилювати обов'язково. На серйозний зміст заходу цільова аудиторія повинна звертати увагу і швидко реагувати, цивілізовано (у ненасильницький спосіб) висловлюючи свою громадську думку. Пропаганда — одностороннє поширення певної інформації, фактів, відомостей і оцінок по підготовленим каналам за допомогою спеціальних методів і методик. На відміну від PR, пропаганда не передбачає і блокує читацький і глядацький відгук, чітко контролюючи інформацію і свідомо плануючи необхідну реакцію на неї (сприйняття фактів).

Ще два моменти, на які варто звернути найпильнішу увагу. Перший — це проблема брехні, дезінформації, поширення завідомо неправдивих поглядів, фактів, аргументів і інших відомостей. Стосовно діяльності в галузі зв'язків з громадськістю це називають "чорним" PR. І в мирний, і у воєнний час наклеп, брехня, дезінформація, поширення завідомо неправдивої інформації — злочини, які вимагають громадського осуду, а соціум і закон повинні цьому сприяти і суворо за цим стежити. Схильність до перебільшення і спотворення інформації, ненавмисної (марної) брехні — це той етап, через який люди різних культур проходять в дитинстві. Таким чином, з цього випливає, що деякі пропагандисти і PR-фахівці — професійні брехуни. Це стосується і "білого", і "сірого", і "чорного"

Другий момент, на який варто звернути найпильнішу увагу як вчених-дослідників, так і викладачів вищої школи: пропаганда, втім як і PR, зовсім не обов'язково пов'язана з політикою, економікою та інформаційними війнами. Теоретично і практично може існувати пропаганда. Із загальноприйнятої точки зору пропаганда — це активне, масоване нав'язування єдиної точки зору значної частини соціуму. Якщо сформулювати суть явища ще точніше, мова йде про нав'язування позиції замовника інформаційних послуг — будь то комерційна організація, харизматична особистість, державна структура, політична партія або громадське об'єднання. Державна пропаганда — явище багатопланове, причому далеко не завжди має негативний характер. І цей факт вимагає самого серйозного і всебічного наукового осмислення.

Джерела

1. Барабаш В. В., Бордюгов Г. А., Котеленец Е. А. Государственная пропаганда и информационные войны: учебное пособие. — М.: АИРО-XXI, 2015.
2. Bernays E. Propaganda. N. Y.: Horace Liveright, 1928.
3. Ellul J. Propaganda: The Formation of Men's Attitudes. N. Y.: Vintage Books, 1973.
4. Lippmann W. Public Opinion. San Diego (CA): Harcourt, Brace books, 1922.

С. В. КМЕТИК
докторантка, МАУП

ОСВІТНІ СИСТЕМИ ТА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА КРІЗЬ ПРИЗМУ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Сучасна освіта, особливо вища — складний, багатоаспектний феномен, який, на думку, зокрема відомого українського філософа В. Г. Кременя, характеризують такі основні тенденції:

1. прагнення до демократичної системи освіти, тобто доступність освіти всьому населенню країни та послідовність її ступенів і рівнів, надання автономності навчальним закладам;
2. забезпечення права на освіту всім бажаючим (можливість і однакові шанси для кожної людини здобути освіту в навчальному закладі будь-якого типу, незалежно від національної і расової приналежності);
3. значний вплив соціально-економічних і політичних чинників на здобуття освіти (наприклад, платні форми навчання тощо);
4. розширення спектра навчально-організаційних заходів, спрямованих як на задоволення різносторонніх інтересів, так і на розвиток здібностей учнів;
5. розростання ринку освітніх послуг;
6. розширення мережі вищої освіти і зміна соціального складу студентства (воно стає більш демократичним);
7. у сфері управління освітою — пошук компромісу між централізацією і повною автономією;
8. освіта стає пріоритетним об'єктом фінансування в розвинених країнах світу;
9. постійне оновлення й коригування шкільних і вузівських освітніх програм;
10. відхід від орієнтації па "середнього учня", підвищений інтерес до обдарованих дітей і молодих людей, до особливостей розкритгя і розвитку їх здібностей у процесі і засобами освіти;
11. пошук додаткових ресурсів для надання освіти дітям з відхиленнями у розвитку, дітям-інвалідам. [5, с. 49–50].

В питаннях управління освітою, її функціонування важливо враховувати декілька наступних особливостей принципового характеру.

По-перше, освіта є домінуючою складовою духовного життя будь-якого суспільства і виконує три основних функції: людинотворчу — забезпечення певного рівня знань людини (особистості), грамотності, формування відповідного стану емоційно-вольової сфери людини, її поведінкових орієнтацій, готовності до виконання різних соціальних ролей; технологічну — забезпечення "бази життя", формування навичок і умінь трудової, громадської, господарської, професійної та іншої діяльності людини; гуманістичну — всебічного виховання людини, формування високої моральності, культури, розуміння пріоритетів загальнолюдських цінностей (життя, праці, самої людини, природи) тощо [3, с. 615].

По-друге, освіта — невід'ємна складова соціальної політики будь-якої держави. Пояснення цій складовій дає розуміння суті, мети соціальної політики. Це "створення умов для задоволення соціальних потреб та інтересів людей, підтримки, захисту, корекції та реабілітації окремих громадян і соціальних груп, а також розвиток (соціалізація) людини" (Див.: Головатий М. Ф. Соціальна політика і соціальна робота: Термінол.-понятійний слов. / М. Ф. Головатий, М. Б. Панасюк. — К.: МАУП, 2005. — 560 с. — С. 386).

По-третє, нинішні процеси розвитку, а то і певних радикальних змін інституту освіти притаманні більшості країнам світу, у зв'язку з рядом наступних об'єктивних обставин: а) демографічним вибухом кінця 40-х років XX століття, що спричинив збільшення, наприклад, студентства майже в три рази; б) різке збільшення обсягів наукової та іншої інформації; в) посилення масштабів виробничої мобільності (поява нових професій і зростання закону на професійні кадри); г) зростання ролі науки і сучасних технологій у житті людини; д) розвиток засобів масової комунікації і посилення їх впливу на усі суспільні процеси; е) збільшення вільного часу у житті людини завдяки науково-технічному прогресу; ж) помітне зростання рівня життя людини; з) демократизація суспільного життя; и) збільшення середньої тривалості життя людини тощо (Див.: Судаков В. И., Алиев М. С., Акимов Д. И., Дамиров А. Г. Образование как специализированная институциональная система переходного общества: функциональные компоненты и уровни // Соціологічна наука і освіта в Україні: зб. наук. пр. / Укл. В. І. Судаков, М. В. Туленков / В. И. Судаков, М. С. Алиев, Д. И. Акимов, А. Г. Дамиров. — К.: МАУП, 2000. — 402 с. — С. 305–306).

Підкреслимо особливо, що для достатньо цілісного і повного усвідомлення суті тих необхідних трансформаційних процесів, що мають місце на кожному інституційному рівні освітньої системи, важливо знати суть, призначення інститутів певного рівня. Так, інститут першого рівня, це, власне, ті навчально-освітні структури, що забезпечують отримання дошкільної, шкільної (загальної середньої), професійно-технічної, вищої, післядипломної освіти, освіти у аспірантурі та докторантурі, самоосвіти. За досить невеликими організаційно-функціональними відмінностями, система таких інститутів у країнах світу фактично не вирізняється [3]. Можна, хіба що, вести мову про пропорційність співвідношення таких інститутів в залежності від рівня соціально-економічного розвитку держави, характеру і особливостей народногосподарського комплексу тощо. Це вже інший аспект проблеми.

Далі. Систему інститутів другого рівня становлять саме ті структури навчальних закладів (в тому числі і ВНЗ), що створюються задля безпосередньої організації навчально-виховного процесу: вчені ради, наглядові ради, комісії, комітети, різноманітні професійні об'єднання, громадські фонди тощо. Принципово важливо, що в цілому такі інституції багато в чому сприяють не просто організації дієвого навчального процесу але й демократизації навчання й виховання, розвитку самоврядних засад в освіті, забезпеченню належного громадського контролю за системою освіти, діяльністю навчально-виховних структур.

Врешті, третій рівень інститутів управління системою освіти становлять ті структури, що безпосередньо організують і керують освітньою системою: уряди країн, відповідні міністерства і відомства, галузеві міністерства і відомства, виконавчі органи влади на місцях тощо. Механізми такого керівництва, звичайно, також мають свою специфіку.

Що стосується інституцій четвертого рівня — то їх завдання (науково-дослідні, методичні інститути) сприяти максимальній ефективності навчально-виховної ро-

боти, підвищення її дієвості у відповідності із потребами особистості, держави, суспільства.

Об'єктивно вважається, що демократизація вищої освіти, в тому числі і в Україні, характеризується такими параметрами (особливостями) без яких управління нею абсолютно неможливе.

1. Максимально розширений доступ до освіти, особливо вищої. Це питання в Україні за усіх соціально-економічних причин достатньо успішно вирішується. Відповідно до законів України "Про освіту", "Про вищу освіту" тощо збільшується й оптимізується мережа ВНЗ з урахуванням як потреб громадян, так і окремих регіонів, країни в цілому.

2. Удосконалення навчального процесу відповідно як до вітчизняного, так і до прогресивного зарубіжного, досвіду. За останні два-три роки у ВНЗ України розроблено й запроваджено нові, більш досконалі навчальні плани, дозволено випускникам технікумів реалізовувати своє право на здобуття вищої освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра за спеціальними скороченими термінами. Крім того, надано можливість одночасного навчання за двома спеціальностями та створено відповідні освітньо-професійні програми, що значно розширюють профіль підготовки, підвищують конкурентоспроможність випускника ВНЗ на сучасному ринку праці.

3. Запровадження дієвого контролю за якістю освітніх послуг, що надаються ВНЗ на ринку освітніх послуг. Створено та реалізовано механізм ліцензування та акредитації вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації та форм власності.

4. Створення системи безперервної освіти, розрахованої на усі вікові категорії громадян. Безперервність освіти, її інтенсивність може бути забезпечено лише за двох умов принципового характеру. Перша — використання новітніх, доступних і технічно високозабезпечених технологій навчання та опанування. Друга — досконале володіння людиною методологією самостійної навчальної діяльності (праці). Це пов'язано з тим, що у високорозвинутих країнах щорічно на чверть втрачається актуальність усіх знань людини, що вона їх опанувала й засвоїла.

5. Післядипломна освіта, по суті, для дорослих, що розглядається в сучасному суспільстві як основна складова всієї системи неперервної освіти, що надає кожній особистості можливість здійснювати постійне творче оновлення, розвиток та вдосконалення свого потенціалу впродовж усього життя. Україна в цьому плані є не виключенням.

6. Міжнародне співробітництво. Хоч і недостатньо потужно й інтенсивно, у сфері освіти, особливо вищої, поступово розвивається міжнародне співробітництво. Це пов'язано з прямими контактами з питань освіти як на міждержавному урядовому рівні, так і між окремими вищими навчальними закладами. Загалом у ВНЗ України для зарубіжних країн нині ведеться підготовка понад 25 тис. спеціалістів різних галузей.

7. Кадрова політика в системі вищої освіти. За роки незалежності України кадрова політика в освітній галузі зазнала змін, що суттєво демократизують процеси функціонування всієї освітньої системи, особливо вищої. Так останнім часом запроваджено новий порядок створення наглядових рад ВНЗ, що надає навчальним закладам, їхній діяльності більшої прозорості, демократичності та забезпечує участь громадськості в управлінні ними.

8. Удосконалення науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу. Невід'ємною складовою вдосконалення системи освіти в Україні є розвиток науки як складової всього освітнього потенціалу. Саме у вищій школі сконцентровано велику кількість докторів і кандидатів наук. Позитивним тут є те, що свого часу було

започатковано реальну співпрацю ВНЗ та академічних установ у питаннях підготовки магістрів-науковців через створення спільних інститутів, факультетів, кафедр.

9. Однаково можливий доступ до освіти сільської та міської молоді.

10. Гендерна політика також є складовою процесу демократизації системи вищої освіти в Україні.

Слід спеціально підкреслити, що сфера української політики в галузі освіти (освітньої політики) має різні характерні ознаки. Так, українська дослідниця В. Гальперіна називає (з чим важко не погодися) такі з них:

- обмежені ресурси, їх переважно нераціональне використання, хронічний дефіцит бюджетного фінансування;
- відсутність пріоритетного статусу в суспільстві;
- повне домінування одного політичного актора — держави, низький рівень активності інших учасників освітньої політики;
- існування "тіньового сектору" (в оплаті праці, фінансуванні галузі), неформальних політичних мереж [2, с. 9].

Акцентуємо увагу на тому, що розуміння інноваційності загалом і інноваційність в освіті, зокрема, є різним. Так своє бачення інноваційного характеру освіти в XXI столітті задекларовує відомий український організатор освіти В. П. Андрущенко, який у книзі "Світанок Європи" [1] зазначає: "Інноваційний, змінний характер виробництва і всього суспільного життя вимагає інноваційного розвитку освіти. Інноваційна освіта — процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій — є єдиним і незаперечним засобом убезпечення людини від "шоку майбутнього", що невідворотно наближається. Водночас вона розгортає обрії майбутнього, конструює його архітектоніку, вказує на місце і роль в ньому людини як головного суб'єкта суспільних змін, збуджує активність" [1, с. 763].

На стан, характер освіти у XX — на початку XXI століття суттєво вплинули планетарного характеру обставини — глобалізація, інформатизація, перехід до суспільств інформаційного характеру [8].

В Україні, та й у світі є немало радикальних думок стосовно того, кого, якого фахівця має готувати сучасна вища школа — професійна, що досконало володіє фахом, всебічно розвинуту особистість тощо. Дотримуємося точки зору, що сьогодні, все ж, на чільні позиції в освіті взагалі і у вищій школі зокрема виходить не так підготовка високоякісного фахівця-функціонера (як би це не було вигідно з точки зору виключно економічної ефективності), а духовне оновлення особистості на засадах споконвічних мудрих традицій людяності та сакральності життя в усіх його проявах. Це завдання постає як надзвичайно важливе не лише в національному, а й у планетарному масштабі [6].

Світова система освіти не лише багато в чому має специфічні, в тому числі і регіональні особливості. Вона відповідним чином інтегрується, оскільки одним з центральних завдань в царині вищої освіти є завдання створити максимально сприятливі умови для мобільності освіти, науки, оперативно поширювати і розповсюджувати кращий досвід здійснення науково-навчальної роботи. Це і маємо враховувати в процесі управління освітою.

Джерела

1. Андрущенко В. П. Світанок Європи: проблеми формування нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття / Віктор Андрущенко. — К.: Знання України, 2011. — 1099 с.

2. Гальпєріна В. О. Освітня політика в трансформаційному суспільстві: соціально-філософський аналіз. Автор. дис.. канд.. філос.. наук: 09.00.03. Соціальна філософія та філософія історії. — К., 2003. — 17 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед.. наук України; головний ред. В. Н. Кремень. — К. Юринком Інтер, 2008. — 1040 с.
4. Закон України про вищу освіту: http: // zakon4. rada. gov. ua/laws/ show/1556–18 — К.: ДП "Видавничий дім "Персонал", 2015. — 136 с.
5. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні — інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. — К.: Грамота, 2005. — 448 с.
6. Лукашевич Н. П., Соловков В. Т. Социология образования: Конспект лекций / Под ред. Н. П. Лукашевича. — К.: МАУП, 1997. — 224 с.
7. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.; За ред. З. Н. Курлянд. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2005. — 399 с.
8. Савельєв В. П. Вища освіта в Україні XXI ст.: тенденції, проблеми, перспективи розвитку. Автор. дис. у формі наукової доповіді на здобуття наук. ступеня доктора наук в галузі соціології. — К. 2011. — 54 с.

М. О. ЛАДНЮК
аспірант, МАУП

МОДЕРНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ КОМУНІКАТИВНОГО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Події останніх десятиліть у світовому співтоваристві показують, що в XXI-му столітті у розвитку цивілізації почали відбуватися глобальні процеси, і одним з найвагоміших факторів, що впливатиме на становлення суспільства двадцять першого століття, є саме інформаційні технології.

Дослідженню провідних тенденцій та понять, що визначають інформаційне суспільство, присвячено низка наукових праць вітчизняних і зарубіжних відомих філософів, соціологів та істориків. Серед них слід відзначити роботи К. Вербаха, Л. Ірвінга, І. Масуди, Л. Робертса, Е. Тоффлера та інших [3; 4; 5; 6]. Вони переконують, що "інформаційне суспільство" стане новим типом суспільства, яке повністю відрізнятиметься від сучасного індустріального суспільства. Інформаційному суспільству відповідатиме новий тип індивіда. Інформаційно-технологічна революція буде швидко перетворюватися на нову виробничу силу і зробить можливим масове виробництво когнітивної систематизованої інформації, нових технологій і знання. Потенційним ринком стане "межа пізнаного", виросте можливість вирішення нагальних проблем і розвиток співробітництва [4].

Становлення інформаційного суспільства відбувається в даний час прискореними темпами в результаті взаємодії трьох основних процесів: глобалізації, інформатизації і ультранових технології, які дозволять сформувати той новий технологічний устрій суспільства, який кардинальним чином змінить звичний спосіб життя і діяльності практично всього населення нашої планети [2]. Таким чином, інформація дедалі більше відіграє роль "світового фактора" різних галузей науки, культури, і, безумовно, електронної демократії.

Необхідно відзначити, що ефективність державного управління в умовах політичної модернізації залежить багато в чому від того, наскільки в діяльність органів влади будуть інкорпоровані нові принципи взаємодії в системі "суспільство — влада", тобто публічне управління. В умовах формування інформаційного суспільства і політичної модернізації вирішальне значення набуває проблема управління суспільними відносинами за допомогою інформації і комунікації в цілому. Управління інформаційно-комунікативними відносинами на основі потенціалу інформаційної політики пов'язана з необхідністю переходу до нової моделі взаємодії — електронної демократії — в умовах політичної модернізації, усунення розривів в цій системі взаємодії, з потребою досягнення ідентичності між об'єктивними і суб'єктивними факторами державного управління, де найважливішу роль відіграє інформаційна політика, входження України у світовий інформаційний простір.

Проблема якісних перетворень в державному управлінні нерозривно пов'язана з необхідністю розробки соціокомунікативних механізму узгодження інтересів суб'єктів і об'єктів управління на основі формування модулів оперативного обміну

інформацією, які повинні знайти відображення у вітчизняному законодавстві, при формуванні суспільної свідомості та інформаційної культури державних службовців.

Об'єктивні потреби суспільного розвитку на сучасному етапі органічно пов'язані з необхідністю формування нового типу державного управління, вироблення стратегії взаємовідносин між державою і суспільством, побудованих на основі дискусійних, діалогових, партнерських інформаційно-комунікативних відносин. У зв'язку з цим зростає потреба в розробці інших парадигм взаємодії в системі "суспільство — влада", розширенні можливостей впровадження і використання соціокомунікативних технологій в управлінській діяльності. Все це вимагає модернізації в системі державного управління з позиції розвитку теорії політичної комунікації, інформаційного менеджменту, журналістики як політичної науки [2].

З точки зору модернізації метою політичного розвитку є формування нового типу взаємодії влади і суспільства, створення соціальних і політичних механізмів, що дозволяють більшій частині населення впливати на прийняття політичних рішень. Разом з тим, складність і суперечливість процесів політичної модернізації пов'язані з низкою проблем. По-перше, з недостатньою визначеністю вектора суспільно-політичного розвитку, зниженням гуманістичної домінанти політичної комунікації, відсутністю інформаційно-комунікативного змісту в системі взаємодії "суспільство — влада". Поряд з протиріччям, пов'язаним з конфронтацією нових універсальних стандартів і традиційних цінностей, в процесі модернізації проявляється проблема відповідності соціально-політичних інтересів, сформованих в суспільстві, і можливостей політичної системи приймати ефективні рішення. По-друге, суперечливість процесу політичної модернізації пов'язана зі згортанням діалогової взаємодії владних структур і суспільства, скороченням каналів зворотного зв'язку, що призводить до зниження легітимності, зростання політичного абсентеїзму і недовіри до владних структур, наростання політичної апатії. Між тим, держава відіграє досить активну роль в модернізації будь-якого суспільства, будучи одночасно її провідником і гарантом, однак гіпертрофована роль владних структур у політичній модернізації на сучасному етапі призводить до того, що сам процес постає як ланцюг своєрідних "революцій зверху", які не тільки здійснюються найчастіше на основі маніпулятивних технологій, а й за природою своєю виявляються неорганічними по відношенню до політичної та соціокультурної специфіки України, а також не відповідають соціальним, інформаційно-комунікативним законам [1, с. 56].

У зв'язку з цим виникає реальна загроза політичної стійкості України, а в науковому сенсі формується політолого-інформаціологічна проблема, виражена в протиріччі завдань політичного розвитку, інформаційно-комунікативних принципів політичної модернізації, інноваційної моделі державного управління і традиційного домінування механістичної, маніпулятивної моделі в системі "суспільство — влада", а не використання діалогових, комунікативних механізмів у прийнятті політичних рішень, що стримує процес реформування і якісні зміни управлінського середовища.

Джерела

1. Денисюк С. Г. Виміри ефективності політичної комунікації в системі "влада-громадяни" / С. Г. Денисюк // Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. — Київ, 2012. — Вип. 1 (11). — С. 259–267.

2. Колин К. К. Философия информации: структура реальности и феномен информации [Электронный ресурс]: К. К. Колин / Доклад на 10-м заседании семинара “Методологические проблемы наук об информации” (Москва, ИНИОН РАН, 7 февраля 2013 г.). — Режим доступа: http: // inion. ru/index. php?page_id=472 (30.05.16). — Назва з екрану.
3. Irving Larri. New Technology Benefits All Nations / Irving Larri // An interview by Edmund Scherer in Global Issues: Electronic Journals of the U. S. Information Agency. — 1996. — Vol. 1, Number 12.
4. Masuda Y. The Information Society as Postindustrial Society / Y. Masuda. — Washington.: World future Soc., 1983, Werbach K. Digital Tornado: The Internet and telecommunications Polici. USA. Federal Communication Commission, 1997.
5. Roberts L. Merrill T. Toward a Cooperative Network of Time-Shared Computers. Fall AFIPS Conf., Oct. 1996.
6. Toffler, Alvin and Heidi. Creation a New Civilization. The Politics of the Third Wave. — Atlanta: Turner Publishing, ins.,1995.

С. В. ЛЕВЦОВ
аспірант кафедри регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом, НАДУ при Президентові України

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ НАЛЕЖНОГО ВРЯДУВАННЯ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УПРАВЛІННІ РЕКРЕАЦІЙНОЮ СФЕРОЮ

Сучасний ритм життя людей ставить нові завдання перед індустрією відпочинку та оздоровлення, сприяє вдосконаленню нових методологічних і методичних принципів дослідження рекреаційних процесів та сфери послуг, які пов'язані з функціонально-територіальною організацією рекреаційної діяльності органів місцевого самоврядування, потужності її матеріально-технічної бази й зв'язку із соціальною сферою. Завданням місцевого самоврядування є застосування принципів належного врядування, як "таких, що визначають інституційне середовище, у якому громадяни взаємодіють між собою та з урядовими структурами і їх службовцями [3]; формування гнучкої системи управління, добре пристосованої до місцевих умов і особливостей території. Адже, як відомо, на місцевому рівні зосереджено великі резерви соціально-економічного зростання, формування ефективних управлінських впливів та підвищення соціального добробуту населення [1].

Показово, що розвиток сфери рекреаційних послуг є одним із пріоритетних завдань тих територій, які володіють рекреаційними ресурсами. Таке твердження певною мірою дає відповідь на питання, чому окремі країни або регіони є основним постачальником рекреаційного продукту на світовому ринку послуг. Для того, щоб більш повно розкрити питання про ефективне використання рекреаційно-ресурсного потенціалу в умовах регіональних ринків, розглянемо це на прикладі організації надання рекреаційних послуг органами місцевого самоврядування у столичному регіоні.

Результативність та ефективність суб'єктів місцевого самоврядування в організації надання рекреаційних послуг на рівні столичного регіону представляють собою багатоаспектне, комплексне явище, як сукупність і взаємозв'язок самоврядних і управлінських практичних заходів, засобів, важелів та стимулів, за допомогою яких територіальна громада безпосередньо або через уповноважені нею органи покращує результати реалізації власних потреб та інтересів у проведенні соціально-економічного, екологічного та культурного розвитку території на основі застосування принципів належного врядування при здійсненні рекреаційної діяльності.

З цією метою виникає потреба у застосуванні показників (індексів) належного врядування, до яких належать: а) забезпечення політичної прозорості та участі (врахування голосів) усіх громадян; б) забезпечення ефективного та результативного надання публічних (зокрема рекреаційних) послуг; в) підтримка здоров'я та добробуту громадян; г) створення сприятливого клімату для сталого економічного зростання [2, с. 2].

В умовах швидкого розвитку сфери рекреаційних послуг, збільшення їхньої частки в економіці країни та світу, органам місцевого самоврядування необхідно вико-

ристовувати раціональний підхід та відповідні знання щодо організації процесу надання послуг на основі сучасних технологій управління.

Загалом, організація надання рекреаційних послуг органами місцевого самоврядування у столичному регіоні передбачає:

- створення організаційних умов щодо розвитку рекреаційних послуг;
- встановлення організаційних взаємовідносин між суб'єктами рекреаційної діяльності, місцевим населенням, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;
- створення політичних, економічних, екологічних, інституційних умов функціонування рекреаційної діяльності;
- впровадження механізмів стимулювання надавачів рекреаційних послуг до постійного підвищення рівня якості останніх;
- посилення ролі місцевого самоврядування у плануванні, фінансуванні та організації надання рекреаційних послуг;
- створення умов для інформування населення про ринок рекреаційних послуг та їх надавачів шляхом забезпечення широкого доступу до цифрового контенту із застосуванням сучасних комп'ютерних технологій та дистанційних форм зв'язку;
- удосконалення нормативно-правової та методичної бази для забезпечення функціонування системи рекреаційних послуг.

Таким чином, означені фактори потребують належної уваги та підтримки з боку органів місцевого самоврядування на які покладається відповідальність щодо забезпечення організації надання рекреаційних послуг на рівні столичного регіону шляхом реалізації організаційних, комунікативних, координуючих та дозвільно-контролюючих функцій, а також створення системних умов для активізації громади та налагодження міжмуніципального співробітництва. Завданням місцевого самоврядування є не лише формування гнучкої системи управління, належним чином пристосованої до особливостей території, а й створення сприятливого іміджу та бренду столичного регіону, який відображав би його рекреаційну привабливість, визначав місце регіону в глобальній сфері рекреаційних послуг та сприяв би вибору самого рекреанта між декількома рекреаційними територіями.

Джерела

1. Мельник А. Ф. Муніципальний менеджмент: [навч. посібник] / А. Ф. Мельник, Г. Л. Монастирський, О. П. Дудкіна; [За ред. А. Ф. Мельник] — К.: Знання, 2006. — 420 с.
2. Huther J., Shah A. Applying a Simple Measure of Good Governance to the Debate on Fiscal Decentralization [Electronic resource] / J. Huther, A. Shah. — Mode of access: http: // siteresources. worldbank. org / INTWBIGOVANTCOR/Resources /wps1894. pdf. — Title from the screen
3. Records Management: the key to good governance and sustainable development. XVII Biennial Eastern & Southern Africa Regional Branch of International Council on Archives. General Conference on Archives, Society and Good Governance. Marion L. N. Chibambo [Electronic resource]. — Mode of access: http: // www. Ahm. uem. mz/esarbic/docs/marion. pdf. — Title from the screen

А. І. ТУРІЙ
докторант, МАУП

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ООН ЯК МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПО ВПОРЯДКУВАННЮ ДЕРЖАВНО-СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Ідея створення Організації Об'єднаних Націй виникла на тлі неспроможності Ліги Націй впоратися зі своїм головним завданням — недопущенням військових конфліктів.

Рішення про створення організації яка буде замінником Ліги Націй було прийнято восени 1943 року у Москві де проходила конференція міністрів закордонних справ СРСР, Великої Британії, США. 30 жовтня 1943 року було прийнято Декларацію чотирьох держав з питання про загальну безпеку підписану Китаєм, СРСР, Великою Британією та США.

За допомогою новоствореної організації чотири держави планувати якомога скоріше створити механізми для підтримання миру й безпеки.

Погодження та підписання Статуту ООН представниками 50 держав світу відбулося 26 червня 1945, що і можливо вважати датою заснування Організації Об'єднаних Націй.

Як зазначено в Преамбулі Статуту ООН метою діяльності організації є позбавлення майбутніх поколінь від тягаря війн, затвердження віри в основні права людини, створення умови, при яких можуть дотримуватися справедливість і повага до зобов'язань, що випливають із договорів та інших джерел міжнародного права, сприяння соціальному прогресові і поліпшенню умов життя.

Як вважає Бобров Р. Л. та Малінін С. А. "мета ООН є одночасно і основними принципами Організації, тобто правовими нормами, які встановлюють основи взаємовідносин всіх її членів".

Сутність функціонування ООН полягає в наданні можливості кожній державі висловитися з тієї чи іншої точки зору. Для цього в ООН існують Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Економічна та Соціальна Рада, Рада з питань Опіки, Міжнародний суд, Секретаріат. Дані органи Організації в свої діяльності керуються Статутом ООН.

Головну роль у правовому регулюванню ООН має Статут Організації, який вступив в силу 24 жовтня 1945 року. Невід'ємною частиною Статуту ООН є Статут Міжнародного Суду ООН.

Устав ООН налічує 19 глав, які регламентують коло питань діяльності ООН. Статут ООН по суті своїй є засновницькій документ або Конституція Організації та одночасно міжнародний договір підписаний державами, які бажають вступити до складу ООН та ратифікований ними.

У відповідності до Статуту ООН, до Генеральної Асамблеї ООН входять всі члени Організації. Генеральна Асамблея має право обговорювати різноманітні питання або справи в межах Статуту. Асамблея має повноваження на розгляд питань в сфері підтримання міжнародного миру та безпеки, питання роззброєння, регулювання

озброєнь, надає рекомендації щодо сприянню міжнародного співробітництва в політичній області, розвитку міжнародного права та його кодифікації, сприяє міжнародному співробітництву в області економіки, культури освіти та інших гуманітарних питань.

Генеральна Асамблея розглядає та затверджує бюджет ООН.

Рада безпеки включає в себе п'ятнадцять Членів Організації. До постійних членів РадБезу входять КНР, Франція, СРСР, Сполучене Королівство Великобританії та Північної Британії, США. Генеральна Асамблея вибирає десять інших Членів Організації в якості непостійних членів Рад Безу на дворічний термін.

На Членів Рад Безу покладається головна відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки.

Рад Без має право розслідувати спірну ситуацію яка може привести до міжнародних конфліктів та спірних ситуацій, надає рекомендації щодо шляхів та умов врегулювання, виносить до Генеральної Асамблеї рекомендації стосовно кандидатур на посаду Генерального секретаря ООН.

Економічна та Соціальна Рада складається з п'ятдесяти чотирьох Членів Організації, обраних Генеральною Асамблеєю. Рада вповноважена досліджувати та складати доповіді з міжнародних питань в економічній, соціальній, культурній, освітній сфері, сфері збереження здоров'я, та інших гуманітарних питань.

Економічна та Соціальна Рада сприяє підвищенню рівня життя, забезпечення повній занятості, соціально-економічному прогресу. Надає допомогу в вирішенні міжнародних соціально — економічних проблем, питань охорони здоров'я, сприяє міжнародному співробітництву в сфері культури та освіти.

Економічна та Соціальна Рада вповноважена надавати Раді Безпеки інформацію та по пропозиції Ради Безпеки зобов'язана надавати йому допомогу.

Рада з питань Опіки складається з постійних Членів Ради Безпеки. Головна мета Ради з питань Опіки полягає в покращенні стану населення територій які знаходяться під опікою, в допомозі їх поступового переходу до самоврядуванню або незалежності.

Міжнародний суд є головним судовим органом Організації. Він діє у відповідності до Статуту Постійної Палати Міжнародного Правосуддя. До учасників Міжнародного Суду належать всі Члени Організації. Одним із обов'язків Членів Організації є зобов'язання виконати рішення Міжнародного Суду по тій справі, в якій Член Організації є стороною.

До функцій Секретаріату входить сбір та підготовка інформації з різноманітних проблем, які допомагають урядовим делегаціям вивчати факти та формулювати рекомендації, надавати допомогу в організації міжнародних конференцій, виконанні рішень ООН, переклад виступів та документів на офіційні мови ООН.

Секретаріат складається з Генерального Секретаря та такого персоналу, якій може бути необхідним для Організації. Генеральний Секретар призначається Генеральною Асамблеєю по рекомендації Ради Безпеки, та є головною адміністративною особою Організації.

Генеральний Секретар має право доводити до відома Ради Безпеки різноманітні питання, які на його думку можуть загрожувати підтриманню міжнародного миру та безпеки.

Аналіз сучасного стану структури та правових положень які регулюють діяльність Організації Об'єднаних Націй засвідчує про те, що Організація стала нездатною адекватно, швидко та головне справедливо реагувати на виклики, які ставить сьогодення в розрізі міжнародного права в конкретних ситуаціях с Українським та Сирійським конфліктами.

Більшість вчених міжнародників при вивченні діяльності й розвитку ООН не надають достатньої уваги недолікам функціонування Організації.

Дану проблематику функціонування ООН вивчають такі вчені як М. Баймуратов, В. Мелигишина, Ю. Волошина у праці " Организация Объединенных Наций в условиях глобализации: вопросы модернизации и повышения эффективности деятельности " та Є. Годованик у праці "Рада Безпеки ООН: Міжнародно — правовий статус та актуальні проблеми реформування"

Є. Годованик в своїй праці відзначив кілька основних напрямів і тенденцій моделей реформування ООН, серед них є такі: а) переважна частина проектів передбачає розширення кількісного складу РБ; б) на сучасному етапі потрібно враховувати чіткі критерії членства в РБ, в першу чергу — внесок держави до підтримання міжнародного миру та безпеки, а також принцип справедливого географічного розподілу; в) реформування РБ потребує внесення змін до Статуту ООН.

З метою модернізації діяльності Ради Безпеки на сучасному етапі Годоваником запропоновано авторську організаційно-правову модель цього органу, основними складниками якого є такі: а) загальна кількість членів не має перевищувати 30; б) членство в Раді Безпеки отримують тільки держави; в) постійні члени Ради Безпеки повинні залишитися в чинному правовому становищі; г) нові постійні члени висуваються на підставі рейтингового голосування (2/3 Генеральної Асамблеї ООН) та з урахуванням мінімальних критеріїв (територіальний; кількість населення; фінансовий; участь у проведенні ОПМ ООН; участь у діях відносно загрози миру, порушень миру та актів агресії тощо) або без урахування вказаних критеріїв на підставі рейтингового голосування 3/4 членів Генеральної Асамблеї, після чого висунуті кандидатури держав розглядаються у відповідності до процедури, встановленої ст. 108 Статуту; ґ) принцип одноголосся обмежується за рахунок виключення з-під його дії рішень на підставі Глави VI Статуту ООН "Мирне вирішення спорів) і модернізується шляхом впровадження процедури "одноголосся мінус два постійні члени"; при цьому правом вето користуються колективно щонайменше три постійних члени з десяти; д) заміна в п. 3 ст. 27 Статуту формулювання "включаючи співпадаючі голоси всіх постійних членів Ради" на "за відсутності голосів "проти" щонайменше трьох постійних членів Ради"; е) непостійні члени Ради Безпеки обираються за принципом континентального розподілу непостійних місць, згідно з яким непостійними членами Ради Безпеки не можуть бути одночасно більше п'яти держав від одного континенту, але не менше хоча б двох від Європи, Південної Америки, Північної Америки, Азії, Африки, Австралії та Океанії; ж) періодичний огляд складу постійних членів проводиться щонайменше кожні 50 років за процедурою обрання нових постійних членів; з) термін повноважень непостійних членів РБ збільшується з двох до п'яти років.

Щодо модернізації компетенції Ради Безпеки для вирішення проблематики відповід¬ності міжнародно-правового статусу Ради Безпеки сучасній структурі загроз міжна¬родному миру та безпеці введено принципово нову доктринальну категорію т. з. "позитивних зобов'язань", під якими слід розуміти обов'язкові рішення, що приймаються РБ відносно конкретних держав або груп держав із зобов'я¬занням вчинити певну дію або прийняти певне рішення на користь іншої держави (групи держав) з метою вирішення чи пом'якшення проблеми соціального або економічного характеру, якщо інші міжнародні механізми не принесли бажаного результату.

Не менш важливою проблемою в світі розв'язання та профілактики конфліктів є реформування Міжнародного Суду ООН.

Дана проблематика розглядалася Гончаровою Н. М. в праці "Международный Суд ООН: пути повышения его эффективности". Автором зазначено, що підвищен-

ня ефективності діяльності Міжнародного Суду ООН можливо шляхом проведення ряду перетворень, які так чи інакше, пов'язані з обмеженням державного суверенітету та максимальної довіри до міжнародної судової процедури.

Для підвищення ролі Суду пропонується визнання обов'язкової юрисдикції Міжнародного Суду ООН, розширення кола суб'єктів, які мають право доступа до процедур в рамках Міжнародного Суду, зроблений висновок щодо необхідності примусових тимчасових заходів відносно осіб між якими виникли спірні відносини та примусове виконання рішень Суду.

Для забезпечення якісних змін в життєдіяльність планети необхідні зміни до Статуту які можливо внести після скликання Генеральної Конференції Членів Організації та голосування не менш як двох третєй голосів Членів Організації. Зміни до Статуту вступлять в силу після їх ратифікації у відповідності до їх конституційних процедур, включаючи членів Ради Безпеки.

Генеральний секретар Ради Європи Турбйорн Ягланд обговорюючи питання розвитку подій пов'язаному з бомбардуванням цивільних осіб в сирійському Алеппо зазначив: "Те що відбулося в Алеппо, означає банкрутство Ради Безпеки ООН". На думку Генерального секретаря Ради Європи, ключовий орган ООН не виконує своїх повноважень, тим самим підштовхуючи конфлікти в світі до продовження.

В міжнародних відносинах в результаті не досконалості правових механізмів функціонування ООН склалася ситуація, що деякі держави користуючись такою слабкістю та застарілою юридичною конструкцією міжнародної інституції зловживають своїми правами на міжнародній арені.

Отже кожен день функціонування не досконалої міжнародної інституції, яка на сьогоднішній день є Організація Об'єднаних Націй може коштувати життя багатьом мешканців планети, про яких вона зобов'язана дбати, про що зазначено в Статуті ООН.

Д. О. ЗУБРИЦЬКИЙ
студент 3 курсу, УАІСНС МАУП

Р. Ю. ГЕРУН
студент 3 курсу, УАІСНС МАУП

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Освіта у соціально-гуманітарному полі вивчення визначається як один з найдавніших соціальних інститутів, створення якого викликане потребами суспільства. Призначення інституту освіти полягає у відтворенні і переданні знань, умінь, навичок, а також у підготовці нових поколінь, суб'єктів соціальної дії для вирішення економічних, соціальних, культурних проблем, що стоять перед людством. Науковий інтерес до проблем управління освітою обумовлений, в першу чергу, інтенсивним розвитком нових методик і практик менеджменту, концептуальним розвитком теорій соціального управління та зміною самої структури функціонування національної вищої школи. В даному випадку, зміна пріоритетів функціонування ВНЗ спричинила необхідність кардинальної переоцінки управління і позиціювання самої організації як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі. ВНЗ поставлені в ситуацію, в якій вдала адаптація до зовнішніх "подразників" стає однією з небагатьох альтернатив виживання, що дозволяє отримувати більш вагомі обсяги держзамовлення, абітурієнтів та інвестицій. Це стає можливим при адекватно побудованої системі публічного управління.

Глобалізаційні, соціально-економічні та політичні процеси змушують ВНЗ працювати, керуючись певною обґрунтовано обраною, унікальною для кожного ВНЗ концепцією, що відповідає реаліям конкретної соціально-економічної ситуації в регіоні та враховує перспективу динамічного розвитку зовнішніх умов [1]. Проте сучасні умови не дозволяють відокремлювати освітню організацію від державної політики, в такому випадку ВНЗ перетворюється на інструмент обслуговування ринкових структур, втрачаючи свою культуротворчу і загальноосвітню функцію. Такий розрив у національній вищій школі практично неможливий, і має скоріше деструктивний характер, оскільки до таких заходів не готові не тільки сама система освіти, а й ринок освітніх послуг. Таким чином, ми бачимо, що удосконалення управління ВНЗ

як складною соціальною організацією має бути одним з пріоритетних векторів дослідження, як на рівні теорії так у практичній площині.

З позиції системного підходу, ВНЗ — це відкрита соціально-економічна система, яка характеризується мінливістю і динамічністю розвитку. В даному випадку ВНЗ ототожнюється з бізнес-організацією, яка на "вході" витрачає низку ресурсів, щоб на "виході" в процесі організації освіти отримати необхідний конкурентоспроможний "товар". Організація освіти являє собою сукупність матеріальних і людських ресурсів з розподілом призначення, відповідальності, повноважень та взаємовідносин, для передачі знань і навичок, що відповідають вимогам споживачів [2].

Сучасні моделі публічного управління вищим навчальним закладом досить різноманітні і вимагають комплексної класифікації. За типом соціального замовлення розрізняють модель "університет-фірма", що орієнтована при підготовці фахівців на попит та пропозиції ринку та модель "університет-суспільство", що орієнтована на фундаментальні дослідження, які задаються суспільними потребами (економічними, політичними, соціальними та ін.). За характером існування та організації ВНЗ, виділяють інноваційну й традиційну моделі [там само]. Інноваційна модель — на базі ВНЗ створюються різноманітні інноваційні структури: науково-технічні парки, інкубатори; інноваційні навчально-науково-виробничо-фінансові комплекси. Ця модель передбачає такий механізм взаємодії науки, освіти і виробництва, при якому системоутворюючим елементом виступає ВНЗ, а засобом зв'язку з іншими елементами служать договори різної юридичної сили. Іншими словами створюється зв'язка "ВНЗ — підприємство — галузь — територія". Традиційна модель характеризується тим, що взаємодія між ВНЗ та підприємствами обмежується фінансуванням навчання студентів цими підприємствами та проходженням виробничої практики.

Зазначені моделі організації ВНЗ неминуче пов'язані з управлінськими аспектами, прийняттям управлінських рішень.

Управління ВНЗ — це, в першу чергу, сукупність управлінських рішень і дій, що забезпечують досягнення поставлених цілей, і тільки в другу чергу — система планування, організації, мотивації і контролю, що забезпечує спільну діяльність персоналу ВНЗ [3]. Стратегічно побудоване публічне управління ВНЗ передбачає наявність п'яти елементів: вміння змоделювати ситуацію (виявити проблеми); уміння виявити необхідні зміни (ідеї розвитку); уміння розробити стратегію змін (базові стратегії); уміння використовувати різні способи впливу (методи управління); вміння втілювати стратегію в життя (управління змінами).

Сьогодні ВНЗ стають практично повноправними членами ринкової економіки, отримавши низку свобод щодо вибору власного шляху розвитку, поставлених цілей і їх досягнення. Відповідно підвищилися вимоги до якості надаваної освіти, змінилися методики викладання і взаємовідносини "споживача" і "постачальника". Загострюється конкурентне протистояння між ВНЗ, політика держави щодо реформування вищої школи постійно змінюється, використовуючи нові підходи до управління та інновацій. Держава перестала бути єдиним замовником випускників, вимоги ринку праці та бізнес-структур обумовили нові замовлення на професіоналів [4]. Відповідно виникають нові спеціальності та напрямки підготовки, а разом з цим підвищується відповідальність самої організації за якість наданих послуг.

Для вирішення завдань адаптації, виживання і розвитку в нових умовах, ВНЗ повинні не тільки постійно відслідковувати стан ринку освітніх послуг і оцінювати своє становище на цьому ринку, а й застосовувати методи прогнозування розвитку ринку, розробляти альтернативні варіанти своєї майбутньої поведінки в залежності від зміни зовнішнього середовища, тобто використовувати стратегічні підходи у

регулюванні своєї виробничо-господарської діяльності [5]. У даному контексті, публічне управління у ВНЗ слід розглядати у двох аспектах:

- управління відносинами між людьми в процесі реалізації освітньої діяльності;
- управління власне освітнім процесом, включаючи ресурси, методологію, методику, технологію — з метою досягнення певної якості освітніх послуг. Особливості управлінського впливу безпосередньо залежать від обраної керівництвом моделі управління.

Основна потреба в розробці нових моделей публічного управління ВНЗ пов'язана не тільки з тим, що старі моделі управління вже не придатні для роботи і не відповідають сучасним запитам суспільства і ринку. Нові управлінські рішення, з одного боку, спрямовані на забезпечення "виживання" ВНЗ, а з іншого боку, — повинні формувати необхідний базис для його існування в умовах ринку як самостійного підприємства.

Неспроможність усталених механізмів управління ВНЗ адекватно функціонувати в сучасних ринкових реаліях стає все більш очевидною, а фрагментарне запозичення закордонного досвіду не завжди призводить до заданих результатів, тобто підвищенню конкурентоспроможності та збільшення кількості абітурієнтів. ВНЗ необхідно чітко розуміти, на що вони орієнтуються: на забезпечення держзамовлення, на формування наукової еліти, або на задоволення потреб ринкових ніш з метою забезпечення своєї конкурентоспроможності.

Публічне управління це можливість ВНЗ продемонструвати власну конкурентоспроможність, що відбиває ступінь його реальної і потенційної здатності надавати освітні послуги з якісними характеристиками, які відповідають вимогам споживачів. Це викликає необхідність удосконалення системи публічного управління ВНЗ за допомогою формування ефективних конкурентних стратегій. При їх розробці перед ВНЗ стоїть досить суперечливе завдання: з одного боку — підвищення конкурентоспроможності, а з іншого — забезпечення ефективності діяльності ВНЗ.

Джерела

1. Головатий М. Організаційно-методичні засади інтеграції національної системи освіти України в Європейську систему освіти відповідно до Болонського процесу / М. Головатий // Освіта і управління. — 2005. — № 3–4. — С. 157–160.
2. Пучков А. А. Приоритетные модели организации высшего учебного заведения в контексте реформы высшего образования [Электронный ресурс]. / А. А. Пучков. — Режим доступа: http: // www. sgu. ru/sites/default/files/textdocsfiles/2013/07/15/i-09_puchkov. pdf.
3. Тарабаева В. Б. Управление конфликтами инновационного развития вузов: автореф. дисс. на соискание уч. степени докт. социол. наук. / В. Б. Тарабаева. — Белгород, — 2009. — 43 с.
4. Дікова-Фаворська Д. М. Становлення особистості майбутнього фахівця в умовах вищої школи в контексті ринкових перетворень / Д. М. Дікова-Фаворська // Молодь в умовах нової соціальної перспективи: Збірка наукових праць / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. — Вип. 14, Ч. 1. — С. 420–429.
5. Зіньковський Ю. Ф. Якість освіти — основа громадянської довіри до ВНЗ / Ю. Ф. Зіньковський // Вища освіта: проблеми і перспективи розвитку в контексті Болонського процесу: Тези доп. — К.: Політехніка, 2005.

Л. Д. КІЦ
магістрантка, ІМЕФ МАУП
наук. керівник — Романова Л. В., д-р екон. н., проф., ІМЕФ МАУП

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ

Сучасна інформатизація суспільства чинить вагомий вплив на поведінку споживачів, робить їх більш обізнаними, та, як наслідок, вимогливими, що призводить до необхідності передбачення попиту маркетологами на випередження. Це, відповідно, змінює підходи до звичних теорій стратегічного маркетингу. Інтернет-маркетинг є відносно новою галуззю досліджень, що розвивається на основі збільшення користувачів всесвітньої мережі (близько $^1/_4$ населення Землі). Метою роботи є висвітлення теоретичних засад, визначення ролі інтернету в сучасному маркетингу та термінології стратегічного планування інтернет-маркетингу, а також розроблення типологізації маркетингових Інтернет стратегій з виділенням характерних ознак, тактичних засобів і сфери використання стратегії.

Співвідношенню маркетингу та інтернет-технологій приділяють увагу в своїх роботах Д. Хоффман, Т. Р. Новак [5], Р. Кіані, Ж.-Б. Стенкамп [10], вивчення розвитку частин маркетингового комплексу через застосування інтернет-технологій знайшло відображення в працях Е. Аржіроу, П. Дж. Кітчен. В. Доу, К. Сандіп [3], питанням плануванні стратегій інтернет- маркетингу присвячені дослідження Р. Вілсон [11], М. Портера [8], Е. Кім, Д. Нам, Дж. Л. Штімперта[6]. Основними напрямками досліджень інтернет- маркетингу є: планування стратегії інтернет- маркетингу (Р. Вілсон), використання електронної реклами, електронних сторінок і електронної пошти як специфічних інструментів маркетингу (Р. Вілсон, Р. Кіані, Ф. Котлер); організації системи медіа каналів маркетингу (Д. Чаффі, Р. Майер, К. Джонстон); персоналізація маркетингу (Дж. Дейтон); брендінг (Е. Аржіроу, В. Доу, П. Дж. Кітчен, Т. К. Мелевар, К. Сандіп); вплив інтернет-маркетингу на макроекономічні показники підприємств (Ж-Б. Стінкамп); зміна конкурентних позицій підприємств на основі інтернет-маркетингу (М. Портер, Е. Кім, Д. Нам, Дж. Л. Штімперт). Ці роботи дозволяють обґрунтовано використовувати інтернет-маркетинг для підвищення продажів товарів та послуг, проведення рекламних кампаній, реорганізації маркетингових структур підприємств під впливом нових технологій, розвитку маркетингової діяльності.

Маркетингові Інтернет-комунікації є симбіозом інтерактивності, персоніфікації та лібералізму. Проявляються ці властивості в комунікаційній моделі “багато до багатьох” та активній ролі користувачів за рахунок самостійного пошуку інформації. Інтерактивна природа маркетингових комунікацій в Інтернет дозволяє підвищити ефективність взаємодії зі споживачами, посередниками, інвесторами тощо. В Україні рівень залучення Інтернет-маркетингу залишається на відносно низькому рівні, проте все частіше з’являються наукові публікації за даною тематикою. Очевидно, що для економіки України опір на інформацію та знання може стати одним з пріоритетних напрямів подальшого розвитку в концепції інноваційного випередження.

Провідною функцією Інтернет-маркетингу є побудова маркетингових комунікацій через Інтернет. Тому планування Інтернет-маркетингу починається з визначення

тих комунікацій підприємства, які доцільно перенести в Інтернет. Очевидно, що не всі бізнес-процеси можуть бути перенесені в Інтернет. Інтернет-комунікації віртуально протікають між користувачем і сайтом підприємства. Такі комунікації включають всі переваги Інтернет як каналу розповсюдження — масовість, швидкість, низькі витрати.

Аналіз основних джерел [1, 2, 4, 7, 9] не дав однозначної відповіді на питання, що являє собою стратегія інтернет-маркетингу. Багато в чому вони схожі зі стратегіями традиційного маркетингу, проте мають свої особливості. Більшість авторів сходяться на тому, що застосування класичного стратегічного планування не є адекватним в середовищі, що швидко змінюється. Саме ця характеристика інтернет-ринку є основним фактором при розробці підходів стратегічного планування. Основні етапи стратегічного планування залишаються незмінними (аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища, розробка стратегії, контроль), швідкість змін в інтернеті змушують підприємства діяти та реагувати значно швидше. Виділяють два основні підходи до процесу стратегічного планування в інтернет-маркетингу: активний та реактивний, які з плином часу були модифіковані в такі концепції як: "відчувай та реагуй" (sense and respond), "прості правила" (strategy as rules), "раптова стратегія" (emergent strategy).

Засновниками першого підходу стали С. Бредлі та Р. Нолан, які помітили, що підхід "створюй та продавай" (make and sell), характерний для традиційного бізнесу змінився на "відчувай та реагуй". Основними характеристиками підходу визначають: інтуїтивність, дієвість, легкість у втіленні, фокусування на відстеженні поведінки споживача с метою зниження високого ступеня невизначеності. Використовуючи цей підхід, маркетологам вдається уникнути так званого "паралічу" прийняття рішень. За допомогою швидкого отримання зворотного зв'язку від споживача, підприємство досягає кращого розуміння потреб. До недоліків підходу можна віднести те, що він найбільш вдало підходить для поступового вдосконалення конкурентних переваг підприємства чи характеристик товару, а точкою відліку вважається потреба споживача, яка формує реакцію комерційної організації. В тому випадку, коли необхідно певне навчання споживачів користування новим товаром (послугою) дана стратегія не приведе до успіху. Проте, підхід є актуальним для традиційних підприємств, які намагаються захистити себе від компаній, що виходять на ринок за допомогою інтернет-технологій. Даний підхід належить до реактивних.

Підхід "прості правила", основоположниками якого були К. Эйзенгардт и Д. Сулл, полягає не в розробці складного стратегічного плану, а в слідуванні простим правилам в умовах, коли середовище схильне до регулярних змін, які важко передбачити. Даний підхід фокусується на процесах в рамках внутрішнього середовища, допомагає менеджерам розпізнати позитивні та негативні тенденції та вжити відповідних заходів. При традиційній стратегії перевага виникає в результаті експлуатації ресурсів чи стабільній ринковій позиції. При стратегій, що представляє собою набір простих правил, вона, навпаки, виникає завдяки успішному використанню сприятливих умов, що з'являються несподівано.

Ще одну спробу розв'язати питання, якою має бути стратегія в середовищі, що швидко змінюється висунув Г. Мінцберг зі своєю концепцією "раптової стратегії" (emergent strategy). Це випадок, коли підприємство спочатку розробляє початкову, після чого, у відповідь на непередбачувані зміни на ринку, пропонує незаплановані стратегії. Відмінність від попередніх підходів полягає в тому, що фактичним ініціатором формування стратегії виступає не топ-менеджментом, а, як правило, менеджерами-маркетологами середнього та нижчого рівня, що контактують зі споживачем. Цей тип стратегічного планування є найбільш виваженим в ситуації двох протилежних підходів: активного та реактивного.

Не слід абсолютизувати окремий з вищенаведених підходів, кожен з них є актуальним за конкретних обставин.

Автори Д. Страусс и Р. Фрост використовують елементи комплексу інтернет-маркетингу в якості критеріїв класифікації видів стратегій. Вони виділяють три основні групи цілей, що переслідуються в рамках інтернет-маркетингу:

- когнітивні та цілі формування відносин — підвищення рівня впізнання нового бренд, позиціювання бренду як високотехнологічного, побудова таких відносин зі споживачем, результатом чого будуть повторні візити на веб-сайт компанії, персоналізація змісту сайту відповідно до потреби клієнта тощо.
- трансакційні поведінкові цілі — збільшення обсягів продажів через Інтернет, підвищення частоти покупок існуючими клієнтами, збільшення продажів рекламного простору на сайті.
- внутрішня ефективність — зниження витрат на просування та поїздки персоналу шляхом он-лайн комунікацій

Отже, можно описати стратегію інтернет-маркетингу як визначення способу досягнення поставленої цілі та прийняття рішень щодо таких змінних, як сегментація інтернет-ринку, визначення цільового інтернет-ринку, позиціювання, комплекс заходів внтернет-маркетингу, витрат та оцінки ефективності в умовах мінливої інтернет-середи. Основним протиріччям є формування довгострокової конкурентної переваги, а також стратегії і її втілення в мінливому інтернет-середовищі. Саме це мотивує більшість інтернет-компаній налаштовувати гнучкі бізнес-процеси, системи управління чи розробляти унікальні ресурсні системи, які важко відтворити конкурентам.

А. Хартманом [12] був розроблений спеціальний інструмент оцінки значення для Інтернет — бізнесу тієї або іншої стратегії. Були виявлені дві ключові характеристики, які безпосередньо впливають на досягнення успіху у віртуальній економіці. В межах матриці вартості можливо визначити місце розташування будь-якої верифікованої практики або верифікованого процесу, щоб зрозуміти, що необхідно зробити для максимізації позитивного ефекту. Чотири сектори матриці вартості Інтернет-бізнесу — це нові принципи, експериментування, операційна перевага (має високий ступінь важливості для бізнесу стосовно вже існуючої практики) і стратегії прориву (має високий ступінь важливості для бізнесу щодо нової ініціативи).

Значення для бізнесу		
Високе	Операційна перевага	Стратегії прориву
Низьке	Нові принципи	Розумне експериментування
	Низька Практична інновація	Висока

Рис. 1. **Матриця вартості інтернет-бізнесу за А. Хартманом**

Аналіз показує, що в лівих квадрантах групуються стратегії, спрямовані на зниження витрат та підвищення продуктивності праці. Ринок чинить тиск, результатом чого є перехід стратегії прориву в операційну перевагу, що потім переходить у нові принципи. Інакше кажучи, стратегії в матриці не статичні, місце розташування їх змінюються з часом. Матриця дозволяє вирішити ряд питань та зробити припущення щодо оцінки інновацій партнерів та конкурентів, характеру розвитку та зміни стратегії, розподілу ресурсів між можливими маркетинговими стратегіями.

Тенденції й перспективи розвитку Інтернет-середовища в Україні призводять до необхідності поглибленого дослідження можливих стратегій застосування інтернет-маркетингу. Розглянуті вище класифікації моделей інтернет-бізнесу, є спробою узагальнення підходів фахівців в сфері інтернет-маркетингу. Отримані результати дають більш чітке розуміння сутності, характеристик та видів досліджених явищ, що, безумовно, позитивно відобразиться на подальших емпіричних та теоретичних дослідженнях. Подальші дослідження можуть бути націлені на уточнення визначень "модель електронного бізнесу" та "стратегічне планування інтернет-маркетингу", а також розвиток існуючої системи класифікації.

Джерела

1. Argyriou, E. The relationship between corporate websites and brand equity: a conceptual framework and research agenda / E. Argyriou, PJ. Kitchen, T. C. Melewar // The market research society. — 2006. — P. 575–599.
2. Bradley S., Nolan R. Sense and Respond. — Cambridge: Harvard Business School Press, 1998.
3. Dou, W. Using brand website to build brands online: A product versus services brand comparison / W. Dou, K. Sandeep // Journal of advertising research. — 2007. — P. 193–206.
4. Fellenshtein C., Wood R. Exploring E-commerce, Global E-business and E-societies. — Upper Saddle River: Prentice-Hall, 2000. — 269 p.
5. Hoffman, D. L. A new marketing paradigm for electronic commerce / D. L. Hoffman, T. P. Novak // The Information society. — 1997. — Vol. 13. — P. 43–54.
6. Kim, E. The applicability of Porter's generic strategy in the digital age: assumptions, conjectures and suggestions / E. Kim, D. Nam, J. L. Stimpert // Journal of management. — 2004. — 30(5). — P. 569–589.
7. Kleindl B. A. Strategic Electronic Marketing: Managing E-Business. — Mason: Thomson, 2002. — 428 p.
8. Porter, M. E. Strategy and Internet / M. E. Porter // Harvard Business Review. — 2001. — Vol. 79. — P. 63–78.
9. Rayport J. F., Jaworski B. J. Introduction to e-Commerce. — New York: McGraw-Hill, 2002. — 664 p.
10. Steenkamp, J-B. How country characteristics affect the perceived value of web sites / J-B Steenkamp, I. Geyskens // Journal of marketing. — 2006. — Vol. 70. — P. 136–150.
11. Wilson, R. F. Planning Your Internet Marketing Strategy: A Doctor Ebiz Guide / R. F. Wilson. — New York: John Wiley & Sons, 2002. — 272 p.
12. Хартман А. Стратегії успіху в Інтернет-економіці. — К.: Лорі, 2001. — 265 с.

І. І. ЛЕГКА
магістрантка, УАІСНС МАУП
наук. керівник — Утвенко В. В., канд. іст. н., доц., УАІСНС МАУП

ПСИХОЛОГІЧНІ СКЛАДОВІ ОСОБИСТОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІНЦЯ (ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ)

Державне управління у всіх галузях, ніщо інше, як діяльність, здійснювана людьми, по відношенню до людей і на користь людей. Фахівці в галузі державного управління досліджують теорію організації систем, інформаційні потоки і технології, процедури ухвалення управлінських рішень і функцій апарату, компетенцію посадових осіб і системи контролю, аналітичну роботу і планування, але не приділяють належної уваги реальній поведінці людей в процесі управління, персоналізації управлінських і правових відносин як соціально-психологічному чиннику підвищення ефективності управління діяльністю. Багатогранність цієї професії спонукає до вивчення її структури й особливостей професійної мотивації. В процесі соціального управління нерідко відбувається забуття аксіоми старогрецьких філософів про те, що "міра всіх речей — людина".

Загалом, до державного управлінця як представника соціонометричних професій, основними психологічними вимогами є такі: прагнення до спілкування; уміння легко вступати в контакт з незнайомими людьми; стійке гарне самопочуття при роботі з людьми; доброзичливість, чуйність; витримка; уміння управляти емоціями; здатність аналізувати поведінку тих, що оточують і свою власну; здатність розбиратися у взаєминах людей, уміння злагоджувати розбіжності між ними, організовувати їх взаємодію; здатність до емпатії, уміння слухати; здатність володіти словом, мімікою, жестами; розвинена мова; акуратність, пунктуальність, зібраність; знання психології людей. Хоча деякі державні управлінці не відповідають даним вимогам в силу відсутності відповідної освіти та досвіду.

Багато досліджень було присвячено властивостям, які повинні бути притаманні державному управлінцю. На підставі аналізу цих досліджень С. С. Ільїн відокремлює наступні важливі якості: високий інтелект, аналітичне мислення, а також його гнучкість та пластичність [2].

Але деякі зарубіжні вчені вважають, що слід приділяти увагу таким якостям, як здібність інтегрувати емоційні оцінки та інтуїтивні уявлення в процесі прийняття рішень; міру психологічної та емоційної стійкості; вміння встановлювати ефективну взаємодію; здатність працювати в колективі тощо; здатність керувати собою, розуміння особистісних цінностей та цілей, здатність впливати на оточення, формувати команди, винахідливість, креативність, прагнення до професійного та особистісного зростання.

Узагальнюючи вищенаведене, можна дійти висновку, що особистості державного управлінця повинні бути властиві три основні блоки професійно важливих якостей: інтелектуальний (компетентність, аналітичність мислення); особистісний (лідерство, стійкість до фрустрації, активність, ділова спрямованість); динамічний (сила і лабільність нервових процесів). Особливу увагу слід приділити емоційному інтелекту державного управлінця як важливому показнику ефективного використання ним власних ресурсів у прийнятті оптимальних, виважених рішень.

Також необхідно зазначити професійну мотивацію у діяльності державного управлінця. Професійна мотивація є безперервним процесом, що протікає під постійною дією об'єктивних і суб'єктивних чинників. Мотивами трудової діяльності є: спонуки суспільного характеру; отримання певних матеріальних благ для себе і сім'ї; задоволення потреби в самоактуалізації, самовираженні, самореалізації, суспільному визнанні, в пошані з боку інших.

В найзагальнішому вигляді мотивація людини до діяльності розуміється як сукупність сил, які спонукають людину до здійснення певних дій. Ці сили знаходяться зовні і усередині людини і примушують її усвідомлено або ж неусвідомлено скоювати деякі вчинки. При цьому зв'язок між окремими силами і діями людини опосередкований дуже складною системою взаємодій, внаслідок чого різні люди можуть абсолютно по різному реагувати на однакові дії з боку однакових сил [3; 5].

Загалом, мотиваційні чинники професійної діяльності державних управлінців розділяють на дві групи, а саме:

1. Процесуальна і змістовна мотивація або професійна мотивація.

2. Мотивація до реалізації управлінських функцій.

По-перше, виокремлюють декілька груп стимулів активізації діяльності державних службовців: зумовлені самим характером діяльності (організація роботи, особиста відповідальність за прийняття управлінських рішень); такі, що виникають у результаті діяльності безпосереднього керівника (визнання результатів, громадське визнання, підтримка); такі, що випливають з професійного дострокового розвитку і його перспектив.

По-друге, дуже важливі для мотивованої трудової діяльності є індивідуальні оцінки трудових цінностей, як: достатній заробіток; приємні колеги по роботі; гарні умови для роботи та відпусток; корисність для суспільства; можливість ініціативи; досягнення результатів; можливість спілкування тощо [5].

З огляду останніх наукових праць з державного управління, можна зазначити, що в них мотивація державних управлінців розглядається по різному, а саме: в контексті формування іміджу державних управлінців; адаптації до професійної діяльності; професійного розвитку, розвитку психологічної культури державних управлінців; формування престижу державної служби; особливостей формування культури мовлення у професійній діяльності державних службовців, розвитку управлінського спілкування, розвитку стилю державно-управлінської діяльності тощо [1; 4]. Зокрема виділяють мотиви, які спонукають до професійного розвитку державних управлінців. Серед них: мотиви професійного зростання; мотиваційна спрямованість на професійне спрямування; мотиви самоповаги і самовдосконалення.

Велике значення надається стимулюванню особистої ініціативи за допомогою моральних стимулів.

При високій ефективності індивідуальної праці такими стимулами є: підвищення рівня відповідальності; зміцнення авторитету службовця, який відзначився, публічною похвалою, високою оцінкою результатів його діяльності у присутності інших працівників; зарахування до кадрового резерву на заміщення більш високої посади; рекомендація працівника для виступу в засобах масової інформації з тих чи інших питань сфери діяльності організації, служби;

При низькій якості індивідуальної праці моральними стимулами є: особиста бесіда з підлеглим, аналіз результатів діяльності, причин невиконання поставлених завдань, наказів, розпоряджень, доручень керівництва; публічна форма аналізу діяльності в присутності інших службовців; доброзичлива, позитивна і конкретна критика допущених недоліків; пониження відповідальності — звуження сфери діяль-

ності, позбавлення права самостійно ухвалювати управлінські рішення, скасування права підпису документів тощо [3].

Загалом, спираючись на запропоновані класифікації, можна стверджувати, що система управлінської мотивації державних службовців включає в себе: зовнішню управлінську мотивацію (яка базується на потребі займатися управлінською діяльністю); управлінську мотивацію або мотивацію управлінського самовизначення (мотивація освоєння управлінської діяльності і розвиток управлінських якостей особистості); мотивацію колективної (сумісної) діяльності; етичну мотивацію.

Отже, враховуючи вищезазначене, можна дійти висновку, що професійна діяльність державного управлінця полімотивована, тобто в її основі лежать мотиви різних груп, і кожна з них має певне значення для нього. При цьому дуже важливо, щоб різні групи мотивів взаємодоповнювали один одного — інтерес державного службовця до організаторської діяльності доповнювався бажанням удосконалення себе, здійснення професійного зростання і професійної кар'єри, орієнтацією на встановлення нових соціальних зв'язків і контактів тощо.

З метою забезпечення органів державної влади висококваліфікованими кадрами, набуття ними практичного досвіду необхідно розвивати професійно важливі якості працівників державного управління, відслідковувати і пропонувати переміщення молодих, перспективних працівників на більш високі посади, запровадити ротацію кадрів для проходження ними всіх ієрархічних ступенів. Таке просування по службі розширює світогляд, підвищує управлінську кваліфікацію працівників, дозволяє краще вивчати кадри та готувати їх до займання посад керівників державних органів.

Джерела

1. Гречко Т. К. Механізм забезпечення ефективності діяльності державних службовців: автореф. дисс. на здобуття наук. ступня канд. наук з держ. упр.: 25.00.03. / Т. К. Гречко. — Донецьк, 2006. — 20 с.
2. Ильин С. С. Психологическая готовность к управленческим профессиям и ее диагностика / С. С. Ильин // Прикладная психология. — 1999. — № 4. — С. 1–11.
3. Калошин В. Емоційний інтелект — важливий показник ефективної діяльності управлінця / В. Калошин // Вісник державної служби України. — 2008. — № 1. — С. 34–41.
4. Кошова Т. Професійний розвиток персоналу в органах державної влади / Т. Кошова // Вісн. нац. акад. держ. упр. при президентові України. — 2003. — № 4. — С. 95–102.
5. Провоторова Н. В. Система професійної та управлінської мотивації державних службовців як представників соціономічних професій: дисс. наук. ступеня канд. психол. наук: 19.00.05. / Н. В. Провоторова. — Луганськ: Східноукр. нац. ун-т, 2010. — 215 с.

В. В. ПАНФІЛОВА
студентка 2 курсу, ІМВЛ МАУП
наук. кер. — Лісовський П. М., д-р філос. н., доц.

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМ ПУБЛІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

У широкому сенсі під публічним менеджментом розуміють усю систему адміністративних інститутів із ієрархією влади, за допомогою якої відповідальність за виконання державних рішень спускається зверху донизу. Тобто публічне адміністрування — це скоординовані групові дії з питань державних справ, які:

- пов'язані з трьома гілками влади (законодавчою, виконавчою і судовою); мають важливе значення у формуванні державної політики;
- є частиною політичного процесу;
- значно відрізняються від адміністрування в приватному секторі;
- пов'язані із численними приватними групами та індивідами, які працюють у різних компаніях та громадах.

Роль управлінців у створенні та впровадженні реформ досить очевидна, але реальний масштаб проблем, з яким вони стикаються та на який варто звернути увагу, добре описаний Флінном и Стрелем: "... конкуруючі між собою вимоги й задачі об'єднуються численними ініціативами, а це призводить до того, що управлінці просто не можуть з ними впоратися"[3]. Іноді, самі ініціативи можуть бути непослідовними, наприклад, передача виконавчого управління з недостатнім обсягом повноважень або введенням виробничих контрактів з невідповідними критеріями якості роботи. Навіть коли нові реформи вводились поступово, була тенденція до інформаційного передозування. Для державних службовців велика кількість реформ викликає безлад. Більш того, часто виникає підозра, що при введенні нових правил та упровадженні змін, на службовців накладається більше обов'язків, а для економії коштів їх змушують більше працювати за ту ж саму оплату. Унаслідок цього нижчі за рангом службовці часто виступають проти будь-яких реформ, що є великою перешкодою для їх здійснення [2]. За цих умов викривлення цілей реформ, їх декларативність, ресурсна незабезпеченість, нечіткість у визначенні кінцевих користувачів реформ, інформаційна "зашумленість", інституційна неспроможність породжують кризові явища. Для проведення реформ варто визначитися, по-перше, яких змін хоче суспільство і влада, а по-друге, на що буде сконцентрована енергія змін [1].

Новий діапазон задач і обов'язків, які нав'язують менеджерам організаційні реформи, розуміє під собою потребу в підвищенні навчання управлінських кадрів (у тому числі й політичних), не в останню чергу — через явне послаблення традиційних форм контролю в області етики.

Усі дані свідчать, що програми освітнього та професійного розвитку не отримують достатньої кількості уваги в більшості країн світу, що дуже негативно впливає на позитивний розвиток останніх. У Швеції Національний Інститут розвитку державної служби був закритий у 1992 році, Нідерландський національний освітній центр був приватизований, у наслідок чого була припинена національна програма професійного розвитку. В Австрії, хоча теми лідерства, стилю лідерства, мотивації, плати й

навчання мають першочергове значення для позитивного довгострокового розвитку й підвищення продуктивності для федерального державного управління, за словами Флінна, "головні слабкі місця — відсутність навчання та слаборозвинена система службової атестації" [4]. За даними профспілки державних службовців, у Сполученому Королівстві була повна відсутність професійної підготовки та підтримки кваліфікованих кадрових працівників, які були б здатні належним чином виконувати поставлені перед ними завдання. Із задачею прийняти реформи та впоратися із новими поставленими завданнями змогли здебільшого лише великі кадрові відділи, у малих же, зазвичай виникали труднощі [5]. Подібні ситуації можна побачити лише при запровадженні змін. Деякі країни підтримують упровадження нових ідей та реформ у сфері праці, так, наприклад, у Нідерландах на вищих рівнях зміна посад і сфер управління необхідна для професійного зростання [6]. А в Австрії, Бельгії, Франції та Греції умови подібних змін спрощуються, щоб заохотити нових службовців, Данія і Фінляндія використовують їх у якості активного засобу розробки персоналу [7].

Як правило, нова, змінена політична система у стані функціонування витісняє традиційні форми політичного управління, які не спроможні вирішувати проблеми нового соціального порядку. Такі зміни потребують нового змісту та форм політичної упорядкованості національної політичної системи й світового політичного порядку.

Для того щоб "політичні зміни" мали доцільний результат, рівень невпорядкованості не повинен перетворитися на хаос, інакше "зміни" втрачають сенс і трансформуються в руйнівний і загрозливий процес [8].

Закони становлення багатомірного світу визначають ритм і поступовість сучасного світового розвитку. У них відбивається певна конфігурація нових політичних відносин, що складаються між різними сторонами світового суспільно-політичного організму. Крім того, нових функціональних завдань і навіть змісту набувають політичні й державні інститути, які забезпечують відтворення, стабільність і регулювання політичної та управлінської діяльності в суспільстві, збереження політичної ідентичності спільноти, незважаючи на зміну складу, посилюють соціальні зв'язки й внутрішньо групову згуртованість, здійснюють контроль за політичною поведінкою своїх членів, заохочуючи бажане й припиняючи відхилення від загальних норм поведінки.

Джерела

1. С. О. Телешун. Політико — правове забезпечення реформування публічного управління в Україні (аналітичний аспект) [Інтернет ресурс] http: // www. vidkryti-ochi. org. ua/2014/10/blog-post_15. html
2. Public Sector Management in Europe, Norman Flynn and Franz Strehl (eds.), Prentice Hall, Hertfordshire, 1996, p.266.
3. The Spirit of Reform: Managing the New Zealand State Sector in a Time of Change, Allen Schick, State Services Commission, Wellington, 1996, p.84.
4. The Spirit of Reform: Managing the New Zealand State Sector in a Time of Change, Allen Schick, State Services Commission, Wellington, 1996, p.84–85.
5. Ethics in the Public Service: Current Issues and Practice, Occasional Paper No. 14, OECD PUMA, Paris, 1997, p.7.
6. Civil Services in the Europe of Fifteen: Current Situation and Prospects, Astrid Auer, Christoph Demmke and Robert Polet, EIPA, 1996, p.52.
7. Civil Services in the Europe of Fifteen: Current Situation and Prospects, Astrid Auer, Christoph Demmke and Robert Polet, EIPA, 1996, p.53.
8. Derick W. Brinkerhoff, Jennifer M. Brinkerhoff. Public Administration and Development [Інтернет ресурс] http: // onlinelibrary. wiley. com/doi/10.1002/pad.1739/full

А. В. РОНІС
магістрант, КНУКіМ, м. Київ
науковий керівник — Бондар І. С., доцент

ОЦІНКА МОТИВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕРСОНАЛУ В РЕСТОРАННОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Сьогодні більшість підприємств стикнулися з загрозою вичерпування потенціалу через поглиблення кризових явищ. Тому управління витратами та їх оптимізація сьогодні є актуальним питанням дослідження. Зокрема це стосується додаткових витрат на розвиток персоналу в умовах макроекономічної кризи.

Існуючі методики досліджень дозволяють виявити проблеми на макро- та мікрорівнях діяльності підприємства. В умовах європейської інтеграції економічних процесів визначення перспектив розвитку суб'єктів є потребою, спрямованою на власників і керівництво задля означення доцільності певних мотиваційних дій з боку останніх.

Так, однім з методів оцінки мотиваційного потенціалу для підприємств ресторанного бізнесу є вивчення факторів, що формують зовнішнє середовище, а значить, очікування працівників — PEST-аналіз [1–2], для проведення якого було залучено думку експертів.

Таблиця 1

Оцінка ступеню впливу зовнішніх факторів на діяльність підприємств ресторанного господарства, 2016 р.

Фактор	Вплив фактора	Експертна оцінка					Середня оцінка	Оцінка з поправкою на вагу
		1	2	3	4	5		
1	2	3					4	5
Р (політичні фактори)								
Рівень дотримання норм права	1	5	4	3	5	4	4,2	0,08
Стабільність уряду	2	1	3	2	3	3	2,4	0,04
Стабільність законодавства	2	3	4	5	5	4	4,2	0,08
Можливості поширенн військових дій	3	5	5	5	5	5	5,0	0,09
Рівень корупції	1	5	4	4	5	3	4,2	0,08
Рівень економічної і політичної свободи	1	2	2	2	3	3	2,4	0,04
Рівень демократії	1	1	2	3	1	1	1,6	0,03
Свобода інформації і незалежність засобів масової інформації	1	2	3	1	3	2	2,2	0,04
Антимонопольне і трудове законодавство	2	3	4	2	3	4	3,2	0,06

Закінчення табл. 1

1	2	3					4	5
E (економічні фактори)								
Темп зростання економіки	2	4	5	3	4	4	4,0	0,07
Темп зростання ринку ресторанних послуг у м. Києві	2	3	4	4	4	3	3,6	0,06
Інвестиційна привабливість ресторанного господарства	2	3	4	4	4	4	3,8	0,07
Темп інфляції	3	5	5	4	5	5	4,8	0,09
Доступність кредитних коштів	3	4	4	5	3	5	4,2	0,08
Курси основних валют	3	5	5	5	5	5	5,0	0,09
Податково-бюджетна політика	3	5	5	5	5	4	4,8	0,09
Середній рівень заробітної плати в країні	1	3	3	4	3	2	3,0	0,05
Середній рівень заробітної плати в ресторанному бізнесі	2	4	5	3	4	4	4,0	0,07
Рівень безробіття	2	2	2	1	3	1	2,0	0,03
Рівень доходів споживачів	3	5	4	5	5	4	4,6	0,08
Схильність до споживання ресторанних послуг населення	3	5	5	5	5	5	5,0	0,09
S (соціально-культурні фактори)								
Темп приросту населення міста Києва	2	3	3	4	4	3	2,6	0,05
Вільний час населення	2	3	4	5	5	4	4,2	0,08
Рівень розвитку людського потенціалу	2	5	4	4	4	4	4,2	0,08
Соціальна стратифікація в суспільстві	2	2	2	3	4	3	2,8	0,05
Вимоги до якості продукції та рівню сервісу	1	4	5	4	5	5	4,6	0,08
T (технологічні фактори)								
Простота ведення бізнесу	2	5	5	5	5	5	5,0	0,09
Конкурентоспроможність ресторанного бізнесу	2	4	4	5	5	5	4,6	0,08
Рівень розвитку інновацій в ресторанному бізнесі	2	4	4	4	3	4	3,8	0,07
Загальний підсумок	*56*						*110,0*	

Сила впливу фактора оцінювалась за шкалою: 1 — малий, 2 — лише значима зміна впливає на суб'єкт, 3 — високий: навіть мале коливання викликає значний вплив на суб'єкт.

В свою чергу, експерти визначали ймовірність коливання фактора за 5-ти бальною шкалою, де 1 — мінімальна ймовірність, 5 — максимальна.

Розрахунки в таблиці 1 показали, що ресторанний бізнес сильно підпадає під найменше коливання усіх складових зовнішнього середовища і панічно боїться змін, тому прагне економити як на інноваціях, так і на персоналі.

Оцінюючи загальне положення за параметрами зовнішнього середовище можна констатувати наступне:

- політичний простір має за усіма своїми аспектами негативний прояв. Вимірюючи об'єктивними показниками, можемо сказати, що нестабільність політичного простору створює перешкоди у розвитку ресторанного бізнесу;
- соціальна складова відзначається поглибленням стратифікації суспільства: зростає кількість населення за межею бідності. Через це вимоги до якості продукції та обслуговування знижуються, вирішальним фактором споживчого вибору стає ціна. Тому ресторану варто звернути увагу на фактор співвідношення ціна-якість та шукати нові засоби активізації попиту;
- щодо економічних факторів, перспектива негативна. Зниження платоспроможності населення, посилення податкового тиску не сприяють перспективам розвитку, тому оптимізація витрат лишається нагальним питанням у формуванні загальної стратегії розвитку.

Таким чином, підприємства мають песимістичні перспективи до розвитку в даних макроекономічних умовах. Тому мотиваційний потенціал ресторанних підприємств розширення не є доцільним. В даних умовах уже своєчасна оплати праці є значним стимулом для роботи персоналу.

Вищезазначене дозволяє констатувати наступне: у підходах до аналізу поведінки працівників для забезпечення максимальної ефективності системи управління необхідно застосовувати методи і процедури з психології, соціології, економіки тощо, та аналізувати індивідуальні (почуття, емоції), матеріальні, соціальні, природні, інформаційні (знання, уміння) ресурси (фактори) людини. Саме моральна мотивація є дієвим і недорогим інструментом управління персоналом, доцільним в умовах посиленої політико-економічної кризи в Україні в сучасних умовах.

Джерела

1. Мастерская эффективного бизнеса. Пример проведения PEST-анализа [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http: // www. master-effect. biz/index. php?id=70.
2. Пошаговая инструкция по составлению PEST-анализа [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http: // www. powerbranding. ru/biznes-analiz/

А. В. СОБОЛЬ
студентка 2 курсу, УАІСНС МАУП

ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Ні для кого не секрет, що зараз наша країна знаходиться на шляху до євроінтеграції. Ми маємо пройти багато сходинок для досягнення мети, однією з яких є реформування публічного управління.

Це один з найважливіших пунктів за умов панування інформаційного суспільства. В наш час збільшується роль інформації і знань в житті суспільства. Створено глобальний інформаційний простір, що забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей. Існує тенденція посилення впливу на громадськість засобів масової інформації. Саме в цих умовах держава має виступати гарантом належного інформування та публічного управління. Відсутність злагодженості, узгодженості та ефективності їх спільних дій стримують розвиток суспільства і держави, перетворюючись в умовах криз на дестабілізуючий фактор, що впливає на активізацію деструктивних процесів у соціумі.

Поняття "публічне управління" уособлює в собі все, що стосується відкритості політичних процесів. Панування публічного суспільства в державі гарантує повну доступність інформації щодо державного управління (програм політичних сил, відкритість актів та петицій, можливість обговорення в ЗМІ та ін.).

Основними завданнями такого управління є: підвищення політичної свідомості громадян; можливість безпосередньої участі громадян в державотворчих процесах (подання актів, петиції і т. д.) та забезпечення виконання засад демократії.

Уряди багатьох країн світу здійснили ряд реформ, що сприяли покращенню їх функціонування у відповідь на вимогу громадян, які були невдоволені великою кількістю державних установ та не надто високою якістю надання ними публічних послуг.

Традиційне для американського розуміння публічної політики як такої, що здійснюється державними службовцями та органами державної влади і стосується значної кількості людей, як дії держави та уряду у межах процесу вироблення, прийняття та реалізації загальної стратегії розвитку держави в практиці європейських країн поступово змінюється, набуваючи нових істотних змістовних характеристик. На відміну від американської практики вироблення та реалізації публічної політики європейська традиції, яка формувалася з урахуванням американського досвіду, ґрунтується на прийнятті ситуації, за якої зростає нездатність сучасної держави вирішувати соціальні проблеми населення. Внаслідок цього державне управління як аналог публічної політики в американській практиці змінюється в європейській традиції управління соціальним розвитком суспільства і держави на інтегративну концепцію, за якої публічна політика як сфера регулювання всіх сфер життєдіяльності суспільства розглядається в якості процесу узгодження інтересів при виробленні, прийнятті та реалізації політичних і державно-управлінських рішень на всіх рівнях системи державного управління, узгодження відповідних дій та стратегій.

Основними суб'єктами публічної політики є: органи державної влади та місцевого самоврядування; суб'єкти громадянського суспільсва; ЗМІ; представники біз-

несових структур та представники наукового співтовариства. Належачи до різних організацій та представляючи іноді протилежні інтереси, численні дійові суб'єкти утворюють комунікативними взаємодіями сфери по гармонізації соціальних інтересів. А тому, лише конструктивна взаємодія всіх суб'єктів політичного процесу забезпечує публічне вироблення ефективних стратегічних завдань, від вирішення яких залежить майбутнє держави. Перевагою такої публічної реалізації політики є те, що вона сприяє:

- забезпеченню відкритості й прозорості дій органів державної влади та місцевого самоврядування, активізації участі всіх інших суб'єктів політичного процесу у формуванні, виробленні та реалізації політичного курсу;
- налагодженню зворотного зв'язку з громадськістю, публічного діалогу, партнерських стосунків органів державної влади та інститутів громадянського суспільства, підвищенню ефективності механізму залучення громадськості до розроблення та реалізації державної політики;
- засобам масової інформації в наданні суспільству можливості не лише знайомитися з перебігом подій, з позицією політичних та громадських лідерів, виступати основним каналом передачі інформації, в тому числі і політичної, а й бути каналом впливу на суб'єкти публічної політики;
- підтриманню публічності відносин влади та бізнесу;
- співпраці суб'єктів політичного процесу з представниками фахових наукових знань та з незалежними аналітичними центрами, що є невід'ємним елементом демократичної політичної культури.

Особливістю публічної політики є те, що як держава, так і громадянське суспільство вимушені апелювати до громадян, потребуючи схвалення та суспільної підтримки обраного варіанта рішень та дій. Адже політика реалізується як через суспільство, так і через державні інститути публічної влади. Саме тому, намагаючись досягти підтримки та ефекту мобілізації суспільства, держава використовує сучасні методи формування громадської думки.

Отже, сучасна дійсність така, що знання керують світом. Кожна людина як громадянин прагне володіти інформацією стосовно своєї держави та політичних процесів у ній. Якщо влада не задовольняє ці прагнення, то виникає конфлікт. Саме публічна влада покликана вирішувати такі питання, її існування забезпечує задоволення інформаційної спраги громадянського суспільства та сприяє розвитку країни на ґрунті зростання політичної свідомості та активної участі громадян у соціальних процесах.

Джерела

1. Зарубіжний досвід публічного адміністрування: метод. рек. / авт. кол.: Н. М. Мельтюхова, В. В. Корженко, Ю. В. Дідок та ін.; за заг. ред. Н. М. Мельтюхової. — К.: НАДУ, 2010. — 28 с.
2. Каплун В. Что такое публичная политика: историко-теоретический аспект / В. Каплун // Российская ассоциация политической науки. — СПб.: Алетейя, 2008.
3. Методичні підходи до організації діяльності з публічного адміністрування: наук. розробка / уклад.: Н. М. Мельтюхова, Л. В. Набока, Ю. В. Дідок; за заг. ред. Н. М. Мельтюхової. — К.: НАДУ, 2011. — 48 с.
4. Публічна політика та управління: наук. розробка / авт. кол.: С. О. Телешун, О. Р. Титаренко, С. В. Ситник, С. І. Віровий. — К.: НАДУ, 2010. — 36 с.
5. Публічне управління: теорія та практика: збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. — Х.: Вид-во "ДокНаукДержУпр". — Спеціальний випуск — Червень, 2013. — 272 с.

6. Публічне управління: шляхи розвитку: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 26 листоп. 2014 р.): у 2 т. / [за наук. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. А. Романюка, О. Ю. Оболенського]. — К.: НАДУ, 2014. — Т. 1. — 150 с.
7. Риттер М. Публичная сфера как идеал политической культуры / М. Риттер // Граждане и власть: проблемы и подходы. — М.: СПб., 2001. — С. 12–27.
8. Розроблення публічної політики. Практичний посібник / Уклад. Чемерис А. О. — К.: ТОВ "Софія". — 2011. — 128 с.
9. Роудс Р. Новый метод управления: управление без правительства / Р. Роудс // Публичная политика: от теории к практике (сост. и науч. ред. Н. Ю. Данилова, О. Ю. Гурова, Н. Г. Жидкова). — СПб.: Алетейя, 2008. — С. 51–74.

У пропонованому збірнику подано тези учасників науково-практичних конференцій з проблематики широкого кола аспектів процесу системної модернізації України.

Для науковців, громадсько-політичних діячів, студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і світовим досвідом проведення модернізаційних процесів.

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Випуск 3

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
“Європейський вимір реформування публічного управління в Україні”
м. Київ, МАУП, 24 листопада 2016 р.

Комп’ютерне верстання *А. П. Нечипорук*
Художнє оформлення *О. О. Стеценко*

Підп. до друку 10.11.16. Формат $70\times100^{1}/_{16}$.
Ум. друк. арк. 16,77. Обл.-вид. арк.14,35. Тираж 300 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

Видавець і виготовлювач
ДП “Видавничий дім “Персонал”
03039, Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. ХХ

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008 р.